



Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Jubilæumsskrift

udgivet af
Sadelmager- og
Tapetsererforbundet
i Danmark
i Anledning af dets

**50 Aars
Jubilæum 1944**

1894—1944

Jubilæumsskrift

Sadelmager- og Tapetsererforbundet

Af

Rasmus Berg

Forord

Kilderne til denne Bog er i alt væsentligt de i Sadelmager- og Tapetsererforbundets Arkiv beroende Protokoller og Medlemsblade. For de sidste Afsnits Vedkommende er dog en Del skrevet, dels udarbejdet i Samarbejde med Forbundets Formand, Hr. Th. Clausen, hvem jeg skylder megen Tak for denne Samvirken, som den, der gennem den sidste Snes Aar har været meget fremtrædende indenfor Forbundets Virksomhed, og som det meste af dette Tidsrum har været den ledende og repræsentative Kraft har Th. Clausens Medvirken, grundet paa hans personlige Kendskab til Forholdene, været af den største Betydning for Fremstillingen af Udviklingen i dette Tidsrum.

Afsnittet om Arbejdsløshedskassen er skrevet af Hovedkasserer Knud Jensen, og de lønstatistiske Oplysninger er udarbejdet af Arbejdernes Erhvervsraad.

R. BERG.



De ældste faglige Forhold

Sadelmagere og Tapetserere er gamle Haandværk, der i vore Dage staar ret fjernt fra hinanden, men i ældre Tid altid har virket sammen, saaledes som det endnu er Tilfældet mange Steder i By og paa Land herhjemme. Ældst er Sadelmagerne, af hvilket Fag Tapetsererne efterhaanden er udskilt som et Haandværk for sig. Det er Hestens Brug som Træk- og Ridedyr, der er Oprindelsen til Faget., For at bruge Hesten enten i den ene eller den anden Retning skulde der Seltøj og Sadel til, og disse Ting kunde naturligvis laves mere eller mindre kunsthærdigt. Fra først af har man sikkert nøjedes med de mest primitive Ting baade til Køre- og Ridebrug, og de har næppe været vanskeligere at fremstille end de fleste andre Genstande, Husfliden gav sig af med at forfærdige. Specialhaandværkere var der kun i de færreste Tilfælde Raad til at bruge, lige saa lidt som der til daglig var Anvendelse for dem. Alene Smeden kunde der være Tale om at have som en særlig Haandværker, hans Kunst at smede Jern til Vaaben og Redskaber var for høj for den almindelige Bonde, men Sadelmagerens Arbejde kunde han let selv udføre ved Hjælp af Reb eller Strimler af Skind og Huder.

Det var først i Købstæder og andre større samlede Bebyggelser — i Danmark i det 12.—13. Aarhundrede — at de enkelte Specialhaandværk fik Leve-muligheder. Endda har Husfliden i disse spillet en stor Rolle, saa der kun blev Brug for de mest nødvendige Haandværk. Ældst er Bager, Smed, Skomager og Skrædder. Ved Siden af disse er saa lidt efter lidt opstaaet en særlig Gruppe Læder- og Skindarbejdere, der har skilt sig ud fra Skomagerne. Hos os finder vi Remmesnidere, Pungemagere, Handskemagere slaaet sammen i et Fag og sikkert fra først af kun adskilt i ringe Grad. De arbejdede jo alle i det samme Materiale, Læder og Skind, som de i de fleste Tilfælde selv garvede. Hver for sig har næppe noget af disse Haandværk kunnet leve, dertil har Kundekredsen i de smaa Byer været altfor ringe; den har de maattet søge ved at rejse rundt fra Marked til Marked og sælge deres færdige Varer.

Hvornaar de forskellige Læderarbejdere har udskilt sig fra hinanden og dannet et Særhaandværk for sig er vanskeligt at paavise. Herhjemme er det næppe sket før hen i det 16. Aarhundrede. Saa nær beslægtede fandt man da ogsaa, at de var, saa baade de selv og Øvrigheden uden Betænkelighed kunde slaa dem sammen i eet Lav. Det skete den 3. April 1460 paa Christian den Førstes Tid. Remmesniderne lavede Seletøj til Heste samt Læderklædninger, Pungemagerne som det fremgaar af deres Navn Punge og Handsker. Begge Fag havde Lov til at garve og berede de Skind, de selv skulde bruge, men maatte forøvrigt ikke gribe ind i hinandens Virksomhed. Om Sadelmagere er der endnu ikke Tale, rimeligvis fordi der kun i ringe Grad har været Brug for Sadler. Man nøjedes til Ridning med et Dækken over Hestens Ryg. Rigtige Sadler anvendtes kun ved Turneringer og til Krigstjeneste til Hest, men i Danmark har der sikkert kun været liden Anvendelse for dem, saa de, der nødvendigvis har skullet bruges, har man indført. Det var først, da Kongerne fik Brug for større Rytterstyrker, at Sadelmagerne kunde finde nogenlunde stadigt Arbejde og det endda kun ved ogsaa at give sig af med Remmesnidervirksomheden. Der nævnes ganske vist ca. 1380 en Sadelmager i København, men han har næppe haft mange Kunder, og det er først i Begyndelsen af det 17. Aarhundrede, der ses at være indvandret en Del Sadelmagere fra Tyskland til Danmark.

Sadelmagerne blev, rimeligvis paa Grund af deres ringe Antal, slaaet sammen i fælles Lav med Remmesnider- og Pungemagerlavet, men ingen af dem maatte udføre noget af hinandens Arbejde, hvad de dog i Praksis gjorde alligevel.

Til at begynde med var Sadelmagerne ikke udelukkende Læderarbejdere. Det vigtigste ved Fremstillingen af en Sadel var nemlig at lave Bommen, der blev tilhugget og udskaaret af Bøgetræ og beslaaet med Jern. Denne Bom blev saa til Ridebrug enten dækket med løse Dækkener eller udstoppede Puder for at danne et godt Sæde for Rytteren, men senere helt overtrukken med Svinelæder, hvorved den nu brugelige engelske Sadel fremkom. Ved Siden af brugtes dog stadigt Træbommen med en udstoppet løs Sadelpude ovenpaa, saaledes som det endnu er Tilfældet indenfor vort Rytteri. I Forbindelse med Sadlen forfærdigedes dog ikke saa lidt Læderarbejde, saaledes baade Stigremme og tit ogsaa baade For- og Bagtøj. Det faldt naturligvis ogsaa lige for, naar der lavedes den Slags Læderartikler, paatog man sig ogsaa at forfærdige Hovedtøjer, men derved greb man ind i Remmesnidernes Profession, og da disse omvendt ligeledes paatog sig Sadelmagerarbejde, var de tilsidst ikke til at adskille, og det maatte ende med, at der in-

gen Forskel var paa dem, da hver for sig udførte hinandens Arbejde, selvom der stadigt lavedes forskellige Mesterstykker. Et specielt Arbejde for Sadelmagerne var det imidlertid at udføre udstoppede Vognhynder, og da der tillige efterhaanden udviklede sig en Del Polstring af selve Sadlen, faldt det ganske naturligt, at det ogsaa kom til at høre til Sadelmagerprofessionen at stoppe og udpolstre Møbler, da saadanne kom i Brug. Derved opstod efterhaanden et helt nyt Fag, Tapetserernes, der i Tidernes Løb skulde blive noget for sig selv, uagtet de baade næringsretligt og organisationsmæssigt hører sammen med Sadelmagerne.

Tapetserernes Arbejde forstaas imidlertid kun ved at ses i Sammenhæng med Boligen og dens Udstyr og derom vil næste Afsnit handle.

Boligen og dens Udstyr

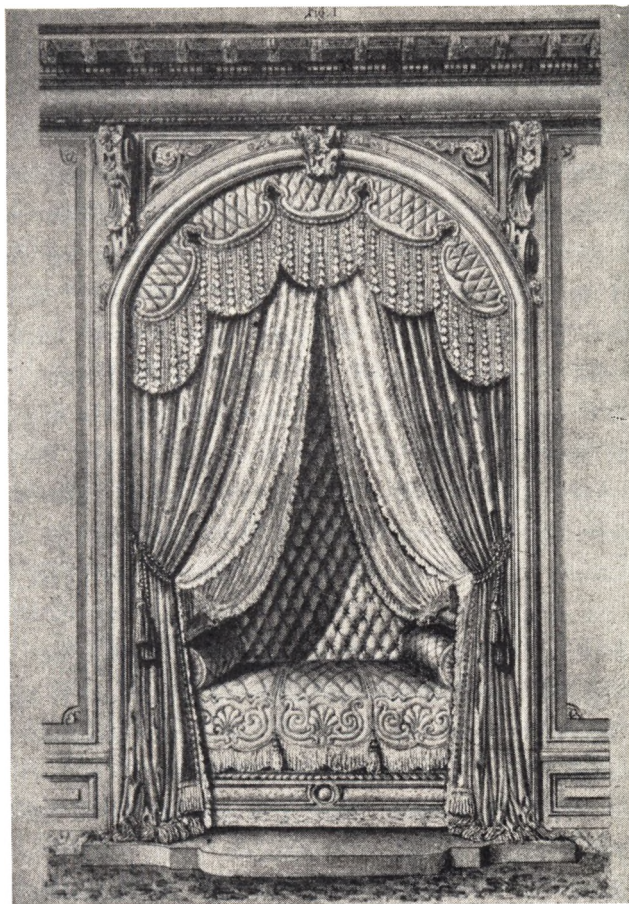
Enhver, der af Selvsyn kender vore gamle Gaarde og Huse eller har gjort Bekendtskab med dem paa Museer og Samlinger, vil have lagt Mærke til, hvorledes dels den praktiske Brug, dels de til de forskellige Tider herskende Smagsretninger har sat sit Præg baade paa selve Boligen og dens indre Udstyr.

Fra først af var de Rum, der var bestemt til Ophold for Menneskene, ikke netop indrettede paa, hvad vi nu vilde kalde hjemlig Hygge og Bekvemmelighed. Det daglige Arbejde, paa Landet i Mark og Stald, i Byen i Værksted og Bod, medførte, at der ikke blev Tid til længere Dvælen i Værelserne. Man opholdt sig kun i disse, naar man skulde spise eller sove, og der var ingen Forskel i Udstyrelsen.

Naturligvis rettede denne sig efter Folks Formuesomstændigheder. For Bønder og Smaaborgere efter vore Begreber yderst tarveligt. Lerklinede Vægge, der ikke altid var lige tætte, naar det kom højt med Træpaneler til Skærm mod Træk og Fugtighed. Inventaret faste Borde og Bænke, der just ikke indbød til Magelighed og heller ikke var udførte med særlig Kunst. Ogsaa Skabe og Senge var faste og i Forbindelse med Væggene. Kun ved festlige Lejligheder kunde man pynte op med vævede eller udsyede Tæpper og bløde Hynder paa Bænkene.

Det var først efter at Adelen og de rige Borgere i Byerne byggede større Gaarde med mange Opholdsrum, at man kom ind paa at indrette Værelser til forskelligt Brug. Efterhaanden løste man saa ogsaa Inventaret fra dets faste Forbindelse med Væg og Gulv, og der opstaar en hel Række forskellige Møbeltyper: Stole, Borde, Skabe og Senge, der dog længe, ved deres Udseende og Konstruktion, mindede om deres tidligere Samhør med Vægge, tunge og stive som de var. Et Fremskridt var dog gjort, Inventaret blev „Møbler“, Mobilia, flyttelige Genstande, som Ordet betød. Der blev nu Brug for flere Specialhaandværkere. Snedkeren og Billedskæreren udløste sig fra Tømreren, og Tapetserereren blev der ogsaa saa smaat Brug for, ikke saa meget til Stole eller andre Sidde-

møbler som til Udstyr af Senge. Det blev Pragtgenstande, der i rige Huse pyn-
tedes med megen Stads, med Gardiner og Himmel, og opstilledes til Skue i
store Rum, i hvilke fornemme Personer modtog Besøg, ofte liggende. Sagen



Datidens Sengedekoration.

var, at det om Vinteren tit kneb med at faa tilstrækkelig Varme, saa man hyp-
pigt maatte ty til Sengen for at holde Kulden ud. Intet Under, at man kælede
for den, baade med Billedskærerarbejde og pragtfulde Stoffer.

For de andre Møbler kneb det imidlertid stadigt med Mageligheden. Der la-
vedes nok Stole baade med Ryg- og Armlæn, og man begyndte ogsaa saa smaat
at udstyre dem med udstoppede Sæder, men magelige eller blot bekvemme at

sidde i var de ikke. Grunden hertil var, at der endnu ikke havde udviklet sig noget egentlig Hjemmeliv, der førte til længere stillesiddende Ophold i Stuerne. Mændene havde stadigt nok at gøre udenfor, og selvom Kvinderne ved Siden af Arbejdet i Køkken og Bryggers ogsaa havde en Del stillesiddende Beskæftigelse med at spinde, væve og sy, saa gav denne Gærning dog hverken Tid eller Ro til at tænke paa mageligere Sæder end dem, man var vant til. Stadigt sad man i de stivryggede haarde Siddemøbler. Til dagligt var Livet Arbejde fra aarle Morgen til Aften silde. Selskabsliv kendte man kun ved højtidelige Lejligheder og ved de store Højtider, men da havde det nærmest Karakteren af store Spise- og Drikkelag, en Rest af de gamle Offergilder, og de foregik for almindelige Mennesker i særlig dertil indrettede Gildes- og Lavshuse. Det var kun paa Slotte og Herregaarde, at der var Rum store nok til at holde dem i. I Bøndergaardene maatte man hjælpe sig som man kunde bedst.

Først efter at der havde udviklet sig andre Kulturformer med Sans for et højere aandeligt Liv fik Hjemmene et andet Præg. Den stigende Velhavenhed i de højere Klasser gav Tid og Ro til at give sig af med andre Beskæftigelser end det legemlige Arbejde udenom. Man trængte til at samles om Litteratur og ikke længer udelukkende Spise og Drikkegilder, men anlagt paa Underholdning Kunst og til at tale med ligesindede derom i fortrolig Samtale. Selskabslivet blev med Sang, Musik og Konversation. Det er klart, at netop dette, foruden paa den almindelige Kultur, ogsaa maatte sætte sit Mærke paa Boligens Udstyr. Man forlangte Møbler, der kunde siddes godt og bekvemt i, og saa ser man da, hvorledes Stolene bliver videre og dybere, hvorledes Ryglænet bøjes bagud og Sædet efterhaanden, i Stedet for med løse Hynder, faar en fast Udstopning med Krølhår eller andet Materiale. Men Fordringerne til større Bekvemmelighed og Hjemmehygge steg stadigt. Alt skulde være endnu mere komfortabelt, — og saa naaede man da i Slutningen af det 18. Aarhundrede til at Siddemøblernes Sæde, som Underlag, forsynedes med Metalfjedre og ovenpaa dem igen med et Lag af Udpolstring med forskellige Stoffer. Foruden Stolen kom Sofaen og andre Siddemøbler i Brug, betrukne med kostbare Silke- og Brokadevævninger med mange Mønstre. Men man gik videre endnu og krævede Lyset fra Vinduerne, der nu var blevne store og klare, forsynede med Gardiner, der kunde dæmpe for Lys og Larm udefra. Hjemmets Stilhed skulde kunne nydes, foruden at det overfor fremmede skulde tage sig ud ved Elegance og Fornemhed. Det var Rokokoens Saloner, der nu kom i Brug.

Naturligvis var det kun de højere sociale Kredse, der kunde udstyre deres Boliger med denne Pragt. De øvrige Klasser fulgte vel efter Evne med, men kunde dog ikke maale sig med de fornemmes Overdaadighed. Det daglige Arbejde krævede endnu baade Mand og Kvinde fuldtud. Derfor ser vi ogsaa den Tid, der fulgte efter den franske Revolution 1789, og som bragte den højere Borgerstand til Vejrs, hente sine Idealer for Hjemmets Udstyr fra helt andre Kilder end Hoffernes Saloner. Forbilledet blev Antiken, hvis Ro og Værdighed stemte med Borgerstandens Sans for Alvor og Strenghed. Værelsernes arkitektoniske Linjer fremhævedes, Møblerne blev atter stive og tunge, og den for den danske „Empire“ karakteristiske Sofa med dens stive Ryg og Sidelæn blev langtfra magelig at sidde i eller ligge paa. Gardinerne blev, naar man i det hele taget brugte dem, lige op og ned uden Snirkler og Sving.

Det er dog let at forstaa, at denne tunge og stive Stil i det lange Løb ikke kunde forliges med Kravene til hjemlig Hygge og Bekvemmelighed. Man frøs i de Stuer. Derfor ser vi da ogsaa i Trediverne og Fyrerne af forrige Aarhundrede, at den hos os saakaldte „Christian VIII's Stol“ begynder at skeje ud fra de lige og stejle Linjer. Siddemøblerne svajer ud i Ryg- og Armlæen. Linjerne bliver stærkt bevægede, og Polstringen kommer atter i Brug samtidig med, at man i Damedragterne igen indfører Krinoliner og „Skinkeærmer“ til Afløsning af Empirens enkle Kjoler.

Fordringerne til Bekvemmelighed og i det hele til Boligudstyrets Raffinement steg i de følgende Aartier stærkere og stærkere. Man forlangte mere og mere Udpolstring, og det endte tilsidst med, at Stolenes Træstel helt forsvandt under Udstopningen. Denne fremhævedes yderligere ved alle Slags Vulster og Indstikninger, ligesom Møblerne udstyredes med Knapper, Frynser, Snore og Kvaster. Det var den saakaldte „Klunkestil“, der kom i Mode, yderligere pointeret ved bløde Tæpper samt Gardiner og Portierer, ophængte i alle mulige kunstige Svingninger og Læg. Hele Rummets arkitektoniske Karakter tilhylledes.

Naturligvis maatte alt dette fremkalde en Reaktion, der særlig har vist sig i vor Tid og staar i Forbindelse med den lavere Borgerstands og Arbejderklassens Opkomst. For dem maatte Kravet mindre blive Magelighed end Praktiskhed. Moderne Lejligheder blev heller ikke saa rummelige som tidligere, der var ikke Plads til de store polstrede Møbler, og de enkle og lige Linjer kom atter i Brug, selvom man ingenlunde frafaldt Kravet til Magelighed. Der er for

Tapetsereren ikke længer Lejlighed til at vise sin Færdighed ved Snirkler og Sving, men mere ved Polstringens Soliditet og Udførelse. Ved denne spiller Fjedrene stadig en stor Rolle og selve Udstopningen en ikke mindre.

Foruden Tapetsererne har vor Tid endvidere set andre Specialiteter udvikle sig af det oprindelige Fag. Der er saaledes Dekoratorerne, Tapetopsætterne, Rejsetøjsarbejderne og Linoleumspaalæggerne, altsammen Vidnesbyrd om den Deling af Arbejdet, der er et Særkende for den moderne Udvikling.



Svendeprøve 1856.



Stol fra 1940

Det er som Illustration til denne Forskydning indenfor det faglige ikke uden Interesse at se den Forandring, der er foregaaet med Aflæggelse af Mesterstykke. Medens der indtil omtrent Midten af forrige Aarhundrede officielt kun kendes Sadelmagere, hvis Mesterprøve bestod i Forfærdigelse af forskellige Slags Sadler, saa ser man, at Udviklingen efterhaanden er skreden saa vidt, at det ved kgl. Reskript af 4. Maj 1839 kan paalægges de i Tidens Løb fremstaaede „Tapetmagere“ at forfærdige „en Lænestols Sædemadras, udstoppet med Krølhaar samt indsyet med Saffians Kæder“. 1843 forandrede dette Mesterstykke imidlertid til at bestaa af a.: en med Fjedre og Krølhaar udpolstret og betrukken Lænestol, udført efter en af Magistraten approberet Model og b.

et Udkast eller en Tegning til et Drapperi efter Opgivelse af det kgl. Akademi for de skønne Kunster, tilligemed et Overslag over det dertil medgaaende Stof, hvilket Prøvearbejde skulde bedømmes af Kunstakademiet.

Hermed er Udviklingens Gang kendetegnet.

Den ældste faglige Organisation

I Aaret 1460, den 3. April, lykkedes det Remmesniderne og Pungemagerne i København at faa Magistraten til at stadfæste nogle Artikler for Oprettelsen af et selvstændigt Lav for dem.

Nutildags er et Lav som bekendt nærmest en Arbejdsgiverforening, hvis væsentligste Formaals er at varetage Mestrenes Interesser overfor Svendene. I 1460 var et Lav imidlertid noget ganske andet, nemlig en Organisation, hvis Opgave det var at værne Fagets Interesser, ikke blot i første Række Mestrenes, men ogsaa Svendenes. For at forstaa Betydningen heraf maa man sætte sig ind i Datidens økonomiske og sociale Forhold, og fremfor alt være klar over, at en lille By, som København den Gang var, udgjorde et afsluttet Hele for sig. Forbindelsen med Omverdenen var paa Grund af Transportmidlernes Ufuldkommenhed meget daarlig. Byens Indbyggere var stort set henvist til at leve af det Arbejde og den Omsætning, som det stedlige Marked med nærmeste Omegn bød. For Remmesniderne og Pungemagerne var dette ikke let, og man ser derfor ogsaa, at de, som foran nævnt, tyede til andre Markeder, til hvilke de rejste for at afsætte deres færdige Varer.

Til disse vanskelige Afsætningsforhold kom saa endvidere, at selve Tekniken var rent haandværksmæssig, d. v. s. at ethvert Arbejde fra først til sidst skulde udføres i Haanden uden Hjælp af nogen som helst Maskine. For Remmesniderne begyndte det med at garve de Huder eller Skind, de skulde bruge, hvorefter saa fulgte Udskæringen af de enkelte Stykker, der skulde sammensyes med Naal og Traad og ved Hjælp af Syklemmen, hvori Arbejdet anbragtes. Derefter fulgte Afpudsningen og hvad der ellers hørte til for at gøre Arbejdet færdigt. Alt dette tog lang Tid, og mens det stod paa, skulde baade Mestre og Svende leve. Det kunde kun ske ved at de var sikre for Konkurrence, med andre Ord, at de fik Eneret indenfor Byens Omraade til at udføre det Ar-

bejde, der hørte deres Fag til. Det var netop det, de opnaaede ved at faa Lov til at oprette deres Lav, og det siger sig selv, at i dette maatte baade Mestre og Svende være lige interesserede.

Til Gengæld for denne Eneret maatte Mestrene paatage sig Forpligtelsen til at levere godt Arbejde til rimelige Priser, fik de en Eneret, maatte de naturligvis heller ikke misbruge denne overfor Kunderne.

Vi ser derfor ogsaa, at Remmesniderne og Pungemagerne hvert Kvartal havde Forpligtelse til at opvise deres færdige Arbejde for et Medlem af Magistraten, og hvis der var noget at udsætte derpaa, idømtes der Bøder.

Lavsordningen hvilede som man ser paa gensidige Rettigheder og Forpligtelser, et Princip, det var nødvendigt at gennemføre for det lille middelalderlige Marked, hvor det først og fremmest gjaldt om at sikre Indbyggernes Eksistens. Det blev med andre Ord en Fordeling af Levemulighederne, saa at enhver saa nogenlunde kunde vide sig tryk for Udkommet. Heraf fulgte naturligvis, at et Lavs Interessenter — og det var baade Mestre og Svende — maatte være nogenlunde enige om en ensartet Levefod, saa at den ene ikke fik mere end den anden. Af den Grund gennemførte man ogsaa, at Priserne skulde være ens, og at ingen maatte underbyde andre, ligesom der ogsaa i mange Tilfælde indførtes en Grænse for, hvormange Svende, en Mester maatte holde.

Lavsordningen hvilede altsaa paa et Slags kollektivt Grundlag, idet Retten til Udøvelsen af de enkelte Arter Haandværk ejedes af Lavets Mestre. At Svendene for deres Vedkommende ligeledes maatte holde paa, at disse Rettigheder ikke blev formindskede siger sig selv. De skulde jo alle selv, naar Tiden kom, være Mestre, og disses Antal var heller ikke større, end at det kunde ske i en passende Alder.

Man ser, at hele Lavsordningen var dybt forankret i selve de herskende økonomiske Forhold. Disse tillod kun i meget ringe Grad paa Grund af den langsomme Fremstillingsmaade en Forøgelse af Produktionen og et deraf følgende større Udbytte for de enkelte. Derfor gjaldt det ogsaa om saa vidt muligt at værne om de Rettigheder, man sad inde med. Man ser derfor, at man stedse var paa Vagt overfor ethvert Indgreb i dem. Konkurrence i en hvilken som helst Form kunde ikke taales, saa meget mindre som de fleste Haandværkeres Fortjeneste sjældent strakte sig videre end til at slaa til fra Haand til Mund.

I højeste Grad kom Lavsvæsenet derfor ogsaa til at staa i Modsætning til det Princip, som en følgende Tid skulde knæsatte, den frie Konkurrences og den

enkeltes personlige Ret til at udnytte sine Kræfter og Evner i egen Interesse, det Princip, man har kaldet Kapitalismens.

Men Lavsvæsenets Opgave strakte sig videre end til at varetage de rent økonomiske Interesser. Det maatte i høj Grad ogsaa tage sig af de sociale. Grunden hertil var, at et lille Bysamfund som det middelalderlige slet ikke var anlagt paa som saadant at yde nogen Hjælp af den Art, som nu paahviler en moderne Kommune. Der var hverken Fattigvæsen, Sygehus, Vand- eller Brandvæsen eller i det hele nogen af de Institutioner, som nu tjener til det heles Vel. Alt det maatte man selv sørge for, og kunde den enkelte ikke overkomme det, maatte Slægten træde til. Dette kunde nogenlunde let ske i de smaa Landshysamfund, hvor alle var mer eller mindre i Familie, men det var vanskeligt i en af de smaa Købstæder, hvis Indbyggere saa at sige alle var indvandrede fra fjærn og nær og derfor hverandre ukendte. I Landsbyen var man stedgroet, i Købstaden en fremmed Fugl uden Slægt eller Venner. Til Erstatning herfor var det, at Lavs- og Gildevæsenet traadte. Lavet var et Broderskab med gensidig Understøttelsespligt for Medlemmerne og deres Hustruer. Derfor kaldtes de og saa Brødre og Søstre, og de var pligtige til at staa hinanden bi i Liv og Død. Blev nogen fattig, skulde han hjælpes, blev han angreben værges, og døde han, hæderlig begraves, ligesom der skulde sørges for hans Sjæl med en Vigilie og tre Messer. Thi ogsaa til det religiøse Omraade strakte de gensidige Forpligtelser sig. Man samledes til fælles Gudstjeneste, og selve Lavsforsamlingerne havde en religiøs Karakter og var omgiven af megen Højtidelighed. Der værnedes om den med strenge Straffe. Ingen usømmelig Opførsel blev taalt. I Remmesnidernes Lavsskraa finder vi f. Eks. følgende Bestemmelse: Hvo som spyr eller noget deslige urent gør i Lavshus eller i Gaarden eller teer sig ukvemmelig med sin Ende eller kalder nogen Skalk, Horsøn, Tyv eller Forræder, bøde en Tønde Øl til Brødrene og en Mark Voks til Messen, Kongens Ret og Stadens uforsømmet“.

Man kan naturligtvis tvistes om, hvorvidt dette Øl hjalp paa Anstændigheden, men skete det ogsaa, at man nu og da kom hinanden for nær i Ord eller Gerning, saa foreligger der i hvert Fald for Sadelmagerlavets Vedkommende Eksempler paa, at man hurtigt blev forligte.

1574 beretter Lavsprotokollen saaledes, at der var Strid mellem Hans Pungemager og Sander Pungemager, men den blev „venlig og vel forligt, saaledes at hver af Parterne, der først rippede op i Sagen, skulde bøde 7 Td. Øl“.

1610 havde Jørgen Pungemager skældt sin Kollega Thomas ud for en „Lapper“, men da Thomas ogsaa havde brugt „utilbørlige“ Ord, blev Dommen ligeledes for begges Vedkommende $\frac{1}{2}$ Td. Øl.

Brødre var man, og det holdt man paa. Havde nogen noget at klage over en anden Broder, maatte han ikke gaa til Øvrigheden. Enhver Uenighed og Trætte skulde afgøres indenfor Lavets egen Kreds.

At man ogsaa værnede om den indbyrdes Anseelse ses af den Strengthed, hvormed man holdt paa, at alle Brødre skulde være kommen af godt Folk. Ingen uægte født maatte optages i Lavet, og enhver ny Broder maatte skaffe Bevis for sin Herkomst, og at han havde lært Faget paa ærlig Vis.

At Svendene helt ud delte den Opfattelse, der kom til Orde igennem Lavet, er der ingen Tvivl om. At der naturligvis nu og da kunde opstaa Tvistigheder mellem Mester og Svend er en anden Sag, men de vedrørte aldrig det Grundprincip, hvorpaa Lavet hvilede.

Svendene

Det laa i selve den haandværksmæssige Produktions Karakter, at ingen Forretning kunde blive af stort Omfang. En Svend med den fornødne Uddannelse vilde før eller senere stræbe efter at blive selvstændig Mester. Det var Forudsætningen for hele hans Tilværelse. Først som selvstændig kunde han gifte sig og stifte Hus og Hjem. Gamle Svende kendtes ikke i ældre Tid. Svendetiden var derfor ogsaa kun en ren Overgangstilstand, i hvilken man forberedte sig paa at blive Mester. Saalænge den varede hørte man til Mesterens Hus. Der fik man Kost og Logis og maatte i det hele indrette sig efter den Arbejdstid og de Arbejdsforhold, der forlangtes af Mesteren, selvom der ogsaa i Tidens Løb udformedes en vis Orden, som sjældent blev brudt. Hovedreglen var dog den, at Mesteren var ene afgørende og kunde bestemme, hvad han selv vilde. Ganske vist kunde Svenden rejse, naar den vedtægtsmæssige Opsigelsesfrist iagttoges, men stor Frihed var der ellers ikke indrømmet ham.

Der er ganske vist Oplysninger om, at Svendene ikke fandt sig i alt, hvad der blev budt dem, og Tegn derpaa er de Stridigheder, der nu og da fandt Sted, ligesom den Række Forordninger, som Øvrigheden i Tidens Løb udstedte, vidner om, at Forholdene ikke altid har været idylliske.

I den Skraa, der udstedtes for Lavet den 24. Maj 1632, kan man saaledes se, at Svendene for at bøde lidt paa den bundne daglige Tilværelse havde faaet Smag paa at holde „blaa Mandag“. For at stoppe denne Skik bestemtes det, at ingen Svende „selv maa tiltage sig nogen ørkesløs Dag om Ugen, hverken Mandag eller andre Dage, men skulde hver Mandag Morgen Kl. 5 slet forføje dem paa deres Mesters Værksted“. „Hvilken Haandværks Geselle herimod gør, uden han haver sin Mesters Forlov, da bøde 1 Mark første Gang, anden Gang 2 Mark og saa fremdeles, og desforuden stande til Rette, fordi han forømte sin Mesters Gærning, efter Olderlandens og Hossiddernes Sigelse“.

„Foragter og nogen Svend eller Dreng,“ hedder det videre, „deres Hus-

bonds eller Hustrus Mad og Øl, som ustraffelig er, og det klages og bevises, bøde 1 Rdl., kan han Bøderne ikke udgive, da straffes to Dage og Nætter i Kælderen til Vand og Brød".

Disse Bestemmelser gaar ganske vist igen i alle paa den Tid udstedte Skraaer for de forskellige Lav og har ikke været møntede alene paa Sadelmagerne. Der er dog ingen Grund til at tro, at disse har adskilt sig særligt fra andre Haandværks Svende, lige saa lidt som til at tro, at Forordningerne har hjulpet til at bedre Forholdene. De gentages i hvert Fald ret ofte, saaledes i Forordningen af 6. Maj 1682, hvor det desuden hedder, at „Svende og Dreng skulde rette sig efter Spise- og Sovetider i Mesterens Hus og være hjemme saa betids, at Dørene kunde lukkes Kl. 9 Aften om Vinteren og Kl. 10 om Sommeren. Overtrædelse heraf kostede $\frac{1}{3}$ Rdl. til de fattiges Bøsse.

For de Fag, der hørte under Sadelmagerlavet, nemlig Sadelmagere, Remmesnidere, Pungemagere og Handskemagere, er der dog ingen Grund til at tro, at Forholdet mellem Mestre og Svende har været særligt indviklet. Der har i ældre Tid næppe arbejdet mange Svende hverken i København eller andre Byer. Mestrenes Antal var kun faa. 1622 var der 4 Remmesnidere, 3 Semsbereidere, 1 Pungemager og 2 Sadelmagere i Lavet, og 1626 hedder det i Mestrenes Protokol, at „eftersom en Del af vore Lavbrødre ved Døden er afgangne og det daglig formindskes" vedtages det, at en Pension paa 12 Skilling ugentlig, som man hidtil havde givet tvende fattige Personer, for Fremtiden skulde nedsættes til 4 Skilling ugentlig, „hvilket sligt at forkorte dennem er sket for deres Umaalighed dennem er med befunden og Drukkenskab".

Denne Vedtagelse synes ikke at vidne om særligt gode Forhold hos Mestrene. Ret mange Svende kan de næppe have holdt, og at de har været om sig for at holde paa den Smule Fortjeneste, der kan have været for dem, ser man af, at det 1625 vedtages, at ingen Svend maatte lave Piske for egen Regning eller udføre noget Arbejde for sig selv, hverken i Hus eller udenfor Hus, og at det var Alvor hermed, ser man deraf, at der 1626 blev skredet ind mod en Svend, som havde arbejdet paa egen Haand blandt Bønderne paa Landet, „hvad der var alle Embedsbrødrene imod og til Foragtelse".

Paa den Tid, da disse Forhold herskede var København endnu en lille By paa c. 25000 Indbyggere, saa meget Arbejde har der næppe været for Sadelmagere og Remmesnidere. Det er sikkert kun i Ny og Næ, at nogen af dem har kunnet holde en Svend. Først sidst i Aarhundredet — navnlig som Følge af

den Tilvækst, Byen fik under Enevælden ved at den blev Hovedsædet for Centralstyrelsen samt for Hær og Flaade voksede Indbyggerantallet saa stærkt, at Handskemagere og Pungemagere kunde skilles ud som et Lav for sig selv, og Sadelmagerne og Remmesniderne danne deres egen Sammenslutning.

Det er imidlertid først fra 1761, at vi igennem Politiets Generaltabeller faar Oplysning om, hvormange Mestre, Svende og Dreng, Lavet rummede. Vi ser da, at Forholdstallet mellem Mestre og Svende i Reglen var som 1 til 1, til Tider lidt over, til andre under, hvorimod Antallet af Lærlinge ligger noget, men ikke meget, højere.

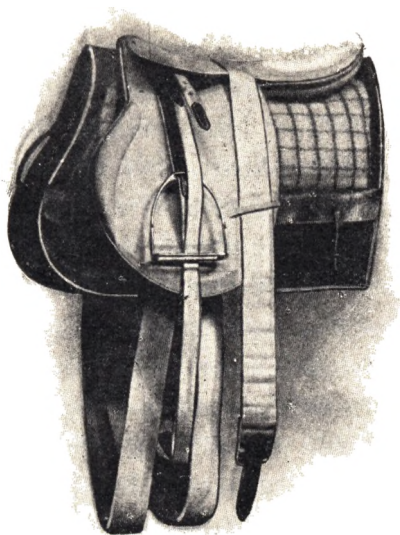
Tager vi Tallene fra 1761 og Aarhundredet ud, faar vi følgende Række:

	Mestre	Svende	Lærlinge
1761	20	25	25
1771	24	16	20
1781	23	26	32
1791	32	23	30
1801	27	40	45

Det Billede disse Tal giver os er meget malende. Vi ser deraf, at Mestrenes Forretninger gennemsnitligt set kun har været meget smaa Virksomheder, og vi kan gaa ud fra, at mindst Halvdelen af dem slet ingen Svend har haft. Vi ved saaledes tilfældigt fra Slutningen af det 18de Aarhundrede, at Fagets to største Mestre beskæftigede henholdsvis 6 og 4 Svende. Karakteristisk er derimod det forholdsvis store Antal Lærlinge, Tegnet paa den typiske Smaabedrift, der har trængt til Lærlingen som billig Arbejdskraft for i det hele taget at kunne friste Livet.

Et er givet, Storkapitalister var ingen af Mestrene, og at dette har virket videre til Svendene er naturligt. De har maattet tage til Takke med de Kaar, der bødes dem, og de var ikke gode. Stadigt Arbejde kunde ingen Svend regne med. Man kan som Regel gaa ud fra, at kunde han faa Beskæftigelse i et halvt Aar var det store Ting. Ofte var det dog langt kortere Tid, han maatte nøjes med, saa man kan med nogenlunde Sikkerhed sige, at den største Del af Svendetiden gik med at vandre fra By til By for at søge Arbejde. At sætte Bo og gifte sig var ganske udelukket. En gift Svend taantes heller ikke blandt Svendene, han regnedes ikke som „ærlig“ eller god Kammerat, fordi man gik ud fra, at hans bundne Stilling gjorde ham mere villig til at bøje sig for Mestre-

nes Fordringer. Desuden havde man ham mistænkt for, at han søgte Arbejde ved „Fusk“, og det holdt hverken Mestre eller Svende af, fordi baade Priser og Løn derved blev sat ned. Saavidt man kan skønne, har Fristelsen til at „fusk“ dog været temmelig stor indenfor: baade Remmesnidere og Sadelmagere, eftersom man fra tidlig Tid altid har været paa Jagt efter dem, der gav sig af dermed.



Sadel.

Baade Mestre og Svende maatte værge om de Stumper, de havde, for at leve. Af den Grund ser man da ogsaa, at Mestrene vanskeliggør Adgangen til Lavet ved at faa gennemført, at Mesterstykket efterhaanden baade blev vanskeligt og dyrt at lave for en fattig Svend. Man skulde jo nødigt have for mange Konkurrenter til at dele det i Forvejen knappe Levebrød. I 1684 bestod Mesterstykket for Remmesniderne i at lave „et Par forsvarlige Hylster med Stokker, som passer næt dertil, saa og en Hovedstol med Hinder og Fortøj“ og for Sadelmagerne i „1. En Krumfløj, 2. En Kvindesadel. 3. En Tummel-Sadel og Hylster dertil med For og Bagtøj til en Rytters Mundering“.

Dertil kom saa en Del Traktementer til Skuemestrene, naar Optagelse i

Lavet fandt Sted. Det ses derfor ogsaa, at Mestrene letter Adgangsvilkaarene for deres egne, idet en Mestersøn eller den Svend, der giftede sig med en Mesterdatter eller Mesterenke, slap betydeligt billigere ind i Kredsen. Udkommet blev paa den Maade i Familien. Foruden Mesterstykket og de Udgifter, der var forbunden hermed kom man ogsaa efterhaanden ind paa at forlange — det gjorde i hvert Fald Sadelmagerne — at Svenden, inden han fik Lov til at aflægge Mesterprøven, skulde tjene hos en Mester i to Aar — de saakaldte Mesteraar — og desuden have vandret paa Haandværket i tre Aar.

En senere Tid har set paa disse Forhold, som om det var Mestrene, der gennem Lavsvæsenet søgte at skaffe sig et Monopol, der satte dem i Stand til alene at berige sig paa Bekostning af baade Kunder og Svende.

Det virkelige Forhold er dette, at Mestrene paa Grund af den herskende økonomiske og sociale Samfundstilstand var nødt til med Hænder og Fødder at værne om deres Rettigheder, og at baade Mestre og Svende havde deres Hyre med at skaffe det daglige Brød. Der maatte af begge Parter slides fra Morgen til Aften for at leve. Arbejdstiden maatte blive lang i en Tid, hvor Produktionsvilkaarene helt var grundlagt paa den rent haandværksmæssige Teknik, og hvor Forholdene saa godt som udelukkede enhver Kapitaldannelse, idet alle Priser var beregnede paa alene at dække Leveomkostningerne. Ingen havde Raad til at betale mere for det, der skulde anskaffes. Det var en fattig Tid, man levede i.

Det er derfor ogsaa forstaaeligt, at baade Mestre og Svende holdt paa Lavsvæsenet med de Rettigheder, det tilstod Haandværkerne, fordi de i Virkeligheden var i samme Baad. Ingen Svend kunde være interesseret i at de Kaar, han en Gang kunde opnaa som Mester, skulde blive ringere. Han vidste desuden, at hans Tid kom ogsaa, og saa maatte han kræve, at det ikke blev vanskeligere for ham at tjene Udkommet end det havde været for hans Forgængere.

En anden Sag var det naturligvis, at Forholdet mellem Mestre og Svende trods alt kunde have sine Gnidninger. Den lange Arbejdstid kunde jo gøre det ønskeligt for Svenden at faa lidt Frihed en Gang imellem. Til Tider kunde Mester ogsaa være lidt vanskelig at komme ud af det med, og Kosten kunde ogsaa nu og da være lidt knap og ikke altid lige god. Lønnen voldte som Regel ingen Vanskeligheder. Kost og Logis var den største Bestanddel deraf, og den Smule kontante Penge, der udbetaltes, spillede ingen større Rolle. Den udgjorde som Regel ikke mere end hvad der gik med til en glad Aften paa Kroen. Til Klæder stilledes der ingen store Fordringer. Havde man lidt Søndagstøj, var

det godt, men ejede man det ikke, kunde man i en snæver Vending laane sig frem. Naturligvis havde man ogsaa i den Henseende sine Standsfordringer, men de gik aldrig højt i et Samfund, hvor Klasseadskillelsen var saa strengt gennemført som den var i ældre Tid, hvor fremfor alt Ordsproget „Skomager bliv ved din Læst“ var en staaende Leveregel, som det ikke faldt nogen ind at overtræde.

Svenden vidste, at den permanente Tilstand for ham var at være paa Vandring. Herefter maatte han indrette sine Forhold. Han maatte være sikker paa at kunne faa Kost og Logis, naar han kom til en By og eventuelt fornøden Vejledning og Hjælp til at søge Arbejde. Men netop fordi alle Veje var fyldt med rejsende Svende, gjaldt det om at sikre sig imod at ingen uberettiget tilsneg sig den Hjælp, der ikke tilkom ham.

Ethvert Fags Svende havde derfor ogsaa sine bestemte Regler at følge. Det blev den saakaldte „Zunft“, som nøje maatte iagttages af enhver til vedkommende Fag hørende Svend, om han vilde klare sig helskindet gennem Vandrings-tiden. I ældre Tid synes Remmesniderne ikke at have haft nogen for dem særlig Zunft, rimeligvis fordi Faget var saa lille, og det ikke har været særlig vanskeligt at blive Mester i det, da Svendens Antal ikke var større, end at det kunde dække den normale Afgang blandt Mestrene.

Noget helt andet blev det, da de sociale Forhold medførte baade et stigende Folketal og et stort Proletariat. Det skete i det 16. og 17. Aarhundrede, da Vilkaarene for den arbejdende Landbrugsbefolkning forværredes ved Hoveriet og en større Pengerigelighed fik mange til at søge til Byerne. Da gjaldt det for Haandværkerne om at værne de Rettigheder, de sad inde med. For Mestrene at stramme Adgangsbetingelserne og for Svendene at sikre sig mod „uærlige“ Folk, d. v. s. alle de, der ikke hørte deres Fag til.

Det blev Sadelmagerne som gik i Spidsen, rimeligvis fordi dette Fag var nyt i Danmark, og dets Udøvere næsten udelukkende var indvandrede Tyskere. For dem gjaldt det i første Række om at værne deres Fag mod at andre greb ind i det. Aabenbart har det især været mod Remmesniderne det gjaldt om at være paa Post. Med dem var de ganske vist — mer eller mindre frivilligt — gaaet i Lav sammen, men Fællesskabet gjaldt kun de gensidige Understøttelsesforpligtelser, slet ikke de faglige Forhold, tværtimod søgte man, hvad disse angaar, ikke at blande sig i hinandens Arbejde. At Fristelsen hertil kunde være stor er sandsynligt, eftersom de to Fag i Tidens Løb var bleven nær beslæg-

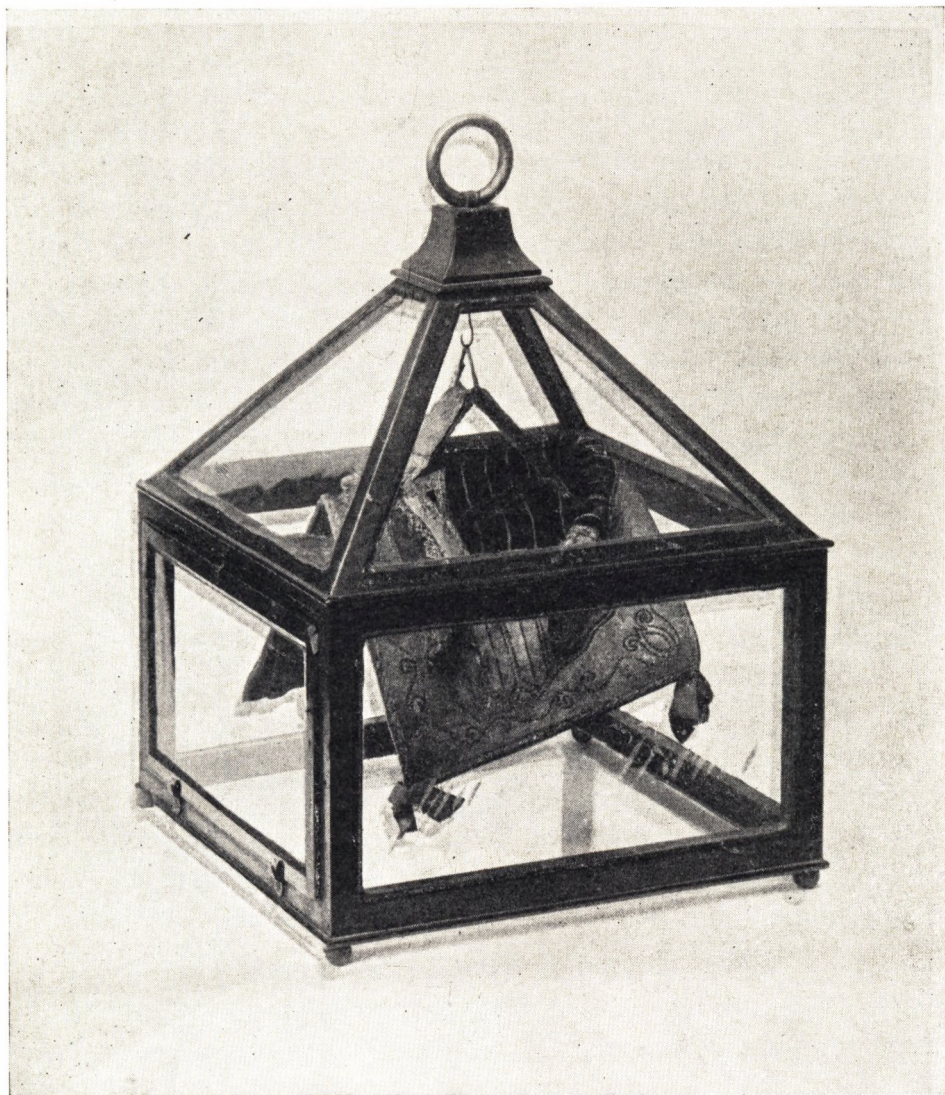
tede. I Tyskland kaldte de sig baade „Sattler“ og „Grob-, Weiss- und Schwarz-Riemer“. I København ses det da ogsaa, at man lidt efter lidt enedes saa nogenlunde om at dele Arbejdet mellem sig. Men kunde Mestrene blive enige, gjaldt det ikke Svendene. Der var ikke Tale om, at Sadelmagerne vilde have noget at gøre med Remmesniderne. De sidste var ikke „zünfftige“, og det var selve Lavet i København heller ikke, hvad der medførte, at en tysk Svend ikke maatte tage Arbejde her, og omvendt ingen dansk Svend blev taalt af sine Fæller i Tyskland.

Det er aabenbart for at holde deres zünfftige Ære ren, at Sadelmagermestrene og Svendene i København i Aaret 1609 ansaa det for „rosværdigt og godt at indrette en rigtig Orden efter vort lovlige Haandværks Skik, saaledes som den er brugelig i det romerske Rige (hermed menes Tyskland) og særlig i den vidt berømte Stad Brunsvig“.

At det har været galt med den zünfftige Skik i København og Danmark allerede før denne Tid, kan vi skønne af flere Ting, der tyder paa, at der har været Uroligheder mellem Mestre og Svende. 1558 maatte saaledes Jacob Oldermann betale en 1 Td. tysk Øl i Bøde, fordi han havde slaact til sine Svende med en Kniv, og 1562 ser vi, at der er sluttet Forlig mellem Hans Norimberg, Jeremias og Poul, „om de danske Svende at holde“. Hvad der nærmere har været i Vejen i sidste Tilfælde, ved vi ganske vist ikke, men at det er noget med Zünften synes givet.

Den „Skik“, der blev vedtaget 1609, har sikkert gaaet ud paa at fastsætte Regler for, hvorledes en Sadelmagersvend, der var „paa Valsen“, havde at optræde. I Enkeltheder kender vi dem ikke, men vi ved, at naar en Svend kom hertil og vilde søge Arbejde, skulde han straks søge til en ærlig „Behausung“ og ufortøvet sende Bud til en Mesters Værksted, hvilket der passede ham bedst, med Besked om, at han ønskede „Omskuning“, det vil sige Ledsagelse af en Svend fra Mester til Mester i en bestemt Orden (efter „Wallen“) for at søge Arbejde. Var der ingen Svend beskæftiget paa det Værksted, hvorhen der blev sendt Bud, skulde Mesteren selv indfinde sig og besørge Omskuningen. Hverken Svenden eller Mesteren maatte dog tøve mere end en Time med at komme, efter at der var sendt Bud, hvis de ikke vilde udsætte sig for en Bøde.

Fik en Svend Arbejde, gjaldt den gensidige Arbejdsoverenskomst til at begynde med for 14 Dage, drog Svenden bort inden Udløbet af denne Frist, var



Sadelmagernes Herbergsstueskilt.
Originalen paa Nationalmuseet.

Straffen en Ugeløn. Kunde Mesteren omvendt ikke udholde Svenden i denne Tid, maatte han alligevel give ham Løn for begge Uger.

Enhver Svend, der kom vandrende, skulde have 3 Skilling i „Vorschenck“. Dette Beløb var han dog pligtig at tilbagebetale, saafremt han kom i Arbejde; i modsat Fald var det hans lovmæssige Understøttelse. Det vil sige en Del af

den, thi desuden tilkom der ham frit Natteleje hos den Mester, til hvilken han havde sendt Bud for at blive omskuet.

Havde en Svend udholdt de 14 Dage, og var han bleven enig med Mesteren om at fortsætte, maatte han melde sig paa Svendenes Herberge, hvor han skulde have sin behørig „Geschenck“, det vil sige drikkes til af de andre Svende. Ved denne Lejlighed blev den nyankomnes zünftige Ærlighed prøvet. Han maatte ved „Umfragen“ — Spørgsmaal, der af Oldgesellen rettedes Kredsen rundt tre Gange — gøre Rede for, hvorfra han var kommen, og om han her eller der havde stødt paa noget eller nogen, der havde begaaet Brud paa Haandværkets Skik og Brug. Spørgsmaal og Svar foregik i bestemte Former, ikke blot ved denne Lejlighed, men ogsaa ved alle andre, hvor Svenden mødte. Det var et Ceremoniel saa langt som et ondt Aar. Det gjaldt ved Opholdet paa Herberget, ved Omskuningen, „Umfragen“ og paa Vandringen, men desuden maatte der ved Omskuningen eller naar der holdtes Møde „for aaben Lade“ iagttages en Række ydre Anstandsregler — som f. Eks. hvor mange Knapper, der skulde være knappet i Frakken, eller hvorledes Vandringsstaven skulde holdes ved Besøg i fremmede Værksteder. Ogsaa „Grussen“, den Hilsen, der skulde fremsiges, naar man mødte paa Herberget eller kom paa et Værksted, hørte til dette Ceremoniel. Den lød „Glück zu von wegen des Handwerks“. Ikke mindst var selve Forsamlingen, hvor „Umfragen“ skete, præget af stor Højtidelighed, navnlig naar Laden aabnedes. Da maatte ingen tage Ordet uden efter indhentet Tilladelse af den ledende Oldgesell, og ingen maatte fremkomme med uhøviske Bemærkninger eller bande og sværge. Ellers kostede det Mulkt.

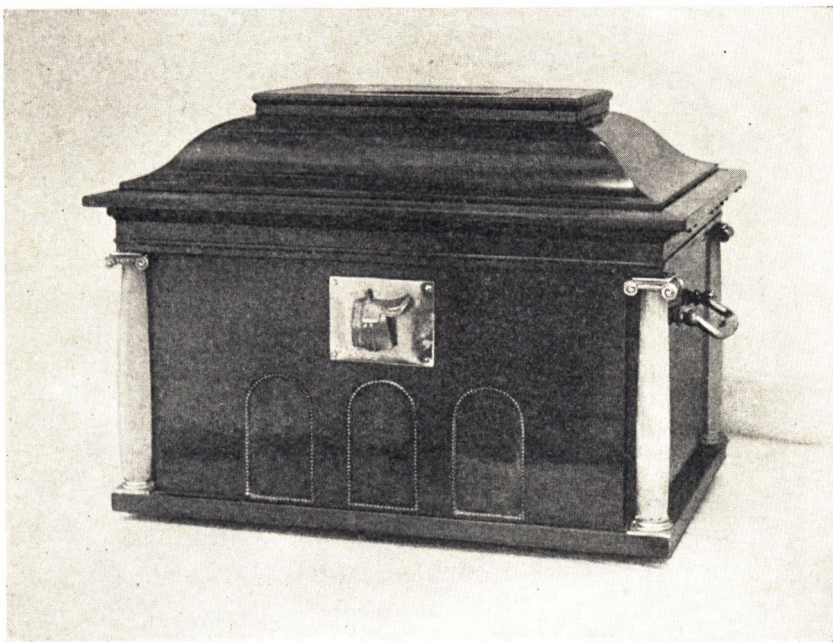
Oldgesellens Bestilling gik paa Omgang fra Værksted til Værksted og indenfor hvert Værksted fra Stol til Stol, og den Hvervet faldt paa skulde have alle Drikkerekvisitter (Velkomst og Bægere) overleveret i ubeskadiget Stand.

Paa Herberget mødtes alle arbejdende og tilrejsende Svende. Der hørte man nyt rundt om fra, og man kunde være vis paa, at var der noget galt et Sted, skulde det nok komme frem, saa vedkommende ikke undgik sin fortjente Straf. Havde man ikke selvstændigt Herberge, nøjedes man med at leje sig ind i et, der var fælles for flere Haandværk, og her reserveredes da en bestemt Plads, der kendetegnedes ved et særligt Stueskilt.

Det var ingen ringe Magt, Svendene kunde udøve gennem deres Organisation, saa meget mere som disse til en vis Grad var internationale; man kun-

de være vis paa, at kom en Mester eller en By i „Verruf“, saa kom der ikke en Svend dertil, om han da vilde holde sit zünfftige Skjold blankt.

Ad den Vej kunde Svendene ofte tiltvinge sig adskillige Fordele. Hertil hører f. Eks., at Sadelmagersvendene skulde have tre Skilling dansk i Drikkepenge af deres Mester for hver ny Sadel, der udgik fra Værkstedet, samt at de hver fjerde Uge skulde have „rene Lagner og 1 Skilling dansk i Badepenge“.



Svendeladen.

Til Understøttelse af arbejdsløse, syge og svage Svende skulde Mestrene hvert Fjerdingaar lægge en halv Mark dansk i Bøssen og Svendene hver fjerde Uge en Skilling.

Alle disse Regler blev strengt overholdte baade af Mestre og Svende, og det er karakteristisk at se, at Mestrene i den Henseende kontrollerede hinanden. 1621 var der saaledes Tvistigheder mellem Sadelmagerne Hans Fügeschou og Morits Priemer „om Svende at være holden imod deres gammel brugelig Haandværks Brug og Gewonheit“. Der blev sluttet Forlig mellem dem i Lavet, og dette gik ud paa, at ingen af dem for Fremtiden „maatte tiltale eller fordre en Svend mod deres Haandværks Brug“.

Det gale var imidlertid, at det kun var Sadelmagerne, der var zünfftige, Remmesniderne derimod ikke, og det gav i Tidens Løb Anledning til mange Forviklinger, saa meget mere som Forskellen i Praksis var ophævet for Mestrenes Vedkommende, uden at de dog efter Loven maatte blande sig i hinandens Arbejde.

Men kunde Mestrene til Nød enes, kunde Svendene det ikke. Remmesnidersvendene var stadigt ikke respekterede af Sadelmagerne, og kom de til Tyskland kunde de slet ikke klare sig. Heller ikke Remmesnidermestrene var af de tyske Svende anerkendte som zünfftige, og Følgen var, at de ofte ikke kunde faa en Svend, medmindre de havde „bikøbt„ sig i et tysk Lav, som Regel i Flensborg. Det var naturligvis forbundet med Udgifter, og det havde de fleste Mestre ikke Raad til.

Disse uheldige Forhold gav Anledning til ret hyppige Uroligheder mellem Mestre og Svende. Mestrene paastod, at Svendene var „opstussige“ og ikke altid vilde gøre, hvad Mester vilde. Tit har naturligvis Mestrene villet udøve deres Autoritet i højere Grad, end Svendene holdt af. 1766 klagede saaledes Mester Wachters Svend over, at Mester fordrede, at han skulde være hjemme Kl. 10 slet, og da han en Aften ikke havde været det, havde Mesteren stødt ham ud. Dette vilde Mester Wachter ikke vedgaa, men fremhævede, at Svenden havde gjort ham saa mange Bryderier, for at han skulde lade ham fare. Han kunde aldrig faa Ro for ham. Resultatet blev, at Svenden foruden at blive hos Wachter maatte bøde lidt til Fattigbøssen.

Til Tider strakte Uenigheden sig til samtlige Mestre og Svende. Dette var Tilfældet 1772, da der var „Dispute“ mellem Sadelmagermestre og Svende om Logis for de tilrejsende fremmede Svende. Det var jo gammel Skik, at de skulde huses af Mestrene, men i Tidens Løb havde Svendene faaet den Uvane, at de opholdt sig saa længe, de selv fandt for godt. Herimod var det, at Mestrene rejste sig og meddelte Svendene, at de for Fremtiden kun vilde huse de tilrejsende i den Tid, de selv syntes. Heri maatte Svendene finde sig, men at de ellers ikke gik med til al Ting fremgaar af en Sag, der kom for 1767. Svendene nægtede da at anerkende en Svend, der kun havde staaet i Lære 3½ Aar, og det var først efter at det var bleven bevist, at hans Mester lovlig havde eftergivet ham den tilbagestaaende Del af Læretiden, at den paagældende slap indenfor Svendenes Kreds.

At man skulde have sine Papirer i Orden og i det hele følge Skik og Brug,



Et smukt Forspand fra Hestekøretøjernes dominerende Tid med fikst og veludført Seletøj og fin polstret Vogn.

naar man vilde begaa sig blandt Svendene, er der flere Eksempler paa. 1767 klagede saaledes Sadelmagersvend Rasmus Olsen Stilling over, at nogle Svende ofte overfaldt ham med Skældsord og „nedrige Ekspressioner“. Hvad der var i Vejen med Stilling faar vi desværre ikke noget at vide om, men da Sagen endte med, at han selv maatte give Mulkt, tør det antages, at hans Samvittighed ikke har været ganske ren. Værre var det samme Aar med Remmesnider Vilhelm Kock og Svenden Henrik Stielck. De var kommet i Slagsmaal med hinanden og det i den Grad, at der ikke kunde bringes Forlig til Veje mellem dem. Sagen maatte henvises til Lands Lov og Ret. End ikke den ærefulde Stilling at være Oldgesell beskyttede altid sin Mand, hvad Sadelmagersvend Knobloch maatte bekende 1767, da hans „Næstgeseller“ „skamferede“ ham, fordi han var gaaet for tidligt fra Kroen „og ikke havde Lyst til efter Sædvane at slaaes med dem“. Den følgende Dag holdt de dem „for gode“ til at arbejde med ham, men maatte dog alligevel noget efter føje sig.

Det sidste Tilfælde kaster et ganske interessant Lys over Svendene og deres indbyrdes Liv. Helt roligt og idyllisk er det ikke forløbet. Maaske er det den Slags Scener, der har faaet Svendene til at fremsætte et Ønske om at faa en Mester ved deres Lade, naar de holdt Møde, for at „visse Ting“ kunde foregaa i Orden, men om de fik deres Ønske opfyldt, er der desværre ikke opbevaret noget. At der af og til er foregaaet ret store Uregelmæssigheder baade indenfor Mestrenes og Svendenes Lav er sikkert nok. 1726 overraskes vi ved en Meddelelse om, at man indenfor Sadelmagerne og Remmesniderne ganske havde afskaffet Omskuningen af Svende saaledes som det er omtalt foran. Meningen med den var, at alle Mestre fik lige Adgang til at erhverve sig Medhjælp, hvorimod det let kunde gaa ud over enkelte Mestre, saafremt de intet ordinært Tilbud fik om Svende. Det var netop det, der var Tilfældet med Hofsadelmager Hans Jakob Aks. Han kunde ikke faa de Svende, han havde Brug for, fordi Omskuningen ikke fandt Sted. Maaske har det ikke været uden Hensigt fra Lavets Side, og umuligt er det ikke, at Ophævelsen af den gamle Skik er sket for at komme Hof-Sadelmageren til Livs. Han klagede imidlertid til Politiet, og Lavet fik Paalæg om atter at indføre Omskuningen.

Nu er det jo muligt, at en Del af de skete Uregelmæssigheder skyldes de mindre rene zünftige Forhold, og da disse i hvert Fald for Remmesniderne som den talrigeste Part indenfor Lavet medførte mange Ubehageligheder forstaar man, at der fra deres Side blev gjort Forsøg paa at faa den herskende

Forskel ophævet, saaledes at Remmesniderne og Sadelmagerne ogsaa formelt kun blev et Haandværk, hvis Mesterstykke blev det, som hidtil var bleven færdiget af Sadelmagerne. Lykkedes det at faa denne Sammensmeltning gennemført, vilde det nemlig ogsaa blive muligt at smelte Svendene sammen i et Lav, hvoraf Følgen atter vilde være at alle Svende, der havde udlært herhjemme, kunde blive anerkendte for rigtige og ærlige uden i Forvejen at staa i Forbundet. Naturligvis vilde saa ogsaa den besværlige Pligt til at „bikøbe“ sig falde bort for Mestrenes Vedkommende.

Efter flere Aars forgæves Anstrengelser lykkedes det endeligt at opnaa en kgl. Resolution af 21. April 1797, hvorved det gamle Skisma ophævedes. Helt uden Modstand fra Svendenes Side er det næppe sket, men nu i Slutningen af det 18. Aarhundrede blæste Vinden fra en anden Kant, og den var det stridt for alt hvad der hed Zunft at gaa imod.

Det var Liberalismen med dens Krav om personlig Frihed, der nu viste sit Ansigt og med den tillige den gryende Kapitalisme, der vilde have Lov til at røre sig. Dermed begynder det gamle Lavsvæsens Døds kamp og et helt nyt Syn paa Samfund og Mennesker.

Nye Synspunkter

Det gamle Lavsvæsen hvilede paa det lille stedtlge Marked med den ringe Produktion og paa et Samfund, der var delt i Stænder, nøje afgrænset i Rettigheder og Pligter mod hinanden. For det maatte Fordelingen være det vigtigste økonomiske Problem.

Der kom imidlertid en Tid, hvor Land og Folk under Kongedømmets Ledelse samledes til en Helhed, og hvor Synspunktet for Landets Økonomi maatte blive et andet. Det blev det saakaldte merkantilistiske System, hvis Formaal var at gøre Folket rigt. Det gjaldt ikke længer om at dele de Stumper, der var, men at forøge dem, saa der kunde blive mere Velstand. Hvorledes skulde dette ske? ved at sørge for at skabe større Rigdom gennem en Udvidelse af Produktionen. Men hvad var Rigdom? det var for den Tids Forestilling fremfor alt Penge. Dem gjaldt det om at holde i Landet, saa de ikke gik ud til fremmede. Midlet hertil var i første Række Handel og Industri. Man maatte sørge for at have saa meget at sælge, at der kom Penge til Huse fra Udlandet og dernæst at købe saa lidt som muligt udefra, saa Pengene blev herhjemme. Det skulde naaes ved at fremme Handelen og ved at oprette Industrier, der kunde tilvirke alt det, man hidtil havde været nødt til at indføre. For at opnaa dette maatte Ledelsen af Landets Erhvervsliv ligge hos Staten, hvis Opgave det skulde være at støtte det hjemlige Produktionsliv. Det skete ved Toldforordninger, Indførselsforbud og direkte Understøttelse af nye Foretagender enten ved Pengebevillinger eller ved at give dem Eneret paa deres Frembringelser. For at naa denne ensartede Ledelse fra oven kunde Staten ikke finde sig i saadanne gamle Institutioner som Lavene. Deres Eneret for de enkelte Producenter hindrede Fliden. Det gjaldt jo om at faa alle sat i Gang, saa at der til Gavn for Helheden kunde frembringes saa meget som muligt. Lavene burde derfor ophæves. Man fandt, at de spærrede de unge ude, saa de ikke kunde komme til at arbejde. Lige fra Begyndelsen af det 16. Aarhundrede ser vi derfor, at Lavene blev ud-

sat for en strid Strøm imod sig, indtil Christian IV med et rask Pennestrøg helt ophævede dem 1613.*)

Programmet var godt nok. Det havde blot den Mangel, at det helt igennem hvilede paa Teorier, der i og for sig kunde være rigtige nok, men som vanskeligt lod sig udføre i Praksis. Det var jo udmærket at ville gøre Land og Folk rigt, men man oversaa, at det ikke var saa lige at løbe til, fordi man ikke var i Stand til at forøge Produktionen, den eneste Kilde til virkelig Velstand. Det var jo ikke gjort ved at udstede Forordninger, der forbød dette og tillod hint. Menneskene kunde ikke uden videre indordnes under et Tvangssystem. Det gjorde dem ikke mere produktive. Tværtimod, de reagerede paa alle Maader, og navnlig gjorde da Haandværkerne det. De lod ikke Lavsvæsenet tage fra sig og fortsatte ganske roligt med at opretholde det, trods Øvrighedens Indskriden. Haandværkerne var fattige nok i Forvejen og skulde nu den eneste Beskyttelse, de havde, bortfalde, kunde de forudse, at en hvilkensomhelst Fusker vilde gaa dem i Næringen og yderligere forringe deres knappe Kaar.

Navnlig Sadelmagerne var stærkt opsatte paa at værne den Ret, de havde. Vi ser derfor ogsaa, at da Kongen 1613 havde ophævet deres Lav, vedtog de ganske roligt at fortsætte det. Og Kongen blev nødt til at bøje sig, saavel for dem som for de andre Haandværkere. Lavsvæsenet maatte genindføres, selvom der udstedtes nogle strenge Forordninger, det fremtidigt skulde rette sig efter. Ingen brød sig om dem, og en væsentlig Hjælp til deres Modstand fik de netop fra Svendene, som ved deres zünftige Organisation ikke vilde finde sig i at samarbejde med enhver Fusker eller Bønhase fra Gaden.

Maatte Staten imidlertid fire paa adskillige Punkter, opgav den dog ikke derfor sit Program. Gennemførelsen af det var et Løsen for Tiden, som alle i Grunden var enige om. Hvem vilde ikke være rige! Enhver vilde blot være det paa sin Vis. Haandværket kunde med dets langsomme Teknik ikke tvinges ind i en Skure, der fik det til at frembringe mere. At øge Produktionen var vanskeligt, selvom der oprettedes nok saa mange Tugt-, Rasp- og Forbedringshuse, der skulde tvinge de løse og ledige Hænder til at bestille noget. Dem var der nemlig nok af, eftersom der efterhaanden var opstaaet et stort Proletariat, som Haandværket med Rette frygtede at faa til Konkurrenter. Det viste sig dog snart, at Omkostningerne ved at sætte den Slags i Arbejde langt

*) Note: Se herom R. Berg. Det danske Haandværks Historie. Kbhvn. 1919. 329 ff.

oversteg Værdien af det, de frembragte, ganske naturligt, fordi Folk, der kun faar en elendig Føde og tilmed daarlig Behandling, ikke faar særlig Lyst til at blive flittige.

Efterhaanden blev man da ogsaa klar over, at ved Tvang og Fordordninger lod ingen Rigdom sig frembringe.

Hvad skulde man da gribe til? Lige det omvendte. Det nye Løsen blev Frihed. Trosfrihed, Tale- og Trykkefrihed, Ret til som frie Borgere at tale med om Statens Sager, Erhvervsfrihed.

Om den sidste siger Forordningen af 10. April 1761: „Udi en vel indrettet Stat bør det ikke lettelig formenes nogen at ernære sig paa hvad lovlig Maade, han bedst ved og kan“.

Derfor skulde, som det hedder videre i Forordningen „formelle Mangler ikke længer være til Hinder for at komme i Lav“, og Fattigfolk maatte arbejde i en hvilken som helst Profession med egne Hænder, ja med Drengs og Haandlangers Assistance, naar de erklærede, at de ikke vidste anden Maade at ernære sig paa, og det ved nærmere Undersøgelse viste sig, at „det omtrent forholder sig saaledes“.

Det var et Systemskifte, der kunde forslaa noget. En Forandring, der førte fra kollektive Rettigheder gennem Lav, Stand og Fødsel til Rettigheder for Enkeltmand, og det grebes med Henrykkelse af alle som Tidens Løsen, lige fra Regeringen til enhver, der følte sig trykket af Fortidens mange Skranker for personlig Fremskridt.

Følgen blev hele det Komplex af Love, der skulde sætte sin Top i Løsningen af Stavnsbaandet, de store Landboreformer og Toldforordningen af 1797, der slog om fra Toldbeskyttelse til en i hvert Fald lempelig Frihandel.

For Haandværket gav denne Tidsaand sig Udtryk i Nedsættelse af Adgangsvilkaarene til Lavene, Fritagelse i mange Tilfælde for at forfærdige Mesterstykke o. s. v.

Der stod nu de fattige Haandværkere — thi de fleste var virkelig fattige, og slog sig kun kummerligt igennem Livet — og følte sig paa en Gang ligesom slaaet ud af Tilværelsen. Det var jo godt nok, at der blev givet dem Lov til at blive Millionærer, men det værste var rigtignok, at samtidigt blev det eneste Værn, de havde, slaaet bort. Hvad Under at de tog det som en Krænkelse, at en hvilken som helst Fuser nu skulde have Lov til at tage den Smule Levebrød fra dem, de hidtil havde ejet. Hvorledes skulde de i det hele taget kunne

benytte sig af de Friheder, der tilbødes dem? Deres Fag hvilede jo endnu paa rent haandværksmæssig Teknik, de kunde ikke uden videre forøge Produktionen og Afsætningen og derigennem skaffe sig større Fortjeneste.

Men hvad hjalp deres Klager! de stod som Repræsentanter for en gammel Tid overfor en ny med en hel anden Tænke-og Følemaade, og den krævede sin Ret og kom til Orde gennem det nye Grundlag, der nu blev gældende for Mennesket: Den enkelte Persons Ret til Frihed og dermed til at skabe sig Rigdom og Ære. Der blev fri Bane for alle, der havde Evner og Kræfter til at stige op, men samtidig rigtignok mest for de stærke og hensynsløse. Tidens Ideal blev Manden, der fra ingenting havde kæmpet sig frem til Rigdom og Anseelse. Det var hele denne Tankegang, der mundedes ud i det 19. Aarhundredes Lovgivning, i Grundloven af 1849 og Næringsloven af 1857 m. m. fl. Deres Følger blev alle de personlige Rettigheder, som ingen nu vil undvære, men det blev ogsaa Kapitalismen og det store Svælg mellem fattig og rig.

Det er let at forstaa, at hverken Sadelmagerne eller de andre Haandværkere modtog disse Frihedsreformer med Begejstring. De forudsaa med bange Anelser, hvorledes de vilde omstyrte Grundlaget for hele deres Tilværelse.

Som een Mand satte de sig da ogsaa op imod dem. Med Næb og Klør værnede de sig mod Fuskerne og samlede sig om Mesterstykket som den faste Skanse, det gjaldt om at forsvare til det sidste.

En Lejlighed til at vise deres Standpunkt kom med den store Tømrerstrejke 1794. Selvom denne ikke i sin ydre Fremtræden var en Lønstrejke, saa var den det dog i sin dybeste Grund. Den greb om sig til flere andre Haandværks Svende, der alle nedlagde Arbejdet, Overfor denne Strejke viste nu den nye Aand sig i al sin Glans. Den offentlige Mening tog Parti for Svendene med al den Medfølelse, der raadede for de smaa i Samfundet, der ikke var i Stand til at fri sig for de Baand, der bandt dem. Det var jo lige efter den franske Revolution, da alle sværmede for dens Idealer: Frihed, Lighed og Broderskab, saadan som man nu forstod dem den Gang.

I en Fart blev der nedsat en kgl. Kommission af højtstaaende Embedsmænd, der fik til Opgave at finde ud af, hvad der kunde gøres for Svendene. De var de undertrykte, og de skulde hjælpes. Det er karakteristisk for Tidens raadende Stemning, at denne højfornemme kgl. Kommission aabnede sine Møder med at udtrykke sin Rørelse over Svendenes usle Tilstand, men det er lige-saa karakteristisk for den og Tiden, at man ikke vidste andet Middel til at

raade Bod paa Ondet end at tilbyde Svendene Frihed i den Form, at de efter at have arbejdet et vist Antal Aar som Svend, skulde have Ret til at blive Frimestre uden at aflægge Mesterprøve. Man mente, at naar man friede dem for de Hindinger og Omkostninger, der havde spærret Vejen til Mesterstillingen, saa var alt naaet. Saa havde Svendene jo faaet Frihed til at slaa sig op, men ved hvilke Midler, det skulde ske, sagde man ganske vist ikke noget om, og kunde vel heller ikke, fordi man levede i Troen paa det frie Individts Evne til at selv slaa sig igennem.

Det ene Haandværks Svende efter det andet blev stævnet for Kommissionen, hvor man naturligvis bebrejdede dem det oprørende i at gøre Strejke — videre i Frihedsforestillingen var man dog ikke kommen — men ellers spurgte dem om, hvad de vilde sige til at blive Frimestre uden Prøve.

Man kan ikke fortænke Svendene i, at de greb denne Tanke med Henrykkelse. Det at blive Mester var jo endnu den Gang Maalet for enhver Svend.

Ogsaa Sadelmagersvendene — som forøvrigt slet ikke havde deltaget i Strejken — var stævnet for Kommissionen og udtrykte ligeledes deres Glæde over de gyldne Udsigter, der aabnede sig for dem.

Men nu Mestrene, som ogsaa maatte give Møde for Kommissionen! ja hos dem maatte Tonen faa en hel anden Lyd. Deres Erklæring begyndte med en Udtalelse mod, at Kommissionen i det hele taget havde givet sig af med Svendene, hvortil der formentlig ingen Grund var. „Vi kan ikke indse,“ hedder det, „hvormed vores Svendes Tilstand kan røre Kommissionen, da de ikke hverken haver eller kunne i nogen Maade beklage sig. Thi enhver af dem haver sin Frihed, saasnart at deres Læreaar er forbi, at kunne frit og ubehindret søge deres Lykke i den ganske Verden; de haver hos Mestrene deres Øl og Mad og en Løn fra 4 til 6 Mark ugentlig og kan undertiden fortjene lige saa meget i deres Fritimer, Drikkepenge uberegnet, NB, naar kuns Mesteren selv haver noget at bestille“.

At forandre noget i disse Forhold var der ingen Grund til. Lavet maatte snarere røres, naar det tænkte paa de unge Menneskes Fremtid under de Forhold, som Kommissionen ønskede at skabe. De unge Svende vilde bare tænke paa at faa Kone og Børn uden at tage Hensyn til, om deres Fortjeneste var tilstrækkelig til at føde en Familie.

Nej, Mesterstykket, det var den eneste rette Vej til Vindskibelighed, og den eneste Grundvold for Lavet. Blev det ikke opretholdt, vilde ingen dansk Svend

nogensinde kunne vinde Anseelse eller Understøttelse i fremmede Lande, Antallet af slette Arbejdere vilde formeres, og hvorledes vilde det gaa den kongelige Armé, naar den skulde drage til Felts, og ingen kunde gøre en Sadel. Det vilde vistnok blive en jammerlig Tilstand baade for Hesten og Rytteren. Der var allerede nok, der kaldte sig Sadelmagere, men kun faa forstod at gøre en Sadel.

Resultatet paa Kommissionens Indstilling til Kongen blev Forordningen af 21. Marts 1800, der vel ikke gik saa vidt som oprindelig tænkt, men dog oprettede Frimesterstillingen uden Mesterstykke og indførte Kontraktfrihed i Forholdet mellem Mestre og Svende.

Den herskende Tidsaand kunde næppe have ført til noget andet. Men hvad var der saa opnaaet? intet andet end at en Mængde Mennesker havde faaet Ret til en ussel Levevej, der i det lange Løb blot vilde gøre deres Kaar endnu værre. Ja, saa havde de faaet Kontraktfrihed. Men hvad skulde de stille op med den? hverken Mestre eller Svende brød sig om den og brugte den slet ikke.

I den Grad havde Tiden hæftet sig ved Frihedsbegrebet uden at tage Hensyn til de eksisterende sociale og økonomiske Forhold. Følgerne udeblev da heller ikke, selvom de ikke viste sig ligestraks. At bremse Frihedskravene var imidlertid umuligt, hvormeget end Haandværkerne — baade Mestre og Svende — satte sig derimod.

Overgangstider

Med den lykkelige Optimisme, der var det 18. Aarh. egen, troede man, at det blot gjaldt om at skabe et lykkeligt Samfund, uden at man regnede med Traditionens Magt over Sindene. Man var overbevist om, at Fornuften alene vilde være tilstrækkelig til at overvinde al Modstand.

Indledningen til Forordningen af 21. Marts 1800 er talende Vidnesbyrd herom. Det hedder heri:

„Da der i de fleste Haandværks Lauge herske Fordomme og Misbruge, som have skadelig Indflydelse paa denne Borger-Klasses moralske og økonomiske Forfatning, og lægge Hindringer i Vejen for dens Fremskridt til den Grad af Cultur og Fuldkommenhed, som kunde og burde opnaaes, saa har Kongen med Hensyn til at ophjælpe Vindskibelighed og bevirke Kundskabers Udbredelse iblandt Haandværkerne, besluttet at afskaffe saadanne Misbruge, og, ved bestemt Lov, at foreskrive samtlige Vedkommendes Rettigheder og Pligter saa nøjagtigen, som mueligt, paa det at indbyrdes Tvistigheder kunne afværges, Uordener hemmes, Adgang til Næring lettes, Flid og Oplysning fremtrives, og begge disse, i Forening med Retskaffenhed, opmuntres, ved at udmærkes med fortjent Hæder . . .“

Der er ingen Tvivl om, at den Regering, der faa Aar forinden havde gennemført de store Reforme til Bondestandens Frigørelse, var besjælet af en oprigtig Begejstring for personlig Frihed og Lighed, men der er heller ingen Tvivl om, at disse fraoven givne Love først langt senere kunde trænge igennem, fordi de Lag i Folket, de var bestemt for, slet ikke var indstillede paa at forstaa dem.

Det var godt nok at dekretere personlig Frihed og Lighed for Loven, men uigennemførligt i et Samfund, der endnu i det store og hele var stænderdelt og hvis hele Tilværelse for en stor Del hvilede paa særlige Vedtægter, der havde Aarhundreders Hævd.

Haandværkernes hele Eksistens, og økonomiske Tilværelse f. Eks., var saa dybt forankret i de Rettigheder, Lavsvæsenet gav dem, at saa godt som ingen af dem kunde tænke sig en Forandring heri. Ganske vist ophævede Forordningen af 21. Marts 1800 ikke Lavsvæsenet som saadant, men den slog dog ved Oprettelsen af Frimesterinstitutionen et stort Hul i det.

Den Bestemmelse, at enhver Svend, der havde arbejdet som saadan i 4 Aar, kunde faa Lov til at nedsætte sig som Mester i sit Haandværk uden at lave Mesterstykke mod blot at betale Halvdelen af, hvad et Mester-Borgerskab kostede, var en virkelig Revolution, der for Lavstilhængerne, som vi har set foran, stod som Begyndelsen til Haandværkets Ruin. Ganske vist maatte Frimesteren ingen Svende holde, og først to Aar efter at han havde nedsat sig, antage en Dreng til Oplæring, men da mangen Lavsmester hverken havde Svend eller Dreng, var det dog paa en Gang at skabe en stor og følelig Konkurrence. At Lavet gjorde hvad det kunde for at modarbejde denne Indretning er forstaaeligt.

Man forstod ganske simpelt slet ikke den Frihedsfølelse, der havde dikteret den nye Lovgivning. Men i sin Iver for at faa Haandværket reformeret og til at optage de Ideer, som for Regeringen stod som Fremskridt, dekretedes der nu en Række Bestemmelser, der baade for Mestre og Svende kom til at staa som Overgreb eller i bedste Fald som upaakrævede.

Men hvor optaget end Regeringen var af at gennemføre den personlige Lighed, er det dog ejendommeligt at se, at den i flere af Forordningernes Straffebestemmelser alligevel kom til at gøre Forskel paa Mestre og Svende.

Boycot f. Eks. af Mestre overfor Svende, og omvendt, var naturligvis forbudt, men medens en Mester, der forbrød sig i saa Henseende, slap med en Bøde paa 50 Rdlr., blev en Svend, der var Ophavsmand til en Boycot overfor en Mester, straffet med fra 1 til 2 Aars Forbedringshus.

Paa samme Maade saa man paa en organiseret Strejke. Den var jo lige saa vel som en Boycot Indgreb i Andenmands personlige Frihed og kunde derfor ikke taaes. Deltagelse heri straffedes for hver enkelts Vedkommende med en Bøde paa 1 Rdlr. og Hovedmanden med Vand og Brød i 4 Dage. Nedlagde et helt Lavs Svende Arbejdet, skulde Ophavsmanden dømmes til at arbejde i Rasphuset i 2 Aar og et saadant Lavs Svende til ikke mere at have Herberge eller Forsamlingsstue. Og, hedder det videre i Forordningen, „skulde deres Forvovenhed gaa saa vidt, at de torde forsøge at forlede andre Laugs Svende til at følge deres Exempel og tage Del i deres Opsætsighed imod Lovene, da

bør de som den offentlige Roligheds Forstyrre, straffes med Fæstnings-Arbejde i Jern i 6 Aar og derefter forvises Landet“.

Saa langt som til Frihed for Arbejderne til at nedlægge Arbejdet, naar det passede dem, var man som man ser endnu ikke kommet; men ellers maa det siges, at Arbejdsgiver og Arbejder i alle personlige Forhold stilledes paa lige Fod.

Et Fremskridt var det saaledes, at alle Tvistigheder, som tidligere var afgjort indenfor Lavet selv, nu henvistes til de almindelige Domstole.

At Forordningen ligeledes i den personlige Friheds Navn forbød alle gamle Skikke, som endnu levede indenfor Lavene, er næsten en Selvfølge. „Kongen vil ikke taale, at Laugene herefter i nogen Henseende staar under nogen Tvang af udlændiske Laugs-Fordomme, Vedtægter og Skikke,“ hedder det, „men Han vil aldeles løse disse Baand, som ved Misbrug ere indførte og ved Sædvane hævdede, hvorimod saavel udlændiske som indlændiske Haandværkere i disse Riger og Lande herefter, som tro Undersaatte, ene og alene have at rette sig efter Kongens Love og landsfaderlige Buds Forskrifter“.

Selvom Forordningen saaledes i mange Retninger fremtraadte som et Brud mod mangt og meget indenfor det gamle Haandværk, og selvom man havde ondt ved baade at forstaa den og rette sig efter den, saa er det dog en Selvfølge, at hele den Aandsretning, der laa bagved den, i Længden paa mange Maader maatte øve sin Indflydelse.

Uagtet dette tog sin Tid overfor et rent haandværksmæssigt drevet Fag som Sadelmagernes, maatte der efterhaanden udvikle sig ny Skik paa flere Omraader, hvorved de gamle Regler efterhaanden gik af Brug.

Et betegnende Træk i denne Retning er den Slappelse af Reglerne for Modtagelsen af tilrejsende Svende, der efterhaanden indsneg sig. Nogle Mestre gav de Svende, der ingen Arbejde fik, Kost og Logi, andre gav dem 1 Daler, 4 Mark eller 3 Mark og andre slet intet. Man faar Indtrykket af, at det sidste Tilfælde i Grunden indtraf ret hyppigt. Saa meget er vist, at Svendene klagede til Lavet over, at de Svende, som paa denne Maade kom til Kort, laa deres Kasse til Byrde, hvad de ikke kunde taale, naar de skulde paatage sig Udgifter til syge Svendes Behandling. I en Lavsforsamling 1803 blev man derfor enige om, at for Fremtiden skulde der af hver Mester udbetales 3 Mark til Oldermændene for hver rejsende Svend der kom, og som ikke fik Arbejde. Mod Forevisning af Pas eller „Kundskab“ kunde det paagældende Beløb da hæves hos Older-

manden. Den Mester, der ikke betalte, eller som kom bagefter med sit Bidrag, udsatte sig for selv at maatte udrede Udgifterne til sine syge Svendes Hospitals- og Lægebehandling.

Karakteristisk for Overgangstiden er tillige den Vaklen, der viste sig imellem Reaktion mod det nye og Forsøg paa at tilpasse sig det, der var oppe i Tiden. Overfor de liberale Ideer om udvidet Frinæring holdt Lavet strengt paa Mesterstykket, ja skærpede det endog, hvor man kunde se sit Snit til det. Fremstillingen af Sadelbomme blev saaledes gjort en Del vanskeligere. Det nye prøvede man paa at imødekomme ved 1815 at oprette et Magasin for Salg af færdige Varer, en virkelig Forandring i Mestrenes Forretningsgang, naar man husker, at Reglen hidtil havde været den kun at fremstille Varer efter Bestilling. Dette Magasin bestod dog kun et godt Aarstid, fordi man indenfor Mestrene ikke kunde enes om dets Opretholdelse og dets Bestyrelse gik paa Omgang blandt Lavets Medlemmer, saaledes at to og to skulde skiftes til at forestaa Udsalget hver Uge. Denne Blanding af nyt Forretningssyn og gammelt Fællesskab maatte nødvendigvis føre til Magasinets Undergang.

At man ogsaa krampagtigt holdt paa Lavsrettighederne ved strengt at følge ethvert Indgreb af Fuskere, og andre uberettigede, kan man sige sig selv. Det blev en evig Kamp med Skomagere og Stolemagere og en stadig Rettergang mod snart den ene og snart den anden.

At Lavet ogsaa var paa sin Post overfor Frimestrene er givet. 1826 vedtog man saaledes, at ingen Mester maatte paatage sig at gøre nogen Dreng til Svend, som havde lært Haandværket hos en Frimester, medmindre Drengen stod i Forbundt i 1 à 2 Aar.

Ogsaa paa anden Maade vedblev man at hænge i de gamle Former, nemlig i de fælles Entrepriser. Endnu saa sent som i 1836 fastsætter Mestrene i Fællesskab Priserne paa en Leverance til Hæren af Patrontasker, Bandolerer, Gehæng og Geværremme, men betegnende er den Frygt, man samtidigt nærrede for at give Tilbud paa de Genstande, der skulde laves af Semsælæder. Det var et Materiale, som man tidligere ikke havde arbejdet ret meget med. Tilslidst vedtog man dog at give et Tilbud ogsaa paa Semsælædergenstandene, hvortil man i Fællesskab bestilte Læderet, ialt 360 Stk. Huder.

Som man ser heraf havde Mestrene svært ved at finde sig til Rette med den nye Individualisme, som var ved at bryde frem og foretrak at arbejde indenfor de gamle Rammer, hvor man stod paa lige Fod.

Man forstaar saa godt, og kan have Medfølelse med, den gamle Mester, der hele sit Liv igennem havde arbejdet under en aarhundredgammel Tradition med hævdvundne Rettigheder, der vel aldrig gjorde ham til en rig Mand, men dog som Regel gav ham et sikkert om, end tarveligt Udkomme. Det er i denne Henseende karakteristisk, at ingen Sadelmagermester ejede saa stor en Ejendom, at han var valgbar til de 1834 oprettede raadgivende Stænder. Lavet havde været et Værn, og nu kom pludseligt alle disse nye Ideer, der brød alt det gamle ned og gav Ret til enhver, der bare havde Evner til at bore sig frem, men ikke ejede den Faguddannelse, der var enhver gammel Mesters Stolthed.

Men nu Svendene. Hvorledes modtog de det nye, der kom frem? Man kan roligt hævde, at de stillede sig paa samme Standpunkt som Mestrene. Haandværkssvendene dannede endnu ingen Del af en egentlig Arbejderstand. En saadan var kun til Stede i Kim indenfor den begyndende Fabrikindustri. Det var stadigvæk enhver Haandværkssvends Maal at blive Mester, og derfor faldt det naturligt, at han sluttede sig til det Syn, som var raadende indenfor Mestrenes Kreds. Som faglært følte han sig desuden højt hævet over de almindelige Fabrikarbejdere, der jo kun var at betragte som Haandlangere, en Bestilling, enhver fra Gaden kunde give sig af med. Ordet Arbejder som Fællesbetegnelse var endnu ikke bleven gængs i det 19. Aarhundredes første Aartier.

Der var saa meget større Grund for Svendene til at holde sig paa Linje med Mestrene, da Faget som Helhed i de første Aartier ikke undergik nogen indre Forvandling i Retning af Udvikling til større Virksomheder og endnu mindre til Brug af mekanisk Kraft. Det vedblev at være et typisk Haandværksfag med gennemsnitlig smaa Bedrifter. Mestertallet steg kun i Forhold til Tilvæksten i Folketallet.

Det omfattede i Tiaarene fra 1801 til 1840:

1801—10	29	med et gennemsnitligt Svendetal	pr. Mester	af 1.4
1811—20	36	" "	" "	" " 1.3
1821—30	35	" "	" "	" " 1.9
1831—40	44	" "	" "	" " 1.8

I samme Perioder udgjorde Lærlingetallet henholdsvis 140,7, 138,1, 97,2 og 94,5 pr. 100 Svende.

Der var altsaa endnu gode Betingelser for en Svend til at blive selvstændig. Stigningen af Svendetallet fra Tyverne staar sikkert i Forbindelse med det Op-

sving i økonomisk Henseende, som begyndte at vise sig i dette Tidsrum. Det har trukket Svendene til København med denne Bys bedre Forretningsmuligheder. Svendene hørte jo endnu i Hovedsagen paa gammel Vis til det vandrende Folk, der snart var her og snart der. Det er karakteristisk netop for Sadelmagerfaget, at over Halvdelen af de tilrejsende Svende var Tyskere. For 1836 kan saaledes eksempelvis anføres, at af de i 1. Kvartal ankommende 13 Svende var de 7 fra Udlandet, overvejende Tyskere, nu og da en enkelt Svensker.

For de tre andre Kvartaler ser Tallene saaledes ud:

2. Kvartal 20 tilrejsende, 12 Udlændinge

3.	"	19	"	11	"
4.	"	26	"	17	"

København har paa Grund af Geskænken været en By, der trak, thi det var naturligtvis kun de færreste, der kunde faa Arbejde. Resten vandrede videre og noteres i Svendenes Protokol som „indskreven og betakket.“

I Hovedstaden havde den rejsende Svend desuden den Fordel, at han kunde ty til den eksisterende Svendeorganisation med dens Herberg og dens Kammeratliv. Den livlige Tilstrømning af fremmede Svende er rimeligvis ogsaa Grunden til, at der den 6. Februar 1828 oprettedes en Sygekasse for Svendene, af hvilken hver syg Svend, der kom paa Hospitalet, ugentlig fik tildelt 3 Sk. hver Søndag.

Medlemsbidraget var 2 Sk. om Ugen, som af Svende, der var i Arbejde, skulde indbetales til „Ørkensvenden“, men af ledige til Oldgesellen. Den sidste var det officielle Mellemed mellem Svendene og Mestrene samt Øvrigheden. Hans Opgave var det endvidere, efter at „Omskuningen“ var afskaffet ved Forordningen af 21. Marts 1800, at modtage Anmeldelse fra Svende, der søgte Arbejde.

Medens Tiden indtil henimod Fyrrerne efter alt at dømme nogenlunde er henrunden i de gamle Folder, mærker man i det følgende Tiaar, at de forandrede sociale og økonomiske Forhold gør sig gældende. Mestertallet stiger saaledes i Tidsrummet fra 1841—50 til gennemsnitligt 76, hvad der er langt udover den Tilvækst, der samtidigt fandt Sted i Hovedstadens Befolkning. Samtidig gaar imidlertid Svendetallet i samme Tidsrum ned til 1,7 pr. Mester, ligesom Lærlingetallet daler til 79,6 pr. 100 Svende. Paa denne Tid viser der sig imidlertid et andet karakteristisk Forhold, nemlig et stigende Antal gifte Svende.

I Aaret 1843 var af de i Arbejde værende 92 Svende 30 gifte, d.v.s. ikke mindre end 33 pCt.

Hermed fremtræder der et helt nyt socialt Fænomen, der kun kan forklares ved, at den begyndende kapitalistiske Udvikling, hvor ringe den i Fyrerne end var for Sadelmager- og Tapetsererfaget, dog har gjort det ikke saa lidt vanskeligere for en Svend at etablere sig end før. Selv om ogsaa den forholdsvis stærke Stigning af Mestertallet i denne Periode kunde tyde paa det modsatte, saa bekræfter den dog i Virkeligheden Forandringen, der er ved at finde Sted. En Del Svende har foretrukket at nedsætte sig og gribe Chancen, hvorved Stigningen i Mestertallet forklares.

Sandsynligvis hænger denne sammen med Udspecialiseringen af Tapetsererne som et særligt Fag, idet der herved er bleven Plads for en Del Smaamestre.

Imidlertid, Fremkomsten af den gifte Svend er et Tidsfænomen, der i Fremtiden kom til at spille en stor Rolle i social Henseende. Den gifte Svend blev nemlig i langt højere Grad end den ugifte afhængig af Mesteren hvad Løn og Arbejdsvilkaar angaar. Han var bundet til Stedet og kunde ikke med samme Lethed som den ugifte pakke Ranselen og drage paa Vandring.

Rimeligvis hænger denne Forandring i Svendenes Tilstand ogsaa sammen med, at man indenfor Sadelmager- og Tapetsererfaget i København i Løbet af Fyrrene efterhaanden gik bort fra Kost og Logis som en Del af Lønnen og fastsatte en Ugeløn af 5 Rdrl. Derimod synes man ikke, som Tilfældet var indenfor en Del andre Fag, at have brugt Akkordsystemet.

Den nævnte Ugeløn paa 5 Rdrl. kan naturligvis have varieret en Del fra Mester til Mester. Man var jo endnu ikke naaet til at slutte særlige Overenskomster mellem Arbejdsgiver- og Arbejderorganisationerne, men Lønnen fastsattes ved særlig Aftale mellem hver enkelt Mester og Svend, selvom der nok fandtes en Sædvane, man som Regel fulgte.

Ogsaa Lavets strenge Fastholden af Mesterstykket kan have gjort sit til, at mange Svende opgav Avancementet og giftede sig, vel ogsaa i Haabet om foruden Ugelønnen at kunne tjene lidt ved „Fusk“. Dette lod sig nemmere gøre indenfor Sadelmager- og Tapetsererfaget end i de store Byggefag. Der kunde altid falde et eller andet af til at reparere eller et lille Stykke Arbejde at gøre fra nyt, som ikke krævede store Udlæg til Materialer.

Trods alt var det dog endnu et Maal for de fleste Svende at blive Mester,

og det er for at naa dette, at det efterhaanden indenfor Svendenes Kreds blev et Ønske, der gentoges atter og atter, at Mesterstykket skulde blive lettere og billigere. Sadelmagersvendene havde ogsaa 1845 opnaaet en lille Lettelse, men efter deres Mening ikke tilstrækkelig stor, idet de slap med at lave enten en Herre- eller Damesadel. At Mestrene ellers med alle Kræfter satte sig imod enhver Forandring er forstaaeligt ud fra deres Synspunkt, men viser ogsaa, hvor lidet de var i Stand til at fatte den nye Aand, som med uimodstaaelig Magt krævede sin Ret.

Da den i Henhold til kgl. Resolution af 3. April 1840 nedsatte Kommission til Undersøgelse af Lavene i 1847 fremkom med sin Betænkning, der gik ud paa at gøre Mesterstykket billigere og lettere og paa at hæve de Indskrænkninger, der i Tyverne var indført for Adgangen til at blive Frimester, var Mestrene øjeblikkelig paa Færde for at hævde deres Rettigheder.

Mestrene indenfor Sadelmagerlavet opponerede saaledes mod Kommissionens Forslag om, at Stykmesteren skulde slippe for selv at forfærdige Træbommen til den Sadel, han skulde lave som Mesterstykke. „Bomhugning,” hedder det i Mesterlavets Bemærkninger, „er nødvendig for enhver Sadelmager, der attraar Ansættelse ved Cavalleriet, og hvad det angaar, at Træsadelbommens Udførelse skulde være en særegen Gren af Professionen, der kun udøves paa enkelte Værksteder i Byen, saa bemærkes først, at paa de Værksteder, hvor Sadler forfærdiges, udføres ogsaa Bommen. Om undtagelsesvis det modsatte ogsaa er Tilfældet, saa at Bommen forfærdiges paa eet Værksted, medens Sadelens Fuldførelse skeer paa et andet, vides vel ikke, dog er dette i saa Fald, som bemærket, Undtagelser fra den sædvanlige Regel, og dernæst vilde det virkelig falde vanskeligt, om ikke umueligt, at udfinde et passende Mesterstykke for Sadelmagere, naar det skulde være en nødvendig Egenskab ved samme, at det udførtes paa alle eller dog de fleste Værksteder, idet en stor Del af Sadelmagerne, der, som bekjendt, som oftest tillige er Tapetmagere, ernære sig ved denne sidste Haandtering. De, der ikke forstaa det egentlige Sadelmageri, kunne jo underkaste sig den for Tapetmagerne befalede Prøve, og derved erholde Ret til at arbejde paa det de forstaae, og det, at ukyndige Folk derved aabnes en let Adgang til Indtrædelse i Lavet, indsees ikke at være en gyldig Grund til at fraraade Sadelmagernes Mesterstykke“.

Denne Gang endnu trak Uvejret over paa Grund af Krigshændelserne i 1848—50 og hele den politiske Situation, men at de Ændringer, der var ind-

traadt i Forfatningslivet ved Grundloven af 5. Juni 1849 før eller senere vilde medføre en grundig Ændring i Næringslovgivningen maatte staa klart for alle, der fulgte med i Udviklingen.

Selvom Grundloven i mange Retninger var et brat Brud med nedarvede Tilstande og Opfattelser og i meget kun kom til at staa paa Papiret, saa var der dog siden Aarhundredets Begyndelse foregaaet en ikke ringe Ændring i Samfundets Struktur, der maatte føre til en Forandring af de forskellige Lags Stilling overfor hinanden.

De hidtil som „simple Folk“ betragtede Samfundsklasser var bleven sig bevidst, at de havde faaet en Ret, som det ikke var let at unddrage dem, hvor liden Evne og Indsigt de end havde til at hævde den.

Forestillingerne om Lighed var ved at slaa Rod, og dette kom navnlig til Orde i Forholdet mellem Mestre og Svende indenfor Haandværket. I mange Fag, som Murere og Tømrere, og som vi har set ogsaa hos Sadelmagerne, var Svendene ikke længer løse og ledige Folk, men for en stor Del gifte og hjemfarne, der følte, at de ogsaa havde en Stemme at gøre gældende i Laget. De vilde ikke finde sig i længer at være Underklasse, men have Lov til at tale med om deres egne Sager. Det mærkedes i de ret radikale Strømninger, der gjorde sig gældende i den 1836 dannede „Læseforening“, der for en stor Del netop søgtes af Haandværkere, men navnlig kom Radikalismen frem i den 1847 stiftede „Haandværkerdannelsesforening“, der for en stor Del bestod af Svende.

At disse nu ogsaa vilde gøre sig gældende om Haandværkets Sager, naar disse kom paa Dagsordenen, var en naturlig Ting. De lod sig ikke længer sætte til Side som i gamle Dage, men følte, at de var ved at blive en Samfundsklasse for sig, der havde sine Krav at stille.

Dette forstod Mestrene ikke, da der nu for Alvor blev Tale om at reformere Næringslivet og gribe ind overfor Lavsvæsenet. Gennem deres Organ „Haandværkerforeningen“ stillede de sig ganske afvisende overfor Svendenes Ønsker om at være med til Udformningen af Haandværkets Krav overfor de stadig mere og mere lydhøre Fordringer om dybtgaaende Indgreb i Lavsrettighederne.

Gennem deres Oldgesell var Sadelmagersvendene saaledes i November 1848, sammen med flere andre Fags Svende, med til et Andragende til Haandværkerforeningen om Oprettelsen af et Haandværkerraad med lige mange Svende og Mestre fra hvert Lav til Behandling af indgivne Andragender.

Haandværkerforeningen gjorde ikke noget ved Sagen, fordi dens Medlem-

mer var altfor konservativt indstillede og ikke kunde tænke sig at have noget med Svendene at gøre.

Det var først 1856, da en meget streng Dyrtid, med stor Arbejdsløshed i sit Følge, bragte det stadigt svævende Spørgsmaal om en Reform af Næringslivet paa Bane, og Regeringen fremsatte Forslag om en fuldkommen Afskaffelse af Lavsvæsenet, at Mestrene endelig saa sig nødte til at komme paa Talefod med Svendene for om muligt nu i sidste Time at redde, hvad reddes kunde.

Det store Flertal af Svendene stod endnu paa Lavsvæsenets Grund og ønskede det bevaret. Ogsaa Sadelmagersvendene sluttede sig til dette Standpunkt, selvom de ikke udfoldede nogen særlig Styrke for at gøre det gældende. Som tidligere nævnt var Mesterstillingen stadigt Maalet for de fleste af dem, selvom de vilde have Mesterprøverne baade mindre kostbare og lettere.

Nu var imidlertid alle Anstrengelser forgæves. Næringsloven af 1857 gennemførtes med stor Fart gennem begge Rigsdagens Afdelinger og fik Kongens Stadfæstelse den 23. December.

Med den var atter et af disse bratte Brud paa en gammel, gennem Aarhundreder hævdvunden, Ordning gennemført.

Som saa mange Gange før viste det sig, at den Tidsaand, der er den herskende, ikke lader sig standse, og at det Samfundslag, der er dens Ordfører, ikke hører paa Indvendinger, men gennemfører, hvad der for dem er Fremskridt og Retfærdighed.

Det karakteristiske ved den Kamp for Frihed og Lighed, som præger de sidste to Aarhundreder af det danske Folks Liv, er at Bevægelsen i de forskellige Tidsafsnit har været ledet af et bestemt Samfundslag, afvekslende af Enevældens Embedsstand, af Bourgeoisiet, Bondestanden og Arbejderne, og at de hver for sig ud fra deres særlige Forudsætninger har sat sit Præg paa Udviklingen og givet den sin særlige Form. Ingen af de forskellige Lag, der til de forskellige Tider har været ledende, har dog faaet deres Førerstilling gratis. Hver af dem har maattet gøre sin Indsats og sætte sin Tone ind i Samspillet mellem de modstridende Kræfter for at naa, hvad de stræbte efter.

Ved Gennemførelsen af Næringsloven var det Bourgeoisiet, som var toneangivende, men overfor dette kom Arbejderne snart paa det rene med, at deres Interesser ikke var sammenløbende med Arbejdsgivernes, men at det gjaldt om at samle sig om de særlige Krav, de havde at gøre gældende.

Saaledes da ogsaa Haandværkssvendene. De opdagede snart, at deres Livs-

interesser i det lange Løb ikke kunde løbe sammen med Mestrenes, og de saa, at skulde de vinde med i Udviklingen, gik det ikke an, at de skilte deres Sag fra de hidtil saa foragtede ikke faglærte. Vilde de staa sig mod den Retning for Frihed, der mandede ud i Kapitalismen og den enkeltes Ret til at handle som ham tyktes bedst, da maatte alle Haandens Arbejdere, enten de var faglærte eller ufaglærte, staa sammen og kæmpe for den Frihed, der ogsaa tilkom dem.

I denne Kamp har ogsaa Sadelmager- og Tapetserersvendene gjort deres Indsats.

Hvordan de Skridt for Skridt gennem Overvindelse af indre Sløjhed og ydre Modstand i Aarenes Løb har naaet den Stilling, de nu indtager, vil blive Genstand for Fremstilling paa de følgende Blade.

Sindene forberedes

Det var naturligvis særligt i København, at Røret i Anledning af Næringsloven udfoldede sig. I Provinserne var Forholdene overalt smaa. Virksomhederne kun ringe med ganske faa eller slet ingen Svende, alt saare gammeldags. Arbejdstiden lang, sjældent under 11—12 Timer, tit over. Naar Svendene søgte derud, var det i Reglen kun, fordi de var nødte til det for i det hele at friste Livet. Var der intet Arbejde at faa, kunde der dog altid leves saa nogenlunde paa den „Geskænk“, der faldt af paa Vandringen. At Lærlingeuddannelsen som Følge deraf ogsaa stod paa et lavt Trin kan man sige sig selv, og at Tilværelsen baade for Drengene og Svende var lidet lystelig er en Selvfølge. Typisk er følgende Beretning, som en gammel Mester, hvis Lære- og Svendetid faldt i Begyndelsen af Tredserne, har efterladt.

Det hedder heri:

„Op Kl. 5 om Morgenen, straks til Arbejde med at spidse Traade og bege dem, og det skulde gaa rask. Om Sommeren holdt Arbejdet op Kl. 7 Aften, det vil sige, den var jo nærmest 8, inden Mesteren sagde: Nu holder vi op! Men dermed var Dagsgærrningen ikke endt, jeg skulde ned i Gaarden og gøre rent hos Svinene, thi vi havde altid to Grise, som blev slagtet om Efteraaret. Naar det var gjort, skulde jeg ud for at plukke grønt i en stor Pose, det var Græs og Brændenælder, og det kom i en stor Tønde med Vand for at det kunde blive surt, saa var det et fortrinligt Svinefoder. Dernæst skulde jeg passe Børnene, vugge dem og synge for dem. Om Vinteren havde vi en anden Arbejdstid. Vi begyndte, saasart vi kunde se om Morgenen og blev ved til om Aftenen Kl. 10 og holdt ikke op før Vægteren kom paa Gaden og sang: „Hov, Vægter, Klokken er slagen 10, nu er det paa de Tider man følger sig til Sengs, vær klog og snild, vogt Lys og Ild“. Efter en saa lang Arbejdstid faldt jeg, Barn som jeg var, straks i Søvn.

Føden var efter Tidens Skik god nok, kun Frokost og Aftensmad altfor ringe; vi fik tre halve Stykker Smørrebrød hver Morgen og Aften, et med Smør til Kaffen, de andre to med Paalæg. Vi kunde jo nok forlange mere, men fik saa den Bemærkning, at det var svært som vi kunde spise, vi fortjente det ikke. Saadan noget blev vi jo ked af og forlangte det derfor sjældent. Jeg var derfor altid sulten, saa naar der en sjælden Gang faldt et Par Skilling af i Drikkepenge, brugte jeg dem til at købe et Surbrød for, som jeg saa satte tørt til Livs paa Gaden. Kom det højt, kunde der kommes lidt Puddersukker paa. Klæderne, ja dem var det ikke meget bevendt med, 1 Bluse, 1 Par Benklæder og 1 Forklæde af grovt Lærred var den daglige Paaklædning Sommer og Vinter. Undertøj var overflødig Luksus. Søndagstøjet var Trøje og Vest, der saa afløste Bluse og Forklæde.

Om Aftenen arbejdede vi ved et eneste Tællelys, som skulde passes meget ofte, og det var altid min Bestilling, og i den unge Alder, jeg var i, kunde det jo hænde, at jeg faldt i Blund. Naar saa Lyset blev for mørkt, blev der raabt: „Puds Lyset din Knægt, og saa fik jeg et Dask paa Øret, hvis de opdagede, at jeg nikkede. Omkring en lille firkantet Disk sad Mester, Svend og Dreng, og der blev syet den Gang med Begtraaden, saa det havde Klem. Det gjaldt jo om at komme først, thi om Aftenen var Arbejdet altid ens.“

Om Svendelivet fortæller samme gamle Mester. „Saa fik jeg hos Politiet min Vandrebog og gik til Aarhus, hvor jeg fartede om fra Værksted til Værksted og fremsagde Grussen: „Glück zu von wegen des Handwerks“. Mesteren kommer og siger: „Fremmed Sattler?“ og jeg svarer: „Verseh' mich“, derefter et Haandtryk, saa kommer den ældste Svend og derefter de andre efter deres Anciennitet, og der bliver sagt: „sæt sig“, og saa sidder vi jo og passiarer en lille Stund i Reglen saaledes: „Hvor har Du arbejdet, hvor agter Du dig hen, og hvortil har Du været paa Rejsen“. Saa fulgte et Vandreliv i det frie, Geskænk fik jeg i Aarhus, og jeg var meget stor paa det, for da jeg kom tilbage til Herberget, havde jeg c. 9 Mark i bare Firskillinger i Lommen, det var jo mange Penge den Gang.“

Den gamle Mester fortæller videre om sin Vandring fra By til By gennem Jylland og Fyn og om, at han i Horsens ingen Geskænk fik af Svendene der, fordi han ikke var „zünftig“. Om de forskellige Herberger hedder det, at det ved Vintertid ikke var behageligt som Skikken overalt var at komme nøgen i den kolde Seng, hvori man tit maatte ligge sammen med en anden, som man

aldrig havde set for sine Øjne. Herbergsfaderen skulde efterse den nøgne Krop om der var Utøj eller Fnat.

Tit kneb det paa Vandringen med Føden. Ofte maatte der „fægtes“. Paa-klædningen og Fodtøjet var elendigt.

Saaledes var Kaarene for de fleste Svende. Skiftevis Vandring og skiftevis Arbejde. Kun ringe Mulighed for at lægge noget op til bedre Tider. Det gjaldt blot om at friste Livet fra Dag til Dag, saa godt eller daarligt det lod sig gøre. Alt hvad der laa her udenfor var noget, man ikke brød sig om. Man forstaar derfor ogsaa, at Politik og den Slags var der ingen, der gav sig af med.

For de fleste Mestre var det i og for sig ikke stort bedre. Hvad Under, at de saa med Gru paa de Forandringer, der truede med at gøre det endnu værre. Men hvad Mestre eller Svende sagde, var der den Gang ingen, der brød sig om. Mestre og Svende opgav det hele og lod Ragnarok komme over Hovedet paa sig.

Selvom Næringsloven ogsaa var et Indgreb af radikal Art paa de hidtil bestaaende gamle Haandværkerrettigheder, saa er det en Kendsgerning, at dens Virkninger ikke viste sig pludseligt hvad selve Sadelmager- og Tapetsererfagets indre Struktur angik. Selvom der ogsaa i Hovedstaden fremstod enkelte store kapitalistisk drevne Forretninger, saa vedblev dog de fleste Virksomheder de følgende Aartier at være smaa, og i Hovedsagen rent haandværksmæssigt drevne. Den eneste Nyhed i mekanisk Retning var Symaskinen, der dog intet forandrede i Virksomhedernes Karakter, snarere gjorde dem end lettere at drive som smaa Forretninger. Dette viser sig da ogsaa gennem Folketællingerne. Efter disse fandtes der i København 1860 197 „Hovedpersoner“ og 372 „Medhjælpere“ i Faget, hvilke Tal 1870 var voksende til henholdsvis 240 og 386. Altsaa gennemsnitligt set smaa Bedrifter.

Endnu tydeligere taler Tallene for hele Landet. De viste 1870 1381 Hovedpersoner og 1068 Medhjælpere.

Om større Kapitalisme kan der altsaa ikke tales. En anden Sag er, at denne viste sig derigennem, at Handelen paa mange Maader blandede sig i Faget ved at sælge Sadelmager- og Tapetsererprodukter, som den lod forfærdige af Smaamestre for en ringe Pris. Hertil kom endelig Næringslovens Bestemmelse om, at den, der fremstillede en Genstand, havde Ret til at forfærdige denne i alle dens Bestanddele, selvom enkelte af disse tidligere var bleven lavede af et andet Fag. En Snedker fik f. Eks. Lov til i sin Virksomhed at holde Tapetserersvende til Polstring af Møbler, hvis Stel han selv fabrikerede. Derved mulig-

gjordes Opkomsten af Møbelfabrikanter. Ogsaa Marskandisere greb i ikke ringe Omfang ind i Tapetsererfaget ved Salg af Møbler, som de ligesom den store Handel lod forfærdige af smaa Mestres.

Det ene med det andet førte til, at Sadelmager- og Tapetsererfaget særligt fik Tilgang af Smaamestre, saaledes som det fremgaar af ovennævnte Tal, idet mangfoldige Svende nu benyttede den Lejlighed, Næringsloven gav dem, til at nedsætte sig som selvstændige, en Udvikling som fortsættes i de følgende Tiaar; idet der nu ogsaa efterhaanden oprettedes Smaavirksomheder i de fleste Landkommuner, hvor Indehaveren gav sig af med baade Sadelmager- og Tapetserervirksomheden.

Efter Folketællingen i 1880 fandtes der saaledes i hele Landet 1556 Sadelmagere og Tapetserere med 1056 Medhjælpere.

Det var kun i København, at der fandtes lidt større Virksomheder, saaledes i 1880 237 Hovedpersoner med 514 Medhjælpere. Af Medhjælperne var imidlertid en stor Del Lærlinge, der brugtes som billig Arbejdskraft.

Man vil udfra disse Tal forstaa, at der ikke var noget godt Grundlag for Udviklingen af en levedygtig Svendeorganisation. Det skulde være en stor Virksomhed, som var i Stand til at beskæftige mere end 2—3 Svende, og det var endda aldrig til Stadighed.

I Virkeligheden havde Svendene kun den Udvej, enten at nedsætte sig i en tidlig Alder, eller at optage det gamle Vandringsliv, hvis de da ikke vilde finde sig i de ringe Kaar de stedlige Arbejdsforhold bød.

Dertil kom, at den Støtte, de tidligere havde haft i Svendelavene, nu efter Næringslovens Ikrafttræden 1862 faldt bort, idet de omdannedes til Sygekasser.

Dette skete ogsaa for Sadelmagernes Vedkommende. Ulykken var blot, at det kun var saare faa, der indmeldte sig, idet det ikke længer, som i Lavstiden, var en tvungen Sag at yde Bidrag til de syge, de saakaldte „Tidepenge“.

Uagtet denne Sygekasse, saavidt det kan ses i enkelte Tilfælde efter 1862 optraadte ogsaa som en Slags Fagforening, var den dog kun et daarligt Grundlag for en Svendeorganisation, da den manglede Indflydelse, og Mestrene som Regel ikke følte sig bundne ved, hvad de i enkelte Tilfælde var gaaet ind paa. Mesterlavet som saadan, der heller ikke længer var tvungen Organisation, stod udenfor enhver Aftale.

Alt, hvad der hed Løn- og Arbejdsvilkaar, var derfor ganske overgivet til det private Initiativ og til, hvad den enkelte Mester og Svend indbyrdes kunde

blive enige om, og dette saa meget mere som det nu blev et Arbejdsgiverprincip, at den Slags Ting var Privatsager, som ingen uvedkommende havde Ret til at blande sig i.

I den Henseende havde Mestrene villigt antaget den Parole, som Haandværkerforeningen i København allerede saa tidligt som i Fyrrerne havde gjort sig til Talsmand for.

Det gamle patriarkalske Forhold mellem Mester og Svend var da ogsaa forlængst ophørt, i hvert Fald i Hovedstaden, og de fleste Svende overladt til at klare sig som de kunde bedst. At de derfor mere og mere følte sig som en udstødt Pariakaste, der maatte friste Livet for Lud og koldt Vand, og lidt efter lidt kom til at staa i en vis Modsætning til Mestrene, er saare forstaaeligt.

Større Mod og Lyst til paa egen Haand at varetage deres Interesser var der dog ingen af Sadelmager- og Tapetserersvendene, der følte; dels var de for faa, og dels tænkte endnu de fleste blot paa saa hurtigt som muligt at nedsætte sig som Mester, selvom Levekaarene ikke derved blev bedre. Mere og mere var Svendeklassen paa Vej til at blive et Proletariat.

Det var kun indenfor de store Byggfag og andre større Haandværk, hvor Svendetallet var langt større end Mestrenes, og hvor Udsigten til at blive selvstændig var saare ringe, at der fandt nogen Bevægelse Sted for at faa bedre Kaar. Medvirkende hertil var især den Dyrtid, som herskede i Tredserne og gav sig Udslag i et Par Strejker uden store Resultater.

Den internationale Arbejderbevægelse var vel ikke ukendt, men havde kun faa Tilhængere. Alligevel, under Indtrykkene af den store Nød forberedtes Sindene til at udfolde sig i den socialistiske Bevægelse, der med Louis Pios Fremtræden i 1871 med „Socialistiske Blade“ brød ud i lys Lue. Den naaede ogsaa Sadelmagerne og Tapetsererne, uden at det dog er klart, hvorfra Røret havde sit Udspring. Sandsynligheden taler dog for, at det var fra Sygekassen, og at det er paa dens Initiativ, at der er bleven nedsat et Udvalg. Nogen direkte Paavirkning fra socialistisk Side har der i hvert Fald næppe været. Det synes ogsaa, at dette Udvalg har haft nogen Indflydelse, saa at man har opnaaet et, om end ikke stort, Resultat. Aabenbart under Indtrykket af, at det var muligt at naa videre frem, og fordi man saa, hvad andre Fag havde opnaaet gennem en Organisation, dannede man i Februar 1872 en Fagforening under Navn af „Sadelmagernes og Tapetserernes Fællesforening“, hvis Formaal i dens Love udformes saaledes:

„Foreningens Formaal er ved selskabelige og nyttige Sammenkomster, Diskussion og Spørgsmaal vedrørende Sadelmager- og Tapetsererfaget at opretholde godt Kammeratskab og Enighed og ad fredelig Vej at jævne Arbejdsspørgsmaal mellem Arbejdsgiver og Arbejder, hvor saadant endnu er uafgjort i Henhold til Arbejdsgivernes Løfte af December 1871 og i muligen indtræffende Tilfælde at støtte hinanden Enkelt eller Massevis, hvor Foreningen efter Tidens Fordringer billigen vil gøre sin Ret gældende, samt til enhver Tid at søge at skaffe den ledige Arbejder Beskæftigelse og ved Laan, eller paa anden Maade, hjælpe og understøtte hinanden“.

Medlemsbidraget fastsættes til 4 Sk. ugentlig, og Bestyrelsen bestod af en Formand, der tillige var Hovedkasserer, og 6 andre Bestyrelsesmedlemmer. Deres Navne var C. M. Schönemann, Formand, F. C. Glaffey, Viceform., A. Nielsen, V. I. Thomsen, M. Bærentsen, H. Gøthler, C. F. Sletting.

Om denne Forenings Virke er der desværre ikke opbevaret ret meget. Man kan dog se, at den har afholdt Foredragsmøder, hvor bl. a. P. F. Lunde har talt. Den synes at have trukket sig stille tilbage, selvom den har eksisteret til ca. 1878. Og at den er forekommet en Del af Svendene altfor medgørlig overfor Mestrene kan man slutte deraf, at der den 3. Oktober 1872 oprettedes en Sektion af Sadelmagere og Tapetserere under den af Pio dannede internationale Arbejderforening.

Heller ikke om denne Sektions Virksomhed vides stort udover dette, at den var et Tidernes Tegn om den Bevægelse, der var vakt. At denne i hvert Fald i Øjeblikket er gaaet dybt i Sindene er der næppe Tvivl om. Tiden var gunstig til at tage Arbejderspørgsmaalene op, og det gjaldt om at finde nye Former for den ydre Fremtræden. De gamle Organisationer, som Formandsforeningen (en Afløser af den gamle Oldgesellforening) var ikke Opgaven voksen. Der maatte nyt Blod til og nye Mænd.

Indenfor Sadelmagersektionen af Internationale har man ogsaa tumlet med ret store Planer, saaledes om Afholdelsen af en Landskongres, en Tanke, der dog hurtigt blev opgivet paa Grund af Vanskelighederne ved dens Iværksættelse.

Det vigtigste var imidlertid, at den nye Tid med alle dens Opgaver var kommen til Orde.

„Til Arbejde, Liv eller Død“

Der er ikke Tvivl om, at Socialismen som den forkyndtes herhjemme i 1871 og de nærmest følgende Aar, var noget af en Aabenbaring for de fleste Arbejdere. Paa en Gang viste der sig Omridsene af en ny Samfundsordning, hvor Arbejdet og Arbejderne havde faaet deres retmæssige Plads. Selvom de egentlige marxistiske Teorier næppe var trængt igennem saa de var forstaaet af ret mange, saa kom de dog til at staa for dem som en Slags Religion, hvori de kunde gaa op, og som en Forjættelse om en kommende Tilværelse, der lovede Arbejderne bedre Kaar og større menneskelig Lykke end den, Liberalismen kunde yde dem. De, for hvem Livet havde formet sig som en uafbrudt Kæde af Nød og Elendighed, hvorpaa ingen Ende var at se, trængte til en Drøm, hvori der var Fred og Hvile.

For det almindelige Borgerskab, og for de Samfundslag, som sad inde med Magten, blev Socialismen omvendt en Trusel mod alt, hvad der for dem stod som retfærdigt. Det var jo en Omvæltning af den bestaaende Samfundsorden, som Pio oven i Købet havde truet med at gennemføre „med eller uden Lov“, et Regimente af en raa og uvidende Folkeklasse, der vilde føre ud i de vildeste Orgier, til Ophævelse af al Ejendomsret og Afskaffelse af Ægteskabet samt Indførelse af den frie Kærlighed, kort sagt, der var ingen Ende paa alt det skrækkelige, man ventede.

At der maatte skrides ind herimod med haard Haand, var de ledende ikke i Tvivl om. De Forholdsregler, der blev taget af Øvrigheden, og de strenge Domme, der overgik Førerne, er Vidnesbyrd om den Skræk, Bourgeoisiet havde faaet i Livet.

Havde man kendt den danske Arbejder bedre, kunde man have sparet sig Forfærdelsen. For det første var det langt fra alle, der havde sluttet sig til „Internationale“, alt i alt vel kun ca. 6—7000, og for det andet var Politik ikke noget, der laa for den daværende Arbejders Sind. I Almindelighed havde Arbej-

deren end ikke lært at bruge den Stemmeret, Grundloven havde givet ham. Det, som det i første Række kom an paa for ham var at faa bedre Kaar for sig og sin Familie. Vel vidste han, at gratis og godvilligt fik han det ikke og sikkert er det ogsaa, at han var fyldt af Uvilje mod den Overklasse, der sad inde med alle Goder og i bedste Fald kun havde en beskeden Lod tilovers for ham. Det var da ogsaa saa langt fra, at Regeringen ved sin Indskriden mod Førerne og Internationale fik den socialistiske Bevægelse knust, tværtimod opnaaede man blot, efter at „Internationale“ var forbudt og Førerne dømt til mangeaarige Tugthusstraffe, at fremme Dannelsen af en stor Række selvstændige Fagforeninger.

Inden Dannelsen af disse, havde man dog enkeltvis, og uden Medvirkning af nogen Organisation, mange Steder faaet Lønnen noget forbedret. Stigningen anslaaes for Sadelmagerens og Tapetserernes Vedkommende til 28,6 pCt.*)

I dette nye Foreningsrøre tog da ogsaa Sadelmager- og Tapetserersvendene Del og dannede deres nye Fagforening den 1. Juni 1874. Det er betegnende for den Bevægelse, der havde grebet Sindene siden den tidligere omtalte Fællesforening dannedes i 1872, at kun enkelte af de Navne, der figurerede da, forekom i den nye Forening. Dens Bestyrelse dannedes af *O. Iversen* som Formand, *C. Schlütter*, Viceformand, *A. Gøthler*, Kasserer, og *O. Rasmussen*, *I. H. Rasmussen*, *F. Glaffey*, *I. Pedersen*. Revisorer blev *P. Windahl* og *Holm*.

Ogsaa Formaalsparagrafen i de Love, der vedtoges, tyder paa den Stemningsveksel, der havde fundet Sted.

Den lyder saaledes:

„Foreningens Formaal vil være at samle alle Arbejdere i Sadelmager- og Tapetsererfaget for i Enighed og Samdrægtighed at arbejde hen til at enhver Arbejder faar det størst mulige Udbytte af sit Arbejde og iøvrigt ved alle lovlige Midler, som staar til Foreningens Raadighed, søge at tilvejebringe en bedre Eksistens samt paase, at de engang indvundne Fordelc ikke gaar tabte. Endvidere ved maanedlige Diskussionsmøder forhandle de Emner, som er af væsentlig Vigtighed for Faget og Arbejderstanden i sin Helhed“.

Der kan næppe være Tvivl om, at Udformningen af dette Program skyldes Paavirkning fra „Internationale“. Hvad der ellers foretoges i Tiden indtil Nytaar 1875 foreligger der ingen Oplysning om, men at der baade da og senere har været arbejdet ivrigt paa mange Omraader, synes sikkert, navnlig holdtes

*) Note: Falbe Hansens: Om Prisbevægelsen de sidste 3 Aar.

der i de første Aar Diskussionmøder og Foredrag, bl. a. af Louis Toucher, Pio, Geleff, Klein og Bjørnstrup, og at det netop var disse Talere, der indbødes, er saare karakteristisk for de Stemninger, der den Gang fyldte de fleste Arbejderes Sind. Stærkt agitatoriske som de var og formede som et Angreb paa det bestaaende Samfunds Lovgivning og de herskende Klassers Regimente har deres Taler sikkert ikke været uden Betydning for Styrkelsen og Udformningen af Sindelaget.

Dette ser man ogsaa af en Sang, der blev sunget ved Stiftelsesfesten den 21. Juni 1875, hvori det bl. a. hedder:

„Være alle velkomne som En,
vi vil os ret fornøje,
bruge vor Tunge og bruge vore Ben.
Frihed og Lighed vi holder i Favn,
dermed vi altid forgylder vort Navn,
kæmpe vi vil til det sidste —
lad det kun revne og briste.

Fire Steder Gemytlighed var
Priskurant at drøfte,
Mestrenes Stemning var sgu rar
med efterfølgende Løfte:
„fire og tyve Øre I skal
faa for hver Time — det bliver Knald —
Vand og Brød kan I æde,
vi vil med Vinen os glæde“.

Nu er vi haanet nok denne Gang,
Kampen vil nu begynde,
med Socialisternes Marsch og med Sang
Storborgerblodet fortynde.
Pios Lære er fast i vort Bryst,
mod Kapitalen vi vover en Dyst —
kæmpe vi vil til det sidste,
lad det kun revne og briste.

Hvor dybt man var grebet af Datidens Røre fremgaar ogsaa deraf, at Sadelmager- og Tapetserernes Fagforening — ligesom iøvrigt en Mængde andre Fagforeninger — optog Pio, Brix og Geleff som Æresmedlemmer, efter at de var løsgivne fra deres Fængsel. Det var jo Martyrerne for Arbejderne, hvem man var sig bevidst at skylde baade Ære og Tak.

Det fremgaar da ogsaa af en Sang, som var skreven af P. U. Overby, den blev sunget ved et Festmaaltid den 26. December 1875, og hvis sidste Strofe lyder saaledes:

„I denne Aftens Glæde vil vi mindes
Arbejderførerne — Hurra for dem!
Uvisnelig er Kransen, som skal bindes
for Eder, der har ført os ærligt frem.
Vi følge Eder vil i mørke Dage —
som muligt Tiden gemmer i sit Skød,
at det kan siges, naar I ser tilbage:
Arbejderen blev tro i Liv og Død.“
lad det kun revne og briste.“

I det hele kan det siges, at Stemningen var høj det første Aar. Der holdtes i Aaret 1875 ikke mindre end 27 Møder — Bestyrelsesmøder, Diskussioner, ordinære og ekstraordinære Generalforsamlinger, og ingen af dem sluttede — efter hvad Traditionen melder — uden et Punschesold. At der desuden var Maskerader, Baller og Festmaaltider siger sig selv.

Tilslutningen til Foreningen var da efter Omstændighederne heller ikke ringe. Den synes hen paa Aaret 1875 at have udgjort ca. 200 Medlemmer, og at Medlemsbidraget sattes op fra 35 til 50 Øre maanedligt synes ikke at have hæmmet Tilgangen.

Om det var Festerne, der trak, eller Programmet, skal lades usagt; man maa antage at begge Dele i Forening ikke har været uden Virkning. Helt uden Indflydelse har det sikkert heller ikke været, at endnu i 1875 kunde de gode Tider, der havde virket siden Tiaarets Begyndelse, mærkes. Der var godt at bestille, og det har naturligvis gjort sit til at øge Humøret.

Derimod synes det ikke at have staaet godt til med Enigheden indenfor de ledendes Kreds. I Tiden fra Stiftelsen 1874 til Udgangen af 1875 ses der at

have været ikke mindre end 5 forskellige Formænd samt et Utal af vekslende Bestyrelsesmedlemmer.

Maaske har det ikke været uden Indflydelse, at hverken Formanden eller Kassereren lønnedes. Det første Aar tilstodes der dem dog et Gratiale af 50 Rdlr., men senere fik de intet. Aabenbart er det dog indre Rivninger, der har gjort sig gældende, og at disse ikke har været uden Følge ses deraf, at Medlemstallet, der ved Stiftelsen udgjorde 80 og i April 1875 181, allerede hen paa Aaret 1876 er dalet til 142 og i de følgende Aar sank helt ned til 49.

Ellers kan man ikke sige andet, end at det har vrimlet med Planer for det fremtidige Arbejde og at der i det hele i den første Tid er udfoldet en ikke ringe Aktivitet.

At man saaledes indmeldte sig under den oprettede Centralstyrelse for Fagforeninger var naturligvis ikke andet end, hvad man kunde vente. Om Deltagelse for Arbejdersagen i sin Helhed vidner ogsaa de Understøttelser, Fagforeningen gav til Strejkerne hos Karetmagerne, Skibstømmerne, Bagerne, Formerne, Blikkenslagerne og Cigarmagerne.

For at understøtte sine egne i Tilfælde af Arbejdsnedlæggelse oprettede man ogsaa 1875 en Understøttelseskasse, der skulde yde 6 Kr. om Ugen til ugifte og 10 Kr. til gifte Medlemmer. Kassen stod aaben for alle Medlemmer af Fagforeningen, men var iøvrigt ikke obligatorisk for dem. Den lededes af en særlig Bestyrelse og skulde virke ved Medlemsbidrag og Overskud fra Festerne. Om den nogensinde er traadt i Virksomhed er dog tvivlsomt.

At man ogsaa arbejdede for Oprettelsen af en Produktionsforening hører med til Tidens Løsen. Et nedsat Udvalg fremkom med Udkast til Love, der drøftedes paa flere efter hinanden følgende Generalforsamlinger, men videre kom man heller ikke. Ogsaa en Slags Arbejdsanvisning søgte man at indrette ved at henlægge en Bog, hvor arbejdssøgende kunde indføre deres Navne.

Ligesom i de fleste andre Fagforeninger drøftede man ogsaa Spørgsmaalet om hvilken Lønningsmaade, der var at foretrække: Dagløn eller Akkord. Med den lange Arbejdstid, som den Gang var almindelig, holdt man paa Daglønnen, idet man hævdede, at Akkordsystemet baade som Regel trykkede den gennemsnitlige Fortjeneste og fremmede Arbejdsløsheden.

Ogsaa den fra tidligere Tid bestaaende Sygekasse var Genstand for Opmærksomhed, for saa vidt som man kraftig opfordrede til Indmeldelse i denne for at kunne erobre Flertallet.

I samme Retning gik Arbejdet for at faa Aktier tegnet til Opførelse af Forsamlingsbygningen i Rømersgade. Nogen stor Succes opnaaede denne Indsamling dog ikke. Der blev efterhaanden kun tegnet 13 Aktier à 10 Kr.

At man ogsaa deltog i de politiske Demonstrationer, der fandt Sted, saaledes 1876 i Protestmødet paa Fælleden mod Rustningerne, og støttede „Social-Demokraten“ er en Selvfølge.



Forbundets Bygning, Rathacksvej.

Naturligvis fik Foreningen ogsaa sin Fane. Desuden oprettedes en Sangforening, der dog blev en Institution for sig. Man var ogsaa ivrig for at faa de stemmeberettigede Medlemmer til at deltage i Valgene til Folketinget, en Paa-virkning, der dog ikke førte til noget stort Resultat, da den egentlige politiske Interesse kun var svagt udviklet hos Arbejderne, ganske i Modsætning til den Vægt, der blev lagt herpaa af de ledende socialistiske Førere. Karakteristisk i denne Henseende er det saaledes, at der ved Folketingsvalgene 1873, hvor der i København var opstillet 5 socialistiske Kandidater, kun ialt blev afgivet 305 Stemmer paa disse, deraf 199 paa Pio, der var opstillet i 5. Kreds.

Det var Lønspørgsmaalene, der først og fremmest samlede Opmærksomheden, fordi det var paa dette Omraade man særligt mærkede Trangen til at virke. Fagforeningen havde i den Henseende gjort, hvad den kunde og havde ogsaa opnaaet at faa en Priskurant indført med en gennemsnitlig Forøgelse af Lønsatserne paa 16 pCt., men da kun et Mindretal af Svendene stod i Fagforeningen, var dens Indflydelse stærkt begrænset, saameget mere som Mestrene gennemgaaende ikke rettede sig efter den, og Svendene heller ikke var særligt ivrige for at faa den gennemført. Gennemsnitligt synes Ugelønnen paa denne Tid ikke at have hævet sig stort over 10—12 Kr. Det er derfor ret forstaaeligt, at et af de Spørgsmaal, der kom frem i den første Tid, var Oprettelsen af en Laanekasse, der ogsaa senere kom i Stand som en selvstændig Forening.

I det hele taget var det naturligvis de økonomiske Spørgsmaal, der samlede Interessen om sig, saaledes ogsaa Lærlingeholdet, fordi mange Mestre var kommen ind paa at holde et uforholdsmæssigt stort Antal Drenge, som billig Arbejdskraft, hvad der jo formindskede Arbejdsmulighederne for Svendene. Ingen Lærlingelov hindrede den Gang Uddannelse af Lærlinge i Massevis, der saa bagefter kastedes ud paa Markedet som i Reglen daarligt oplærte Svende, der tog Arbejde for den Løn, der bødes dem. Dette Forhold var en Følge af den Udvikling, Næringslivet havde taget siden Næringslovens Indførelse. Denne havde været Aarsag til en vild Konkurrence blandt Mestrene indbyrdes, der for at eksistere satte Priserne ned overfor hinanden, og værre blev det naturligvis, efterhaanden som Antallet af Smaamestre steg. De fleste af disse kæmpede en haard Kamp for blot at tjene til Føden, og mange af dem var ikke stillet bedre end Svendene.

Hvor stærke end Anstrængelserne var indenfor Fagforeningen for at bedre Svendenes Stilling, blev Forholdene i Faget dog gennemgaaende saa ugunstige, at der ikke var nogen god Baggrund for Fagforeningen at virke paa.

Det var saaledes et Slag i Luften, at man i 1876 vedtog, at de Medlemmer, der for Fremtiden tog Arbejde hos en Mester, burde indføre en Normalarbejdsdag, om Sommeren fra 7 til 7 og om Vinteren fra 8 til 7, idet der paa mange Værksteder arbejdedes over denne Tid.

Mangel paa Møder og fremsatte Planer med paafølgende Diskussioner var der i det hele taget ikke, men længere kom Sagerne heller aldrig.

Ulykken var, at de gode Tider, som endnu raadede i Foreningens første Aar, allerede i 1876 viste Tegn paa stærk Tilbagegang, og dette kunde naturlig-

vis ikke undgaa at øve sin Indflydelse paa Virksomheden. Hertil kom, at Udviklingen medførte en stærk Specialisering af Faget, der i København i første Omgang førte til en faglig Deling i Læderarbejdere og Tapetsere, men senere gik endnu videre. Desuden viste der sig efterhaanden en tydelig Tilbøjelighed til at gøre Tapetsererarbejdet til en Sæsonbeskæftigelse, hvad der havde til Følge at Arbejdsløsheden begyndte at brede sig udenfor de travle Perioder og medførte, at Medlemmerne faldt fra, og Møderne blev daarligere og daarligere besøgte. Ny Tilgang var naturligvis ogsaa udelukket.

I Forhandlingsprotokollen for 16. August 1876 hedder det saaledes, at Grunden til, at der ikke kunde udrettes saa meget som ønskeligt var „laa i den Sløvhed og LigeGYldighed, som hidtil har været vist over for vore Førere ved, at omtrent Halvdelen af Københavns Svende endnu ikke havde sluttet sig til os.“ Medlemstallet svandt ind. 1876 var det nede paa 76.

Gang paa Gang klages der over, at Medlemmerne kom for faatalligt til Møderne. Meget hyppigt hændte det, at indvarslede Generalforsamlinger ikke kunde finde Sted og maatte forvandles til Diskussionsmøder, hvor man saa drøftede alt muligt.

Heller ikke skulde det hjælpe, at der stadigt fandt hyppige Formands- og Bestyrelses-Skifter Sted. saaledes to Gange i 1877; sidste Gang, den 15. August, skulde der saaledes have været valgt 3 nye Bestyrelsesmedlemmer, men der var ikke mødt Medlemmer nok dertil, saa man maatte nøjes med at vælge 2.

Det var ogsaa et Tidernes Tegn, at et Bal, man havde vedtaget at afholde i November 1877 til Fordel for Oprettelse af en ny Sygekasse, maatte opgives, fordi Foreningen ingen Penge havde til at give paa Haanden til Leje af Lokale. Samme Skæbne havde forøvrigt et Julebal haft, som man vilde have holdt i Slutningen af 1876. Ingen Deltagere meldte sig. Arbejdsløsheden var stor. I København angives Tallet 1876 til 50. I Vinteren 1876—77 oplystes det, „at mange Kolleger havde maattet gaa fra Dør til Dør for at faa til Livets Ophold“.

Overfor denne Nød stod man hjælpeløs. Der blev gjort hvad gøres kunde for at støtte. Der samledes saaledes i April 1877 ind paa Værkstederne, og der tegnedes 97 Kr. 48 Øre, hvoraf 92 Kr. fordeltes i 14 Portioner à 6 Kr. 57 Øre. Resten var uerholdelig.

Til al denne Modgang kom saa Pios og Geleffs Flugt til Amerika. Den virkede som et dræbende Slag paa de fleste Fagforeninger. Naar selv de hidtil

saa forgudede Førere svigtede, hvad kunde man saa forlange af de menige Medlemmer!

Indenfor Sadelmager- og Tapetserernes Fagforening gjorde man trods alt, hvad man kunde for at opretholde Livet. Der holdtes offentlige Møder for alle Fagets Udøvere med Program: „Hvad bør der gøres?“ Intet hjalp. Stemningen havde vendt sig.

Under Indtrykket heraf vedtog man at udtræde af Centralforeningen, „fordi der var for faa Medlemmer til at bære Udgifterne“. Man haabede derved at gøre Foreningen neutral og faa Tilgang af nye Medlemmer. Yderligere besluttede man at indkalde til et større Møde for at drøfte faglige Anliggender. Kontingentet nedsattes til 35 Øre. Der blev skrevet til alle Værksteder om at komme til Stede. Ingen mødte.

Et nyt Møde forsøgt, hvor Oprettelsen af en Sygekasse skulde drøftes. Det kom ogsaa i Stand 26. September, og Oprettelsen vedtoges, men betegnende for Stemningen var det, at en Taler foreslog hellere at slutte sig til „den gamle Forening“, hvormed aabenbart mentes den gamle Sygekasse eller maa-ske den endnu eksisterende Fællesforening af 1872, der ikke havde noget politisk Præg.

Den 17. Oktober atter Møde for alle. Kun faa kom. Sygekassespørgsmaalet var igen for, men foresloges udsat, dog vedtoges det at nedsætte et Udvalg paa 5 Medlemmer til videre Undersøgelse af Sagen.

Man var da kommen ind i Aaret 1878, med nye Møder om Sygekassen, som aabenbart nu blev betragtet som den eneste Redningsplanke, men der kom stadigvæk ingen til Stede. Saa valgtes der en ny Bestyrelse, men nu skulde der ikke længer være nogen Formand, men kun 1 Kasserer og 6 Styrelsesmedlemmer. De traadte ogsaa i Virksomhed, men vidste ikke noget bedre at foreslaa end igen at indkalde til et stort Fællesmøde, hvor man drøftede, hvad man kunde gøre for at afhjælpe Arbejdsløsheden, men ikke kunde finde andet Mid-del end atter at udsende Lister til Indsamling. Forsamlingen vedtog desuden at støtte Fagforeningen „enten den beholdt dette Navn eller fik et hvilket som helst andet“. Ordet „Fagforening“ var kommen i Miskredit.

I følgende Møder drøftede man derpaa Sygekassen, samt hvilket andet Navn der skulde vælges for Foreningen, indtil man blev staaende ved „Sadelmager-nes Fag og Understøttelsesforening samt nye Sygekasse“.

Intet hjalp dog, og endelig var man da kommen saa vidt, at man begyndte at tale om Foreningens Opløsning.

Herom drejede da de følgende Møder sig, men Deltagelsen i disse var stadig ringe. I Protokollen over et af disse, den 27. Juni 1878, hvor der som forhen kun var mødt ganske faa, skreves der med en vis Sørgmodighed: „... som ved alle Lejligheder en Sløvhed og Ligegyldighed, der ikke burde eksistere“, og der udtales, at der forekom de samme „Personligheder“, der altid havde gjort sig gældende i Foreningen. „Der mødte aldrig nogen til Møder uden Bestyrelsen“. En enkelt Taler fremkom med følgende Ytring: Ved Foreningens Stiftelse var der 11 Mænd, som svor til det Træ, de plantede, Held og Lykke, men det har vist sig, at de kun daarligt har fredet om det, da de Mænd netop i Aften skulde vise, at de vilde frede og plante om det til det sidste“.

Det kom ogsaa frem paa dette Møde, at den Sygekasse, der var bleven oprettet, ingen Støtte var for Foreningen, da den optog enhver som helst som Medlem.

Ved Afstemningen vedtoges det dog, at Foreningen skulde vedblive at virke foreløbigt. Der afgaves 5 Stemmer herfor mod 4, aabenbart alle dem, der var mødt. Spørgsmaalet om Opløsningen udsattes til September, og det besluttedes, at Bestyrelsen for Sommeren kun skulde bestaa af 3 Medlemmer.

Denne nye Bestyrelse har dog aabenbart ikke gjort noget videre ved Sagen, thi først den 23. April 1879 indkaldtes der til et offentligt Møde med Dagsorden: „Hvorledes fremmes vore faglige Interesser bedst“. Her taltes der om at „glemme alt gammelt“ samt om Indførelse af en ensartet Priskurant, om Modarbejdelse af det store Lærlingehold, Indførelse af en Normalarbejdsdag og Afskaffelse af Søndagsarbejdet.

Det var altsammen Punkter, som nok kunde drøftes, men som det var forbeholdt en senere Tid at gennemføre. Nu var alt i Opløsning. Vel holdtes der i Løbet af Aaret 1879 nogle Møder, hvor man som sædvanlig valgte en ny Bestyrelse, og hvor det bl. a. oplystes, at „mange Kolleger satte Prisen ned for at blive hængende“.

Intet kan bedre end denne Udtalelse forklare den herskende Nød. Vel holdtes der endnu et Par Møder, hvor man talte om at udarbejde nye Love og ogsaa nedsatte et Udvalg dertil, men nu var alt i Opløsning.

I Aaret 1880 laa Foreningen død hen. Ingen Møder fandt Sted, og i 1881 var Medlemstallet kun 53 og der holdtes blot et enkelt Møde, hvor der kun mødte

faa og derfor intet blev udrettet. Hele Aaret 1882 gik hen, uden at Protokollen udviser, at der er foregaaet noget, og først 1883 begynder man igen saa smaat at virke.

Vil man nu spørge, hvad der var Grunden til denne Nedgang, saa er der naturligvis ingen Tvivl om, at baade Arbejdsløsheden og Førernes Flugt har øvet deres Indflydelse, men den egentlige Aarsag maa dog søges andet Sted, hos Arbejderne selv.

Det var nemlig ikke blot Sadelmagerne og Tapetsererne, der svigtede deres Fagforening. Det samme gjaldt alle andre, ja nogle af dem forsvandt endog helt. De var gennemgaaende kommen for tidligt til Verden og havde kun haft Tilslutning fra et Mindretal af Fagfællerne. Der er ingen Tvivl om, at de fleste af disse tidligste Medlemmer var oprigtige Socialister — hvad Virksomheden indenfor Sadelmagerens Fagforening jo ogsaa vidner om — men de havde alle i den første Begejstring troet, at det kun drejede sig om et forholdsvis kort Spand af Tid for at faa Samfundet omdannet. Derfor taltes der ogsaa saa meget om Politik og Reformer. Dette trak naturligvis en Del af de fremmelige Fagfæller til Foreningerne, navnlig da det ogsaa viste sig, at ikke faa Arbejdsgivere frivilligt forhøjede Lønnen.

Men Flertallet af Arbejderne stod helt udenfor Røret, eller forholdt sig i bedste Fald passivt, og tog de Fordele, der faldt af. Man maa dog ikke tro, at Arbejderne som saadanne var konservativt sindede og tog Parti for Arbejdsgiverne eller de styrende. Tværtimod, saalænge vi i det hele har haft en Arbejderklasse, har den altid i sit dybeste Sind staaet i Modsætning til dem, men Ulykken var, at den i det hele, baade i Oplysning og Kaar, stod saa lavt, at den var sløvet og ikke havde Sans for andet, end hvorledes den skulde friste Livet fra Dag til Dag. Hvorledes der ellers styredes og regeredes, tog man sig ikke af, men lod alt gaa hen over Hovedet paa sig. Af og til kunde man vel lave lidt Spektakel, men det havde intet bevidst Formaal, uden Ledelse — som man i det hele taget var — og uden Forestilling om, hvorledes det skulde blive bedre. Politik var det, man allermindst gav sig af med, opdraget og indpisket som man var i Tanken om, at al Øvrighed var af Gud, og de Kaar, som Menneskene nu en Gang levede under, var forudbestemt af Vorherre, og hvad han havde indrettet, nyttede det ikke at rokke ved. Selv det Røre, der havde staaet om Grundloven og hele den Ændring, den havde medført i Samfundsborgernes indbyrdes Stilling, fattede kun de færreste. Det var blot et Faatal af Ar-

bejderne, der brugte den Stemmeret, de sad inde med. Sagen var desuden, at Svendene meget hyppigt skiftede Opholdssted og derfor ikke følte sig bundne til nogen Forening som det faste Punkt i deres Tilværelse.

Fagforeningslederne kunde nok kalde dette Sløjhed og Ligegyldighed. I Virkeligheden var det Udslag af hele den særlige Psyke, som raadede i Arbejdsstanden og bundede i Overbevisningen om, at der ikke var noget, der kunde hjælpe.

Tiden fra Midten af Halvfemserne maatte derfor af sig selv føre til den store Reaktion, der viste sig overfor den fremadstræbende Fagforeningsbevægelse, selv om andre Grunde ogsaa var medvirkende.

Der skulde et nyt Slægtled til for at bringe Organisationerne paa Fode igen og saa en Omlægning af Arbejdsprogrammet, der lagde Hovedvægten paa de faglige Spørgsmaal, selvom Politiken ikke blev helt glemt.

Det var dette nye Arbejde, der saa smaat tog sin Begyndelse gennem Firserne i forrige Aarhundrede.

I Kamp for Tilværelsen

Selvom de Opløsningstendenser, der havde raadet i Begyndelsen af Firserne, blev overvundne, saa at Fagforeningen af 1874 vedblev at bestaa, endda under sit gamle Navn, kan det ikke nægtes, at den hele det følgende Tiaar gik paa Pumperne. Hvormeget end de daarlige Tider kan have haft af Skyld deri, er det dog givet, at selve Foreningens indre Organisation ogsaa var en væsentlig medvirkende Grund dertil. Der var saaledes altfor faa Penge at virke med. Formuen balancerede i Tiaaret fra mellem 50 og 200 Kr. De 25 Øre om Maanednen, der af hvert Medlem skulde svares i Kontingent, slog hverken helt eller halvt til, og selvom det ogsaa i 1884 forhøjedes til 35 Øre, var det ikke nok til at bestride Udgifterne, tilmed da de kun kom meget trevent ind. Skulde der foretages et eller andet ekstra, maatte der indsamles frivillige Bidrag, og det, der kom ind ad den Vej, var ikke store Summer.

Ved et den 23. April 1883 afholdt offentligt Møde med Tema: „Kan Faget fremmes uden en Fagforening“, saa man meget pessimistisk paa Situationen. Det skildredes, hvorledes Flertallet af Mestrené kun sad inde med smaa Forretninger, der væsentlig blev drevet med Lærlinge. „Svendene gaar som Avner for Vinden“. Sundhedsforholdene var elendige. „Mange Arbejdere,“ udtaltes det, „lægger sig 10 Aar tidligere i deres Grav, kun fordi Støv og Skidt indaandes“.*) Der ankedes over, at man havde været for rundhaandede overfor andres Strejker og ikke tænkt nok paa sig selv.

Værst af det hele var det dog, at Foreningen hele Tiden havde savnet en fast Ledelse. Bestyrelsen skiftede stadigt altfor hyppigt. I Tiden fra 1880—89 var der ikke mindre end 6 forskellige Formænd, nemlig: *A. Jensen, C. Bruhns, Scharling, I. Henriksen, Chr. Andersen og Becker*. Desuden en Mængde af veks-

*) Note. I Statistiken angives Dødeligheden blandt Sadelmagere og Tapetserere i Tiden fra 1865 til 1874 at have udgjort for Alderen fra 20—35 Aar 7,3 pro Mille, for Alderen 35—55 18,2 pro Mille og for Alderen over 55 22,1 pro Mille.

lende Bestyrelsesmedlemmer. Denne Masse af stadigt nye Ansigter var ikke egnet til at skabe friskt Initiativ, saa meget mindre som der ret ofte var indre Uoverensstemmelser mellem de enkelte Medlemmer.

Saavidt man kan skønne, har selve Bestyrelsen da ogsaa kun sjældent afholdt noget Møde, nærmest fordi den aldrig gav sig af med nogen egentlig Ledelse og kun i Ny og Næ fremsatte et eller andet Forslag, men overlod alt til Medlemmerne selv paa de hyppigt afholdte Møder der gennemsnitligt fandt Sted to Gange om Maaneden, dels under Form af saakaldte Diskussionsmøder, dels som ordinære og ekstraordinære Generalforsamlinger.

Saafermt Bestyrelsen havde forstaaet at lede disse Møder, hvor selv de mindste Smaating skulde frem til Afgørelse, kunde alt maaske endda have gaaet godt, men det var sjældent, at den kom til Stede i sin Helhed, ja det hændte endog enkelte Gange, at baade Formanden og Næstformanden udeblev uden i Forvejen at melde Forfald. At de menige Medlemmer under disse Forhold heller ikke var flittige til at møde, siger sig selv, og de, der kom til Stede, var aldrig præcise, saa Møderne først kunde begynde langt over den fastsatte Tid. Meget ofte var det derfor heller ikke muligt at komme gennem alle Dagsordenens Punkter, saa at en Del maatte udsættes til et følgende Møde, hvis da ikke hele Sammenkomsten maatte opgives, fordi der var altfor faa til Stede. Uheldigt var det ogsaa, at Forhandlingerne tit gik med til, hvad Protokollen kalder „Personligheder“. Vist er det, at helt idylliske er Møderne ikke altid løbne af.

At Bestyrelsesmedlemmerne under saadanne Forhold let kunde blive trætte er ikke til at undre sig over, saa meget mere som hverken Formand eller Kassierer lønnedes, selvom der ogsaa nu og da indrømmedes dem et ringe Gratiale. At de ogsaa ret ofte blev skarpt kritiserede og til Tider endog bag Kulisserne beskyldtes for Misligheder, skulde ikke gøre Hvervene mere tiltrækkende.

Man kan derfor godt forstaa, at der i Grunden hele Tiaaret igennem intet blev udrettet.

Kun to Sager af Betydning var fremme til Drøftelse. Det var Spørgsmaalene om Oprettelse af en Understøttelseskasse og Udfærdigelse af en Priskurant.

Om begge Sager nedsattes der Udvalg, valgte blandt Medlemmerne, og det er betegnende, at Bestyrelsen kun i ringe Grad eller slet ikke var repræsenteret i disse, og Sammensætningen i det hele ofte skiftende.

Derfor kom man heller aldrig nogen Vegne indenfor Foreningen. Man prøvede som sædvanligt paa at holde en Del offentlige Møder, hvori alle

Ikke-Medlemmer kunde deltage, men der var som Regel altfor faa mødte. Der forsøgte ogsaa at faa Svendene fra enkelte større Værksteder til at komme, men ogsaa det gik trevent. Fra Hof-Sadelmager Dahlmanns Værksted nægtede man ligefrem at give Møde. „De havde nok af den fine Lugt fra Staldene, saa de trængte vel ikke“, hedder det om dem i Protokollen.

Det var mest Sadelmagerne, det kneb med at faa vækkede, hvorimod Tapetsererne var mere villige, men for dem var Lønforholdene ogsaa mange Steder saare ringe, selvom de gennemgaaende havde større Løn end Sadelmagerne. Det fremførtes dog, at der i flere Virksomheder, især hos Møbelhandlerne, kun betaltes 5 Kr. for at stoppe og betrække en Chaiselongue og 4 Kr. for 4 Stole med samme Arbejde.

Priskurant-Udvalget havde derfor et meget vanskeligt Arbejde. I 1886 var man dog kommen saa vidt, at man henvendte sig til Mestrene for at høre, om de vilde samarbejde for at faa en Priskurant i Stand. Oldermænden var ikke særlig villig dertil, idet han som de fleste andre Arbejdsgivere paa den Tid holdt paa, at Lønnen var en Sag, der afgjortes mellem hver enkelt Mester og hans Svende. At have en Fagforening som Mellemlid var noget, man kun meget vanskeligt kunde tænke sig. Han vilde dog paa en kommende Generalforsamling i Lavet forhøre om, hvorledes Mestrene stillede sig.

Der kom virkelig en Forhandling i Gang gennem et fra begge Sider nedsat Udvalg, men Tiden trak hen, uden at det lykkedes at naa et Resultat.

Helt uden Skyld heri var Svendene nu ikke, idet kun Halvdelen af dem var organiserede. I 1882 var af 270 Svende over 18 Aar kun 145 Medlemmer af Organisationen. Fagforeningen havde saaledes ingen Hold paa Fagets Arbejdere, i hvert Fald slet ikke paa Sadelmagerne, og der var hos en Del af Svendene en vis Uvilje mod at arbejde paa Akkord. De foretrak Time- eller Dagløn. Værst var det dog, at der kom saa mange unge Svende til København, der stod udenfor Fagforeningen og var ganske ukendt med Forholdene og derfor arbejdede for den Løn, Mesteren vilde give dem.

Var Organisationsforholdene i Hovedstaden daarligere, saa var de endnu ringere i Provinsen, hvor der i det hele slet ingen Foreninger fandtes. Vel skete der i Firserne nogle Tilløb dertil i Odense og Aarhus, hvorfra man anmodede Fagforeningen i København om Samarbejde, men da man der, hvor villig man end var, ikke havde Raad til at sende en Mand af Sted for at agitere, blev det hele ikke til noget den Gang.

At man i København naaede saa lidt havde selvfølgelig Indflydelse paa Medlemstal og Økonomi. Medens det i de første Aar af Firserne var lykkedes at faa Tallet op paa 100 og et følgende Aar endog paa 130, saa var det sidst i Firserne sunket til 55—60. Samtidigt i 1887 opgives Svendetallet til 500 hos 132 Mestre i Følge en af Foreningen selv udarbejdet Statistik. Arbejdslønnen laa paa ca. 18 Kr. om Ugen, og Arbejdstiden gennemsnitlig paa 12 Timer pr. Dag.

Vil man dømme Sadelmager- og Tapetserernes Fagforening efter de Resultater, der naaedes, maa det indrømmes, at meget var det ikke, men stort bedre stod det ikke til i de fleste andre Fagforeninger paa denne Tid, hos en Del endda værre.

Naturligvis var der nogen Sløjhed med i Spillet, men man maa dog ikke overse, at en hel Del af Manglerne skyldtes den Omstændighed, at Fagforeningerne endnu var forholdsvis nye Institutioner, der ikke var rodfæstede i Arbejdernes Bevidsthed. Man var ingenlunde bange for dem, men stillede sig i mange Tilfælde blot afventende for at se, hvad de kunde udrette, thi ganske naturligt sluttede mange af Arbejderne sig ikke til Fagforeningerne af ideelle Grunde, men kun efterhaanden som man saa, at der var Fordel ved det. Endelig maa det ikke glemmes, at selv det ringe Kontingent, der den Gang forlangtes, kunde tynde haardt nok paa en daarlig betalt Arbejders Budget. Det gik derfor ogsaa kun meget trevent ind.

I al Almindelighed maa det dog indrømmes, at havde Arbejderne i Tiden fra Midten af Halvfjerdserne til Slutningen af Firserne haft en Fører, der havde kunnet maale sig med Pio, og som havde været i Stand til at fylde Sindene med den samme Begejstring, vilde det næppe have staaet saa slet til som det faktisk gjorde.

Imidlertid, der skulde Tid til, inden nye Førere kunde opstaa indenfor Arbejdernes egen Kreds. Da dette efterhaanden skete, skulde der heller ikke meget til for at faa de Gløder, der laa skjult under Asken, til at blusse op i lys Lue.

Der manglede i Grunden kun et Stød udefra, for at dette kunde ske, men midt i Firserne kom det, dels fra de politiske Forhold og dels fra den Sammenslutning, som saa smaat var begyndt indenfor Arbejdsgivernes Kreds som Modstød mod Fagforeningerne.

Den Kamp, som netop i Firserne rejstes mod Regeringen Estrups Forsøg paa at sætte sig mod de Liberales og Venstres Kamp for Gennemførelsen af et

parlamentarisk Styre, medførte, at disse Partier saa sig om efter Allierede og fandt dem hos Arbejderne. Hidtil havde disse, som vi har set foran, kun i ringe Grad interesseret sig for Deltagelse i de politiske Valg. De tilhørte et Samfundslag, som paa mange Maader følte sig staaende udenfor de øvrige Befolkningsklasser og ikke havde Del i det Grundlag, disse havde udviklet sig paa og uden særlig eller maaske slet ingen Sympati for de Idealer, der knyttede disse sammen. Hverken Forsvar, kirkelig Overbevisning eller Fædrelandsfølelse, som denne da opfattedes, havde dybere Rod i Arbejdersindene. Den politiske Kamp, der fra Firsernes Begyndelse ligetil Systemskiftet 1901 mere og mere tilspidsede sig, maatte ogsaa vække Arbejderne til politisk Deltagelse paa Oppositionens Side, saa meget mere som mange af dennes førende Mænd havde aaben Sans for de Krav, der stilledes fra Arbejderne om bedre Kaar. Da det i 1884 ved Samarbejde med Hovedstadens Liberale lykkedes at faa to socialdemokratiske Kandidater valgt til Folketinget, var Begyndelsen gjort til den politiske Magtstilling, der i Tidens Løb skulde tilfalde Arbejderne. De begyndte at føle sig som Borgere i Samfundet.

Men til Vækkelsen bidrog ikke mindre den sociale Modsætning, som efterhaanden traadte tydeligere og skarpere frem mellem Arbejdere og Arbejdsgivere. Denne udformede sig i lige saa høj Grad som den politiske, saavist som den Forskel, der naturligt maatte herske mellem den raadende liberal-individualistiske Opfattelse om alle økonomiske Spørgsmaal og den socialdemokratiske ikke kunde andet end føre til Spænding og Kamp, der skilte Samfundet i to store Grupper med modstaaende Interesser.

Især kom Modsætningen frem under den store Smedekonflikt 1885, da Arbejdsgiverne for første Gang vovede et samlet Stød mod Arbejderne med det Formaal at sprænge de bestaaende Fagforeninger.

Mere end noget andet vakte denne Strid den slumrende Følelse af, at Arbejderne var et sammenhørende Samfundslag, der havde sin særlige Sag at kæmpe for.

At man indenfor Sadelmagerne og Tapetserernes Fagforening kraftigt støttede de udelukkede Smede er en Selvfølge, men at man i det hele aldrig havde været uvillig til at yde Støtte til andre Fag fremgaar af det foregaaende, men i Firserne ser vi, hvorledes Samfølelsen med det øvrige Arbejderparti giver sig det ene Udslag efter det andet til Fordel for de Fæller, der var i Konflikt med deres Arbejdsgivere.

Længe havde man indenfor vor Fagforening arbejdet for Deltagelse i de politiske Valg ved paa Valglisterne at opsøge de Kolleger, der havde Valget og faa dem til at afgive deres Stemme, men desuden støttede man nu som før de Arbejdere fra andre Fag, der var i Strejke. Det skete baade til Cigarmagerne, Stolemagerne og Bødkerne, og da Kassen ingen Penge havde, indsamledes Midlerne ved frivillige Bidrag.

Den sidste Form for Hjælpevirksomhed var i det hele som vi har set den mest gængse. Den anvendtes af Sadelmagerne og Tapetsererne i talrige Tilfælde, saaledes til Understøttelse af arbejdsløse Kolleger, til Musik ved Deltagelse i Arbejdernes store Grundlovstog, for at man var med i dem med Fane var en Selvfølge. Endvidere til Anskaffelse af en ny Fane og i det hele taget ved enhver Lejlighed, hvor Foreningens altid slunkne Kasse ikke var i Stand til at yde noget Bidrag.

At der desuden vaagnede en Forstaaelse af, at Arbejdersagen var af international Natur er en Selvfølge, og den gav sig indenfor Sadelmager- og Tapetserernes Fagforening Udslag i Understøttelse til den svenske Arbejderfører Palm for at udbrede Socialismen i Sverige og endvidere i Samarbejde med Kollegerne i Berlin under deres Strejke 1886.

En Støtte, der ikke maa undervurderes, fandt den fælles Arbejdersag ogsaa i de talrige Maskerader, Baller og andre Festligheder, der arrangeredes af de forskellige Fagforeninger, og som Sadelmagerne og Tapetsererne heller ikke holdt sig tilbage fra at ordne ved passende Lejligheder indenfor deres egen Kreds. Disse Sammenkomster bragte paa sin Vis Kollegerne til at føle sig som en Enhed og var heller ikke uden Betydning for Samarbejdet med andre, eftersom man aldrig tog det saa nøje med, om Deltagerne just hørte til ens eget Fag.

Disse Festiviteter bragte til Tider ikke ringe Overskud, der kom vel tilpas til Understøttelse af andre Formaaler.

Var Arbejderbevægelsen endnu i Firserne relativ ringe og kun raadede over faa og smaa Midler, saa var den dog, da det kom til Stykket, en Magt, fordi den udløste Kræfter, der senere blev stærkt Brug for.

Organisationsmæssigt set lader det sig imidlertid ikke nægte, at den daværende Fagforening for Sadelmagerne og Tapetsererne var meget ufuldkommen.

Grunden hertil ligger ligefor. For det første omfattede den selv i sine Velmagts Dage langt fra alle de i de to Fag arbejdende Svende, men dernæst laa

hele Tyngdepunktet i dens Virksomhed, som det fremgaar af det foran anførte, udelukkende i Møderne, hvor alle Beslutninger vedtoges, og hvor ethvert Initiativ fremkom og drøftedes. Ledelsen var saa godt som altid uden Virkekraft og tit ogsaa uden Evne til at foretage noget. Saafermt nu Møderne havde været sammensatte af Folk, der virkelig havde cjet Sans for, hvilke Veje, der skulde slaaes ind paa, kunde maaske alt endda være gaaet godt, men Ulykken var, at Møderne oftest kun bestod af rent tilfældigt tilstedeværende og meget hyppigt var uden Ide om, hvad der burde foretages. Desuden var de som Regel altfor lidet besøgte til at være noget virkeligt Udtryk for Medlemmerne som Helhed. Ved at læse Referaterne i de meget ufuldstændigt førte Forhandlingsprotokoller faar man Indtrykket af, at det var ganske tilfældigt, hvem der var til Stede. Tit kunde der i det hele taget, som vi har set, slet ikke tages nogen Beslutning, og det hændte, at det der var vedtaget en Aften, forandredes eller forkastedes en følgende. Betegnende er saaledes den Stilling, man indtog til Oprettelsen af Understøttelseskassen. Der nedsattes 1883 et Udvalg til at fremkomme med Forslag til Love for denne. Det foretog sig intet og et nyt valgtes, der langt om længe fremkom med et Udkast, der gik ud paa, at Kassen skulde være en uafhængig Institution, som man kunde være Medlem af uden at tilhøre Fagforeningen. Saa langt var man naaet, efter at der var arbejdet paa Sagen fra 1883 til 1886. Paa et Møde den 15. September sidstnævnte Aar blev dog dette Forslag forkastet, fordi man ansaa det for skadeligt, at Kassen blev selvstændig udenfor Fagforeningen. Den 15. November forelaa og vedtoges nye Love, der gjorde det til en Forpligtelse at staa i Fagforeningen, hvad der dog atter vakte Misforståelse og fremkaldte Uvilje, saa at mange meldte sig ud.

Det er klart, at med et svingende Medlemstal og en svag Styrelse kunde der intet udrettes, og det er let forstaaeligt, at der heller ikke opnaaedes noget heldigt Resultat af de Forsøg, der blev gjort paa at hæve Lønningerne. Der prøvedes i 1883 paa at gennemføre ensartede Lønsatser paa de forskellige Værksteder, og Foreningen henvendte sig til disse om at indsende Opgivelser af, hvad der betaltes. Næsten ingen svarede, og naar Svendene indkaldtes til Møde for at give Oplysninger, kom de ikke eller nægtede, som det var Tilfældet med C. B. Hansens Svende, at komme til Stede. I 1884 var man endelig naaet saa vidt, at der kunde nedsættes et Udvalg til Drøftelse af Priskuranterne, men endnu i 1885 havde Udvalget ikke afgivet Betænkning, fordi de Medlemmer, der var valgt til Arbejdet, ikke kunde eller vilde paatage sig dette. Det vedtoges der-

paa d. 4. Marts at lade trykke nogle Priskuranter for Tapetsererne og sende disse til de forskellige Værksteder, men ved en Generalforsamling d. 15. Maj forkastede man den trykte Priskurant og vedtog i Stedet at forhandle videre, baade i Foreningen og med Mestrene. Den 10. Juni skulde der have været nedsat et Udvalg, men Mødet var for svagt besøgt, og Sagen blev derfor udsat, og intet synes at være foretaget senere. I hvert Fald kom der i Februar 1886 en Forspørgsel fra flere Mestre om en Priskurant, hvad der gav Anledning til et Møde med disse, men uden at dette førte til noget Resultat. Paa et Møde i August oplyste Formanden, at Mestrene ikke havde Taalmodighed til at forhandle. Svendene maatte selv udarbejde en Priskurant. I en Samtale med Oldermændene for Mesterlavet havde denne udtalt, at Mestrene ikke var særlig villige til at gaa ind paa Fagforeningens Forslag. Det var bedst at se at komme til Rette med hvert Værksted for sig. Hen i September kom det dog til en Forhandling med Mestrene gennem et Udvalg, i hvilket man ogsaa naaede til et Resultat, for saa vidt som der vedtoges en Priskurant. Ulykken var blot, at da det kom til Stykket, var der ingen, der overholdt den, hverken Mestre eller Svende.

Ikke bedre gik det med Forsøgene paa at naa til en Priskurant for Sadelmagerne. Saavidt det nu kan ses, naaede man end ikke til at faa udarbejdet et Udkast.

I det hele kan det fremhæves, at Fagforeningen som Organisation ganske savnede Autoritet, baade paa Grund af sin Arbejdsmaade og paa Grund af manglende Tilslutning fra Fagets Udøvere. Hertil kom saa som en yderligere Hæmning, at Foreningen manglede Penge til at virke med. Dels var Kontingentet for ringe til at betyde noget, og dels betaltes der for sent eller slet ikke.

Endelig kom saa hertil, at Fagets Udøvere, ved den Specialisering, der efterhaanden havde fundet Sted i Hovedstaden, navnlig indenfor Sadelmagerne og Tapetsererne, havde faaet særlige og afvigende Interesser, som man mente ikke med tilfredsstillende Resultat kunde varetages i en Fællesforening omfattende begge Fag.

Symbolsk for den svigtende Interesse er et Møde, der afholdtes d. 11. April 1889, hvor der skulde vælges Medlemmer til Bestyrelsen, men det viste sig atter, baade at der var for faa til Stede til at foretage noget Valg, og at ingen af de tilstedeværende vilde modtage noget Mandat.

Tiden var bleven moden til at foretage en Deling. Spørgsmaalet var blot, om denne skulde finde Udtryk i Dannelsen af to selvstændige Foreninger eller

i et Forbund med to selvstændige Afdelinger. For den sidste Form talte den gamle Samhørighed af Fagene, der ogsaa vilde have Betydning for en kommende Tilslutning fra Provinsen, hvor de to Fag endnu i Almindelighed ikke var adskilte.

Allerede i 1888 begyndte man paa Drøftelsen af en Omorganisering paa en Række forskellige Møder, men det kneb som sædvanligt svært med at naa til et Resultat. Den 20. September forelaa Udkast til nye Love for Forbundet. De behandledes paa en Generalforsamling den 25. Oktober, men da denne ikke var beslutningsdygtig, maatte Sagen udsættes. Hvor faa der i det hele taget efterhaanden deltog i Møderne fremgaar af en Vedtagelse den 1. November, hvor det bestemtes, at saafremt der ikke Kl. 9 var mødt 10 Medlemmer, skulde Forsamlingen hæves. Saa liden Interesse vistes der de foreliggende Sager. Intet Under, at den den 20. December helt udsatte Spørgsmaalet om Omorganisationen, fordi Bestyrelsen betragtede Sagen som overilet. Man havde ventet, at Initiativet skulde udgaa fra Tapetsererne ved Dannelsen af en særlig, ny Forening, men dette var endnu ikke sket, hvorfor det anbefalede at opretholde den eksisterende Forening i den gamle Form. Den 3. Januar 1889 vedtog man derfor at afvente Udviklingen og se, om Tapetsererne vilde røre paa sig. Den 31. Januar fornyet Diskussion, der dog standsedes, fordi man kom ind paa „Personligheder“.

Omsider den 14. Marts 1889 kom man saa vidt, at det vedtoges at danne to Foreninger, men da man den 28. s. M. skulde nedsætte et Udvalg, for at arbejde videre paa Sagen, var der mødt for faa til at vælge 2 Udvalg paa hver 5 Medlemmer. Det foresloges derfor at nøjes med 2 Udvalg paa 4 Medlemmer, der saa senere kunde supplere sig; men ingen vilde modtage Valget, og Sagen maatte derfor paany udsættes.

Saa laa Sagen hen til den 20. Juni, da der var indvarslet til en ekstraordinær Generalforsamling. Paa denne var der som sædvanligt for faa til Stede til at noget kunde foretages. Den 18. Juli valgtes imidlertid *E. Kästel* til Formand, og denne, der længe havde været en af de drivende Kræfter, fik Gang i Sagen. Den 15. August blev Beslutningen af 14. Marts bekræftet, og endelig den 26. September vedtoges det at oprette Forbundet, der fik Navn af „Sadelmagernes og Tapetserernes Forbund i Danmark“. *E. Kästel* valgtes til Forretningsfører. Bestyrelsen kom foruden denne til at bestaa af 4 fra hver af de to Fag.

Saa vanskelig var Fødslen af det nye Forbund, og de første Aar af dets Tilværelse skulde snart vise, at det var kommen for tidligt til Verden og derfor ejede for faa Kræfter til at udrette noget.

Det nye Forbund. 1889-1894.

Naar det nye Forbund havde saa svært ved at komme til Verden, laa det naturligvis ikke blot i, hvad man den Gang kaldte Ligegyldighed og Sløjhed, men ogsaa i, at det faktisk hverken som Forening eller Forbund vilde være i Stand til at yde Medlemmerne nogen virkelig Støtte. Det var i de fleste Tilfælde nødt til at nøjes med at se til, uden Evne til at gribe virksomt ind. Heri laa en af de væsentligste Grunde til, at Medlemmerne faldt fra. Dertil kom saa, at disse som de unge Mennesker, de fleste af dem endnu var, ikke følte sig fast knyttet hverken til By eller Arbejdssted og for en stor Del ligesom i gamle Dage stadigt var paa Vandring. Det var af denne Grund, at det navnlig i Provinserne var saa vanskeligt at danne Afdelinger, og at Rejseunderstøttelsen spillede saa stor en Rolle. Hertil kom saa, at den faglige Specialisering i Hovedstaden havde udskilt Tapetsererne fra Moderstammen Sadelmagerne, som en Del for sig, der ikke blot udøvede et særligt Haandværk, men ogsaa paa mange Maader den Gang følte sig som noget bedre end Læderarbejderne. Overleveringen beretter, at Tapetsererne, naar de i Arbejdstiden af en eller anden Grund skulde møde paa en Beværtning, altid stillede omklædte, medens Sadelmagerne oftest kom i Arbejdstøj og med Forklæde paa. Men hvad Grunden til Adskillelsen nu end var, en Forskel havde der dannet sig mellem de to Fag, der i hvert Fald praktisk set gjorde det baade nødvendigt og ønskeligt, at der organisationsmæssigt fandt en Adskillelse Sted.

At den naturligst skete ved Oprettelsen



Kästel.

af et Forbund laa i Tiden, hvor det ene Fag efter det andet ordnede sig paa den Maade.

En øjeblikkelig Tilskyndelse laa i, at Tapetsererne længe, som vi har set foran, var i Gang med at forbedre Lønningerne, hvorimod det kneb for Sadelmagerne at faa Fart i Bevægelsen.

Om der ogsaa bagved har ligget personlige Motiver er en Sag for sig, som det nu er vanskeligt at afgøre. Naar Knud Jensen i sin Artikel i Festskriftet fra 1924 ved Fagforeningernes 50 Aars Jubilæum ytrer, at „man ikke fristes til at gaa ind i Organisationen, hvor de fremtrædende Medlemmer ligger og strides om „Benene“, og det er aabenbart, at det er sket i denne Periode“, saa er det muligt, at der er noget om det, selvom man kan gaa ud fra, at „Benene“ næppe kan have været særlig fristende, da Kästels Løn i den første Tid kun udgjorde 10 Kroner Kvartalet for et overmaade stort Arbejde. En anden Sag er det, at Kästel sikkert har siddet inde med en god Del Ærgerrighed og ogsaa har ejet Føreregenskaber, som han har haft Lyst til at bruge. Herpaa tyder det, at hans Navn i adskillige Aar af den gamle Fagforenings Tilværelse hyppigt træder frem som initiativgivende, og der er heller næppe Tvivl om, at det skyldes ham, at Forbundet kom i Stand. Men netop paa samme Tid træder der indenfor Tapetsererne et andet Navn i Forgrunden, nemlig *I. P. Jønsons*. Han var da en ung Mand, men synes allerede at have udfoldet en ikke ringe Agitationsevne, og i Besiddelse af gode Taleevner som han var og aldrig bange for at træde frem og sige sin Mening i afgørende Situationer, er han tidligt kommen til at indtage en førende Stilling indenfor Tapetsererne. Da Forbundet var stiftet, er det klart, at der ogsaa har været mange Lejligheder, hvor han har kunnet træde frem og gøre sig gældende. Vist er det, at han ret ofte ses at have taget Ordet indenfor det nystiftede Forbund og øvet Kritik i adskillige Tilfælde, selvom han i den første Tid sjældent vandt Lavrbær derved. Aabenbart har han dog bag Kulisserne øvet en ikke ringe Indflydelse, og den skyldes det, at han senere blev Fremtidens Mand. Født svensk som han var, ejede han ogsaa visse Evner til hurtigt at finde Kærnepunktet i en Sag, som ikke altid ligger for dansk Lynne, og da han netop som svensk havde Forbindelser paa den anden Side af Sundet, satte det ham paa det afgørende Tidspunkt i Stand til at udvirke, at Forbundet blev skandinavisk.

At Forbundet ogsaa i de første Aar havde mange Vanskeligheder at overvinde, gjorde det lettere for ham at finde et Udgangspunkt for sin Optræden.

Der var nu først og fremmest Lønspørgsmaalet, som man maatte se at faa en Ordning paa, men her stod man overfor den Vanskelighed, at man skulde vælge, om man vilde gaa ind for Timeløn eller for Akkord. Indenfor de fleste Fagforeninger var man paa dette Tidspunkt stemt for Timelønnen og imod Akkordsystemet, som man fandt stillede Arbejderne ulige i Tilværelseskampen. Spørgsmaalet var svært at tage Stilling til den Gang, fordi en ordentlig Time-løn vel nok var den, der rent teoretisk var at foretrække, men i Praksis stillede Sagen sig anderledes, fordi Akkorden bød paa bedre Muligheder for den enkelte til at indtjene en større Ugeløn. Den blev da ogsaa den Lønningsform, der i det lange Løb gik af med Sejren og fandt sit Udtryk i de forskellige Priskuranter, der efterhaanden saa Dagens Lys som Resultat af de stedfundne Lønfor-handlinger.

Forbundet maatte da ogsaa nøjes med i al Almindelighed at gaa ind for bedre Lønninger, selvom man paa et den 15. December 1889 afholdt offentligt Møde tog Stilling til Fordel for Timelønnen i en Tale af Kästel, hvori det hedder, at de uheldige økonomiske Forhold, der gjorde sig gældende for det store Flertal af Fagets Arbejdere, var en Følge af det Konkurrence- og Udbytnings-system, der udøvedes af en stor Del af Arbejdsgiverne. Han pointerede „de uheldige Følger af Akkordsystemet, hvorved Arbejderne indbyrdes i betydelig Grad konkurrerede med hinanden til Fordel for Arbejdsgiverne og understre-gede Nødvendigheden af at komme bort fra dette System og i Stedet søge ind-ført Timebetaling“.

Det vanskelige ved Problemstillingen var, at Timelønssystemet ofte mod-arbejdedes af Arbejderne selv, idet det indenfor adskillige Fag, ogsaa blandt Sadelmagerne og Tapetsererne, forekom, at adskillige Svende satte et Slags Udsvedningssystem i Gang ved at fordele Udførelsen af et Arbejde, som de selv havde overtaget i sin Helhed.

Paa det omtalte offentlige Møde maatte man da ogsaa nøjes med at faa vedtaget følgende Resolution:

„Idet Forsamlingen udtaler sin Anerkendelse af, at det igennem en fast Or-ganisation vil lykkes Arbejderne i Faget at komme bort fra de fortrykte Forhold, som det nuværende Udbytningsystem samt den frie Konkurrence har ført med sig, vedtager den af al Kraft at virke hen til Tilslutning af de stedlige Afdelinger af Sadelmager- og Tapetsererforbundet i Danmark for i Enighed at arbejde hen til Gennemførelsen af vore berettigede Fordringer“.

Ja, Tilslutning, flere Medlemmer, det var netop det, der i første Omgang maatte arbejdes paa, især fra Provinsen. Ulykken var imidlertid, at Svendebestanden dør var endnu mindre fast end i København og stadig skiftende. Der oprettedes vel nu og da i denne første Tid en Afdeling hist og her, saaledes i Kolding, Aarhus og Vejle, men aldrig saasnart var den dannet, før den opløstes igen, dels ved at Medlemmerne rejste bort, dels ved at de lod være med at betale Kontingent.



A. Laursen.



N. Sällberg.



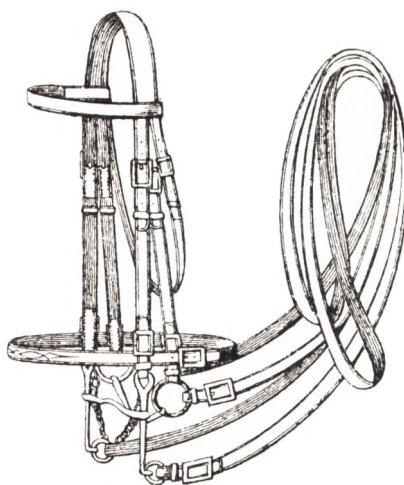
A. Carstensen.

Naar Dannelsen af nye Afdelinger viste sig saa vanskelig, var Aarsagen den, at Forbundet manglede Penge til Agitation, og forøvrigt ogsaa til alt andet. Medlemsbidragene gik kun saare trevent ind, og det var store Ting for Forbundets Kasse, naar der som i 1890 indgik 50 Kr. 69 Øre i den som Overskud fra den afholdte aarlige Maskerade. Der var derfor heller ingen Midler til at starte et Medlemsblad. Det maatte oprettes af et privat Konsortium og redigeres saa nevtralt, at det kunde finde Holdere baade blandt Mestre og Svende. I Stand kom det imidlertid, men det kan ikke nægtes, at Indholdet i det kun var meget tyndt.

Imidlertid Medlemstilgang var det vigtigste for at Forbundet i det hele kunde komme til at betyde noget, men foreløbigt maatte man nøjes med at skrive rundt til de forskellige Byer, men de enkelte Svar, der indløb, var lidet tilfredsstillende. Omsider lykkedes det dog 1892 at skaffe 125 Kr. til Veje, saaledes at Kästel kunde foretage en Agitationsrejse, hvis Følge blev, at der oprettedes Afdelinger i Aalborg, Randers, Aarhus, Horsens, Vejle og Kolding med ialt 75

Medlemmer; men desværre viste det sig snart, at der hverken med Hensyn til Penge eller Tilgang af Medlemmer var særligt Hold i disse Afdelinger.

Om Forholdene i Aarhus berettes det saaledes af en endnu levende, at Afdelingen tilsidst kun bestod af 4 Medlemmer, uagtet der paa det paagældende Tidspunkt fandtes ca. 30—40 Svende i Byen. De ældre af disse havde ingen Lyst til at være med til „saadan noget Pjank“, og de, der arbejdede paa Statsbanernes Værksted, fik Forbud mod at indmelde sig. Afdelingen bestod et Par Aar, men saa ophævedes den, fordi der ikke var flere Penge i Kassen, end at de 4 Medlemmer til Slut hver især kunde faa en stor Bøf for Beholdningen, hvad man ogsaa enedes om, da yderligere Tilgang viste sig umulig.



Seletøj.

Forholdene var saaledes alt andet end tilfredsstillende, og det er derfor ikke saa underligt, at Kästel kunde blive ked af at fortsætte som Forretningsfører. Paa Generalforsamlingen den 11. Februar 1891 nedlagde han derfor ogsaa sit Mandat, men da det viste sig umuligt at faa Samling om en anden, gik han ind paa at fortsætte.

Vanskelighederne var nu ogsaa mange. Der manglede et fast Forbunds-kontor og Penge var der stadigt ingen af.

Det gik ogsaa daarligt med Arbejdet for Lønforbedringer. I København var Lønningerne smaa, og i Provinsen arbejdede man endnu mange Steder med Kost og Logis som en Del af Lønnen, der i mange Tilfælde kun beløb sig til 3 à 4 Kr. om Ugen, medens Arbejdstiden ofte var 12 à 14 Timer om Dagen.

I Slagelse, hvor Svendene havde dannet en Afdeling for at faa Lønnen sat op, var en i den Anledning paabegyndt Strejke mislykket, og Afdelingen var opløst.

I København gik det ikke stort bedre for Læderarbejdernes Vedkommende, idet man der slet ikke turde indlade sig paa nogen Arbejdsnedlæggelse og maatte lade sig nøje med at opretholde status quo. Kun for Tapetsererne gik det nogenlunde. For dem var det i Foraaret 1890 lykkedes at blive enige med Mestrene om en Priskurant gennem et af Mestrene og Svende nedsat Udvalg, men da det kom til Stykket, blev den forkastet af Mestrene under det Paaskud, at de maatte have Tid til at se paa den. Herpaa gik Tapetserersvendenes Bestyrelse ogsaa ind, men dette vilde Medlemmerne ikke gaa med til. De forkastede Betyrelsens Forslag om Udsættelse af Priskuranten og vedtog, at den skulde gennemføres, eventuelt ved en Strejke. Dette betragtede Formanden som en Desavouering af Udvalget og nedlagde sit Mandat. I Stedet for ham valgtes *I. P. Jønson*, og hermed var Fremtidens ledende Kraft kommen ind i en Stilling, der tillod ham at virke med en Autoritet, der skulde faa blivende Følger i den kommende Tid.

Det lykkedes ham for det første ved Underhandling med Mesterlavets Oldermann *C. T. Rothmann* at faa den omtvistede Priskurant vedtaget ogsaa af Mestrene*), men dernæst benyttede han sin nye Stilling som Støtte for en ivrig Kritik af Forbundets Virksomhed. Saaledes ankede han paa Forbunds-Generalforsamlingen den 11. Februar 1891 over, at der ikke var afholdt flere Møder i agitatorisk Retning. Herpaa svarede Kästel, at det maatte blive de enkelte Afdelingers Sag, men Resultatet blev dog, at Forbundet skulde indbyde *A. C. Meyer* til at holde et offentligt Foredrag om Organisationens Betydning.

Saavidt det er muligt at skønne, var dog den Underhaands-Agitation, der sattes i Gang blandt Tapetsererne mod Forbundet og Kästel, af mere ondartet Karakter. Der synes ligefrem at have været Blod mellem Parterne, hvad der bl. a. kom frem ved, at Tapetsererne bortviste andre Afdelingers Bestyrelse fra deres Møder, uagtet det var Skik at disse kunde deltage.

Hvorvidt Jønson stod bagved den Kritik, der var fremme paa samme Tid over, at Forbundet gjorde for lidt for den Ydelse af 15 Øre, de modtog pr. Medlem fra Afdelingerne, ved vi ganske vist ikke, men vi kan gaa ud fra, at helt

*) Note. Fremstillingen hviler paa Jønsons eget Referat i Festskriftet af 1924 i Anledning af Fagforeningernes Oprettelse. Andre Kilder findes tilsyneladende ikke.

fremmed for den var han ikke. At den udgik fra Tapetsererne er derimod vist, og den kom særlig frem paa en Generalforsamling d. 24. September 1891. Kritiken gik ud paa, at Forbundet ikke arbejdede nok og synes særligt at være rettet mod Kästel personlig. En af Generalforsamlingen vedtagen Resolution gav imidlertid Kästel Medhold, hvorimod en fra Tapetsererne i modsat Retning forkastedes.

At Kritiken har været knyttet til den Bevægelse, der samtidigt ses at være fremkommen for at udvide Forbundet til et skandinavisk, er sandsynligt. Paa dette Omraade er der imidlertid Grund til at tro, at Kästel selv — for at være den ledende ogsaa her — har optaget Ideen om denne Sag. Paa hans Forslag vedtoges det i hvert Fald paa en Generalforsamling den 30. December 1891 at brevveksle med de faglige Foreninger i Sverige og Norge.



Første skandinaviske Sadelmagers og Tapetsererkonference i Malmø 1892.

Sven Olsson,

P. Christiansen,
Svend Pettersson,

A. Stoltz,
E. Kästel,

F. L. Dahlberg,
I. P. Jønson.

A. Eckermann,

Den 18. Maj 1892 fandt der et Møde Sted med Udsendinge fra Malmø i København, og man vedtog der at virke for en Kongres af danske og svenske Delegerede og at sende Indbydelse derom til Foreningerne i Stockholm, Gøteborg og Kristiania.

Denne Kongres fandt ogsaa Sted i Malmø den 21., 22. og 23. August 1892. Delegerede fra Danmark var *E. Kästel* og *I. P. Jønson* for Forbundet, *P. Christiansen* for Tapetsererne og *A. Eckermann* for Sadelmagerne. For Sverige var mødt *Sven Olsson* for Sadelmager- og Tapetsererforeningen i Stockholm, *F. L. Dahlberg* fra Gøteborg og *A. Stoltz* og *Sven Pettersson* fra Malmø for de tilsvarende Foreninger.

Efter at Udsendingene havde gjort Rede for deres særlige Forhold, vedtoges det at oprette et skandinavisk Forbund, hvis Styrelse skulde bestaa af tre, en Formand og en Sekretær, valgte i Danmark og en Repræsentant fra Malmø. Til Formand valgtes *E. Kästel* og til Sekretær *I. P. Jønson*. Det vedtoges endvidere at udgive et Fagblad, der skulde trykkes i København, med Kästel og Jønson henholdsvis som Redaktør og Sekretær.

Forbundet var altsaa stiftet, men herudover var der ikke sket noget, og navnlig var der ikke fastsat bestemte Rammer for det oprettede Forbunds Virksomhed. Der faldt da heller ikke Ro over de oprørte Vande, thi i Virkeligheden var der ikke foregaaet noget videre udover, at man var samledes som gode Venner. Det danske Forbund bestod uafhængigt heraf som en særlig Organisation, der da ogsaa afholdt Kongres i København i Dagene den 25. og 26. September 1892.

Her kom man bl. a. ogsaa ind paa Lønspørgsmaalet, ligesom man igen drøftede, om Timeløn eller Akkord skulde foretrækkes. Der vedtoges følgende Resolution:

„I Betragtning af Akkordsystemets skadelige Indflydelse paa Lønningsforholdene vedtoges, at Organisationen af al Kraft bør virke hen til dette Systems Afskaffelse samt søge indført en ensartet Timebetaling“.

Iøvrigt drøftede man en Mængde Programpunkter (som f. Eks. 8 Timers Arbejdsdagen), hvilke der ingen Vanskelighed var for at faa vedtaget.

Konflikt opstod derimod med Hensyn til Kontingentbetalingen til Forbundet, som Kästel foreslog sat til 15 Øre ugentlig pr. Medlem, samme Beløb, som betales af Provinsafdelingerne. Herimod satte Jønson sig, idet han hævdede, at han ingen Mandat havde til at gaa med hertil paa Tapetserernes Vegne. 10 Øre

maatte være nok. Kongressen vedtog dog, at der skulde betales 15 Øre af alle.

Paa dette Punkt rejstes der Konflikt, idet Tapetsererafdelingen senere paa Forslag af Jønson nægtede at gaa med til Kongressens Vedtagelse. Paa Forbundets Generalforsamling den 7. December 1892 protesterede man da ogsaa herimod og vedtog at faa afholdt en Generalforsamling i Afdelingen, da det ikke kunde gaa, at en Afdeling, der talte 200 Medlemmer, med kun 11 Stemmer satte sig op mod en Kongres-Beslutning. I modsat Fald maatte det medføre, at Afdelingen udtraadte af Forbundet. Man haabede ikke, at den vilde nedbryde det Arbejde, der var paabegyndt, hvad det for Øjeblikket saa ud til.

Denne Mishelligelse bar dog ingen Frugt, idet Tapetsererne ikke blot nægtede at gaa med til det forhøjede Kontingent, men ogsaa nægtede at indbetale deres Bidrag til Forbundet for April Kvartal 1893, før det havde faaet forelagt Regnskaberne for forskellige i Aarets Løb afholdte Fester. Tapetsererne gjorde sig med andre Ord til Overøvrighed for Forbundet.

Den Spænding, der saaledes herskede mellem Forbundet og Tapetsererafdelingen, kom til aabent Udbrud paa den Kongres, der afholdtes i Odense den 26., 27. og 28. August 1893. Her berettede Kästel om „den skadelige Stagnation“, der var indtraadt som Følge af, at Tapetsererforeningen havde modsat sig det forhøjede Kontingent, der var vedtaget af forrige Kongres.

Som Svar derpaa rettede Jønson en skarp Kritik af Forbundsbestyrelsens og særlig Kästels Virksomhed. Han blev ganske vist imødegaaet af flere Talere, og der vedtoges følgende Resolution:

„Kongressen vedtager, at naar Forbundet har overtaget Ledelsen af en Sag, kan ingen Afdeling gribe derind i uden ved at give sit Indlæg gennem Forbundsbestyrelsen.

Kongressen vedtog desuden trods Jønsons Opposition at genvælge Kästel som Forretningsfører.

Men hvad hjalp det altsammen. Stærke Kræfter var sat i Gang mod Kästel. Han oplyste saaledes paa et den 6. August afholdt Bestyrelsesmøde, at han ved svenske Gæsters Besøg den 30. Juli af Malmøforeningens Formand var gjort opmærksom paa, at der var udspreidt det Rygte om ham, at han skulde have misligholdt Forbundets Sager. Han havde dog ikke kunnet faa bestemt at vide, hvad det drejede sig om, ligesom han ej heller havde kunnet faa opgivet Navnet paa den, der var fremkommet med Sigtelserne, da Malmøformanden havde afgivet sit Æresord paa ikke at røbe det.

Uagtet Forbundsbestyrelsen stillede sig paa Kästels Side, synes der dog ikke at være kommen mere ud af Sagen udover det, at der underhaanden stadigt arbejdedes mod Kästel.

Det gale var, at Forbundet gik paa Pumperne. Det havde stadigt ingen Penge og kunde intet udrette. Hver Gang noget betydeligere skulde sættes i Værk, maatte der laanes andet Steds. Desuden var Provinsafdelingerne gennemgaaende i fuld Opløsning.

Imidlertid skulde det skandinaviske Forbund, som egentlig kun eksisterede paa Papiret, have Kongres i Gøteborg den 2. og 3. September 1894; men til dette ejede det danske Forbund ikke saa mange Penge, at det kunde blive i Stand til at sende en Repræsentant. Det skete først ved at Kollegerne i Gøteborg, efter hvad Jønson beretter, sendte 25 Kr., saa at Kästel kunde komme af Sted.

Tapetsererne i København havde paa egne Vegne valgt Jønson med Paalæg om at virke hen til, at der kun kom til at bestaa et Forbund, der omfattede hele Skandinavien.

Paa Kongressen tog Kästel Ordet for, at de nationale Forbund bevaredes, men det vedtoges dog paa Forslag af Jønson, med 6 Stemmer mod 2 (Kästel og Johnsson, Stockholm), at der for Fremtiden kun skulde eksistere et skandinavisk Forbund.

Jønson fik endvidere sin Krig igennem med Hensyn til Kontingentet. Der skulde kun svares 20 Øre pr. Medlem, og han valgtes ligeledes til Forretningsfører.

Iøvrigt vedtoges det at virke for Timeløn og for Oprettelse af en Fond til Rejseunderstøttelse samt for en Ordning af Lærlingeforholdene.

Dermed var det danske Forbund som saadant ude af Sagaen, dog vedblev det at bestaa, omfattende Sadelmagernes Forening i København og Afdelingerne i Horsens og Kolding. Det førte dog kun en hensygnede Tilværelse og opløstes i 1897.

Dermed gik ogsaa Kästel ud af Forbundets Historie, sat til Side af en mere robust Kraft og en større Energi. Der er dog næppe Tvivl om, at han har gjort sit bedste og ofret baade Tid og Interesse for den Gerning, han gjorde til sin. Der er vel Grund til at tro, at han ikke altid er bleven loyalt behandlet, men indrømmes maa det ogsaa, at de Opgaver, der skulde løses, krævede baade en Sum af Selvtillid og en Tro paa, at de kunde klares, som Kästel næppe ejede.



Kongressen i Göteborg 1894.

Det nye Forbunds første Aar.

I. P. Jønson, der blev Forbundets førende Mand 1894 og skulde lede det i den kommende Menneskealder, var i mange Henseender skabt til den Opgave, han selv havde formet og følte Evner i sig til at løse. Og Maalet, saa at sige fra nyt at skabe en levedygtig Organisation for de tre nordiske Lande under et, var stort og omfattende. Det er et Spørgsmaal, om nogen anden Mand kunde have løst det og faaet det Resultat ud af det, som han naaede. Naar han gennemførte det, skyldes det naturligvis i første Række hans personlige Egenskaber, en urokkelig Tro paa den Sag, han havde paa- taget sig og en Evne til baade hensynsløst og formidlende at overvinde de Hindringer, der satte sig imod ham; desuden havde han noget ligetil og elskværdigt i sin Optræden, der paa første Haand vandt ham Venskab og Tillid. Af svensk Herkomst (født 1865 i Skaane) og som dansk Borger, talende begge Sprog lige godt, var han som forudbestemt til Opgaven, og den var ingenlunde let, thi i Virkeligheden maatte han begynde paa saa godt som bar Bund, endogsaa med en ikke ringe Modvilje i visse Kredse.

Desværre synes alle Kilder til de første Aars Historie at være forsvundne. Der findes ingen Forhandlingsprotokol, intet Arkiv eller blot den mindste Tryksag gemt, saa man er nødt til at holde sig til, hvad Jønson selv fortæller i det af ham forfattede Jubilæumsskrift for Forbundet fra 1914.



J. P. Jønson.

Han siger her om den første Tid: „Med Gæld og en vældig Modstand begyndte vi vor Virksomhed, og der gik lang Tid, inden det begyndte at lysne“.

At der imidlertid i disse første Aar maa have været udfoldet et vældigt Arbejde, kan man slutte af det sidste Regnskab, Kåstel har aflagt for Juli og Oktober Kvartal 1894 og det første, der er bevaret fra Jønsons Tid for det samme Tidsrum i Aaret 1896.

Kåstels Regnskab for de to Kvartaler endte med en Balance paa 49 Kr. 05 Øre og rummede af ordinære Indtægter kun Medlemsbidrag fra Afdelingerne i Aalborg, Horsens, Odense og Sadelmagerne i København paa ialt 43 Kr. 05 Øre. Det var hele Indtægten for et halvt Aar.

To Aar efter er Medlemsindtægten i Jønsons Regnskab steget til 594 Kr. 63 Øre og Forbundet talte 30 Afdelinger.

Alene disse Tal fortæller en hel Del om, hvad der er udrettet i dette Mellemrum, og at der maa have været udfoldet en stor Energi. Det vides da ogsaa, at Jønson kort efter Forbundets Reorganisation har foretaget en Agitationsrejse med Hjælp fra sine trofaste Tilhængere, Tapetsererne i København. Paa denne Tur fik han Afdelinger oprettet i Aarhus, Randers, Aalborg, Vejle og Slagelse. Fra Sverige kom der Tilslutning fra Gøteborg, Malmø og Helsingborg.

„Det var forholdsvis let,“ skriver Jønson, „at faa Kollegerne til at indse, at det nationale Moment ikke burde spille nogen Rolle. Den internationale Solidaritet var allerede begyndt at gøre sig gældende; thi var der Konflikt i vort Fag i et andet Land, søgte vi at støtte Kollegerne moralsk ved at aflyse Tilgang — men naar de vilde have pekuniær Støtte, da var vi nødt til at sige nej, thi med den Vare var vi meget daarligt forsynede“.

„I to Aar blev der drevet en meget energisk Agitation, ofte ved Breve, adresserede til Tillidsmanden og i Reglen saa udførligt skrevne, at det for ham blev en hel lille Tale at læse op paa Møderne. Paa den Maade skabtes der en vis Interesse hos Medlemmerne, og Resultatet blev, at der paa den 3. Kongres, som afholdtes i København den 21., 22. og 23. Juni 1896, mødte et saa stort Antal Delegerede, at vor Organisation var en Kendsgerning“.

Jønson kunde have føjet til, at naar der nu begyndte at komme Fart i Agitationen, saa skyldtes det foruden denne ogsaa den Omstændighed, at Arbejdsgiverne var begyndt en kraftig Reaktion mod Fagforeningen, en Strømning, som oven i Købet var forholdsvis stærkt organiseret og fyldt af Forbitrelse mod den om sig gribende Arbejderbevægelse og hvis Maal, om ikke aa-

benlyst, saa dog i det skjulte havde til Hensigt at knuse Arbejdernes Fagorganisationer. To Hære var fylkede mod hinanden, samlede paa hver sit forskellige sociale og økonomiske Program, og da Tryk som Regel avler Modtryk, er det ikke saa underligt, at der nu kom en Tid, hvor der efter langvarig Stilstand var Opgang i Organisationstanken.

Det var Kampenes Tid, der nærmede sig, det lange Tidsrum i vor indre Historie, der skulde strække sig over mere end en Menneskealder og som tog sin Begyndelse med den første store Lockout i 1899.



Sven Olsson,
Stockholm.



Ludvig Lundberg,
Malmø.

Kampen laa i Luften, og det er derfor forstaaeligt, at der paa den 3. Kongres kom Spørgsmaal frem om Kampmidler. nemlig om en planmæssig Strejkeunderstøttelse til Afløsning af den hidtil brugte frivillige Hjælp.

Kongressen vedtog følgende Resolution: ... „i Tilfælde af, at en Strejke ikke kan undgaacs, paahviler det Forretningsføreren at paaligne ethvert Medlem af Forbundet et extra ugentligt Kontingent i Forhold til Strejkens Størrelse, som da indbetales til Forretningsføreren bestemt hver Uge“ Ligeledes enedes man om Oprettelsen af en Rejsekasse, der skulde udbetale en Understøttelse af 1 Kr. i de mindre Byer og 2 Kr. i København, Stockholm og Malmø.

Et Tidens Tegn var det ogsaa, at man ved en yderligere Resolution vedtog følgende:

„Kongressen opfordrer de forskellige Afdelinger til at yde Bidrag til Agitationskassen, naar Forbundets Bestyrelse mener, at Tiden er inde hertil, og for

saa vidt som Forbundets Midler tillader det, har Bestyrelsen Ret til af Forbundets Midler at tage et Tilskud til Agitationen".

Vigtigt med Hensyn til Fremtiden var det ogsaa, at det besluttedes at forhøje Afdelingernes Bidrag fra 10 til 12 Øre pr. Medlem om Maaneden.

Ejendommeligt for Tiden var det ligeledes, at man hvad Lønningsmaaden angaar vedtog Resolutioner om at søge Overarbejdet afskaffet, at faa indført Time- og Dagløn, dog med den Tilføjelse i en særlig Vedtagelse, at det blev Afdelingernes egen Sag, om de vilde have Akkordsystemet afskaffet eller ikke.

Udviklingen af Forbundet viste sig iøvrigt allerede stærkt ved den i Malmø 29., 30. og 31. Maj 1898 afholdte Kongres. Den var besøgt af ikke mindre end 38 Delegerede. Sadelmagerne i København var nu kommen med, og for første Gang var Norge repræsenteret. Desuden var der som Gæst en Udsending fra tyske Kolleger, *Joh. Sassenbach* fra Berlin.

Nytten af den stiftede Rejsekasse havde vist sig ved, at der var udbetalt 1614 Kr. i Rejseunderstøttelse, men da det var 578 Kr. mere end der var indbetalt fra Afdelingerne, vedtoges det, at de ugifte Medlemmer for Fremtiden skulde betale 40 Øre om Maaneden, medens de gifte som hidtil slap med 10 Øre.

Disse Tal fortæller, hvor almindelig endnu de forholdsvis korte Arbejdsperioder var for ikke saa faa Svende, noget, som naturligvis hang sammen med den Udvikling, der fandt Sted, og som var ved at gøre i al Fald Tapetsererhaandværket i de større Byer til et Sæsonfag.

Mindelser om de gamle Forhold var det dog, at Lønnen for et stort Antal Svende endnu for en Del bestod af Kost og Logi. Det gjaldt naturligvis særligt i de mindre Byer og paa Landet, men det var jo en Tilstand, som ikke svarede til den moderne Udvikling. Den var dog vanskelig at komme bort fra, og det er karakteristisk for Forholdet, at naar man indledede Forhandling med Mestre om at faa det afskaffet, kunde faa følgende Svar: „Naar vi udfører et Arbejde for en Bager eller Slagter, saa tager vi Brød og Kød for en Del af Pengene, og hvem skal spise det, naar Svendene skal have Kostpenge".

Ulykken var imidlertid, at Kosten ikke altid var saa god, som der med Rette kunde forlanges, og ofte svarede Logiet hertil. Det var som Regel et Loftskammer eller Kælderrum uden nogen som helst Hygge og uden andet Inventar end en daarlig Seng. Hertil svarede Rengøringen, der tit var saa som saa. Naar hertil kom, at den kontante Del af Lønnen som Regel kun beløb sig til 4—6

Kr. om Ugen, er det forstaaeligt, at der rejste sig en Bevægelse for at faa denne Lønningsmaade afskaffet.

Den kunde passe for primitive Forhold, hvor Svendetiden endnu kun var en Overgangsperiode, men ikke for den Tid, som nu var ved at udvikle sig, og hvor Svendene og Arbejderne var i Færd med at blive en særlig social Klasse, der stræbte efter at komme paa Ligefod med Arbejdsgiverne og mange af dem var ved at blive gifte og hjemfarne Folk.

For Sadelmagernes og Tapetserernes Vedkommende var Udviklingen i den Hensende som de næsten rene Haandværksfag de var, endnu ikke saa fremskreden som indenfor de Fag, der var gaaet over til at blive kapitalistisk udformede Industrier, men allerede ved Industritællingen 1897 viste Udviklingen sig dog tydeligt, idet Fagene i København da talte 245 Hovedpersoner med 738 Medhjælpere. Det er dog særligt indenfor Tapetsererfaget, at Udviklingen træder stærkest frem.

Det er da ogsaa forstaaeligt, at Tiden nu var moden til at arbejde paa at skabe bedre Kaar for den Arbejderklasse, som var i Vækst.

For vor Tid lyder det saare beskedent, naar man sidst i Halvfemserne i forrige Aarhundrede kunde nøjes med at fremsætte Krav paa en Løn af 25 Øre i Timen og en Arbejdstid paa 10 Timer — og Ekstrabetaling for Søndags- og Overarbejde.

Men selv dette beskedne Krav mødte Modstand, og i Odense og Kolding kunde det kun gennemføres ved en Strejke, der dog blot varede faa Dage og kronedes med Sejr.

Modsætningen mellem Arbejdere og Arbejdsgivere var skabt og skulde i Fremtiden vise sig skarpere og skarpere, og selv om Sadelmagerne og Tapetsererne ikke kom til at staa i første Række i den Kamp, der udviklede sig, saa kunde det dog ikke undgaas, at de droges med ind i den.

Navnlig var der da ikke Tvivl om, at Sympatien i højere Grad var med de Fæller, som særligt aktivt blev førte ind i Kampen. Det viste sig ogsaa ved den nu hurtigt fremskridende Dannelse af Afdelinger i den ene By efter den anden. 1899 var man naaet til at have 42 Afdelinger i Danmark, hvorimod der i Sverige kun var 9 og i Norge 3.

1899 var nu ogsaa det Aar, hvor Modsætningen mellem Arbejdere og Arbejdsgivere viste sig særligt stærkt under den store Lockout. Vel var Sadelmager- og Tapetsererforbundet ikke direkte inddraget i Striden, for saa vidt som

kun de Svende, der arbejdede hos Snedkere var udelukkede, men at de øvrige ellers ikke stod udenfor viste sig ved de Bidrag, der fra dem gennem Forbundet tilflød De samvirkende Fagforbund som Fører for Arbejderne. Summen androg ikke mindre end 16,717 Kr. 50 Øre eller gennemsnitlig 11 Kr. pr. Medlem.

Det er da ogsaa naturligt, at man paa Kongressen i København fra 1.-4.Marts 1900 vedtog at fastsætte et Kontingent af 50 Øre om Ugen, hvoraf de 40 Øre skulde indbetales til Hovedkassen. I Sverige og Norge fastsattes Kontingentet paa Grund af de særlige stedlige Forhold til henholdsvis 50 og 30 Øre pr. Maaned.

Med Hensyn til Hovedbestyrelsens Sammensætning vedtoges det, at den for Fremtiden skulde bestaa af 9 Repræsentanter, hvoraf de 4 fra København, 2 fra de danske Provinser, 1 fra Stockholm, 1 fra Sydsverige og 1 fra Norge.

Denne Kongres er iøvrigt interessant ved de Emner, den havde fremme til Drøftelse. De viser nemlig, at Forbundet, efter at det var begyndt at komme til Kræfter, havde lagt Arbejdet an paa et rent praktisk Grundlag — og væsentligt holdt sig til Spørgsmaal, der kun angik Dagen og Vejen og undgik de egentlige store Programpunkter, hvis Gennemførelse laa ude i Fremtiden, saaledes med Hensyn til Oprettelsen af Produktionsværksteder, der spillede en stor Rolle i saa godt som alle Fagforeningers ældste Tid. Paa Kongressen 1900 kom Sagen væsentlig kun frem i Form af et Værn for Medlemmer, der paa Grund af deres Partistilling var udsat for Forfølgelse af Arbejdsgiverne, og man nøjedes med en Udtalelse om, at Oprettelsen af Produktionsværksteder „under givne Forhold“ kunde anses for nødvendig og henstillede til Hovedbestyrelsen at have sin Opmærksomhed henvendt derpaa. Noget af den gamle Begejstring for Tanken spores ikke.

Derimod drøftede man med stor Interesse saadanne Spørgsmaal som Gensidighed mellem Mestre og Svende i den Henseende, at man paa begge Sider kun arbejdede for, henholdsvis antog Folk, der var Medlemmer af de paagældende Organisationer. Denne Gensidighed havde haft sin Betydning paa en Tid, da det gjaldt om paa begge Sider at faa Folk ind under Rammerne, men havde nu i alt væsentligt tabt sin Interesse, da det viste sig, at de fleste dog med eller mod deres Vilje var nødt til at slutte sig til deres Organisation.

Kongressen udtalte derfor ogsaa, at saadanne Gensidigheder burde ophæves, hvor de bestod, saasnt nye Overenskomster afsluttedes.

Ogsaa Afdelingernes Repræsentationsret paa Kongressen bestemtes i 1900, hvor det vedtoges, at der kunde sendes 1 Medlem for indtil 25 Medlemmer, 2 for

indtil 50, 3 for indtil 100 og endelig en for hver paabegyndt 100 Medlemmer.

Sagen havde nogen økonomisk Betydning, for saa vidt som man derved satte en Grænse for Antallet af Repræsentanter, og desuden vedtog, at ingen Afdeling kunde sende nogen Delegeret, medmindre den havde 7 Medlemmer.

Diæterne sattes til 7 Kr. pr. Dag. De udrededes af Forbundet, hvorimod Rejseomkostningerne betales af Afdelingen.

Af praktisk Betydning var det ogsaa, at Kongressen vedtog at indgaa paa en solidarisk Forpligtelse med Broderorganisationerne i England og Tyskland, saaledes at man forpligtede sig til at betale 50 Øre pr. Medlem om Ugen til større Strejker og Lock-outer, naar Halvdelen af de respektive Organisationers Medlemmer var i Kamp.

Hermed var Arbejderorganisationernes internationale Præg stærkt fremhævet, et Vidnesbyrd om den Modsætning, der stadigt blev skarpere og skarpere mellem Arbejdere og Arbejdsgivere.

Af samme Grunde kom nu ogsaa Spørgsmaalet om en Arbejdsløshedsunderstøttelse efterhaanden stærkt i Forgrunden. Medens man tidligere havde hjulpet sig saa godt man kunde ved frivillige Bidrag, blev det nu klart, at en Ordning af denne Understøttelsesform maatte paabegyndes, om man under økonomiske Kriser eller andre Forhold vilde opretholde en kampdygtig Arbejderstand.

Det vedtoges derfor paa Kongressen 1900 at yde „en Understøttelse af 1 Kr. pr. Dag i 3 Uger til den Kollega, som forbliver arbejdsløs, medens han, hvis han rejser, kan modtage 50 Øre i Byer, hvor der kun findes indtil 4 Medlemmer. I København, Malmø, Gøteborg og Stockholm ydes 2 Kr., i alle øvrige Byer, hvor Forbundet har Afdelinger, 1 Kr., dog saaledes, at ingen kan modtage mere end 40 Kr. i et Aar i Rejseunderstøttelse.

Arbejdsløshedsunderstøttelsen udbetales dog kun fra 1. December til 1. Marts.

Alle de paa Kongressen i 1900 vedtagne Bestemmelser i praktisk Retning maa dog ikke opfattes saaledes, at man havde skubbet det egentlige sociale og politiske Program, Arbejderne havde samlet sig om, til Side. Tværtimod stod dette mere levende i Forgrunden end nogensinde før, understreget som det nu blev ved, at ogsaa den politiske Side af Arbejdersagen blev stærkt fremhævet, saa at Deltagelsen baade i de politiske og kommunale Valg blev et Punkt af langt større Betydning end i Fagforeningernes ældre Tid, ja man kan endog

sige, at Fagforeningerne blev en Art Valgcentre ved Siden af de egentlige politiske Organisationer. Ingen kunde være i Tvivl om, at Fagforeningerne var socialdemokratisk betonedede, ligesom det var en Kendsgerning, at Arbejdsgivernes Sammenslutninger i alt væsentligt stod paa den modsatte Side.

Uden at have Øjnene aabne herfor forstaar man i det hele taget ikke de følgende Tiaars store Kampe, der netop i lige saa høj Grad drejede sig om politisk Magt og Indflydelse som om Lønspørgsmaal.

I det parlamentariske Arbejde paa Rigsdag og i Kommunalbestyrelser er det dog værd at fremhæve, at Arbejderpartiets Deltagelse heri blev i høj Grad præget af et sundt realistisk Hensyn til, hvad der kunde naaes. Man tog de Fremskridt, der kunde opnaas, uden dog at skyde de store Programsager i Baggrunden. Saaledes fremholdt man hele Tiden Spørgsmaalet om 8 Timersdagen som noget, der skulde stræbes henimod, men undervejs tog man den Forkortelse af Arbejdstiden, der kunde opnaaes. Sadelmagerne og Tapetsererne kom saaledes lidt efter lidt bort fra den lange Arbejdsdag paa 12 Timer og ned paa 10.

Paa samme Maade gik det med Lønnen. Den hævedes efterhaanden med smaa Tillæg, saa den steg jævnt, men sikkert. Ganske vist maatte der nu og da en lille Strejke til hist og her, men i disse Begyndelsesaar var Jønson klog nok til ikke at udsætte sig for de store Kampe — eller sætte Principspørgsmaal altfor stærkt paa Spidsen. Thi vel var Forbundet i god Udvikling fremad, men store Pengemidler raadede det stadigt ikke over.

Det kan saaledes anføres, at Medlemstallet fra 127 i 1894 var steget til 828 i 1900 i Danmark og for alle de tre skandinaviske Lande i samme Tidsrum fra 197 til 1440.

I de følgende Aar indtil Udbrudet af den første Verdenskrig kan det i det hele siges, at Forbundet var i stadig god Udvikling. Medlemstallet i alle tre Lande var i stadig Stigen og udgjorde 1913 2190 (deraf i Danmark 1127, i Sverige 761 og i Norge 302). Kun et forholdsvis ringe Antal Svende stod udenfor Organisationen.

Lønnen var ligesaa i Aarenes Løb forbedret med fra 3 til ca. 5 Kr. om Dagen. Kost og Logi var de fleste Steder afskaffet, i hvert Fald i alle Købstæder.

Gennemgaaende var disse Forbedringer opnaaet ved Forhandlinger med Mestre, og det er forholdsvis faa og smaa Strejker, der har været nødvendige for at naa disse Resultater.*) Hertil har det hjulpet, at Arbejdsgiverne til at be-

*) I 1896 4, 1897 7, 1898 11 og 1899 2.

gynde med kun var daarligt sammensluttede, men selv efter at Arbejdsgiverforeningen var bleven en Faktor i Udviklingen, og det blev nødvendigt at gaa forsigtigere til Værks, havde Forbundet ikke store Konflikter i dette Tidsrum.

Medvirkende til dette gode Resultat var, at Afdelingerne saa godt som alle havde Sær-Overenskomster med Mestrene i de enkelte Byer, saa at Forbundet i denne Periode aldrig kom til at staa i nogen Konflikt, der omfattede hele Landet.

Naturligvis kostede de Strejker, der maatte føres, en Del Penge, men det har dog aldrig været mere, end at Forbundet uden at lide derunder har kunnet bære Udgiften.

En anden Sag er, at Forbundet, der var tilsluttet De samvirkende Fagforbund, adskillige Gange maatte udrede betydelige Bidrag til Understøttelse i andre Fag, ligesom der ved de store Konflikter i Sverige og Norge ogsaa er ydet andre Fagfæller en betydelig Hjælp.

Foruden de Summer, der har maattet bruges i Tilfælde af Konflikter, har der dog ogsaa været ydet store Bidrag til Arbejdsløshedsunderstøttelse, til Rejsehjælp og til Begravelseshjælp, altsammen Vidnesbyrd om den samfundsmæssige Betydning, den faglige Sammenslutning efterhaanden naaede til.

Naturligvis har disse Former for Hjælp stillet store Krav til de enkelte Medlemmer, men navnlig var det Udgifterne til Understøttelse i Tilfælde af Strejker og Lockouter der kom til at fordre store Ofre, som ofte har maattet hvile tungt paa et lille Budget, men det maa siges, at Udgifterne i det store og hele er baa-ret uden Kny.

Selvfølgelig har det ikke kunnet undgaaes, at der i denne Periode, hvor Arbejderbevægelsen endnu var forholdsvis ny, i hvert Fald hvad Formen for Samvirkomheden angik, nu og da har rejst sig Spørgsmaal om Nyttens og Betimeligheden af at staa tilsluttet de store Landsorganisationer, men den Slags Episoder har dog kun været en Art Børnesygdomme, som slet ikke vilde være mulige i vor Tid.

Sindet

Den Fremgang, som Forbundet kunde opvise efter Nyorganiseringen 1894, skyldes foruden Kampsituationen ogsaa den Omstændighed, at det var et helt nyt Slægtled, der begyndte at fylde op i Rækkerne. Det var ogsaa yngre Folk, som nu traadte til og tog sig af Ledelsen, Jønson var saaledes, da han overtog Styret kun 29 Aar, og de tilhørte den Klasse af Folket, som i Løbet af Halvfemserne ved den mere og mere gennemførte Kapitalisering af Haandværk og Industri følte sig som et nyt Lag, der overfor de hidtil toneangivende havde sine Krav at stille og ikke var til Sinds at give efter i Opfyldelsen af disse.

Der er for saa vidt en ikke ringe Lighed mellem den Kamp, som Bondestanden indledede i Fyrerne og Halvtredserne i forrige Aarhundrede og den nye Arbejderbevægelse. Begge kæmpede de mod en Overklasse, som lange Tider havde staaet dem imod, og overfor hvilken de stillede Fordring om Ligeberet-tigelse, baade social, politisk og økonomisk.

Medens Arbejderne gennemgaaende endnu i Halvfjerdserne og Firserne stod ret forsagte og uden Mod til at tage Kampen op, desuden manglede Tro paa, at det i det hele kunde nytte at organisere sig, saa viser det nye Slægtled, som kommer frem ved Aarhundredskiftet, en hel anden Indstilling. Det var klar over, at de gammeldags Smaakampe med isolerede Strejker ikke længere virkede, men at Kampen maatte tages op over en bred samlet Front. Det er dette, der viser sig ved Dannelsen af De samvirkende Fagforbund i 1898.

Lock-ouden i 1899 gjorde det da ogsaa tydeligt for alle, at der nu stod to fjendtlige Hære hver med sit særlige Maal overfor hinanden, den ene til Sinds med al Magt at værne om, hvad den havde erhvervet, den anden ligesaa afgjort fyldt af Vilje til at hævde sin Stilling og grunde en ny Fremtid.

For Sadelmager og Tapetserernes Vedkommende var Forholdet ganske vist af en noget anden Karakter, eftersom Forbundet her i Hovedsagen stod overfor en Samling Smaamestre, som hver for sig kun beskæftigede faa Svende, og som

desuden for Størstedelen var daarligt organiserede og kun i ringe Tal havde sluttet sig til Arbejdsgiverforeningen.

Overfor dem havde man da som Regel ogsaa let Spil, for saa vidt som der i Tiden indtil Verdenskrigen, 1914 kun blev Tale om faa og korte Strejker. Større Fare truede i Grunden fra de talrige Smaamestre uden Svende i Smaabyerne og paa Landet, som ved at arbejde for en Betaling, der ofte laa under den, Svendene tjente, i ikke ringe Grad hæmmede Fremskridtet i Faget — ved baade fagligt og økonomisk at ødelægge Haandværket.

Det var ikke uden Grund, at en Artikel i Medlemsbladet for Januar 1918 kunde udbryde: „Er det Mestre? Burde de ikke hellere staa som Medlemmer af Arbejdernes Organisationer? Er det ikke et Øgenavn at kalde dem for Mestre? Løjsere vil vi ikke kalde dem, for de kan som Mennesker være lige gode, men

Det blev da ogsaa, naar et Par større Byer undtages, i København, at de store Slag kom til at staa. I Hovedstaden hørte de større Mestre til Arbejdsgiverforeningen, og det kunde derfor ikke undgaaes, at Forbundet blev draget med ind i de store Kampe. Det er da ogsaa der, man maa søge efter Vidnesbyrdene om det Sindelag, der prægede Arbejderne i deres Strid med Arbejdsgiverne. Til daglig kunde man selvfølgelig godt omgaaes venskabeligt med Mestrene, saa meget mere som de allerfleste af dem selv havde været Svende og kendte disses Kaar, men det kunde dog ikke undgaaes, at Interesserne nu og da tørnede mod hinanden, fordi man tilhørte to forskellige Lag, det ene, der vilde værne sin Stilling, og det andet, der vilde frem, og denne Modsætning blev saa meget haardere spændt, eftersom Arbejdsgiverforeningen i sin Kamptaktik efterhaanden kom ind paa at samle det Konfliktstof, der havde ophobet sig i de enkelte Fag til en fælles Afslutning i een stor Afgørelseskamp, hvorunder en Mængde Haandværk og Industrier kobledes sammen i en Klump.

At man netop derved opnaaede at sætte det, der var de to sociale Lag imellem, paa Spidsen er en given Sag. De to Modstandere følte klart, hvad der var dem imellem, og der skabtes derved en Atmosfære, som maatte give sig Udslag i en gensidig Bitterhed og Kamplyst — og som maatte slaa ud i stærke Flammer. At det var to forskellige Lag, der stod overfor hinanden, viste sig netop derved, at det var umuligt at isolere de enkelte Konflikter indenfor de Fag, hvor de hørte hjemme, et Synspunkt, som De samvirkende Fagforbund traadte stærkt i Skranken for. For Arbejdsgiverne var det ikke isolerede Spørgsmaal, det

gjaldt. Det var Klassekamp, hvad det naturligvis ogsaa i Virkeligheden var for Arbejderne.

For dem var det først og fremmest Lighed, det gjaldt om. Man vilde Ligestilling økonomisk, socialt og politisk. Det er det samme Spørgsmaal, som det i alle de forskellige historiske Epoker har drejet sig om, naar to sociale Lag har staaet imod hinanden, og at Kampen mellem Arbejdsgivere og Arbejdere især maatte løbe ud i en Lønkamp kan ikke undre. Arbejdsgiverne kom ganske naturligt til at staa som Udbytteerne, der tilvendte sig den fattige Mands Arbejdsevne og udnyttede den til egen Fordel, og ved den Magt, de derved vandt, blev de i Stand til at undertrykke de smaa i Samfundet. Det blev Rigdom og Fattigdom, der kom til at staa i Kampstilling overfor hinanden. Og hvad der gjorde Striden end mere bitter blev, at det ikke blot var to sociale Lag, der stredes, men at det i Virkeligheden var to forskellige Tidsaldre, hver med sin særlige aandelige og økonomiske Opfattelse, der var kommen i Kamp.

Den ene, Arbejdsgivernes, var bygget paa Liberalismen, saaledes som den havde udviklet sig gennem hele det nittende Aarhundrede, Individets, den enkelte Personligheds Ret til at udnytte sine Evner og Kræfter uden Hindringer fra Samfundets Side. Den havde givet sig Udslag i Religionsfrihed, politisk Lighed, Ophævelse af alle Standsrettigheder, Næringsfrihed, fri Konkurrence o.s.v. og Følgen heraf var bleven den stærkeres Magt til at vinde Ære og Rigdom. Friheden var bleven overexponeret. Tidens Ideal var bleven Manden, der ved egne Kræfter og egen Dygtighed havde slaaget sig op fra en ringe Begyndelse til alt, hvad der var stort i Verden.

Overfor denne Samfundsopfattelse stod Arbejderen og det brede Lag, over hvilke den ensidige Fremhæven af de personlige Rettigheder var gaaet. De følte disse som en Mur om sig, de ikke kunde bryde, som et Tryk, der hindrede dem i selv at komme frem i Solen, og uagtet ogsaa de hyldede Friheden, saa maatte dog Ligheden for dem blive det afgørende.

Af den Grund maatte Lønsprogsmaal og Forkortelse af Arbejdstiden komme i første Linje og blive de store Sager, de samlede om, og Bitterheden og Kamplysten ganske naturligt rette sig mod dem, der var til Hinder for, at Maalet naaedes.

Indenfor Sadelmagernes og Tapetserernes Kreds kom denne Stemning til Orde i en Vise, som blev sunget i 1898 ved en festlig Lejlighed, men i hvilken man dog ogsaa føler det sunde danske Humør. Det hedder:

„Syvoghalvfems var Kampens Aar, faldera.
Hvorfor vi nu lidt mer i Dagløn faar, faldera,
Endskønt det hele gik jo grumme glat, faldera.
Da først vore Mestre vi fik fat, faldera.

Tapetopsætterne tog Kampen først,
mens de i Vinter døjet Sult og Tørst,
Thi de var inte med paa Noderne.
De gik til Rumpen før til Hoderne.

I Seletøjet tog vi nok et Tag,
Og slog til Skaglerne, ja sikke Slag.
De tre en halv vi fik sgu for en Dag.
Det lønner sig at kæmpe for vor Sag.

Hr. Dahlmann kan ej Fagforening li',
Hans Folk de kommer heller ej deri,
For Strejken kunde han ej blive fri.
Nu kan de tre og halv han dejlig gi'.

Tapetsererne sa', la' os mere faa.
For under fire maser vi ej paa.
Vi kan vor Mester mange Knuder slaa.
Kun nødig hopped' Mestrene derpaa.

Det svundne Aar vi ser tilbage paa.
Og vi med Glæde det betragte maa.
Thi med vor Fagforening alt vi kan,
Naar Ryg mod Ryg vi stiller alle Mand."

Var denne Vise holdt i en lettere Tone, saa kommer Harmen og Bitterheden saa meget stærkere frem i følgende Sang, skrevet under Indtrykket af Lock-outen 1899. Det hedder bl. a. i den:

„Farvel Du gamle Danmark, mit kære Fødeland,
hos dig jeg ej for Tiden min Føde tjene kan
Du ubarmhjærtigt kasted' mig ud i Savn og Nød,
til fremmed Land jeg drager at tjene der mit Brød.
Farvel — Farvel gamle Danmark.

Du mangler ikke Penge, af Arbejd' har Du nok,
men Sagen er, Dig tumler en pengelysten Flok.
En overmodig Klike, brutal og pengegrisk
vil Magten sig tiltvinge ved Hjælp af Slavepisk.

Farvel — Farvel gamle Danmark.

Vi Svende, som ved Arbejd' med Flid i Ansigts Sved
har højnet Danmarks Ære,, man grumt paa Gaden smed.
Den Flok, som stadig raaber paa Fædrelandets Vel
og Kærlighed til Danmark, vil sulte os ihjel.

Farvel — Farvel gamle Danmark.

Vort Sammenhold og Styrke var stadig dem en Tjørn,
de sulter vore Koner, de dræber vore Børn,
Som Rovdyr de sig kaster mod dem, der støtter os,
dog ej vort Mod de kuer, vi møder dem med Trods.

Farvel — Farvel gamle Danmark.

Men vi har ogsaa Venner, langt flere end de troer,
vort Land har ingen Grænser, vi har en fælles Jord.
Vi er jo alle Landsmænd omend forskelligt Sprog,
i Enighed vi mødes, thi Brødre er vi dog.

Farvel — Farvel gamle Danmark.,,

Den Patos, som kommer frem i denne Sang, afslører en ny Side af Arbejdersindet. Overalt følte man sig tilsidesat og undertrykt som en Klasse, der ingen Rettigheder havde og var henvist til den bitre Nød eller i bedste Fald til en Tilværelse fra Haand til Mund, til at leve hele sit Liv i Vesterbros skumle Sidegader eller Nørrebro's Rabarberland, uden Sol, altid med Sulten hængende som en Trusel over Hovedet, medens man saa Rigdommen brede sig rundt om og udfolde sig i Overmod og Luxus. Arbejderen følte sig udelukket, hjemløs, uden Fædreland, og han saa, at overalt i Verden gik det hans Fæller paa samme Maade. Hvad Under derfor, at han følte internationalt og sluttede sig sammen med Kammerater i andre Lande, og at Kammeratskabet for Arbejderstanden fik stor etisk Betydning og kom til at staa som Modstykke til Liberalismens stærkt fremhævede Individualisme.

Indenfor Sadelmager- og Tapetsererne kom denne Følelse til Orde i, at For-

bundet blev skandinavisk, og at der allerede paa dets første Kongresser var mødt Delegerede baade fra Tyskland og England. Det var en Illustration til Marx's Ord: „Proletarer i alle Lande forener Eder!“

Ligheden og Kammeratskabsfølelsen blev da de Grundbegreber, der ledede Arbejdet i alle Organisationer og naturligvis ogsaa i Sadelmagernes og Tapetserernes. Det er saaledes karakteristisk at se, at man saa at sige i alle Fagforbund i hvert Fald i Teorien stedse gik ind for, at Betalingen for alt Arbejde burde regnes som Timeløn og ikke Akkord. Arbejderne havde den Opfattelse, at ved den sidste Lønningsmaade begunstigedes navnlig den hurtige Arbejder fremfor den mere langsomme, ligesom Arbejdet ofte blev mindre godt udført og i hvert Fald forceredes til Skade for Vedkommendes Sundhed. Af samme Grund var man imod alt Over- og Søndagsarbejde og stiledede allerede fra første Færd henimod den 8 Timers Normalarbejdsdag. Det gjaldt om paa alle Omraader saavidt muligt at gennemføre Ligheden.

Naturligvis var Teori et og Praxis noget andet, og naar Lønningsmaaden paa de fleste Omraader netop blev Akkord, saa viser det for det første, at det er svært at komme uden om det, der er et af de dybeste og stærkeste Træk i Tiden, den enkeltes Fremhæven af sin Ret til at udnytte sin personlige Arbejdsevne for derigennem at tjene saa meget som muligt, men paa den anden Side tillige i den praktiske daglige Politik, en Evne hos Ledelsen til Elasticitet i sin Taktik overfor Arbejdsgiverne. At disse fortrinsvis vilde have Akkorden, fordi man ved denne Lønningsmaade mente at faa en større Arbejdsydelse, er givet. Bagved laa Individernes aldrig hvilende indbyrdes Konkurrencekamp, Lysten til hver for sig at tjene saa meget som muligt.

Bøjede man sig saaledes indenfor Forbundet for Akkorden, saa er det dog interessant at se, hvorledes man stærkt fremhævede og gjorde alt, hvad muligt var for at fremme Kammeratskabsfølelsen, „Kollegialiteten“, som man yndede at kalde den. Man skulde i alle Livets Tilfælde staa Last og Brast med hinanden i den fælles Kamp. Derfor fremhævede man ogsaa Pligten til at slutte sig til Organisationen som noget afgørende, og den, der afholdt sig derfra, betragtedes som den daarlige Kollega, som man saa ned paa. Værst af alt var dog Strejkebryderen, den Kollega, der sveg sine Kammerater og ikke vilde følge Trop i deres Kamp. Netop i denne Fællesfølelse udfoldede der sig en Idealitet, som alle de, der stod udenfor Arbejdernes Rækker, havde vanskeligt ved at forstaa, og som betegnedes som Fagforenings-Tyranni. Nu skal det ikke nægtes, at der til Ti-

der blev sat Pres paa for at faa alle ind i Rækkerne, men det maa ikke overses, at bagved laa Tanken om Fremskridtet hen imod bedre Tider, og Haabet om, at ved at staa ubrydeligt sammen fremmede Ophygningen af et nyt og bedre Samfund, hvor alle stod lige og havde den samme Ret.

Netop denne Baggrund var det, der bar alle Arbejderes Kamp for bedre Lønninger. Socialismen var og blev Drivkraften, man maatte og vilde erobre Magten for Fremtidens Skyld. Det var ogsaa af denne Grund, at der i de fleste Forbund gjordes Forsøg paa at oprette kooperative Foretagender som det første Forsøg paa at føre Produktionen fra det private Initiativ over paa Samfundets Haand. Ogsaa indenfor Sadelmager- og Tapetsererforbundet var Tanken fremme og blev drøftet i Medlemsbladet uden dog at naa nærmere ud i Livet.

Naar den ikke kom videre, var det ikke af Mangel paa Interesse, men fordi man ud fra en praktisk Tankegang valgte først at gøre alt, hvad muligt var for at bedre Lønningerne som det, der laa lige for. Men at man ikke samlede sig alene herom, viser den store Interesse, man nærrede for aktiv Deltagelse i politisk Virksomhed, saaledes at man med stadigt stigende Iver virkede for Deltagelse i Valgene til Rigsdag og Kommunalbestyrelser.

I det hele maa det fremhæves, at der i Ledelsen af den daglige Gerning indenfor Arbejderbevægelsen raadete en nøgtern realistisk Tankegang, der aldrig slog større Brød op end den kunde bage og holdt sig til det, der kunde naaes, selvom Maalet aldrig blev glemt. Der var vel dem, som dette støtte Arbejds-tempo forekom for langsomt, og som krævede Aktivitet og en mere levende Krigsførelse, men det maa siges, at Revolution har aldrig ligget for den danske Arbejders Temperament. Han tager hellere de smaa sikre Skridt uden dog nogensinde at glemme, hvad han vil.

Det er da ogsaa denne rolige og støtte Tankegang, der præger Sadelmager- og Tapetsererforbundets Arbejde. Jønson var i hele sin Ledelse opportun, tog hvad der kunde naaes, talte sig til Rette, hvor det var muligt, satte nødtigt en Sag paa Spidsen, men var heller aldrig bange for de skrappe Midler, naar ingen anden Udvej var for Haanden. Han vidste, at Krig koster Penge, og dem havde Forbundet aldrig for mange af, i hvert Fald slet ikke i Begyndelsen.

Det er da ogsaa betegnende for Forbundets Virksomhed, at det i det store og hele samlede sig om det, der for de fleste Medlemmer stod som det vigtigste: Bedre Løn og kortere Arbejdstid.

Om det Arbejde, der udfoldedes for at naa dette, skal næste Afsnit handle.

Kampen for højere Løn og kortere Arbejdstid

Medens Lønnen og Arbejdstiden i ældre Tid altid havde været afhængig af en privat Overenskomst mellem vedkommende enkelte Mester og Svend og kunde variere en hel Del fra Sted til Sted, blev det Opgaven for Fagforeningerne og i endnu højere Grad for Forbundet, efter at dette var stiftet, at virke regulerende, saa at Lønvilkaarene i hvert Fald blev ens i de forskellige Byer.



J. Henriksen.
København.



M. N. Linde.
Randers.

Det siger sig selv, at denne Indblanding fra Organisationens Side til at begynde med ikke blev særlig godt modtaget, ikke blot fordi det stred mod hvad der hidtil havde været Skik og Brug, men endnu mere fordi Synspunkterne for, hvad der var en passende Løn, maatte være forskellige, eftersom det var Mester eller Svend, der skulde fastsætte den. Medens der vel i ældre Tid altid havde eksisteret en vis Sædvane, og selve den kontante Del af Lønnen spillede en mindre Rolle, fordi Kost og Logi altid udgjorde en væsentlig Del af den, saa kom Pangelønnens Størrelse, efter at man i Løbet af det første Tiaar af dette Aar-

hundrede var kommen bort fra Kostsystemet, til at betyde et Principspørgsmaal af Rang, idet man fra Mestrenes Side paa liberalistisk Vis saa paa Arbejdslønnen udelukkende som en Produktionsomkostning, hvis Størrelse var afhængig af Tilbud og Efterspørgsel — den Sætning, der for den liberale Nationaløkonomi var afgørende for alle Priser — medens man fra Arbejdernes Side ganske naturligt gik ud fra, hvad det kostede en Arbejder at leve med Familie, ikke



P. Rasmussen,
København.



Vilh. Nielsen,
Hovedkasserer.



Alf. Petersen,
København.

blot saaledes, at han havde lige det nødvendige, men saa meget, at han ogsaa kunde faa sin Del af de Goder, som de andre Samfundsklasser kunde tillade sig at nyde. Man var med andre Ord ikke tilfreds med som Fortidens Arbejder at leve paa Sultegrænsen, men vilde opad — og leve som andre.

Det var dette Avancementsprincip, skønt det var i fuld Overensstemmelse med den Ret, Liberalismen tilkendte ethvert Individ, som skabte Modsætningen mellem Arbejder og Arbejdsgiver og hævede Lønsprøgsmaalet fra et økonomisk til et socialt Mellemværende. En Underklasse stillede Krav om en Stilling, den aldrig før havde ejet, og det stred mod den hidtil gældende Opfattelse in-



Hovedbestyrelsen 1907.

Chr. Guldbrandsen, Kristiania.	Ludvig Lundberg, Malmø.	Axel Andersson, Göteborg.	G. O. Bjørnsen, Stavanger.	E. Nilsson, Stockholm.	Hammerstad, Kristiania.
P. Rasmussen, København.	J. Andersson, Hälsingborg	Alf. Peterson, København.	J. Henriksen, København.	August Lindquist, Malmø.	M. N. Linde, Randers.
	E. Nielsen, Odense.	C. Jacobsson, Stockholm.	J. P. Jønsen, København.		Vilh. Nielsen, København.

denfor de indtil da førende Lag. Men hvad værre var, det var ikke den enkelte Arbejder, man havde at gøre med, men det var en Sammenslutning af Arbejdere, der nu ganske uberettiget greb ind i Anliggender, som efter Arbejdsgivernes Mening var en fuldkommen privat Sag.

Det nye og uuhørte var netop, at Arbejderne optraadte kollektivt og om fornødent satte deres Fordringer igennem ved Strejker, overfor hvilke Arbejdsgiveren som Regel ikke kunde gøre Modstand. Denne nye Stilling var det, som nødte Arbejdsgiverne til paa deres Side at danne Arbejdsgiverforeninger til Værn mod Fagforeningerne, og herved kom de egentlig lige fra først af ind i en Forsvarsstilling mod Arbejdernes Angreb.

At disse virkelig var de angribende og maatte være det, fordi de kunde gaa ud fra, at godvilligt fik de ingen Ting, er en given Sag, og at Kampen, netop fordi den fra første Færd fik en social Karakter, avlede stor Bitterhed og vakte Opsigt i vide Kredse, der stod udenfor de deltagende Parter, er naturligt. Den greb jo ofte forstyrrende ind i hele Samfundslivets daglige Mekanik og stillede Spørgsmaal op til Debat, der nødte Folk til at tage Parti for eller imod. Var de Fordringer, der stilledes, og den Modstand, der ydedes, berettiget? Det var Spørgsmaalet, der optog Sindene.

Saalænge Kampen førtes indenfor snævre, faglige Kredse, vakte den i og for sig ingen større Opmærksomhed. Det var en Strid, som de paagældende maatte klare selv som de kunde bedst, men efter den endnu større Lockout 1899, blev det klart, at der maatte tages Stilling og om muligt skabes Midler, der kunde hindre eller i hvert Fald gøre Kampen mindre haard.

Septemberforliget 1899 mellem Arbejdsgiverforeningen og De samvirkende Fagforbund samt de udenfor dette staaende Organisationer, der havde været med i Striden, var et Forsøg herpaa, for saa vidt som det ved sine Regler for, under hvilke Betingelser en Arbejdskamp kunde begyndes, søgte at sætte en Bom for de tidligere hyppige og uvarslede Smaastrejker.

Der stod, da Septemberforliget blev afsluttet, stor Strid om, hvem der egentlig havde vundet. Begge Parter tilskrev sig Sejren. Arbejderne med den Ret, at det Stormløb, som Lockouten havde rettet mod Fagforeningerne, blev afslaaet, Arbejdsgiverne i den Forstand, at de havde sikret sig mod pludselige Arbejdsstandsninger.

Det givne er, at Septemberforliget indledede et helt nyt Afsnit i Arbejdskampens Historie og ganske vist gjorde dem mindre hyppige, men til Gengæld

større og mere indgribende, og selvom Oprettelsen af Voldgiftsretter indenfor de enkelte Fag allerede forinden havde gjort sit til at afværge Kampe, og baade Reglerne om Mægling o. s. v. samt Oprettelsen af den faste Voldgiftsret ogsaa i nogen Grad virkede mildnende, saa gik vi dog efter 1899 ind i de store Kampaar paa Grund af den Taktik, som Arbejdsgiverforeningen som foran omtalt kom ind paa, ved at sammenkoble enkelte Stridsspørgsmaal til en stor Kamp-situation, i hvilken meget ofte Fagorganisationer blev inddragne, som slet ikke havde nogen Del i det, der havde givet Aarsag til Kampen. Som Regel var det naturligvis Lønstridigheder, der gav Anledning til de spændte Situationer, og disse tilspidsedes efterhaanden som det var lykkedes Arbejdsgiverforeningen at sammenkæde Uoverensstemmelserne i de enkelte Fag til et samlet Stridspunkt derved, at de paagældende Lønoverenskomster udløb omtrent paa samme Tid. Den kunde derved sætte en Trumf paa, men ogsaa ofte bringe det hele i en Haardknude, som det blev saare vanskeligt for de interesserede Parter at løse ved egen Hjælp og utvivlsomt vilde have overladt Afgørelsen til den stærkeste Part, hvis netop ikke Kampen havde vakt saa stor Opmærksomhed, at der nødvendigvis maatte gribes ind udefra. Dette skete ved Oprettelsen af Forligsinstitutionen, hvis Afgørelse som oftest blev den sidste Udvej og tit havde den For-del, at hver af Parterne dog fik noget af det, de ønskede, opnaaet. Paa den anden Side havde denne Afgørelsesmaade det uheldige ved sig, at Parterne som Regel stillede deres Krav haardt op, fordi man var temmelig vis paa, at Stridsspørgsmaalet vilde finde sin Afgørelse i Forligsinstitutionen. Det var derfor ikke uden Føje, at De samvirkende Fagforbund henviste til, at de store Kampsituationer bedst kunde undgaaes, om man overlod de enkelte Fag selv at komme til Rette om deres Stridigheder, men netop denne Maade at ordne Sagerne paa mødte afgjort Modstand fra Arbejdsgiverforeningen.

Der er næppe Tvivl om, at denne Stilling fra Arbejdsgiverforeningens Side blev indtaget, fordi Lønspørgsmaalene var svulmet op til at blive en Kamp mellem to forskellige sociale Lag. Det gjaldt i Virkeligheden mere for Arbejdsgiverne om at holde igen paa Produktionsomkostningerne, end det gjaldt Hensyn til Konkurrencen, saaledes som det stadigt blev hævdet. For begge Parter var det dybest set et Spørgsmaal om, hvem der skulde blive den stærkeste økonomisk og politisk, en Kamp mellem to forskellige Livs- og Samfundshensyn, som maatte udkæmpes til den bittre Ende. Det er dette, der gør de store Lønkampe saa mærkelige og giver dem Betydning udover Dagens smaa Spørgsmaal.

For Sadelmager- og Tapetsererforbundets Vedkommende kom naturligvis baade Arbejdsgiverforeningens Indgriben og Septemberforliget til at øve en betydelig Indflydelse paa dets Arbejde for Lønforbedringer (selvom det store Antal af Mestrene var uorganiserede), idet de nu droges ind under Hovedorganisationernes Lønpolitik og maatte følge Septemberforligets Varslingsregler for Arbejdsstandsning, medens det tidligere overfor de enkelte Byer og Mestre havde været betydeligt lettere at gennemføre mindre og isolerede Lønkampe.

Trods disse Hæmninger kan man dog som Helhed sige, at der i Aarene indtil Verdenskrigen 1914 var en stadig omend ikke stærk Stigning i Lønnen, selvom Forbedringen i nogen Grad hæmmedes af adskillige Aars ret udstrakt Arbejdsløshed. Karakteristisk for dette Tidsrums Lønpolitik er de langtløbende Overenskomster, spændende over fra 3 til 5 Aar. (Baade Sadelmagere og Tapetserere havde indgaaet paa saadanne). Trods en Del Smaastrejker af kort Varighed rundt om lykkedes det gennemgaaende at komme ind i rolige Forhold.

I disse brød imidlertid Verdenskrigen stærkt ind. Den medførte til at begynde med en Del Arbejdsløshed, men denne overvandt hurtig derved, at Udlandet, og da især Tyskland, fik Brug for vor Produktion. Dette sidste Land trængte bl. a. i høj Grad til Læderarbejde til Anvendelse for Militæret, og dette medførte ikke blot, at alle Sadelmagere fik saa rigeligt med Arbejde, at der ikke var en Mand at opdrive, men ogsaa at en meget stor Del af Tapetsererne tog Arbejde som Sadelmagere samt at flere Hundrede Sadelmagersvende fik Arbejde i Tyskland. Derved tjentes der godt, indtil der paa Grund af Lædermangel herhjemme kom Forbud mod Udførsel af Læder og Læderarbejde. Paa Grund af den Efterspørgsel, der i det Hele blev efter dansk Produktion, og den store Fortjeneste, der herfor indgik til Landet, blev der ogsaa i Slutningen af Krigstiden og den første Efterkrigstid rig Beskæftigelse for Tapetsererne, idet alle, der i disse Aar tjente mange Penge, fornyede og udvidede deres Bo. Den gode Tid, som derved fremkom, var dog for en stor Del kun tilsyneladende, idet ikke blot meget af Fortjenesten opslugtes af den Inflation, der forekom i vort Pengevæsen, men ogsaa meget gik med til at dække de store Prisstigninger, der blev en Følge af en betydelig Varemangel paa mange Omraader, foraarsaget af den engelske Blokade. Men hvad der blev nok saa slemt var, at store Summer sattes ind i Spekulationsforetagender, der efter Krigens Afslutning medførte betydelige Tab.

Den stærke Dyretid, som indtraadte paa Grund af alle disse Forhold, resul-

terede i, at ingen af de afsluttede Overenskomster kunde holde, men at der maatte kræves Dyrtidstillæg. Hvor stærkt Priserne steg, illustreres gennem Pristallet, der i Forhold til 1914 i 1916 steg med 35 pCt., i 1917 55 pCt., 1918 82 pCt. Mestrene anerkendte ikke, at der skulde ydes Dækning, men gik dog meget modvilligt med til en forholdsvis ringe Regulering, der først virkede længe efter at Stigningerne paa alle Leveomkostninger var traadt i Kraft.

Det kunde naturligvis ikke undgaaes, at denne Tilbageholdenhed fra Arbejdsgivernes Side foraarsagede Utilfredshed og gav sig Udslag i Rørelser af mere radikal Art end ellers ligger for dansk Arbejdersind. Paavirkninger fra Rusland var i den Henseende ikke uden Indflydelse.

Særlig virksom i denne Retning var Thøger Thøgersen, der i August 1917 var bleven valgt til Formand i Sadelmagernes Afdeling i København, hvor han en Del Aar havde været i stærk Opposition og ført en hæftig Kritik mod Afdelingens Bestyrelse, I. P. Jønson og De samvirkende Fagforbund og ført Ordet for en mere radikal Optræden end der hidtil havde fundet Sted og uden at tage Hensyn til indgaaede Overenskomster.

Symptomatisk er saaledes en ulovlig Arbejdsnedlæggelse i Juli 1918 hos Firmaerne Brødrene Dahlmann og Poulsen & Sønner i København. Arbejdsgivernes Svar var Blokade, og da denne var uden Virkning, og de optagne Forhandlinger mellem Parterne ikke førte til noget Resultat, varsledes der Lock-out den 1. August. Den 14. August enedes man om, at Arbejdet skulde genoptages næste Dag. Arbejderne mødte ogsaa, men vilde kun begynde, saafremt de paagældende Firmaer forinden vilde optage en Forhandling med dem om Løn- og Arbejdsvilkaar. Da dette ikke skete, fortsattes Strejken, og Arbejdsgiverne udstedte 2. Lockoutvarsel. Lock-ouden traadte nu ogsaa i Kraft og varede til den 9. September, da der efter Forhandlinger mellem Parterne sluttedes Forlig.

Det faldt dog ikke i Thøgersens Lod at deltage i disse Forhandlinger om Strejkens Afslutning. Thøgersen var nemlig paa dette Tidspunkt arresteret paa Grund af sin politiske Virksomhed, men blev dog forholdsvis kort Tid derefter løsladt.

Den 13. November afholdtes der et Demonstrationsmøde paa Grønttorvet i København med Thøgersen som en af Talerne. Dette forløb meget dramatisk med Standsning af Sporvognstrafiken og Politiindhug paa Mødedeltagerne, hvorved en Del Arbejdere blev saarede og maatte føres til Hospitalet.

Thøgersen blev arresteret, og af denne Aarsag blev det Næstformanden i

Afdelingen, Th. Clausen, der ved de afsluttende Forhandlinger repræsenterede Sadelmagernes Fagforening. Det var Th. Clausens Debut som Forhandlingsdeltager, og han fik herved sin Ilddaab i Forhandlingstaktiken og ved Afgørelsen af denne paa daværende Tidspunkt særegne og usædvanlige Foreteelse.

Arbejdsgivernes Repræsentanter understregede ved Forhandlingens Begyndelse, at Strejken var ulovlig, og at Arbejdsgiverforeningen havde det Princip ikke at forhandle om Lønforhøjelser til Arbejdere, der var gaaet ud i ulovlig Arbejdsstandsning, eller andre Stridsspørgsmaal, før disse Arbejdere havde genoptaget Arbejdet, og dette Princip maatte ogsaa fastholdes i dette Tilfælde.

Efter et meget langt og til Tider bevæget Plenarmøde, hvor ogsaa storpoltiske Betragtninger, kom til Diskussion, indrømmede Arbejdsgiverforeningens Repræsentanter, at Lønningerne hos de to Sadelmagerfirmaer, Brødrene Dahlmann og Poulsen & Sønner var saa lave, og naar Dyrtds- og Leveomkostningerne toges i Betragtning, uforsvarlige, at der heri laa en undskyldende Omstændighed for Strejken, hvorfor man erklærede sig villig til at optage en positiv Forhandling om et Grundlag, der kunde føre til Konfliktens Afvikling og Arbejdets Genoptagelse.

Forhandlingerne fortsattes derpaa hele Dagen, og først langt hen paa Aftenen naaede man til Enighed om et Forslag, der skulde forelægges Medlemmerne til Godkendelse. Der opnaaedes herved Tillæg til saavel Timelønninger som Akkordpriser, der skønsmæssigt opgjordes til en samlet Forhøjelse paa 20 pCt.

Dette Resultat var, naar den ulovlige Arbejdsstandsning toges i Betragtning, godt, men paa Baggrund af de meget smaa Lønninger, der var Udgangspunktet, dog langt fra tilstrækkeligt og opfattedes af de strejkende Sadelmagere som ganske uantageligt. De erklærede derfor, at de ikke vilde genoptage Arbejdet paa dette Grundlag.

Foruden ovennævnte Forhøjelser indeholdt Forslaget Bestemmelse om et Tillæg paa 5 pCt. til Akkordpriserne for Anvendelse af Erstatningsmaterialer, ligesom det blev vedtaget, at de kvindelige Tapetserersyerskers Løn skulde forhøjes en Del.

Ved Afstemningen var der derfor overvældende Flertal for Godkendelse af Forslaget — men det kostede Bestyrelsen for Sadelmagernes Fagforening store Anstrengelser at faa de Strejkende til at godkende Afgørelsen.

Vel maatte Forbundet og Medlemmerne anerkende, at Strejken var ulovlig, — men de opnaaede Resultater var, alt taget i Betragtning, overraskende.

Værst blev Forholdene dog efter Krigens Afslutning. Dyrtiden vedblev, og der maatte stadigt forhandles om Løntillæg, men hvad man havde opnaaet ved en Overenskomst, viste sig hurtigt ikke at slaa til, saa at der stadigt maatte søges nye Forhandlinger.

Stærkt deltagende i disse var Th. Clausen, der i Januar 1919, efter at have været konstitueret siden Thøgersens Arrestation, var valgt til Formand for Sadelmagerens Fagforening. Denne Tillidspost varetog han, bortset fra nogle Maanedes Afbrydelse, indtil han ved Kongressen i 1925 valgtes til Viceforretningsfører i Forbundet.

Sadelmagernes Overenskomster var fra 1915 etaarige, hvorimod Tapetsererne var bundet af en femaarig Overenskomst. Tapetsererne maatte derfor indtil Udløbstiden i 1920 nøjes med Dyrtidsreguleringerne og personlige eller værkstedsvis aftalte Tillæg til Akkordpriserne, hvorimod Sadelmagerne Aar for Aar kunde opsigte Overenskomsterne og faa hævet Grundlønningerne og Akkordpriserne og faa dette fastlagt i de skrevne Overenskomster.

I 1919 blev Sadelmagernes Overenskomster og Priskuranter fuldstændigt reviderede, hvorved der bl. a. indførtes Tillidsmandsbestemmelse, ligesom det blev vedtaget, at der ved Timelønsarbejde skulde betales efter Gennemsnitsfortjenssten paa Akkord. Automobilpriskuranten blev helt omarbejdet og Akkordpriserne regulerede. Det samme gælder Priskuranterne for Drivremmearbejde, Gymnastikrekvisitter og Barnevogne.

Lønninger og Arbejdsforhold for de forskellige Brancher indenfor Sadelmagernes Afdeling blev Tid efter anden taget op til Behandling i selve Overenskomstperioden, og kunde man ikke ved fredelige Forhandlinger opnaa de tilsigtede Reguleringer, tog man som nævnt ikke i Betænkning at ordne Sagen ved en rask lille Konflikt, selvom denne ikke var i Overensstemmelse med Septemberforligets Bestemmelser.

Forretningsfører I. P. Jønson var naturligvis meget utilfreds med de forekommende ulovlige Strejker, men tillige med de aarlige Opsigelser og deraf følgende mange ofte vanskelige Forhandlinger. Tilsyneladende saa Jønson paa dette Forhold saaledes, at naar Tapetsererne var bundne af en fleraarig Overenskomst, var det urimeligt, at Sadelmagerne udnyttede deres friere Stilling til stadigt at stille nye Krav. Sadelmagerne opfattede imidlertid paa deres Side Jønsons Holdning som en uvenlig Modstand.

De havde opsagt deres Overenskomst, og der havde været forhandlet nogle

Gange, uden at der var opnaaet Enighed. Jønson foranledigede da en ny Forhandling med Arbejdsgiverne uden at give Sadelmagernes Fagforening Meddelelse derom, og uden at der var nogen Repræsentant for denne tilstede — kun nogle Hovedbestyrelsesmedlemmer deltog — og her sluttede man bindende Overenskomst for Sadelmagerne paa langt daarligere Betingelser end de Krav, Afdelingens Repræsentanter havde fastholdt ved de foregaaende Forhandlinger.

En saadan Fremgangmaade var naturligvis stridende mod Forbundets Love og stærkt medvirkende til et spændt Forhold mellem Jønson og de københavnske Kolleger i Tiden, der fulgte indtil 1925.

Det var meget vanskelige Aar at komme igennem, og der maatte kæmpes for ethvert Fremskridt, der blev naaet. Arbejdsgiverne gik kun nødtvungen med, og navnlig var de i 1920 kommen til det Standpunkt, at nu skulde der siges Stop.

Til den 1. April havde Forbundet opsagt alle Overenskomster i Danmark, og det samme var Tilfældet med saa godt som alle andre Forbund. Man tilsigtede Lønforhøjelser, men Arbejdsgiverforeningen indtog straks den Stilling, at den ikke vilde gaa med hertil. Nu efter Verdenskrigens Afslutning ventede man en Afspænding af alle Forhold og mente derfor, at man kunde indlede en Reaktion, der førte tilbage til den gamle Tilstand. Højest vilde man nu gaa med til en Fornyelse af de tidligere Overenskomster. Da dette Forslag ikke kunde antages, erklærede Arbejdsgiverforeningen Lock-out overfor 15000 organiserede Arbejdere. Naturligvis traadte Forligsmanden, som ved tidligere lignende Lejligheder, i Virksomhed, men inden han kunde stille Mæglingsforslag skete der en Eksplosion, der helt forandrede Situationen.

Det var de politiske Forhold, der greb ind i Udviklingen, idet Meningerne om Afstemningen i Sønderjylland havde ført til den Opfattelse, at Ministeriet Zahle ikke havde Flertal i Folket for den Stilling, det havde indtaget. Kongen afskedigede derfor Ministeriet den 29. Marts; men overfor denne Handling protesterede Socialdemokratiet ud fra den Opfattelse, at der ikke var parlamentarisk Grundlag for Afskedigelsen. Der stilledes Ultimatum til Kongen om Ministeriets Genindsættelse og Trusel om Generalstrejke overfor alle Funktioner i Samfundet.

Forinden det naaede saa vidt, var dog et Forretningsministerium udnævnt med den Opgave at udskrive nye Valg, hvorhos Arbejdsgiverforeningen paa Kongens Henstilling gik ind paa at tage Lock-out Varslet tilbage samt at give

Arbejderne et Dyrtidstillæg til 1. August, regnet fra Fastsættelsen af Februar Pristallet med 2 Øre pr. 3 Points. Endelig skulde der optages nye Forhandlinger. Disse trak ud til hen paa Sommeren, men endte dog med et for Forbundet nogenlunde godt Resultat, selv om man ikke var helt tilfreds dermed.

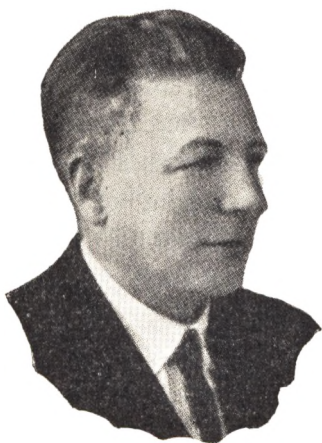
Men nu kom Reaktionen. Den overspændte Spekulation og fejlagtigt ledede Produktion, som Krigen havde givet Anledning til, gav sig nu Udslag i et vældigt Tilbageslag, der viste sig ved Forretningsstandsninger, Fallitter og Bankkrak og deraf følgende Arbejdsløshed. Udviklingen i Krigsaarene var gaaet i Spring og i mange Henseender saa hovedkulds, at det var forstaaeligt, at der maatte komme en Standsning.

Den viste sig da ogsaa baade paa det politiske og økonomiske Omraade. Paa Arbejdsgiverforeningens Generalforsamling i Efteraaret 1920 fremsatte Formanden, Bogtrykker Langkjær, med Hensyn til de Lønstigninger, der havde fundet Sted, følgende Udtalelse: „Paa den Maade vil vi blive konkurreret sønder og sammen, paa den Maade arbejder vi os ikke frem, men nedenum og hjem. Og derfor skal det først og fremmest lyde fra dette Sted: Arbejdslønnen i Danmark har kulmineret. Den bliver ikke forhøjet, koste hvad det koste vil, vi lader os hverken lokke eller true. Ske hvad der vil, har vi givet efter før, denne Gang staar vi fast. Og gjorde vi det ikke, lod vi os med fuld Bevidsthed drive længere ud i Krisen, saa vilde det danske Samfund med Rette sige til os, at vi havde opført os som daarlige Borgere“.

Som forstaaeligt er, stillede man sig fra Arbejderside afgjort mod denne Opfattelse. De samvirkende Fagforbund udtalte i en Resolution d. 25. Oktober 1920, at de „maatte nedlægge den alvorligste Protest mod de ondsindede Angreb, der fra kapitalistisk Side stadig rettes mod Arbejderklassen, og udtaler i denne Forbindelse, at den saa ofte fremførte Paastand om, at Arbejderne har opnaaet mere i Løn, end den stedfundne Prisstigning berettiger til, er urigtig . . . Det virkelige Forhold er, at de hidtil opnaaede Lønninger, maaske med enkelte Undtagelser, ikke har holdt Skridt med Prisstigningerne, og det vil være fuldt berettiget, at de faglige Organisationer kræver Dækning for den Prisstigning, der har fundet Sted siden den sidste Regulering, og for den Prisstigning, som eventuelt maatte komme, maa der ligeledes ydes Dækning“.

Naturligvis kunde Sadelmager- og Tapetsererforbundet ganske slutte sig til denne Udtalelse. Der indledes Forhandlinger med Arbejdsgiverne, men disse resulterede i, at der fra Arbejdsgivernes Side fremsattes meget betydelige Re-

duktionsforslag, som Forbundet ikke kunde gaa med til. Efter forgæves Forhandlinger tog Arbejdsgiverforeningen Sagen i sin Haand og kobled den efter sin sædvanlige Taktik sammen med alle de Fag, som stod med opsagte Overenskomster. Forhandling var umulig, og Forligsmændene traadte til, efter at der var varslet Lock-out overfor et stort Antal Arbejdere og tilsvarende Sympatistrejke". Forligsmandens Forslag gik ud paa en Reduktion af 13 Øre pr. Time for alle time- eller akkordlønnede samt en Regulering af 2 Øre pr. Time pr. 3 Points — enten op eller ned — efter Pristallet i August 1921.



Axel Mattson.



Levi Carlsson.



Arnold Olsen.

Nye Mænd i Ledelsen 1922.

Det var en haard Tørn at tage, men naar Forbundet gik med dertil — det vedtoges ved Urafstemning med 700 Stemmer mod 208 — skyldtes det de daarlige Tider, der var indtraadt, og den store Arbejdsløshed, som raadede.

Dog hermed havde man ikke naaet Bunden. I 1922 opsagde Arbejdsgiverne alle Overenskomster og forlangte alle Lønninger betydeligt nedsatte. Som sædvanligt var Sadelmagernes og Tapetserernes Sag sammenkoblet med de andre Fags, Forhandlingerne ørkesløse, og Forligsinstitutionen i Arbejde. Dennes Forslag blev forkastet af Arbejdsgiverne. I Mellemtiden havde Forbundet indledet nye Forhandlinger med Mestrene, og der var næsten opnaaet Enighed, da man modtog Meddelelse om, at nu var der ikke mere at tale om, eftersom de to Hovedorganisationer havde opnaaet Enighed om, at alle Lønninger skulde nedsættes med 15 pCt. Ved nye Forhandlinger med Mestrene opnaaedes dog Overenskomst

om et noget mildere Forslag, der vedtoges ved Urafstemning med 426 Stemmer mod 196. Overenskomsten skulde gælde til 1. April 1923.

Men Nedgang var det, og den maatte tages paa Grund af den herskende Arbejdsløshed, der yderligere forværredes gennem Indførsel af færdige Varer til et Beløb af ca. 4 Millioner Kroner. Varer til saa lave Priser, at Konkurrence var absolut udelukket. Da Tyskland imidlertid i 1923 indførte Rentemark, hvis Kurs kom til at staa i samme Forhold til vor Krone som før Verdenskrigen, bedres Forholdene, og Forbundet vedtog derfor ikke at gaa ind paa yderligere Lønnedsættelser. Det opsagde Overenskomsterne for Tapetsererne, Bygningstapetsererne, Rejsetøjsarbejderne og Linoleumspaalæggerne samt desuden alle Overenskomster for Provinserne.

Forhandlingerne om Afslutning af nye Overenskomster førte imidlertid ikke til noget Resultat, hverken med de paagældende Mestre eller med Arbejdsgiverforeningen. Forbundet erklærede derfor Strejke den 30. Marts, men denne forlangte Forligsmanden i Henhold til den gældende Lov udsat, fordi han vilde indlede en Mægling. Denne løb ud i et Forslag, der gik ud paa, at Lønnen for Tapetsererarbejdet forhøjedes med fra 10 til 15 pCt. De i København gældende Priskuranter skulde ogsaa gælde i Provinserne med et Fradrag af 6 pCt. (tidligere 8 pCt.). Bygningstapetsererne fik et Tillæg paa 7 pCt. af Dyrtidstillæget, saaledes at dette blev 14 pCt

Saa var der Fred til 1925, da Overenskomsterne atter udløb. Som sædvanligt var alle Fag koblede sammen og de paagældende Forhandlinger resultatløse; det hele henvistes til Forligsmanden, der stillede Forslag om, at samtlige Lønninger forhøjedes med 5 pCt. samt en Regulering efter hvert Aars August Pristal med 1 pCt. i Forhold til Januar Pristallet. Overenskomsterne skulde fornyes for 2 Aar. Forslaget skulde betragtes som en Helhed for samtlige berørte Forbund, saaledes at forstaa, at forsaavidt ikke samtlige Fag godkendte Forslaget, var dette bortfaldet.

Dette Forslag vedtoges af Forbundet ved Urafstemning med 513 Stemmer mod 269, men da samtlige Fag ikke var gaaet med dertil, saaledes som Forligsinstitutionen havde forlangt (6 havde forkastet det), erklærede Arbejdsgiverforeningen Lock-out, der for Sadelmager- og Tapetsererforbundets Vedkommende efterhaanden kom til at omfatte 900 af dets Medlemmer. Den varede fra 21. April til 8. Juni og kostede Forbundet i Understøttelse 153.992 Kr. 37 Øre.

Tiden fra 1920—25 havde ikke været god for Forbundet, og man forstaar

derfor, at der var opstaaet en Del Misfornøjelse blandt Arbejderne, en Misfornøjelse, der ogsaa kom til Orde indenfor de københavnske Afdelinger af Sadelmager- og Tapetsererforbundet og især rettedes mod De samvirkende Fagforbund udfra den Opfattelse, at disse bandt de enkelte Afdelinger til at rette sig efter Hovedorganisationens Bestemmelser og hindrede dem i at opnaa de Vilkaar, de ved eget selvstændigt Arbejde kunde opnaa.

Denne Opposition hang sammen med en paa denne Tid i ikke faa Fag fremkommen Bevægelse for selvstændig Optræden og løb ud i et Forslag om Udmeldelse af De samvirkende Fagforbund, hvorved man samtidigt mente at kunne frigøre sig for Septemberforliget og den faste Voldgiftsret.

Efter en meget heftig Debat i Medlemsbladet, særlig mellem I. P. Jønson og Th. Clausen, stilledes Forslag om Udmeldelse af De samvirkende Fagforbund. Dette Forslag kom til Urafstemning i Januar 1921 og forkastedes med 1587 Nej mod 270 Ja.

Selvom dette Forslag faldt, dæmpedes Uroen dog ikke, navnlig rettedes den mod Forretningsfører I. P. Jønson, som man mente ikke havde udvist tilstrækkelig Aktivitet overfor Provinsafdelingerne. En Strid indenfor Hovedbestyrelsen angaaende disse og andre dermed sammenhængende Spørgsmaal mundede ud i, at de københavnske Medlemmer af Hovedbestyrelsen nedlagde deres Mandater.

Paa Kongressen 1925 viste den Modsætning, der var opstaaet til Jønson, sig gennem en til Tider ret skarp Meningsudveksling mellem Jønson og Hovedstads Afdelingernes Delegerede.

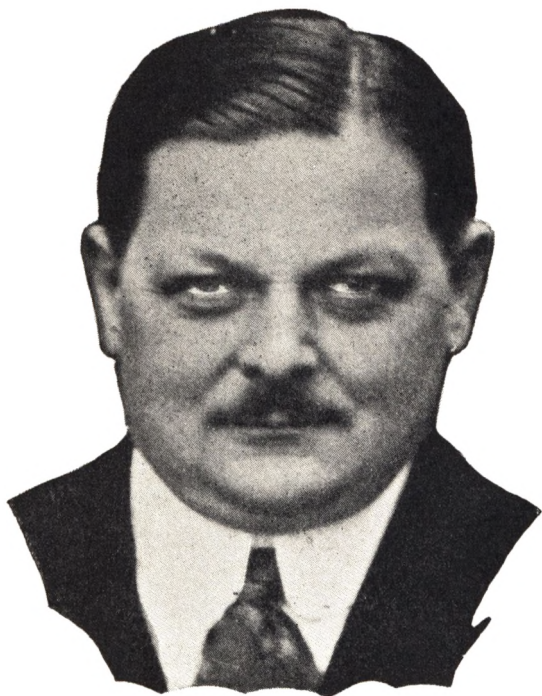
Et Resultat heraf var, at Kongressen valgte Th. Clausen til Vice-Forretningsfører med den særlige Opgave at varetage de danske Anliggender, medens Jønson fremtidigt tog sig af de svenske.

Hermed begynder et nyt Afsnit af Forbundets Historie, for saa vidt som den da indførte Deling af Arbejdet længe havde vist sig nødvendig paa Grund af den i mange Henseender herskende Forskel paa Forholdene i de to Lande.

Om de følgende Aars Lønbevægelser er i Grunden ikke meget at sige. Overenskomsterne lød paa to Aar og fornyedes om end med Besvær, uden at der blev meget at lægge til eller trække fra. Det mest bemærkelsesværdige var vel, at man sidst i Tyverne slap for Pristallet, som man var bleven nødt til at følge ved Mæglingen i 1925. Det var daarlige Tider, og der var megen Arbejdsløshed. Til alt dette kom en skrap politisk Reaktion, der gav sig Udslag i Forringelse af Arbejdsløshedsloven og Alderdomsundertøttelsen og Gennemførelsen af den be-



Skovtursbillede 1925.



Th. Clausen.



Knud Jensen.

rygtede „Tugthuslov“. Vel syntes det en lille Tid at lysne ved Overgangen til Trediveerne; der var Tegn til, at Forretningslivet vilde leve op, og for Arbejderne skete den glædelige Hændelse, at der efter Valgene i 1929 paany dannedes en Arbejderregering med Ministeriet Stauning.

Det er let forstaaeligt, at den økonomiske Reaktion, som herskede Tyverne igennem, maatte berede Skuffelse til adskillige Sider. De uundgaaelige Reduktioner af Lønnen følte som en Hæmning, der virkede saa meget ubehageligere som man samtidigt var klar over, at det var umuligt selv at foretage noget, der kunde standse Tilbagegangen. Nogen ny og kraftig Fremskridtsbevægelse var det umuligt at sætte i Gang, og paa egen Haand evnede man intet at gøre, som havde Klem. De smaa raske Strejker, som tidligere havde kunnet give Bonus trods Ulovlighed, mødte Modstand, ikke blot fra selve Forbundsstyrelsens Side, men ogsaa fra De samvirkende Fagforbunds. Den Fordel, som det var at staa sammen med den øvrige Arbejderhær og virke med denne i samlet Styrke følte nu af mange som en Bremse paa ens egne frie Bevægelser. Særligt indenfor de yngre, som først var kommet ind i Forbundet under og efter Verdenskrigen, følte Situationen tyngende. De følte sig paa alle Sider bastede og bundne og kunde ikke udfolde deres Kræfter i det Omfang, som de havde Lyst og Mod til.

Dette fremkaldte i saa godt som alle Forbund en vis radikal Rørelse, der ikke var uden Paavirkning fra den Udvikling, der samtidigt foregik i Rusland. Der var hos mange af de yngre en Følelse af, at hvis man blot herhjemme optraadte med den samme Kraft som der, vilde man naa frem adskilligt hurtigere end nu, da man var tvungen til at slaa ind paa den langsommelige Forhandlingsvej.

Indenfor Sadelmagerne og Tapetsererne var denne Bevægelse ogsaa mærkbar, man vilde have Farten op. Det kunde ikke undgaaes, at der derved skabtes Uro baade udenfor og indenfor de snævre Forbundsrammer. For en stor Del af de københavnske Medlemmer kom J. P. Jønson til at staa som en af dem, der hindrede Bevægelsen fremad. Ved adskillige Lejligheder havde han efter deres Opfattelse virket forkert, og desuden var selve hans daglige Ledelse efter deres Mening for vag. Navnlig mente man, at han ikke havde gjort nok for at faa Pro-

vinsen til at følge Bevægelsen i København. Derude var man de fleste Steder vant til at arbejde paa Timeløn, men den gav efter den københavnske Opfattelse ikke saa stor en Fortjeneste som hvis man kom ind paa at arbejde paa Akkord, den Lønningsmaade, som nu trods Uviljen mod den i Forbundets første Aar, var den almindelige i København. Man fordrede af Jønson større agitatorisk Kraft og rettede i det hele taget en Del Kritik mod ham med den Hensigt at faa nye Kræfter ind i Styrelsen.

Var der saaledes ubetinget saglige Momenter i Bevægelsen mod Jønson, kan det heller ikke skjules, at der ogsaa var en Del personlige med i Spillet, og dette skyldtes i ikke ringe Grad Jønsons til Tider noget enevældige Optræden. Han, der havde skabt og videre udviklet Forbundet fra en saare ringe Begyndelse til en virkelig betydningsfuld Størrelse, og selv var kommen i Spidsen ved en Paladsrevolution, taalte meget daarligt Indgreb i sine Dispositioner og holdt ikke af Kritik, som han kunde reagere ret kraftigt imod.

Baaret oppe af Bevidstheden om Værdien af det Arbejde, han havde gjort med at bygge Forbundet op fra en ringe Størrelse til nu i Tyvernes Midte at være en Kraft af Betydning, stod Jønson ogsaa stærkt, saa meget mere, som han i Sverige havde et ikke ringe Medhold. Men netop i Forbindelsen med Sverige laa ogsaa Spiren til en Svækkelse, som vel ikke traadte stærkt frem i Jønsons Tid, fordi han saa at sige var vokset op med Udviklingen i begge Lande, men dog laa rede til at udbrede sig, efter som Arbejdet med at holde sammen paa det hele steg, og Forholdene i de to Lande gik i Retning af at betone Selvstændigheden.

Indenfor Afdelingerne i København fandt man, at Jønson ikke magtede at samle Traadene op fra Provins og Hovedstad til at gaa i Takt sammen. Der maatte større og kraftigere Agitation til.

Bevægelsen herfor mandede da ogsaa ud i en Inddeling af Landet i Distrikter. Indenfor hver enkelt af disse skulde Opgaven være at paavise, at Lønnen til enhver Tid stod paa en passende Højde samt at Overenskomster og Prislistor blev udnyttede og overholdt. Til Styrkelse af dette Formaal vilde man desuden have en Statistik gennemført, saa at man stedse havde Føling med, hvorledes Forholdene udviklede sig.

Jønson var ikke særlig villig til at gaa med til disse Foranstaltninger, men under stærk Pres af de københavnske Afdelinger under Førerskab af Th. Clausen og Arnold Olsen nødtes han dog til at give efter.



Hovedbestyrelsen 1925.

Carl Bøg,
Odense.

Levi Carlsson,
Stockholm.

Otto Andersson,
Malmø.

Niels Larsson,
København.

Axel Mattson,
Göteborg.

Christensen,
Næstved.

Arthur Rasmussen,
Aalborg.

Chr. Jensen,
København.

Knud Jensen.

J. P. Jønson.

Th. Clausen.

Arnold Olsen,
København.

Stemningen derfra var ham i det hele imod, og den var det, som omsider førte til den Ordning, at Th. Clausen blev Vice-Forretningsfører med de danske Afdelinger som sit Styrelsesomraade, medens Jønson vedblev med at varetage de svenske Sager. Denne Ordning var tænkt som en midlertidig Afvikling indenfor en Kongresperiode. Det blev paa Kongressen i 1925 flere Gange fremhævet, særligt fra svensk Side, at Samarbejdet mellem Jønson og Clausen burde udvikles saaledes, at Clausen blev sat ind i de svenske Forhold, saa han kunde overtage Ledelsen af hele Forbundet, naar Jønson trak sig tilbage.

En af de Opgaver, Kongressen i 1925 særligt paalagde Hovedbestyrelsen og den nyvalgte Viceforretningsfører var at faa et bedre og mere intimt Samarbejde i Stand mellem Provinsen og København, at faa Akkord indført overalt, hvor dette var muligt samt at faa Timelønningerne regulerede saaledes, at disse stod i mere passende Forhold til de Lønninger, der var gældende i Hovedstaden.

Th. Clausen gik straks i Gang med disse krævende Opgaver samtidigt med, at han i de første Aar havde Kontrollen med de arbejdsløse og Udbetaling af Arbejdsløshedsunderstøttelse i København. Gennem Artikler i Medlemsbladet og Cirkulærer opfordrede han Tillidsmænd og Kolleger i Provinsen til at kræve sig aflønnede efter Akkord og til at stille personlige Krav om Regulering af Time-lønnen i Henhold til Gennemsnitsfortjenesten paa Akkord. Ved Møder omkring i Afdelingerne blev der agiteret stærkt for at udnytte Overenskomster og Priskurranter, og det lykkedes, uagtet der i de Aar var Nedgang og Reduktioner i Henhold til Aftalerne om Pristalsordninger, at faa en Bevægelse gennemført, som dog fremkaldte en modgaaende Reaktion indenfor Mestrenes Rækker.

Paa Grund af den nedadgaaende Tendens i det økonomiske Liv var det ikke ved de store Overenskomstsituationer, at der kunde hentes betydningsfulde Resultater. Der maatte derfor arbejdes med Benyttelse af Normen for Behandling af faglig Strid. Naar Mestrene nægtede at betale efter Akkordopgørelser, Gennemsnitsløn, eller der opstod Strid om hvilken Akkordsats et Arbejde skulde betales efter, krævedes Mægling og Voldgiftsbehandling af Sagen.

Saa mærkeligt det end kan lyde, er det dog en Kendsgerning, at Jønson aldrig benyttede sig af Adgangen til faglig Voldgift. I Tiden fra 1925 er der afholdt et stort Antal af Mæglinger og faglige Voldgifter, der i de allerfleste Tilfælde er faldet ud til Medlemmernes Fordel.

Den Nedgangsperiode, der i Slutningen af Tyverne gjorde sig gældende, medførte stor Arbejdsløshed og ringe Købeevne i store Kredse af Middelstanden

og Arbejderklassen. Dette gav Anledning til, at helt nye Møbetyper kom i Handelen under Betegnelsen „billige Møbler“.

Disse „Møbler“ blev til at begynde med forarbejdet meget simpelt og af daarlige Materialer, og det Spørgsmaal rejste sig derfor straks, hvorledes de skulde betales og om de faglærte og organiserede Svende i det hele taget kunde have noget med den Slags Arbejde at gøre. Mange mente, at det var under ordentlige Svenes Værdighed at give sig af med den Slags Arbejde.

Mestrene saa ikke med blidere Øjne paa disse Konkurrencemøbler end Svendene, og man enedes hurtigt om at bekæmpe dem ved at kræve Arbejdet betalt efter Priskurantens Satser henholdsvis for 1ste og 2den Klasse. Denne Ordning holdt imidlertid ikke. Svenes Fortjeneste kom op paa saadanne Højder, at baade Mestre og Svende blev enige om det urimelige heri og aftalte andre Lønningsformer.

Hovedbestyrelsen forsøgte da ved at paabyde, at Arbejdet paa disse billige Møbler alle Steder skulde udføres paa Timeløn — i København 2 Kr. i Timen, i Provinsen 6 pCt. lavere, altsaa Kr. 1,88 — at faa gennemført ensartede Betalingsforhold for disse Møbler, men dette lykkedes heller ikke. Der fortsattes nogle Steder med Akkord og en Del andre Steder med Timeløn Kr. 1,45 pr. Time.

Organisationerne tog saa fat igen og oprettede en Særprisliste af 15. Maj 1930 med bestemt angiven Forarbejdning, Maal, Fjederantal, o. s. v. samt noget lavere Akkordpriser.

Det bestemtes endvidere, at dette Arbejde fremtidigt kun maatte udføres efter den nævnte Særprisliste samt at andre Overenskomster og Aftaler angaaende disse Møbler skulde opsiges af Forbundet til Ophør senest den 1. April 1931.

Denne Ordning var imidlertid heller ikke tilfredsstillende. Forarbejdning og Tilrettelægning af Arbejdet var vidt forskellig i de Virksomheder, hvor de omtalte Møbler fremstilledes, og derfor virkede den vedtagne Forarbejdningsmaade for usmidigt, og tillige var Akkordpriserne for høje.

Spørgsmaalets Løsning var man ikke kommen nærmere, nye Virksomheder opstod omkring i Landet, hvor man dels beskæftigede ufaglærte og uorganiserede Folk og aflønnede dem dels efter Timeløn og dels efter Akkordpriser, Parterne aftalte sig imellem. Samtidig gik organiserede Svende ledige, optog Arbejdsløshedsunderstøttelse og tærede paa Arbejdsløshedskassens Kapitalbeholdning — en Del meldte sig ud af Fagforeningen, andre lod sig slette og tog Arbejde enten ved Udførelsen af de omtalte Møbler eller selv lejede et Værksted.

Th. Clausen var opmærksom paa den Fare, denne Udvikling indeholdt, og fandt det urimeligt, at de organiserede Kolleger skulde holdes udenfor Arbejde. Forholdet var nemlig, at der opnaaedes store Fortjenester paa de „hjemmelavede“ Akkordpriser, endog langt højere Timefortjeneste end mange Kolleger fik for 1. Klasses Arbejde.

Clausen foreslog derfor, at man arbejdede hen til en Ordning, hvorefter Akkordpriser for „billige Møbler“ fastsattes ved Forhandling mellem Mestre og Svende paa hvert enkelt Værksted under Hensyntagen til Udførelsen og den Tid, der medgik til Arbejdet.

De organiserede Mestre var ogsaa meget utilfredse med disse Tilstande. Særprislisten af 15. Maj 1930, som de var bundne af, hævdede de gav Svendene en Fortjeneste, der var 30 pCt. højere end hvad der kunde opnaaes paa 1. Klasses Arbejde. Dette bevirkede, at de ikke kunde konkurrere med de uorganiserede Mestre.

Lavet og Centralforeningen paatalte gentagne Gange, at Forbundets Medlemmer arbejdede paa billigere Betingelser hos uorganiserede Firmaer forskellige Steder i Landet og hævdede, at naar Forbundet ikke kunde gennemføre Overholdelsen overalt af den med Mesterorganisationerne oprettede Særprisliste, maatte Lavet og Centralforeningens Medlemmer være berettigede til at faa Arbejdet udført til samme Betaling som de uorganiserede Firmaer. De henstillede, at der blev optaget Forhandlinger med det Formaal at opnaa en saadan Ordning.

Forhandlingerne herom blev paabegyndt i Efteraaret 1931, men det viste sig at være forbundet med store Vanskeligheder at opnaa Enighed. Der var blandt Svendene udpræget Frygt for at give Fastsættelsen af Akkordprisen fri til Afgørelse paa forskellige Værksteder. Man var bange for, at „Systemet“ skulde overføres paa det almindelige Priskurantarbejde og saaledes undergrave Fagets faste Priskuranter.

Mestrene erklærede, at noget saadant ikke var tilsigtet, samt at man var villig til at give skriftlig Tilsagn herom.

Straks efter Nytaar 1932 opnaaedes Enighed om, at Forbundets Repræsentanter, Th. Clausen og Arnold Olsen, skulde søge en nærmere skitseret Ordning godkendt. Der blev i denne Forbindelse afholdt en Konference den 17. Januar 1932 i Odense. Til Deltagelse i denne var indbudt en Repræsentant fra de Afdelinger, hvor Spørgsmaalet „billige Møbler“ var fremtrædende.

Konferencen bragte ingen Løsning paa Spørgsmaalet. De Repræsentanter, der mødte for Afdelingerne, viste sig saa godt som alle at være 1. Kl. Arbejdere, og det var derfor ikke mærkeligt, at de først og fremmest gik ind for at værne Fagets almindelige Priskurant, uanset, om der blev Mulighed for at faa flere Kolleger beskæftiget ved de billige Møbler eller ikke, fastholdt man, at de en Gang vedtagne Akkordpriser for dette Arbejde skulde bibeholdes — ogsaa Arnold Olsen gik med paa denne Linie, og Th. Clausen var alene om at anbefale Nyordningen.

Konferencen endte med et skarpt Sammenstød mellem Arnold Olsen og Th. Clausen, men iøvrigt uden noget positivt Resultat.

Spørgsmaalet var stadig uløst, men ikke bortfaldet; det blev diskuteret ved Generalforsamlinger og Hovedbestyrelsesmøder, men Arbejdet lod sig ikke holde tilbage. Nye Virksomheder dukkede op, uden at Afdelinger eller Forbund formaaede at faa de fastsatte Akkordpriser overholdte.

Der blev derfor igen optaget Forhandlinger med Mesterorganisationerne, og i Foraaret 1933 enedes man om følgende Forslag:

„Ved et den 25. Marts d. A. mellem Repræsentanter for Skandinavisk Sadelmager- og Tapetsererforbund og Sadelmager- og Tapetsererlauget i København samt Centralforeningen afholdt Møde enedes man — under Forbehold af Organisationernes Godkendelse — om følgende:

Arbejdslønnen for Møbler, der forarbejdes paa enklere (simplere) Maade end den, der er lagt til Grund ved Fastsættelsen af de gældende Akkordpriser, vil — saalænge der ikke af Organisationerne er fastsat Akkordpris paa dette Arbejde — være at betale med den betræffende Svends Gennemsnitsløn.

For saa vidt Mester eller Svend kræver Akkordpris fastsat for det paagældende Arbejde, anmeldes Kravet for Organisationerne, der behandler Sagen i Overensstemmelse med de gældende Regler.

Naar saadan Akkordpris fastsættes, foretages en nøjagtig Beskrivelse af Arbejdets Udførelse, og Arbejdet vil derefter — naar nøjagtig samme Udførelse foreligger — være at udføre paa Akkord paa andre Værksteder, for saa vidt en af Parterne kræver det.

Laugets og Centralforeningens Repræsentanter giver Forbundet deres Tilsgagn om: At man med denne Overenskomst for billige Møbler ikke tilsigter nogen Forandring i den hidtil gældende Lønningsform for Arbejde, der falder ind under bestaaende Akkordpriser, men at Forudsætningen kun er at bringe

Overenskomsten i Anvendelse overfor saadanne Møbelarbejder, der ifølge Forarbejdning ikke kommer ind under Priskurantens Bestemmelser.

Denne Overenskomst ophæver Overenskomsten af 15. Maj 1931 angaaende Forarbejdningen og Prisen paa billige Chesterfield-Møbler, idet Priserne for disse Møbler vil være at fastsætte efter nærværende Overenskomst.

Overenskomsten udløber og opsiges samtidig med Hovedoverenskomsten."

Forslaget blev forelagt et Delegeretmøde i Odense den 1. April 1933, hvor den samlede Hovedbestyrelse var tilstede sammen med en Repræsentant for de Afdelinger, hvor Arbejdet med „billige Møbler“ forekom. Det var i de fleste Tilfælde Formændene for de paagældende Afdelinger, der mødte som Delegerede, og kun ganske enkelte, der direkte beskæftigede sig med Arbejdet. Spørgsmaalet diskuteredes meget indgaaende, og Meningerne var fortsat meget delte. Afgørelsen blev truffen ved Navneopraab, og Forslaget vedtaget med 14 Stemmer mod 12.

Med denne Godkendelse blev der et holdbart Grundlag, hvorpaa der siden er arbejdet, og det har vist sig gavnligt og anvendeligt saavel i Storbyer som paa Landet. En Række Overenskomster er oprettet, hvorved de organiserede Svende har faaet legitim Adgang til de Arbejdspladser, hvor de billige Møbler fremstilles, og til vellønnet Arbejde samtidigt med at Stabilitet i Organisationen er tilvejebragt.

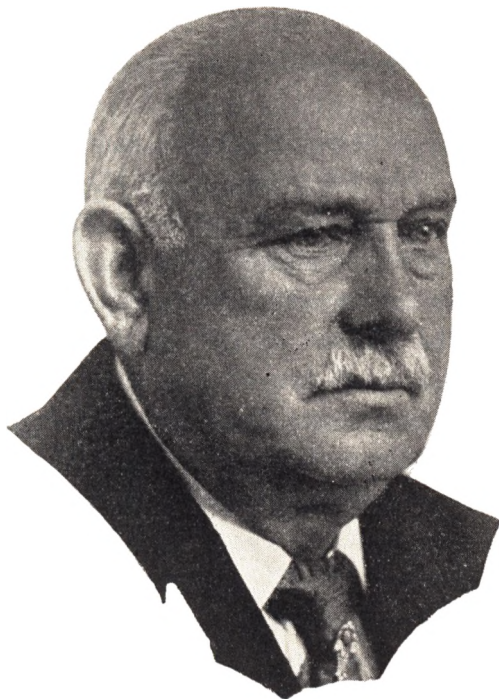
Et Problem af stor Rækkevidde, der havde givet Anledning til Kamp og store Divergenser indadtil i Organisationen, blev herved løst. Spørgsmaalet var baade nyt og gammelt indenfor Faget. I mangfoldige Aar kendte man det billige Knapesæt og den billige Chaiselongue, som en Del Virksomheder havde taget op som et Speciale og udførte som Masseproduktion, og ved hvis Fremstilling Svendene, der var indarbejdet i dette opnaaede en høj Fortjeneste.

Da disse „billige Møbler“ blev forældede, ophævede man paa Trods af Jønsons Advarsler 3-Klasses Priskurant. Mestre og Svende var enige om, at de moderne overpolstrede Møbler kun kunde forarbejdes som 1. Klasses Møbler. Udviklingen sprængte denne Pigtraadsspærring, og i Dag er alle, der satte sig ind i Sagen og kender denne fra alle Sider, enige om, at det var nødvendigt og uundgaeligt ogsaa at komme frem til en holdbar Løsning af Problemet „billige Møbler“.

Da J. P. Jønson fra 1. Juli 1928 trak sig helt tilbage fra Forbundets Ledelse og fra samme Tidspunkt blev tilkendt Pension fra den svenske Landsorganisa-

tions Pensionskasse, blev Th. Clausen konstitueret som Forretningsfører for baa-
de den svenske og danske Del af Forbundet.

Jønson modtog de nyvalgte Medarbejdere i 1925 med udpræget Mistro. Saavel Th. Clausen som Knud Jensen havde begge staaet tilsluttet henholdsvis den syndikalistiske og kommunistiske Bevægelse, og Jønson frygtede, at de vilde tilstræbe en Opdeling af det skandinaviske Forbund. Det var Jønsons store Tilfreds-



J. P. Jønsson ved Afgangen.

stillelse og Glæde at konstatere, at denne Frygt var ubegrundet. Dette gav han Udtryk for gentagne Gange efter at han var traadt tilbage fra Forbundets Ledelse.

Ved Kongressen i 1930 optog man fra svenske Repræsentanter det ogsaa flere Gange under Jønsons Ledelse fremførte Forslag om Valg af en svensk Ombudsmand. Under Hensyn til den Udvikling, Forbundet var inde i og til Fremgangen i Medlemstallet, vedtog Kongressen, at for saa vidt der ikke paa Landsorganisationens Kongres i 1931 blev vedtaget saadanne skærpende Bestemmelser i Industriforbundsspørgsmaalet, at de svenske Medlemmer blev forhindret i at

staa tilsluttet Forbundet, skulde der ved Urafstemning vælges en Ombudsmand.

Da Landsorganisationens Kongres ikke vedtog noget, der ændrede de bestaaende Forhold, tog Hovedbestyrelsen paa første Møde derefter Spørgsmaalet om Ombudsmandens Virksomhed op til Drøftelse. Spørgsmaalet om, hvorvidt Ombudsmandens Kontor skulde være i København eller i Stockholm trængte sig straks frem. Det store Flertal af Hovedbestyrelsen holdt af økonomiske Grunde paa København. Der blev nedsat et Udvalg til nøjere at undersøge Spørgsmaalet og forelægge Forslag til næste Hovedbestyrelsesmøde, men paa dette kom man ikke videre. Levi Carlsson holdt paa Stockholm, og de øvrige paa København.

Sagen blev derefter sendt til Urafstemning, men kun faa af de danske Medlemmer deltog i denne. Det blev med meget stor Majoritet vedtaget, at Kontoret skulde være i Stockholm, og der blev derefter indkaldt Forslag til Kandidater og tre — Axel Mattson, Emil Erikson og Levi Carlsson — blev foreslaaet. Levi Carlsson blev valgt med overvældende Majoritet.

Hermed var de svenske Ønsker opfyldt, og dermed var de svenske Afdelingers relative Selvstændighed, hvad den daglige Drift angaar, i Princippet anerkendt, uden at der dog var sket noget Brud paa Samarbejdet.

Det var denne Ordning, der vedblev at være gældende lige til de Hændelser, som indtraadte med Udbrudet af den anden Verdenskrig, fremtvang en Adskillelse.

Lærlingene indenfor Sadelmager- og Tapelsererfaget

Saalænge Sadelmager- og Tapetsererfaget har været til, har det ogsaa haft Lærlinge. Det var jo dem, der skulde rekruttere Faget. Oprindeligt er de sikkert gaaet umiddelbart over i Mesterstillingen, og har giftet sig, i hvert Fald har Svendetilværelsen ikke været lang i ældre Tid.

Remmesniderlavet (det Lav, der omfattede de fleste Læder -og Skindarbejdere) blev til i 1460. Læretiden var da baade et Privatforhold til Mesteren og en Stilling indenfor Lavet, som Lærlingen tilhørte lige saa fuldt som Mesteren og Svendene.

Privatforholdet bestod i, at Mesteren skulde lære Drengen Faget, og give ham Kost og Logi i Læretiden, og saa længe denne stod paa var han i enhver Henseende Mesteren undergiven og maatte respektere dennes Husorden. Det vil naturligvis sige, at Mesteren i de fleste Tilfælde kunde bruge Lærlingen til al den Gerning, der forefaldt i hans Hus. At dette ogsaa i Almindelighed blev Tilfældet kan enhver gammel Mester og Svend fortælle ikke saa lidt om. Arbejdstiden var som Regel den, som Mester bestemte, d. v. s. omtrent hele Døgnet igennem. Det var dog noget, som ingen hæftede sig ved i ældre Tid. Det faldt saa naturligt, at Lærlingen gik til Haande med alt i Huset og ofte var lige saa meget i Tjeneste hos Mesters Kone som hos denne selv. Alligevel maa man sige, at de fleste lærte Faget godt og kunde deres Ting, naar Læretiden var forbi. At denne efter vore Begreber var haard er sikkert, og de fleste har sikkert følt det som en Befrielse, naar de blev „løsgivne“, som det med et træffende Ord hed.

Men var Lærlingetiden et privat Forhold til Mesteren, var den tillige et Forhold til Lavet. Dette vaagede over, at den, som vilde oplæres i Faget, ogsaa var værdig dertil, og at Lavet kunde være ham bekendt. Han maatte nemlig være ægtefødt og i det hele kommen af Godtfolk.

Var dette imidlertid Tilfældet, blev Lærlingen indkreven i Lavets Bog, og til Vidnesbyrd om, at han nu hørte dette til, skulde han efter Lavsskraaen af 1460

give en Tønde Øl, et Fad Saltmad med tilhørende Brød til Lavsbrødrene. Dermed var Lærlingen efter gammel Skik „sammenspist“ med Mestrene og hørte dem til.

I Lavsskraaen af 1514 er Indtrædelsesafgiften stadigvæk 1 Tønde Øl, men i Stedet for Saltmaden 4 Mark Voks til Messen, hvorhos det tilføjes, at den Mester, der tager en Dreng i Lære, skal følge ham ind for Brødrene og bevise, at alt hvad Drengen angaar er som Lavsartiklerne fordrer.

Naar Lærlingeforholdet, som det fremgaar heraf, ikke udelukkende var af privatretlig Karakter, men tillige et offentligretligt, hænger dette sammen med, at man i det 15. Aarhundrede og endnu længe efter ikke helt og holdent var Privatperson, men tillige Medlem af sin Stand, og den maatte man ikke gøre Skam.

Selve Varigheden af Læretiden fastsattes efter Overenskomst mellem Mesteren og Drengens Forældre eller Værge. En Remmesniderdreng synes i Almindelighed at have været udlært paa 3 Aar, men dette har vistnok i mange Tilfælde været afhængig af, hvormeget der ved Læreforholdets Oprettelse betaltes for Drengens Kost.

For den ældre Tids Vedkommende kan man om Lærlingeforholdet sige, at selvom det ikke altid netop har været, hvad vi vil kalde idyllisk, dog i det store og hele har været godt og svaret til Tidens Krav. Lærlingen optoges i et Hjem, der i de fleste Tilfælde har svaret til det, han udgik fra. Om Misbrug hører vi i hvert Fald intet, og Mesteren har aldrig holdt Lærlinge til Massearbejde eller for at spare paa Svendeløn. Desuden var han, naar det kom til Stykket, ansvarlig overfor Lavet, og har næppe udsat sig for unødigt Kritik.

Lavet var jo ogsaa en sluttet Kreds af ligestillede Mestre, og de optog aldrig flere Lærlinge end det daglige Arbejde krævede, ja de har vel endog ofte lukket af for Tilgang for ikke at udsætte sig for Konkurrence i Fremtiden.

Man maa huske, at Lavet var en Institution, som havde Ret til det Arbejde, der forefaldt i Faget, og af den Grund ønskede man ikke dets Grænser altfor udvidede. Netop derfor var det ogsaa, at man fastsatte, at der skulde gaa et vist Aaremaal, inden en Svend kunde blive Mester. Jo færre om Bestillingen des bedre.

Det var en Betragtning, der passede for de økonomiske Forhold i en lille By, hvor man til enhver Tid kunde overse Afsætningsforholdet og derfor sørge for, at enhver saa nogenlunde kunde have sit Udkomme.

Men denne Betragtning gjaldt ikke, da man i det 17. Aarhundrede fik andre Anskuelse i økonomisk Henseende og i Stedet for at se paa Forholdene ud fra den lille Bys Synspunkt med det begrænsede Marked, gik over til at regne med Land og Folk som en Helhed.

Det var denne Synsvinkel det opvoksende Kongedømme, der 1660 mundede ud i Enevælden, anlagde. Det vilde ikke lade Lavene skalte og valte som de selv vilde, men sørge for, at den stadigt voksende Befolkning kunde faa noget at bestille.

Ud fra en saadan Betragtning var det, at Christian IV som foran fortalt i 1613 ophævede Lavene, og da han ingen Vegne kunde komme med dem, dog ved strenge Forordninger vilde sørge for, at de der vilde ogsaa kunde komme i et Lav og tillige, at enhver Dreng kunde blive oplært i et Haandværk eller andet, hvorved han kunde tjene sit Brød.

Hovedsynspunktet var, at der skulde arbejdes og produceres, saa Land og Folk kunde vokse i Velstand.

I Overensstemmelse hermed udstedtes der den 10. December 1621 en Forordning, der bestemte, at hvis Forældrene ikke havde Formue til at betale for deres Børns Kost ved Læreforholdets Oprettelse, da skulde saadanne Børn, saavel som Faderløse og Hittebørn, der sattes i Haandværkerlære, klædes af den Almisse, Borgerne godvilligt vilde give. Desuden kunde der i Kirkerne opsættes en særlig Tavle i tvende Farver, hvori der kunde indsamles Bidrag, og de Børn, der nød godt af dem, forsynes med Vadmels Klæder i to Farver, for at de ikke skulde løbe bort, og de bedre kunde kendes af enhver.

De Børn, der sattes i Lære, og for hvilke der intet betaltes, skulde foruden den normale Læretid, tjene nogen Tid som Erstatning for Kost og Klæder, i Fald Mesteren gav dem dette.

Løb nogen af Lære og ikke forbedredes ved den Straf de ifaldt derfor, skulde de paa Bekostning af Byen, Lavet og Kongen sendes til Tugthuset for at arbejde i Jern der, alt eftersom deres Forseelse var stor til.

De fattige Børn, som sattes i Haandværkerlære og fødtes og klædtes uden Vederlag af Mesteren, skulde være forpligtede til at hjælpe deres Mester eller hans Enke, om de trængte dertil paa Grund af Alder eller Sygdom med en vis aarlig Hjælp, alt efter deres Formue, naar de selv blev Mænd og Mestres.

Som man vil se, er disse Bestemmelser ingenlunde, hvad vi i vore Dage vilde kalde humane. De er udelukkende dikterede ud fra det Synspunkt, at alle

var Staten underordnede og havde at bøje sig for, hvad der ansaas for dens Vel. Slet saa radikalt som det nu forekommer os, var den omtalte Forordning dog alligevel ikke, fordi man var vant til helt at gaa op i den Stand og det Samfundslag, man tilhørte og rette sig derefter. Individuel Frihed var et Begreb, som endnu ikke var blevet til.

Imidlertid var der nu heller ingen, der rettede sig efter de kongelige Forordninger, fordi man i det hele slet ikke var indstillet paa at efterkomme eller i det hele taget at forstaa det Statsbegreb, som Kongemagten vilde have fastslaaet som det ene rette.

Baade Lavs- og Lærlingeforhold vedblev at glide i den vante Skure, navnlig fordi Haandværkerne i Zünften havde faaet et Middel til at værne sig mod enhver Foranstaltning fra oven, der ikke passede det.

Og netop hvad de zünftige Forhold angik var Sadelmagerne nogle af de skrappeste. Rettede Mestre og Svende sig ikke efter dem, kunde de være visse paa ikke at faa en Svend i Arbejde og aldrig at faa en Dreng anerkendt som værdig til at færdes som Svend, naar han havde udlært. Zünften var en Magt, som gjaldt i hele Danmark og Tyskland.

Det var da ogsaa mod den, Enevælden rettede sine Vaaben, da den i 1681 paany rettede et Slag mod Lavene, stadigt ud fra den Opfattelse, at alt og alle var Statsmagten undergIVEN. Lavene fik kun Lov til at bestaa, naar de føjede sig efter de Forskrifter, Kongen gav. I samme Aand var en Forordning af 6. Maj 1682 om Haandværksvende og -Dreng. Den Eneraadighed, som Svendene hidtil havde udvist, skulde slaaes ned, og selvfølgelig skulde Drengene ikke gaa Ram forbi.

Ligesom Svendene skulde Drengene „trolig og flittig forrette deres Tjeneste samt hvis deres Mester dem befaler, og til den Ende indfinde sig paa paa deres Mesters Værksteder paa de Tider, som ved hvert Haandværk er brugeligt.“

De Svende og Dreng, som fik Kost hos deres Mester, skulde være tilfreds med den Kost, som Mestrene gav dem. Hvis en Dreng handlede derimod, skulde han straffes med Vand og Brød i 2 Dage i Raadhuskælderen. De skulde rette sig efter de Tider, Mesteren bestemte for Maaltiderne og være hjemme om Aftenen Kl. 9 om Vinteren og Kl. 10 om Sommeren. Til Gengæld forpligtedes Mestrene til — og det var første Gang, at Lærlingeforholdet ordnedes ved Lov — flittigt at undervise Lærlingene, under Straf af 30 Rdlr., ligesom der skulde oprettes skriftlig Kontrakt mellem Parterne. Hvis en Lærling inden For-

løbet af 6 Mdr. efter Kontraktens Oprettelse fandtes uegnet til Oplæring, skulde han opsiges, og hvis Mesteren forsømte dette, var han ansvarlig overfor Lærlingen.

Som man ser, var der dog ogsaa her forordnet en vis Beskyttelse for Lærlingene, men iøvrigt kan man gaa ud fra, at alt, hvad dem angik helt er blevet ved det gamle, og nogen synderlig Forskel, hvad hele Lærlingeforholdet angaar, skete der heller ikke ved Forordningen af 21. Marts 1800 udover, at der fastsattes bestemte Takster for en Lærlings Indskrivning i Lavet, thi under dette hørte han stadigt.

Kun var Aanden nu bleven en anden end tidligere under Enevælden, for saa vidt som det ikke længere i den Grad var Underordningen som betonedes, men nu mere lagdes Vægt paa de Rettigheder, hver Part havde.

Ingen Svend skulde saaledes have Lov til at befale over andre Drenge end dem, Mesteren havde underordnet ham, lige saa lidt som han maatte bruge Drenge til noget, der var Haandværket uvedkommende, heller ikke maatte Svenden uden Mesterens udtrykkelige Tilladelse revse Lærlingen med Huk eller i det hele behandle ham usømmeligt.

Mesteren skulde være forpligtet til at oplære Lærlingen saaledes, at denne efter Læretidens Udløb kunde aflægge en god Prøve som Svend. Især skulde Mesteren i de Haandværk, hvor Tegning var fornøden eller nyttig, holde Lærlingene til at modtage Undervisning paa Kunstakademiet; hvis Mesteren ikke sørgede herfor, da skulde han bøde 50 Rdlr. til de fattige.

Iøvrigt havde Mesteren (uagtet de som Husbonder havde Ret til at fordre Lydighed) at behandle deres Lærlinge godt og saaledes som det sømmede sig gode Husbonder, og ikke bruge dem til sværere Arbejde end deres Kræfter kunde taale uden Skade for deres Helbred. Det gjaldt ellers en Bøde paa 20 Rdlr. Hvis Mishandlingen derimod gik ud over Lærlingens Helbred og Lemmer da skulde Mesteren straffes som om Fornærmelsen var tilføjet en Fremmed.

Enevælden var, som man ser, nu bleven faderlig og beskyttende. En anden Sag var det, hvorledes Aanden var indenfor selve Haandværket, og i den Henseende var der ikke foregaaet nogen synderlig Forskel fra tidligere. Lærlingene blev stadigt ved at være den Part, alle kunde hundse.

Det var imidlertid disse Bestemmelser, der vedblev at gælde indtil Lavsvæsenet blev ophævet ved at Næringsloven af 27. December 1857 traadte i Kraft den 1. Januar 1862.

Som bekendt indtraadte da, som Tiden fordrede, Næringsfrihed, og den fri Konkurrence mellem Mestrene indbyrdes begyndte at vise sig og udviklede sig i Tidens Løb under mange forskellige Former, bl. a. ogsaa derved, at Lærlingene nu i stor Udstrækning brugtes som billig Arbejdskraft til Skade for Svendene.

Noget Kontraktforhold mellem Mester og Lærling eksisterede heller ikke længere, og saaledes vedblev det at være til Lærlingeloven af 30. Marts 1889 udkom. Denne gav nærmere Regler for Oprettelse af Kontrakter, men ændrede iøvrigt ikke ved det Forhold, der tillod Mesteren at holde lige saa mange Lærlinge, som han vilde, og det samme gælder iøvrigt de senere Lærlingelove af 1921 og 1937, selvom disse foreskrev en Række strengere Bestemmelser med Hensyn til Lærlingens forsvarlige Uddannelse og hvad den sidste Lov angaar, Aflæggelsen af tvungen Svendep prøve.

Det er derfor forstaaeligt, at Lærlingspørgsmaalet lige fra Fagforeningernes første Tid har været taget op til Drøftelse, og ikke mindst har dette været Tilfældet indenfor Sadelmager- og Tapetsererforbundet.

Navnlig gjaldt dette de Steder, hvor Lærlingene brugtes som Konkurrenter mod Svendene som billig Arbejdskraft.

Det Resultat, som disse Drøftelser affødte var derfor som oftest Forslag eller Krav om overenskomstmæssig Begrænsning af Lærlingenes Antal i Forhold til de beskæftigede Svende.

Saadanne Forslag blev dog altid afvist af Mesterorganisationerne, som ansaa Svendenes Forslag i den Retning for uberettigede.

De Forhold, hvorunder Lærlingene arbejdede, var ikke langt fra de Betingelser, der blev budt en Svend, inden Fagforeningen havde Styrke til at sætte sig derimod, navnlig var Lærlingenes Arbejdstid oftest længere end Svendenes, idet de som Regel maatte møde tidligere om Morgen og blive længere om Aftenen for at rydde op og gøre rent i Værkstedet. Ligeledes maatte de tit arbejde om Søndagen og derefter gøre rent. Lønnen var elendig, paa Landet ofte kun daarlig Kost og usselt Logi.

De første Læreaar benyttedes Lærlingen — i Overensstemmelse med gammel Skik — væsentlig til at gaa Ærinder og køre med Trækvogn ofte i rent Privatjemed.

At en saadan Benyttelse af den halve Læretid ikke var til Gavn for Uddannelsen i Faget siger sig selv, og dette Forhold er da ogsaa ofte blevet fremdraget og kritiseret ved Forbundets Forhandlinger.

Der skulde dog gaa mange Aar, inden man blev fortrolig med og benyttede sig af den Paataleret, Lærlingelovene gav Adgang til gennem Voldgiftsbehandling i Tilfælde af mangelfuld Uddannelse.

Det var egentlig først efter 1925, at man indenfor Sadelmager- og Tapetsererforbundet alvorligt satte ind for at udnytte Lærlingelovens Bestemmelser. Forholdene havde udviklet sig saaledes, at de Virksomheder indenfor Faget, der udførte det bedste og smukkeste Arbejde og derfor var bedst egnede til at uddanne Lærlinge enten kun havde enkelte Lærlinge eller som oftest slet ingen. Derimod var det et meget stort Antal Smaamestre, der antog Lærlinge over en lav Sko, uden Hensyn til, om der paa deres Værksteder forekom Arbejde, der betingede en forsvarlig Oplæring eller ej.

Resultatet udeblev naturligvis ikke. Forbundet fik Tyverne igennem en Tilgang af unge Medlemmer, der var daarligt oplærte og kom til at høre til den faste Stab af Arbejdsløse, og naar de havde opbrugt deres Maximum af Arbejdsløshedsunderstøttelse som Regel lejede et Kælderværksted og antog en Lærling, der kun havde Udsigt til at friste samme Skæbne som „Mesteren“ eller havde endnu daarligere Udsigter.

Forbundets Ledelse tog Kampen op mod dette Uvæsen paa Grundlag af Lærlingeloven. Ved Artikler i Medlemsbladet og Cirkulærer til Afdelingerne opfordrede man Medlemmer og Tillidsmænd til at interessere sig for Lærlingenes Uddannelse og oplyse Forbundet om, naar en ung Kollega ikke kunde klare sig som Svend paa Grund af daarlig Uddannelse hos Læremesteren.

Tillidsmanden fik Paalæg om at sætte sig i Forbindelse med den unge Kollegas Forældre og oplyse dem om Lovens Bestemmelser samt tilbyde dem Forbundets Assistance.

Mestrene havde en naturlig Interesse i, at de unge Svende, der kom ind i Faget, var dygtige og godt oplærte, og Forbundet indledede derfor en Forhandling med Lavet og Landsforeningen om Indførelse af tvungen Svendep prøve.

Efter en Række Forhandlinger enedes man om et Forslag til Regler for Af læggelse af tvungen Svendep prøve, som Parterne i Fællesskab indbragte til Socialministeriets Godkendelse. Denne forelaa den 28. Marts 1931, og den 28. Marts 1933 traadte den tvungne Svendep prøve i praktisk Virksomhed.

Skuemestrene blev nu Mestre og Svende i samme Antal og med samme Beføjelse. En permanent Bedømmelseskommision bestod af 2 Mestre, hvoraf den ene skulde være Formand samt 1 Svend.

Denne Ordning kostede en Del Besvær at faa indarbejdet. De lokale Haandværkerforeninger samt Fællesrepræsentationen for Haandværk og Industri følte sig tilsidesat ved Nyordningen. Læremestre og for saa vidt ogsaa de unge Mænd, der skulde aflægge Svendep prøve, var meget skeptiske og betænkelige ved, at to ofte helt fremmede Mænd skulde kontrollere Arbejdet og give Karakterer, hvorefter den endelige Godkendelse blev foretaget i København.

Ved Revisionen af Lærlingeloven i 1937 blev en Række vel motiverede Reformers gennemførelse, ikke mindst ved det Arbejde, der i den Henseende udførtes fra socialdemokratisk Side. Blandt andet fik Forbundet gennem Repræsentanter i Svendep prøvekommissionen samme Indflydelse som Lavet.

Tvungne Svendep prøver blev obligatoriske for alle Fag.

Det faglige Udvalg og Svendep prøvekommissionen dannedes af et lige stort Antal Mestres og Svendes.

Det faglige Udvalg kan indstille, at en Mester eller et Firma, som Udvalget ikke anser for at kunne opfylde Betingelserne for en forsvarlig Uddannelse, ikke faar en Lærekontrakt godkendt. For saa vidt $\frac{2}{3}$ af Udvalget stemmer derfor, skal dets Indstilling følges af de kontraktgodkendende Myndigheder.

Lærlingeloven af 1937 gav ogsaa Organisationerne Adgang til at forhandle om Fastsættelse af en Minimumsløn for Svende.

Forbundet begærede i Henhold hertil Forhandlinger optaget, men kunde ikke naa til Enighed med Mesterorganisationerne. Spørgsmaalet blev da overgivet til et Nævn og ved Mellemkomst af en Opmand opnaaedes Forlig om Lønningssatser for København og Provinsen fra 1. April 1939.

De fastsatte Lønninger var meget beskedne, men i Betragtning af, at det er Minimumslønninger og set i Forhold til andre nær beslægtede Fag maa de endda kaldes antagelige.

Sadelmagerfaget i København:

1., 2., 3. og 4. Læreaar.

8, 12, 16 og 18 Kroner pr. Uge.

Tapetsererfaget i København:

1., 2., 3. og 4. Læreaar.

7, 9, 12 og 16 Kroner pr. Uge.

Bygningstapetsererfaget i København.

1., 2., 3. og 4. Læreaar.

8, 12, 15 og 20 Kroner pr. Uge.

Rejsetøj og Portefeuillefaget i København:

1., 2., 3. og 4. Læreaar.

8, 11, 14 og 20 Kroner pr. Uge.

Sadelmagere og Tapetserere i Provinsen:

1., 2., 3. og 4. Læreaar.

6, 8, 11 og 15 Kroner pr. Uge.

Hvor Mesteren i Læretiden yder Lærlingen Kost og Logi betales:

1., 2., 3. og 4. Læreaar.

1, 1, 2 og 3 Kroner pr. Uge.

Under Krigsperioden 1940—43, hvor Pristallet steg væsentligt, og de voksne Arbejdere opnaaede Dyrtidstillæg, forhandlede der flere Gange med Mestrene om Dyrtidstillæg ogsaa for Lærlingene. Mestrene var dog meget betænkelige ved at gaa ind paa en fast Ordning. De erklærede ikke at have Bemyndigelse til at paalægge Lavets og Centralforeningens Medlemmer at betale højere Løn end den, der var fastsat i Lærlingekontrakterne. De lovede at forelægge Spørgsmaalet paa en Lavsgeneralforsamling og foreslaa Vedtagelse af en Henstilling til Medlemmerne om at betale mindst 2 Kr. pr. Uge i Dyrtidstillæg til Lærlingene.

En saadan Henstilling blev ogsaa vedtaget paa saavel Lavets som Centralforeningens Generalforsamling og skriftligt tilstillet samtlige Medlemmer, men i hvilken Udstrækning den er fulgt vides ikke.

De sidste Aar

Ved Indgangen til Trediveerne indtraadte de økonomiske Følger af Verdenskrigen 1914—18 i sit egentlige akutte Stade, og en hel ny Krise væltede sig i tunge Bølger over hele Livet og syntes at skulle knuse alt, hvad der hidtil var opbygget.

Den begyndte allerede 1929 paa det amerikanske Kornmarked, hvor en vældig Overproduktion havde fundet Sted, uden at Omsætningsmekanismen havde været tilstrækkelig smurt til at fordele den over Verden. Nogle Steder for meget, andre Steder for lidt. Kornpriserne sank, Landbruget savnede Penge og deraf følgende Købedygtighed. Omsætningen gik i Staa, og Forretningsstilstand bredte sig i store Kredse over hele Verden. Fra Land til Land mærkede man Virkningen. England maatte sænke sin Sterling ved at gaa fra Guldet, og da netop dette Land var vor vigtigste Forretningsforbindelse for Afsætningen af vor Eksport, og vi af den Grund fik færre Penge ind i Landet til at betale vor Import med, maatte Danmark følge Trop og sænke Kroneværdien ved ogsaa at gaa fra Guldet.

At hele denne økonomiske Situation i stort Omfang maatte virke videre paa alle vore Forretningsforhold er forstaaeligt. Først og fremmest forringede den Landbrugets Rentabilitet, og da dette yderligere ramtes af Englands Toldforhøjelser og Kontingentering af Importen greb Krisen videre om sig og strakte sig ogsaa til Handel og Industri, hvis Afsætningsmuligheder forringedes. Ingen kunde forudse, hvor langt den vilde række; det visse var en Indskrænkning af Produktionen og deraf følgende Arbejdsløshed, og dermed var det givet, at Tilstanden vilde komme til at spille ind i Forholdet mellem Arbejdsgiver og Arbejder. De første vilde lade Forretningsstilstanden gaa videre ved at sænke Arbejdslønnen, og de sidste vilde væge sig mod Nedsættelsen.

Netop saaledes gik det. 1931 forlangtes Lønnedsættelser paa indtil 20 pCt. Saa fulgte den sædvanlige Rytme i Forhandlingsperioderne: Opsigelse, forgæves



Gratulanter ved Forbundets 40 Aars Jubilæum.

Underhandlinger, 1. og 2. Lock-out-Varsler og tilsvarende Strejkebebudelser — samt Forligsmandens Mægling. I Modsætning til tidligere gik nu Mæglingsforslaget ud paa, at det skulde antages eller forkastes en bloc af de paagældende Organisationer, saaledes at en Ikke-Vedtagelse af blot en enkelt Organisation vilde føre til hele Mæglingens Forkastelse. At der herved vilde komme Vanskeligheder, viste sig ogsaa derved, at der netop var enkelte Sammenslutninger, der ikke vilde gaa med, men tilsidst lykkedes det dog at faa Orden paa det, men Uro og Mudder i Geledderne havde der været, ikke uden Paavirkning fra en stærkt kommunistisk farvet Bevægelse.

Imidlertid, der var igen Fred et Aar, men nogen udstrakt Lejlighed til at nyde den blev der ikke, thi netop i 1932 var det, at Krisen rigtig bredte sig. Man kunde under den foreliggende Valutasituation frygte for store Prissvingninger, overfor hvilke man fra Arbejdside maatte søge at sikre sig, saa at Lønnen kunde følge med. For imidlertid at se, hvorledes Forholdene vilde udvikle sig, havde man indenfor Hovedorganisationerne vedtaget at udsætte Opsigelsesfristerne til 1. Januar 1932.

Fra Arbejdside var man paa det rene med, at det var umuligt at foretage noget Fremstød, og at det gjaldt om at holde sig i Defensiven. Nogen Enighed var det dog ikke muligt at opnaa, — og saa fulgte det sædvanlige Postyr, der endte med Forligsmandens Mæglingsforslag om at forny Overenskomsten for et Aar, hvad man vedtog.

Atter var der Fred et Aar, men at tale om Fred i en Tid, hvor Modsætningerne mellem Parterne var stejlere end nogensinde før, er naturligvis sin Sag. I Virkeligheden var der paa begge Sider stærk Uro. Arbejdsgiverne var krigsstemte og fremkom paany, da 1933 nærmede sig, med Krav om Lønnedsættelse paa 20 pCt. Som saa mange Gange før var en Tilnærmelse mellem Parterne umulig. Lock-out Varsler og Henvendelse fra Statsministeren til Arbejdsgiverforeningen førte intet til, og man stod igen som før overfor en akut Situation, der vilde føre til Storkonflikt, om ikke der blev grebet ind. Denne Gang blev det imidlertid ikke Forligsmanden, der traadte til, men Lovgivningsmagten, der ved Lov af 31. Januar 1933 forbød Strejker og Lock-outer i Tiden indtil 1. Februar 1934.

Udviklingen havde, som det med al Tydelighed vil fremgaa af det foregaaende, ført med sig, at den enkelte Organisation og det enkelte Fag ikke kunde ordne sine Sager indenfor egne Rammer, men stadigt droges ind som Led i den



Hovedbestyrelsen 1930-35.

Chr. Johansen,
Odense.

Knud Jensen,
København.

Osk. Larsson,
Göteborg.

Levi Carlsson,
Stockholm.

Harald Larsson,
Lund.

Arnold Olsen,
København.

Axel Matson,
Göteborg.

J. Tolstrup,
Århus.

Niels Larsson,
København.

Th. Clausen,
København.

staaende Strid mellem Arbejdsgivere og Arbejdere, en virkelig Klassekamp havde Aar for Aar ført til stigende Bitterhed.

Med Rette kunde Th. Clausen paa Kongressen i Stockholm 1935 sige: „Udviklingen viser, at Strejke som almindeligt Middel i Kampen for Forbedringer eller Forsvar af Arbejdernes Levevilkkaar mere og mere træder i Baggrunden. Det er ved Forhandlingsbordet eller gennem udholdende organisatorisk Behandling af de forekommende Spørgsmaal —Mægling og Voldgift— i Forbindelse med Udnyttelse af politisk Indflydelse, at Arbejdernes faglige Interesser vil blive varetaget i de kommende Tider.“

Dette er saa sandt som det er rigtigt. Udviklingen har ført med sig, at det enkelte Fag forsvinder og føjes ind under de fælles Kaar, saaledes at den enkelte Organisations Nej forsvinder i et Flertals Ja.

Vi er kommen endda videre, idet Staten som den øverste Samfundsmagt har maattet optræde og afgive sit Skøn om, hvad der skal være Ret og Skel.

Efter Loven af 31. Marts 1933 skete det endnu en Gang i 1936, da Arbejdsgiverne havde forkastet Forligsmandens Forslag ved at stille Voldgift i Udsigt, om Parterne ikke enedes.

Staten havde dermed vist sit Ansigt og sat en Stopper for de Kraftudfoldelser, der indtil da havde være de frie Organisationers sidste og stærkeste Tilflugt for at sætte sin Vilje igennem.

Hvad var Aarsagen hertil? Nærmest ligger det at søge den i Arbejdsgiverforeningens Taktik, der efterhaanden havde sat alt paa Spidsen ved at samle det hele i en Haardknude, der kun kunde løses ved et Sværds slag, hvis ikke den ene Part skulde give efter. Saa kraftigt og hyppigt havde Kampene staaet paa og bredt sine Virkninger videnom langt udenfor de Kredse, som de stridende selv dannede, at de greb ind i de uden for staaende Forhold og hindrede Samfundsmekniken i at gaa sin rolige Gang. Arbejdet stoppede, Sindene ophidsedes, ingen kunde undgaa at tage Parti. Det drejede sig ikke længer om et økonomisk Spørgsmaal, men som Sagen efterhaanden var dreven ud i sin yderste Konsekvens var den bleven af social Natur. Det gjaldt dybest set om, hvilken af Parterne, der kunde holde længst ud og blive den afgørende. At det i det lange Løb maatte blive Arbejderne som dem, der havde mindst at staa imod med, der i saa Fald kom til at trække det korteste Straa er givet. Skulde man undgaa at give Liv til alle de desperate Kræfter, der var villige til at sætte alt paa et Brædt, maatte der gribes ind.

Alt længe havde der for saa vidt været Tegn til, at noget saadant kunde ske. Baade Forligsmandsinstitutionen og den faste Voldgiftsret var i Virkeligheden saadanne udenfor staaende Magter, der havde virket i de sidste Tiaar. Men nu i Trediverne viste der sig Tegn til, at de ikke længer vilde blive lystrede.

Fra Aar til Aar fulgtes derfor Striden med større og større Spænding af alle.



Vilh. Nielsen.

Hovedkasserer 1907—1925. Fortsatte i Forbundets Tjeneste til hans 70 Aarsdag 15. Marts 1938, hvorefter han afgik med Pension fra Forbundet.

Statsmagten, som efter det Syn, man i det sidste Hundredaar havde taget, egentlig kun var en Slags Natvægter, der blot havde at vaage over den ydre Orden og ingen Ret ejede til at blande sig i de frie Borgeres Samspil, rørte saa paa sig, tvungen dertil af de foreliggende Omstændigheder, og fordi den under de Kriseaar, der havde hersket, mere og mere var bleven selvstændig Part i Sagen gennem de Traktater og Aftaler, der var truffen Landene imellem om Vareudveksling, Clearing o. s. v. Skulde alt dette gaa sin rolige Gang, maatte der være Orden og Regelmæssighed i Samfundets Funktioner. Statsmagten havde faaet en Betydning som ingensinde før. Rundtom viste det sig ved Diktatur og Love af indgribende Betydning. Handel og Omsætning, Industri og Landbrug kunde ikke længere være nogen privat Sag. Det hele maatte gaa efter foreskrevne Regler.

Det er klart, at denne Optræden fra Samfundsmagtens Side har maattet

vække Betænkelighed hos de frie Organisationer ved faktisk at sætte en Stopper for deres uhindrede Bevægelsesfrihed. Betegnende for hele Situationen er det da ogsaa, at det er gennem Lovgivningsmagten, at de vigtige Love om Ferie med Løn, Forbud mod Overarbejde m. v. er fremkommet, selvom der er nogen Sandsynlighed for, at disse Anliggender kunde være bleven gennemførte ved Oversenskomst med de paagældende Organisationer. Naar man fra Arbejderside alligevel slog sig til Ro med Statens Indgriben, skyldes det den Tillid, man nærrede til det da siddende Ministerium Stauning, idet man gik ud fra, at dette aldrig vilde gaa med til noget, der var Arbejderne imod, men hertil kommer som den afgørende Faktor den Samfundsfølelse, der hersker i vor Arbejderklasse. Denne er i sit dybeste Sind langt fra at være revolutionær, men rolig og behersket, vel vidende, at alt i Verden maa have sin Tid.

Dette har da ogsaa vist sig i de sidste Aar, hvor Arbejdernes Hovedorganisation har været en af de ypperste Hjælpere til at bære de Onder, som er kommen over vort Land.

Allerede Krigens Indtræden den 1. September 1939 mellem Tyskland og Polen og dens Udvidelse 2. November samme Aar med England og Frankrig mod Tyskland medførte store Besværligheder for Skibsfarten og dermed for Tilførsel af Raavarer, Brændsel og deslige, ligesom Eksporten fra Danmark til England og de oversøiske Lande blev besværliggjort.

Ganske naturligt frygtede man en stigende Ledighed og ligeledes forhøjede Varepriser som Følge af den forventede Vareknaphed. Med Hensyn til Ledigheden fik Udviklingen dog ikke den Konsekvens, som man havde ventet, idet det viste sig, at dels var der her i Landet et overraskende stort Varelager, og dels bevirkede de efterfølgende Begivenheder, at der paa forskellig Maade blev Brug for Arbejdskraft inden for den stærkt voksende Krigsindustri saavel her i Landet som i Tyskland og Norge.

Ihukommende Prisudviklingen under forrige Verdenskrig og den meget lange Periode der gik, før Arbejderne den Gang fik nogen Dækning for de stærkt stigende Varepriser, indledede De samvirkende Fagforbund allerede i Krigens første Maaned Forhandlinger med Arbejdsgiverforeningen om Oprettelse af et Grundlag for Beregning af Dyrtidstillæg og periodevis Regulering af dette i Henhold til de forekommende Stigninger i Varepriserne.

Efter besværlige Forhandlinger opnaaedes der Enighed om en saakaldt Hovedoverenskomst af 31. Oktober 1939:

„I. Samtlige mellem Organisationer eller Enkeltvirksomheder under Dansk Arbejdsgiverforening og Organisationer under De samvirkende Fagforbund gældende Overenskomster, der kunde opsiges til Ophør den 1. Marts 1940, fornyes for Tiden indtil 1. Marts 1941 paa følgende Vilkaar:

A. Paa Grundlag af det af Det statistiske Departement for Oktober 1939 beregnede Pristal foretages en Regulering af Time-, Dag-, Uge-, Maaned- og Akkordlønninger, saaledes at for hvert Point, som Pristallet er højere eller lavere end det Pristal, paa Grundlag af hvilket Lønningerne sidst er fastsat, vil Lønningerne være at forhøje eller formindske for mandlige Arbejdere med 0,85 Øre pr. Time, for kvindelige Arbejdere med 0,55 Øre pr. Time og for Ungarbejdere med 0,35 Øre pr. Time.

En tilsvarende Regulering op eller ned foretages paa Grundlag af de af Det statistiske Departement for Januar, April, Juli og Oktober 1940 samt for Januar 1941 beregnede Pristal.

Reguleringerne skal dog kun finde Sted, dersom Pristallet er mindst 3 Points højere eller lavere end det Pristal, der var gældende, da Lønningerne sidst blev reguleret.

Den i 1ste Stykke omhandlede Regulering regnes fra Begyndelsen af den Lønningsuge, i hvilken Overenskomsten vedtages, medens de øvrige Reguleringer regnes fra Begyndelsen af den Lønningsuge, i hvilken Pristallet offentliggøres.

De ovenomtalte Tillæg til Lønningerne er at betragte som Dyrtidstillæg.

B. Der nedsættes mellem Hovedorganisationerne et Nævn, bestaaende af 7 Medlemmer, 3 Repræsentanter for hver af Hovedorganisationerne og Forligsinstitutionens Formand som Nævnets Formand og Opmand.

Til dette Nævn kan Hovedorganisationerne indenfor en Frist af 14 Dage efter Overenskomstens Vedtagelse henvise saadanne enkelte Spørgsmaal om Ændringer i Overenskomsternes almindelige Bestemmelser, som Parterne ønsker optaget til Forhandling som Følge af væsentlig ændrede Forhold siden sidste Overenskomstafslutning, og som er uden egentlig lønmæssig Karakter.

Nævnet afgør, hvorvidt Spørgsmaalene under Hensyn til de i foregaaende Stykke indeholdte Bestemmelser kan nyde Fremme, og under hvilken Form dette kan ske.

Opnaas der ikke Enighed ved de saaledes fastsatte Forhandlinger, kan de uafgjorte Spørgsmaal paa Begæring af den ene af Parterne henvises til og afgøres af det i første Stykke omhandlede Nævn, medmindre dette maatte finde det mere hensigtsmæssigt at lade Spørgsmaalet afgøre paa anden Maade, saasom ved faglig Voldgift.

Samtlige rejste Spørgsmaal skal være endelig afgjort inden den 20. December 1939.

- II. Organisationer, hvis Overenskomster har en senere Udløbstid end 1. Marts 1940, og i hvilke der findes Bestemmelser om Pristalsregulering, kan ved Meddelelse inden 15. November 1939 til modstaaende Arbejdsgiverorganisation en Gang for alle i det Tidsrum, denne Overenskomst maatte være gældende, vælge at benytte den ovenfor under I. A omhandlede Regulering af Lønningerne i Stedet for den i de gældende Overenskomster indeholdte.
- III. Andre Overenskomster med en senere Udløbstid end 1. Marts 1940 suppleres med Bestemmelser om Dyrtidstillæg i Overensstemmelse med de under I. A nævnte Regler.
- IV. 1. Overenskomsterne for Landbrug holdes udenfor ovennævnte Ordning.
2. For Dansk Dampskibsrederiforening, hvor Mandskabet delvis aflønnes med Kost og Logi, samt for Fag med helt eller delvis procentlønnede Folk eller Folk, der delvis aflønnes med Drikkepenge, optages særlig Forhandling om ovennævnte Lønordnings Tilpasning for disse Fag. Den herefter trufne Ordning faar tilbagevirkende Kraft fra Begyndelsen af den Lønningsuge, i hvilken nærværende Overenskomst vedtages.
3. For Overenskomster inden for Jern- og Metalindustriens Sammenslutning gælder følgende Særaftale:
Saa længe den mellem Hovedorganisationerne aftalte Regulering i Henhold til Pristallet er gældende, kan ingen af Parterne med en Ændring af Pristallet som Grundlag opsigte bestaaende lokale Prislistor og hermedigestillede Akkordpriser eller andre lokale Aftaler af lønmæssig Karakter, medens Parterne i øvrigt forbeholder sig Retten til Opsigelse i Henhold til Overenskomsten.

V. Tvivlsspørgsmaal vedrørende nærværende Overenskomsts Fortolkning, herunder ogsaa de under Pkt. IV. 2, nævnte Spørgsmaal, for saa vidt Enighed her ikke opnaas mellem Parterne, afgøres endelig af det under I. B omhandlede Nævn."

Der opnaaedes ved denne Hovedoverenskomst Sikkerhed for, at Arbejderne 4 Gange om Aaret fik Dyrtidstillægget reguleret, saaledes at der skabtes fuld Dækning for Vareprisstigningen, selvom denne Dækning først kunde opnaas en vis Tid efter at Stigningen var indtraadt. Ordningen blev ikke i al Almindelighed modtaget af Arbejderne med Begejstring, idet der fra kommunistisk Side udøvedes en stærk Modstand, der gav Anledning til nogle bevægede Generalforsamlinger, men ved Afstemningen var der dog solidt Flertal for Overenskomsten.

Med den pludselige og overraskende Besættelse af Landet den 9. April 1940 fulgte naturligvis Bekymringer og Vanskeligheder. Befolkningen vaagnede op til denne tragiske Virkelighed og afventede med sorgfyldt Ro Begivenhedernes Udvikling.

De samvirkende Fagforbunds Forretningsudvalg blev kaldt til et ekstra Møde samme Dag ved Middagstid, og Forretningsudvalgsmedlemmerne blev i Bygningens Forhal modtaget af tyske Vagtposter med Revolver i Skudstilling og Fingeren paa Aftrækkeren. Vagterne stillede Forespørgsel om, i hvilken Anledning man vilde ind i Bygningen, og meddelte, at man kunde faa Adgang, men ingen fik Lov til at forlade Huset, før Vagtposterne var trukket tilbage.

„Besøget“ gjaldt Socialdemokratisk Forbund og „Matteottikomiteen“. — Det var tyske Emigranter, man allerede var ude efter. De eftersøgte blev dog ikke truffet i Bygningen.

De samvirkende Fagforbunds Forretningsudvalg drøftede ved et kort Møde den alvorlige Situation, der var opstaaet ved Besættelsen, og man enedes om at udsende følgende til de tilsluttede Forbund og Fællesorganisationer:

„I denne for vort Land og Folk saa dybt alvorlige Time sender D. s. F.s Forretningsudvalg en Hilsen til alle vore Kammerater ude i Organisationerne.

Med denne Hilsen følger Paalæg om, at vi for Folkets Skyld bevarer Roen og Disciplinen, at vi for vor egen Skyld koldt og nøgternt tager det,

som maatte komme, at vi bliver paa vore Pladser og gøre Dagens Gerning under de os givne Vilkaar.”

Denne Parole blev sammen med Opfordring fra Forbundets Ledelse om, roligt at fortsætte Arbejdet og fortsat varetage Organisationernes og Medlemmernes Interesser, tilstillet Afdelingerne, der tog Paabudet til Efterretning og loyalt fulgte dette.

Ved Besættelsen blev vor Forbindelse med den svenske Del af Forbundet afbrudt — Kontingentmærker kunde ikke rekvireres eller forsendes, ligesom en naturlig Korrespondance og økonomisk Samkvem var forhindret. De svenske Kammerater var i en Nødssituation, hvorved de blev tvunget til at begynde for sig selv.

Den svenske Del af Hovedbestyrelsen blev omgaaende sammenkaldt til et Møde i Stockholm, hvor man vedtog provisorisk at fortsætte som svensk Hovedledelse samt konstituere de 3 Stockholmer-Repræsentanter Levi Carlsson, Emil Erikson og A. Albertsson som fungerende Forretningsudvalg. Iøvrigt søgte man at opnaa Forbindelse med Hovedkontoret i København, og saa hurtigt det lod sig gøre at faa Udrejsetilladelse herfra til Sverige, blev de fornødne Formaliteter bragt i Orden, saaledes at de i svenske Banker indestaaende Midler blev stillet til Raadighed for det svenske Forbund.

I Marts Maaned 1943 afholdt det svenske Forbund konstituerende Kongres i Stockholm. I denne deltog som Gæster de danske Hovedbestyrelsesmedlemmer. Levi Carlsson valgtes til Forretningsfører for Forbundet, og hermed blev det næsten 50-aarige Forbundsfællesskab mellem svenske og danske Sadelmagere opløst.

Prisudviklingen i Landet og de deraf forekommende Lønreguleringer medførte, at der fra forskellig Side — Banker, Arbejdsgivere og Politikere blev givet Udtryk for Betænkelighed og Frygt for Inflation, forsaavidt den automatiske Lønregulering blev fortsat. Man hævdede, at enhver Lønstigning absolut vilde blive efterfulgt af en tilsvarende Prisstigning, og saa var man lige vidt — Arbejdernes økonomiske Stilling vilde i Virkeligheden ikke blive forbedret — det var Skruen uden Ende, og en Fortsættelse vilde bringe Landet ud i økonomisk Uføre og Vanskeligheder.

November-Reguleringen 1939 — den første efter Hovedoverenskomstens Oprettelse — gav et Tillæg paa 5,1 Øre pr. Time. Januar-Reguleringen 1940 11,05 Øre og endelig blev Stigningen for April Kvartal 12,75 Øre pr. Time, alt for mandlige Arbejdere. Denne Stigning fandt Arbejdsgiverne alt for voldsom paa den korte Tid fra November 1939 til 1. Maj 1940, og man udsendte til Arbejdsgiverforeningernes Medlemmer en Meddelelse om, at da det kunde forventes, at visse Forhandlinger om den foreliggende Situation vilde finde Sted, vil Udbetalingerne være at foretage uden Ændringer i det hidtil bestaaende.

De Retningslinier, der var lagt i Hovedoverenskomsten af 31. Oktober 1939, var hermed brudt, og De samvirkende Fagforbunds Forretningsudvalg udsendte samme Dag en Meddelelse til Organisationerne om, at der ikke var aftalt nogen Forhandlinger om Ændringer, og at man derfor maatte fastslaa, at Hovedoverenskomsten stadig var gældende med Dansk Arbejdsgiverforening, og at Regulering af Lønningerne skulde foretages efter det fremkomne Pristal.

Efter en Del Forhandlinger blev Tillæget udbetalt for de følgende Uger af Maj Maaned, men der var rejst Uro om Pristalsordningen, og denne blev vedligeholdt, saaledes at Regeringen overdrog til Ministeriets Prisudvalg under Statsministerens Ledelse at foretage en Undersøgelse af de foreliggende Forhold og tilvejebringe et Forslag om følgende Spørgsmaal:

1. Pristalsreguleringstillæget.
2. Fremtidigt Grundlag for Pristallet.
3. Fastlæggelse af Varepriser og andet i Forbindelse dermed.
4. Begrænsning af Selskabers Udbyttebetalinger.
5. Deling af Arbejdet ved Arbejdstids-Nedsættelse.

Resultatet af Krise-Udvalgets Arbejde blev Forslag til 9 Kriselove. Deriblandt Loven om Lønstop og Priskontrol.

Loven om Lønstop fastlagde Dyrtdistillæget paa det Grundlag, der var gældende efter Januar-Pristallet 1940. Dette betød, at Arbejderne fra Maj Maanedes Udgang maatte give Afkald paa Løntillæget efter April-Pristallet.

Loven om Priskontrol var tænkt som en Foranstaltning til at holde Varepriserne nede, saaledes at det fastlagte Dyrtdistillæg og det paa samme Tid gældende Prisniveau kunde bevares. Det viste sig imidlertid hurtigt, at det var uhyre vanskeligt, ja i Virkeligheden umuligt at kontrollere Prisudviklingen, og først efter ca. 3 Aars Forløb fik man nogenlunde System i dette Forhold, og det blev

af den Aarsag ogsaa nødvendigt, at regulere Dyrtidstillæget, men dette blev dog kun foretaget en Gang om Aaret ved Overenskomsternes Fornyelse gennem Kendelse af Arbejds- og Forligsnævnet.

Af andre Love, der blev gennemført foraarsaget af Krigen og Besættelsen, skal nævnes Loven om Arbejdsforhold og Arbejdsfordelingsloven. Loven om Arbejdsforhold blev gennemført paa Grundlag af en Henstilling til Regeringen fra Dansk Arbejdsgiverforening og De samv. Fagforbund i Fællesskab. Man var fra de 2 Parter Side enige om at tilbagevendende aarlige Situationer med Optræk til faglige Storkonflikter ikke kunde opretholdes, saalænge Landet var besat af en fremmed Magts Tropper.

Hensigten var at finde en Form, hvorpaa man kunde tale sig tilrette om Lønningernes Regulering og Overenskomsternes Fornyelse med Kompetence for de forhandlende Parter til at slutte paa Medlemmernes Vegne med bindende Virkning, samt at skabe en Autoritet med afgørende Myndighed i det Tilfælde, Parterne ikke indbyrdes kunde tale sig tilrette.

Regeringen optog Organisationernes Henstilling til velvillig Drøftelse i Forbindelse med det af Hovedorganisationerne fremsendte Udkast til Lov om Arbejdsforhold. Forslaget blev i en noget ændret Skikkelse ophævet til Lov den 14. September med midlertidig Gyldighed et Aar.

Ved Gennemførelse af Lov om Arbejdsforhold mistede Arbejderne saaledes midlertidig deres Strejkeret, og med afgørende Myndighed indstiftedes samtidig Arbejds- og Forligsnævnet, saaledes som det er udtrykt i Lovens Paragraffer. Det skal aabent erkendes, at man herved havde gennemført tvungen Voldgift i Arbejdsstridigheder, men den alvorlige Situation og de ganske særlige Forhold, Landet befandt sig i, betingede denne Forholdsregel.

Den 1. Juni 1940 traadte med Gyldighed indtil 31. Marts 1941 Arbejdsfordelingsloven i Kraft. Denne Lov havde til Formaal at fordele det forhaandenværende Arbejde, saaledes at Afskedigelser ikke fandt Sted, og saa vidt det var muligt gav Anledning til at ledige Arbejdere blev taget ind i Beskæftigelsen. Der blev ved Lovens Foranledning indført omfattende Fordelinger af Arbejde, saaledes at der ved en vis nærmere aftalt Indskrænkning i Beskæftigelsen blev skabt Mulighed for at holde de flest mulige i Arbejde. For dem Indskrænkningerne omfatter, gav Loven Adgang til Udbetaling af Fordelingsgodtgørelse, saaledes at der for hver afspadseret 8 Timer udbetaltes en Dags Godtgørelse af samme Størrelse som udbetales af Arbejdsløshedskassen pr. Dag.



Den danske Del af Hovedbestyrelsen 1940.

P. S. Riis, København, Chr. Hansen, Aalborg, S. Lund Jensen, Nakskov, J. V. Jensen, København,
Arnol Olsen, København, Th. Clausen, København, Knud Jensen, København.

Denne Lovs Gennemførelse har haft den største Betydning for Fagenes Arbejdsløshedskasser, hvilket med al ønskelig Tydelighed fremgaar af omstaaende Tabel over Udbetalinger af Fordelingsgodtgørelse.

Iøvrigt har Forbundet og dets Afdelinger under Besættelsens Tid indtil nu arbejdet saa nogenlunde normalt. Det saglige Retsgrundlag er fortsat bevaret. Forekommende Uoverensstemmelser paa Arbejdspladser og mellem Arbejdsgiver- og Arbejderorganisationer behandles paa sædvanlig Maade efter Normens Regler ved Mæglinger, Organisationsmøder og Voldgift. Forhandlinger om Oprettelse af nye Overenskomster finder ligeledes Sted paa sædvanlig Maade.

I August Maaned 1943 forekom en Række Begivenheder — Sabotagehandling mod Fabriker og Virksomheder samt store Strejkeaktioner i en Række danske Provinsbyer, hvilket de tyske Myndigheder benyttede som Motivering for Krav til den danske Regering om at erklære Undtagelsestilstand i hele Landet. Kravet blev stillet Lørdag Formiddag den 28. August, og der krævedes Svar samme Dag senest Kl. 16.

Regeringen og de samarbejdende Partier vedtog enstemmigt at afvise disse Krav, og denne Stilling var i Dagens Løb givet Tilslutning ved et Møde indenfor Arbejderbevægelsen, hvori der i den Udstrækning, Fremmøde var muligt, deltog De samv. Fagforbunds Forretningsudvalg, Fagforbundenes Formænd, Socialdemokratiets Hovedbestyrelse og Rigsdagsgruppe samt Hovedstadens Partiformænd.

Mødet vedtog enstemmigt følgende Beslutning:

„Mødet er af den Opfattelse, at ingen dansk Regering vil kunne acceptere de opstillede Krav og giver Arbejderbevægelsens Repræsentanter Bemyndigelse til at afvise dem“.

Paa et efterfølgende Møde vedtog Forretningsudvalget for De samv. Fagforbund og Socialdemokratisk Forbund enstemmigt følgende Henvendelse til Organisationernes Medlemmer:

„Mødet opfordrer den faglige og den socialdemokratiske Arbejderbevægelses Medlemmer til i den nye, alvorlige Situation fortsat at staa trofast sammen.

Bevar Troen paa Organisationerne, de socialdemokratiske Idealer og det danske Folks nationale og demokratiske Rettigheder.

Mødet opfordrer enhver til at vise Besindighed, Fasthed og Sammenhold“.

Det Svar den danske Regering derefter tilstillede den tyske Befuldmægtigede, havde følgende Ordlyd:



Den svenske Del af Hovedbestyrelsen 1940.

Staaende: A. Albertsson, Stockholm, A. Lundberg, Revisor, Clas Nordkvist, Malmø. Siddende: Emil Erikson, Stockholm, Einar Johansson, Gøteborg, Einar Andersson, Gøteborg, Levi Carlsson, Stockholm.

„Ved den Ordning, der blev truffet den 9. April 1940, etableredes en Tilstand, hvis Hovedformaal var at sikre Opretholdelse af Ro og Orden i Landet. Regeringen har i hele den forløbne Tid haft dette Formaal for Øje, og indtil den sidste Tids Begivenheder er det i det store og hele lykkedes at gennemføre de Bestræbelser, som i saa Henseende paa forskellig Maade er blevet udfoldet.

Regering og Rigsdag har gjort deres bedste for at holde Befolkningen i Ro. Senest er der den 21. August 1943 med Hans Majestæt Kongens Billigelse af Regeringen og Rigsdagens Samarbejdsudvalg med Tilslutning af de samarbejdende Partiers Rigsdagsgrupper blevet udsendt et Opraab, hvori Befolkningen paa indtrængende Maade opfordres til at undgaa uoverlagte Handlinger og bevare Ro og Besindighed. Dette Opraab har fundet Genklang i alle Kredse af Befolkningen, og saavel Arbejderorganisationerne som de store Erhvervsorganisationer har ved Erkæringer, offentliggjort den 24. og 26. August 1943, givet Regeringens og Rigsdagens Opraab deres Tilslutning.

Det kan allerede nu fastslaas, at disse Aktioner har haft Virkning. Der er tydeligt indtraadt en Afspænding, og Regeringen nærer begrundet Haab om, at det vil lykkes at bekæmpe den igangværende Strejkebevægelse, saaledes at Arbejdsforholdene igen vil falde til Ro her i Landet.

Regeringen er, som udtalt i Statsministerens Note af 26. August 1943, rede til at træffe alle til Opretholdelse af Ro og Orden og til Gennemførelse af gældende Lov fornødne Foranstaltninger under Anvendelse af alle Statens til Raadighed staaende Magtmidler i Overensstemmelse med de herom gældende almindelige Bestemmelser, herunder Reglerne for Politiets Anvendelse af Vaaben.

En Iværksættelse af de fra tysk Side krævede Foranstaltninger vilde tilintetgøre Regeringens Muligheder for at holde Befolkningen i Ro, og Regeringen beklager derfor, at den ikke kan finde det rigtigt at medvirke til disse Foranstaltningers Gennemførelse“.

Efter at have modtaget den danske Regerings Svar, proklamerede den Øverstbefalende for de tyske Tropper i Danmark militær Undtagelsestilstand. Proklamationen blev udsendt Søndag Morgen den 29. August Kl. 4,10 med øjeblikkelig Virkning. Det bestemmes heri, at Embedsmænd og Funktionærer ved offentlige Myndigheder og Institutioner loyalt skulde fortsætte med at opfylde deres Embedspligter, samt at de skulde efterkomme de Anvisninger, der blev givet af de tyske Myndigheder.

Sammenstimlen og Forsamlinger af mere end 5 Personer paa Gader og of-



Hovedbestyrelsen 1942-44.

Carl Nielsen, Odense, H. Rondahl, København, Chr. Villadsen, Aarhus, S. Lund Jensen, Nakskov, P. S. Riis, København, N. P. Hansen, København, E. Hoffmann Nielsen, Esbjerg, J. V. Jensen, København, Knud Jensen, København, Th. Clausen, København, Arnold Olsen, København.

fentlige Steder blev forbudt, ligesom det var forbudt at afholde Forsamlinger af nogen Art.

Lukketiden fastsattes til Mørkets Frembrud, og fra samme Tidspunkt var enhver Trafik paa Gaden forbudt.

Afbenyttelse af Post, Telegraf og Telefon blev indtil videre forbudt.

Enhver Strejke blev forbudt. Opfordring til Strejke til Skade for den tyske Værnemagt straffes i Reglen med Døden.

Endelig bestemtes, at Overtrædelse af disse Bestemmelser vilde blive straffet ved tyske Standretter.

Mod Voldshandlinger, Sammenstimlen o. s. v. vil der hensynsløst blive gjort Brug af Vaaben.

Proklamationen blev udstedt i Henhold til Haag-Konventionen Artiklerne 42 til 56.

Det er bemærkelsesværdigt, at den af den tyske Øverstbefalende udstedte Proklamation i sin Virkning og Omfatning ikke var saa streng som de Krav, man stillede til den danske Regering — bl. a. var undladt et Krav om Bod og særlige Forholdsregler overfor Byen Odense, men som man vil se, berørte den trods alt Fagforeningerne væsentligt, idet det naturligvis vanskeliggjorde deres daglige Virksomhed, at der var indført den tidlige Lukketid og specielt med Mødeforbud og Forbud mod Strejke, ligesom Afbrydelsen af Postbesørgelse, Telefon og Telegraf naturligvis virkede generende.

Undtagelsestilstanden blev opretholdt ca. 5½ Maaned, ihvorvel der forholdsvis hurtigt blev Lempelser med Hensyn til Post, Telefon og Telegraf og ogsaa i nogen Grad i Mødeforbudet.

Ved Ophævelsen af Undtagelsestilstanden er dog bibeholdt visse Indskrænkninger som Pressezensur, Kontrol med Radioudsendelser, Strejkeforbud — altsamt Bestemmelser, der kan virke generende og forstemmende, men iøvrigt arbejder Fagforeningerne i det væsentlige paa normal Maade uden særlige Hæmninger.

Tilbageblik

Ser man paa de Former, Arbejderorganisationerne i Tidernes Løb har faaet, er det mærkeligt at iagttage, hvorledes de saare elastisk har føjet sig efter de Krav, der i de forskellige Epoker har maattet stilles til dem, netop fordi de var Udtryk for levende Menneskers Trang til at skabe den ydre Ordning, der rørte sig i den.

Ved nærmere at se paa disse forskellige Former faar man en tydelig Forestilling om, hvad der fremfor alt til enhver Tid har ligget Menneskene paa Hjerte, hvad det er, de har ønsket og krævet, og selv om de Ord, disse Ønsker og Krav har formet sig i, kan være kortfattede og utydelige for os, saa kan vi være vis paa, at bag dem har der levet Haab om og Trang til at gøre sig gældende.

Ser vi nu paa den ældste Foreningsform, vi kender herhjemme for Haandværkernes Vedkommende, nemlig *Gildet* eller *Lavet* og tager Remmesnidernes Skraa for os af 3. April 1460, saa lægger vi straks Mærke til, at hvad det især er kommet an paa for den Tids Udøvere af Haandværket for det første er, at de kan deres Ting og dernæst, at de paa Grundlag heraf faar Eneret til at udøve deres Fag; med andre Ord den Beskyttelse for deres Tilværelse, der gør, at de kan friste Livet. Den forlanger de af Samfundet og forpligter sig saa til Gengæld at levere godt Arbejde.

Hvorfor netop Eneret? Fordi Levevilkaarene i en middelalderlig Købstad med dens ringe Indbyggertal var saa fattige, at den, der til Gavn for Samfundet udøvede en vis Bestilling, ogsaa maatte have Garanti for, at ikke alle og enhver gik dem i Næringen. Deri var baade Mestre og Svende enige, og til at begynde med havde de sidste ikke Brug for nogen anden Organisation end den Lavet dannede.

Men Lavet var noget mere end en faglig Forening. Det var tillige et Gilde, det vil sige en Sammenslutning af en særlig Kreds af Mennesker, der skulde træde

i Stedet for Slægt og Familie og yde det Værn, som alene denne var i Stand til under Middelalderens Retsvæsen. Gildet hjalp i Sygdom og Nød, og indenfor det havde man sine Venner og sit Tilhold i Sorg og Gammen.

Men i Længden kunde hverken Lavet eller Gildet give Svendene tilstrækkeligt Værn. Der kom nemlig en Tid, da Antallet af Svende blev større end Mestrenes, og Mestrenes Lavseneret hindrede dem i at blive selvstændige. Da kunde Svendene ikke gøre Regning paa stadigt Arbejde, men maatte indstille sig paa ofte Aar igennem at være paa Vandring og kun i kortere Tid være i Arbejde.

Saa gjaldt det selvfølgelig om at forme en Organisation, hvis Opgave det først og fremmest blev at hjælpe den rejsende Svend. De Former denne fik var Zünften, alle disse Skikke og Vedtægter, hvis Formaal var at yde Hjælp paa Vandringer og hævde Svendenes Ære og Retsstilling.

Det skete gennem Geskænken, Grussen og Umfrager, det Rundspørge, hvorigennem man gav Meddelelse om svigtende Kolleger og daarlige Mestre.

Men nogen videre Magt havde dette Svendelav ikke. Dertil var Organisationsformen for svag og Ledelsen for skiftende. Man kunde nok hjælpe den vandrende Svend, men derudover heller ikke noget. En Svend, der var syg, fik jo nok lidt Støtte og blev nogenlunde plejet paa Herberget, og døde han blev han saa vidt muligt puttet hæderligt i Jorden. Men hæve Standen evnede man ikke og sætte Mestre Stolen for Døren lod sig kun gøre, hvis man alle gik paa Landevejen, hvad ganske vist hændte, men aldrig fik Betydning.

Det eneste Skud, de gamle Svendelav skød, var Oprettelsen af regelmæssige Sygekasser. En saadan havde Sadelmagersvendene i København, og den oprettedes i 1828.

Under de Erhvervsforhold, der udviklede sig efter at Næringsloven af 1857 var traadt i Kraft og den frie Konkurrence blev sat i Højsædet, duede det gamle Svendelavs Former ikke. Den Udvej, der derefter stod Svenden aaben, var enten fortsat at friste Livet som Lønarbejder eller at nedsætte sig som mindre Mester, ofte under daarligere Kaar end Svendens.

Overfor den Situation var det nødvendigt at tilstræbe en ny Organisationsform, der tog Sigte paa at yde Værn og Hjælp for Arbejderen i hans evige Kamp mod Arbejdsgiveren, hvis Interesse under de økonomiske Forhold, der nu lidt efter lidt udviklede sig, til at blive helt andre end Arbejderens.

Under de gamle Forhold var den gifte Svend et Særsyn og aldrig agtet, sjældent taalt. Nu under de nye Forhold blev det Reglen. Svenden blev Arbejder,

som det kom til at hedde for at skabe et Udtryk for den nye sociale Klasse, som nu optod, ved Siden af og i Modsætning til de tidligere bestaaende Forhold. Arbejderen blev gift og hjemfaren, blev Familieforsørger, fast bosiddende og vilde være Borger i Samfundet, ligesaa vel som den øvrige Del af Befolkningen.

For at værne Arbejderen og fremme hans Interesser skabtes den moderne Fagforening med bestemt Front mod Arbejdsgiveren. Vi har foran set, hvorledes Programmet formedes i Sadelmagernes ældste Fagforeninger, og hvorledes det kneb for dem at staa fast og holde sammen i Overgangstiden mellem gammelt og nyt. Skiftende og svigtende Medlemsbestand, evigt nye Bestyrelser, ringe Pengemidler og lokalt begrænsede, evnede de intet at gøre uden at holde Møder og udtale Ønsker, der aldrig gik i Opfyldelse.

Dog Spiren var lagt, og af den groede Træet, først langsomt og tit truet af indre Svaghed og ydre barske Vinde, men da det endelig havde slaaet Rod, kom der Grøde i det. Det var dog egentlig først det Slægtled, som var kommen til Skelsaar og Alder i Halvfemserne af forrige Aarhundrede, der forstod at hæge om Træet, men saa bredte det ogsaa sine Grene over det ganske Land. Fagforeningen var blevet til et Fagforbund, Svendene fra Fagfæller til en Arbejderstand, en Stand i Fremvækst, hvis Maal ikke blot var at sikre sig en nogenlunde ordentlig økonomisk Tilværelse, men at være med til at regere Land og Rige. Den vilde ikke længer være Underklasse.

Ser vi nu paa Skandinavisk Sadelmager- og Tapetsererforbund i sin første Form, saaledes som det kom til Verden paa den første Kongres i Malmø 1892, saa er det interessant at se, hvor beskedne de første Skridt var, det tog. En lille Hovedbestyrelse paa tre Mand, en Formand, en Sekretær og en Repræsentant, om hvis Virksomhed der iøvrigt ikke siges andet, end at den skal holde Møder i første Halvdel af Maanederne Februar, Maj, August og November.

Sandt at sige naaede den heller ikke stort længere; og det blev først fra Reorganisationen i Göteborg 1894, at Væksten tog Fart. Men fra da af skød den ogsaa det ene Skud efter det andet. I 1896 var den vokset til 11 Afdelinger og 1900 til 36. Provinserne var kommet med i Hovedbestyrelsen, men hvad vigtigere var, det havde faaet den drivende Kraft i *I. P. Jønson*, og sikkert den eneste Mand, der evnede at gøre Forbundet skandinavisk, fordi han og Forbundet var et. Dansk og svensk og senere norsk fik i ham en Fællesnævner. Han rejste fra Sted til Sted, talte, agiterede eller snarere besøgte de forskellige Byer, hvor han saa at sige opsøgte Medlemmerne Mand for Mand, forstod baade at tale

godt for dem og være Kammerat med dem og faa dem ildnet op. Egentlig var han mere Taler end han var Forretningsfører og Administrator. Man kan ikke sige, at Pennen var hans stærke Side. Det var ved sin Personlighed og dens indre Glød, at han virkede. Han blev da ogsaa den faste Tap, hvorefter alt drejede sig.

Med ham fik Forbundet i Lighed med andre Forbund sit faste Midtpunkt, idet han blev den lønnede Fører, der helt kunde tage sig af Sagerne. Stor var Lønnen ikke, 800 Kr., men mere var der nu ikke Raad til den Gang. Det hele var jo ogsaa i sin Vorden og maatte hvile paa den ledende Personlighed, om det skulde blive til noget. Men Jønson var ogsaa Mand for at klare det uden alt for meget Skriveri. Det er et Spørgsmaal, om der i de første Aar eksisterede andet Arkiv end det, der laa i Jønsons Hoved. I hvert Fald har der ikke været noget at finde. Jønson havde imidlertid Diktatorblod i Aarerne og vidste, hvad han vilde, og han fik ogsaa som Regel sin Vilje.

Forbundet voksede fra Aar til Aar, den ene Afdeling efter den anden kom til, alle holdt sammen ved Jønsons Arbejde og personlige Nærværelse, thi snart var han i Jylland og snart i det nordlige Sverige, overalt satte han Sving og Bevægelse i Organisationsarbejdet.

Naturligvis maatte der, efterhaanden som Virksomheden voksede, nye Udvidelser i det rent administrative Apparat. Der kom lidt efter lidt en udvidet Hovedbestyrelse, en selvstændig Hovedkasserer, saa et Repræsentantskab, senere særlige Distriktsledere o. s. v., en Udvidelse af Styrelsesmekaniken, der var nok saa vidtløftig som den, der fandtes i andre Forbund, hvad der vel dybest set havde sin Aarsag i, at Forbundet spændte over et stort og uensartet Virksomhedsomraade.

Saalænge Jønson kunde holde sammen paa det, gik det, men det kunde naturligvis ikke undgaas, at der nu og da rejste sig baade Kritik og Misstemning mod Ledelsen. Ogsaa Forsøg paa at sprænge Forbundet kom til Orde.

En Gang imellem kunde man synes, at Forbundet ikke havde Bevægelsesfrihed nok ved at være Medlem af De samvirkende Fagforbund. Det var her Københavnerne, der var de utaalmodige, andre Gange var det baade Nordmændene og Svenskerne, der var utilfredse.

Nægtes kan det heller ikke, at Forholdene i disse Lande var forskellige fra de danske. I dem tenderede Arbejderorganisationerne i Retning af at organisere sig i Industriforbund, i hvilke de hidtil værende rent fagmæssigt ordnede Forbund ikke kunde gaa op. Dannelsen af Industriforbund blev da ogsaa An-



Kongressen 1942, København.

ledningen til, at Norge faldt fra, saa at kun Danmark og Sverige var tilbage i Forbundet; men ogsaa i det sidste Land var der nogen Stemning for at slaa ind paa Industriforbundsideén, efter hvilken den svenske Landsorganisation var dannet.

De svenske Afdelinger af Forbundet stillede sig dog paa faa Undtagelser nær mod Tanken om at slippe dette, selvom de holdt paa en noget større Selvstændighed.

Den fik de ogsaa ved Ansættelsen af en særlig svensk Ombudsmand med Bolig i Stockholm. Selvom man fra Hovedbestyrelsens Flertals Side holdt paa Enheden ved at ønske, at den svenske Ombudsmand skulde have Sæde i København, maatte man dog i den Henseende rette sig efter de svenske Ønsker.

Det var sikkert en Hjertesorg for Hovedbestyrelsen at gaa med hertil fordi man heri saa en Splittelse af Forbundet. Faktisk var det vel ogsaa Spiren til en saadan, men det var dog først de ganske forandrede Forhold, der fremkom med den sidste Verdenskrig, der førte til en formel Ophævelse af Forbundet som svensk-dansk.

I. P. Jønson hørte til Fagbevægelsens Pionerer. For ham var Enheden alt, og dette medførte, at han til Tider ikke forstod eller var lydhør for de Rørelser, der kom frem i de yngre Slægtled, som efterhaanden voksede op. Nu og da kunde der staa Gny i de Kampe, der i den Anledning opstod.

Det nye har imidlertid ogsaa sin Ret, hvad Jønson ikke altid forstod. Han havde fundet Hvile i den Tilstand, han selv havde været med til at skabe, og kunde derfor forivre sig mod de nye Kræfter.

Det blev dem, der ved Kongressen i 1925 fik den egentlige Ledelse, thi selvom Jønson valgtes til Forretningsfører, fik han ved sin Side *Th. Clausen* som Leder af de danske Sager, og dermed var Forbundet i Virkeligheden reelt om ikke formelt delt i to selvstændige Omraader.

Med *Th. Clausen* er et nyt Slægtled traadt i Spidsen for Forbundet, et Slægtled, der er født med Bevidstheden om, at de hører til en ledende Klasse i Samfundet. Var Jønson i mange Tilfælde opportunistisk sindet og tog hvad der laa lige for og var lettest at naa, har *Th. Clausen* den fødte Leders Følemaade i hele sin Tankegang. Det, han anser for rigtigt, gaar han ind for, og fra det viger han ikke.

Som Leder af Forbundet i sin Helhed efter Jønsons Afgang har han forstaaet at samle Traadene i sin Haand og styre efter et sikkert Bestik. I mange

Henseender bedre udrustet end Mændene fra det foregaaende Slægtled, hører Causen ubetinget til dem, der baade kan „læse og skrive“.

Det, der imidlertid er Hovedlinjen i Forbundets Historie, er, at fra en lille, lidet agtet Organisation, er bleven en Magt, der maa regnes med, et Led i Samfundets Mekanisme, der ikke kan undværes i et frit Land, hvor Folket gennem en demokratisk Ordning selv bestemmer sine Sager. Det vil ikke længer kunne tænkes, at Spørgsmaal, der vedrører Arbejdernes dybeste Livsanliggender, ordnes uden deres Mellemkomst.



Forretningsudvalget

Har Nutiden end vist, at andre Magter kan træde til og øve deres Indflydelse, saa vil denne dog aldrig kunne tænkes at gaa udenom den Organisation, der repræsenterer den store Del af Samfundet.

Vel er det ikke udelukket, at andre Former for Organisationens Virksomhedhed kan blive raadende i Fremtiden, men selv saadanne vil sikkert aldrig blive indført, uden Hensyn tages til den Magt, der staar bag ved Arbejderorganisationerne, dette saa meget mindre som disse ogsaa i deres mer end halvhundredaarige Bestaaen har forandret eller er ved at forandre deres indre Struktur, idet Arbejderstanden i Henseende til Kultur og Oplysning er vokset op til at staa ved Siden af de andre Samfundsklasser. Dette viser sig ogsaa ved den Indflydelse, de har haft udover de snævre Arbejderinteresser, saaledes at Arbejderne har været med til at ordne en saa vigtig Sag som Lærlingens Uddannelse, en Livssag bl. a. for Sadelmager- og Tapetsereforbundet i al den Tid, det har været til. Dette, at den sidst vedtagne Lærlingelov har indført obligatoriske Svendep prøver viser, hvilken Vægt, der lægges paa den faglige Uddannelse.

Naar hertil kommer, at Arbejderstanden gennem sin Deltagelse i det politiske Arbejde i Stat og Kommune og de Mænd, den har stillet ind i Arbejdet, selv i de højeste Stillinger, har hævet sig op i Lighed med de tidligere ledende Lag i Samfundet, kan det med Rette hævdes, at Arbejdet har baaret Frugt, og dette Resultat af de sidste Slægtleds Indsats i dansk Liv og Arbejde kan ikke blive forgæves.

Den norske Afdeling

Den norske Fagbevægelse begyndte ligesom i Danmark i Halvfjerdserne. For vort Fags Vedkommende var den første Fagforening den i 1875 i Oslo oprettede „Kristiania Sadelmaker- og Tapetserersvendenes Forening“, der bl. a. som en af sine Stiftere havde den danske Sadelmagersvend Jantzen, der havde været Medlem af „Internationale“ i København. Foreningen holdt dog kun et Par Aar til 1877-78, da de daarlige Tider ligesom i Danmark greb stærkt opløsende ind i den nye Fagbevægelse. Først 8 Aar efter i 1883 kom der nyt Liv i Foreningen. Den gennemførte heldigt forskellige Aktioner og oprettede ogsaa en Hjælpekasse. Trods talrige Møder, hvor forskellige Forslag drøftedes, led Foreningen dog af Mangel paa Tilslutning, og allerede 1886 fremsatte en nyvalgt Styrelse Forslag om at den skulde opløses paa Grund af manglende Interesse. Dette Forslag blev dog nedstemt med 7 Stemmer mod 5.

I det hele kan man sige, at den norske Fagbevægelse led de samme Kvaler som den tilsvarende danske gennemgik paa samme Tid. For faa Medlemmer i Forhold til Fagets Deltagere, for ringe Midler til at virke med og manglende Interesse for Foreningens Virksomhed.

Det var først om ved Aarhundredskiftet, at der begyndte en Genfødelse for den norske Fagbevægelse og særlig for Kristiania Foreningen.

I Aaret 1898 var der saaledes indledet Forbindelse med det 1894 af Jønson reorganiserede danske Sadelmager og Tapetsererforbund, idet en norsk Kollega deltog i Kongressen i Malmø, hvor det skandinaviske Forbund stiftedes. Aaret derefter foretog Jønson en Rejse i Norge, hvorom han siger, at han mødte Forstaaelse og Begejstring overalt, hvor han kom frem, og da Rejsen var sluttet, var Organisation en Kendsgerning over hele Landet.

Det maa alligevel have været forholdsvis daarlig bevendt med Tilslutningen, thi de senere Oplysninger om de norske Afdelingers Medlemstal og Opret-

telsesdato viser, at Medlemstallet i 1899 kun var 47 over hele Landet, og at Afdelingernes Oprettelse ligger paa forholdsvis senere Aarstal.

Trods den ringe Tilslutning til at begynde med, blev der dog i de første Aar udført et ikke ringe Arbejde, saa at den norske Afdeling efterhaanden voksede og i 1918 talte 640 Medlemmer.

I Mellemtiden var den faglige Landsorganisation i Norge bleven dannet i Aaret 1913, og i denne havde Jønson arbejdet for, at de norske Afdelinger af Skandinavisk Sadelmager- og Tapetsererforbund blev optaget, hvad ogsaa skete, rigtignok med et saare ringe Stemmetail, nemlig 60 Stemmer for og 54 imod.

Af de norske Afdelingers Medlemstal 275 havde kun 110 deltaget i Urafstemningen derom. Aarsagen til dette ringe Stemmetail laa delvis i, at man i mange Foreninger ikke havde Lyst til at gaa ind i Landsorganisationen.

Saaledes skriver Drammen Sadelmager og Tapetsererforening, „at Afstemningen fik et saadant Udfald (25 Stemmer imod) som den fik, kommer deraf, at ingen af os havde Lyst til at gaa ind i Landsorganisationen, da vi er fuldstændig fornøjet med vor Organisation som den er. Og ikke ønsket op i mulige eventuelle Forviklinger, som en Forbindelse med Landsorganisationen kan føre til“.

Hertil kom, at der indenfor denne var Tendenser til Dannelsen af Industrieforbund, hvad der i adskillige Fagforeninger vakte stærk Modstand.

Naar Jønson alligevel holdt paa Indmeldelsen i Landsorganisationen, laa det i, at man baade i Danmark og Sverige var Medlem af disse, og at der endnu paa dette Tidspunkt kun var svage Tegn til de Særstandpunkter, som senere kom til at præge den norske Landsorganisation baade i politisk og organoisorisk Henseende.

Karakteristisk nok for Jønsons daværende Standpunkt er det, at han i Opgivelsen af Stemmetallene fra de Fagforeninger, som havde afgivet Stemmer ved denne Lejlighed, kun opgav 19 Stemmer fra Drammen, der alle lød paa nej, idet han kun opgav de Stemmer, som var afgivet paa selve det stemmeafgivende Møde og saa bort fra 6 senere afgivne Nej-Stemmer.

Herved opnaaede han nemlig at faa Flertal for Indmeldelsen, medens denne vilde have været forkastet, om de 6 Stemmer var blevet opgivet.

Det skulde imidlertid snart vise sig, at Forholdet mellem Jønson og de norske Kolleger aldrig blev saa tillidsfuldt som Tilfældet var i Danmark og Sverige.

Den medvirkende Aarsag hertil var, at Jønson betragtede Landsorganisa-

tionen, efter at den var kommen under kommunistisk Paavirkning, med Mistro, og at han ganske særligt var en Modstander af, at den norske Landsorganisation i en Række Aar stadig havde en Ekstrapaaligning paa Grund af en Række efter Jønsons Mening ulovlige Strejker, en Paaligning, der som Regel ikke oversteg 50 Øre om Ugen, og som Følge heraf skulde udredes af Forbundet.

Den norske Landsorganisation udmeldte sig som bekendt af den internationale faglige Central og tilsluttede sig Moskwa 3. Internationale, og det norske Arbejderparti gik til den kommunistiske Internationale.

Med denne Indstilling i Landsorganisationen og hos en stor Del af de norske Fagorganisationer samt Arbejderpartiet tog Diskussionen om en Omorganisering Fart, og Vedtagelsen om Indførelsen af Industriforbund paavirkede naturligvis ogsaa Forholdene indenfor Afdelingerne af vort Forbund og vandt Gehør her. Da man indenfor Afdelingerne i Sverige og Danmark absolut var imod denne Udvikling, og Jønson personlig var en ivrig Modstander af denne, bevirkede dette et ret spændt Forhold mellem ham og de norske Kolleger. Det var efter det foreliggende ret naturligt ogsaa paa Grund af den lange Afstand mellem Hovedkontoret og de norske Afdelinger, at man i Norge paa en vis Maade tog Styrelsen af de norske Afdelinger i egen Haand. Karakteristisk for den Mistro, som allerede kort Tid efter Indmeldelsen i Landsforbundet viste sig fra Jønsons Side, er en Bebrejdelse, som han 1913 rettede mod Kristiania Foreningen, fordi den havde ladet sig repræsentere paa Møbelsnedkerforbundets Landsmøde og derved efter Jønsons Mening var gaaet bagom det skandinaviske Forbund.

Kristiania Foreningen blev imidlertid ikke Svar skyldig og udtalte i sit Brev af 8. Juli 1913 bl. a. følgende:

„Vi kan selvfølgelig ikke tænke os Muligheden av, at Forbundet kan lægge nogen Hindring i Vejen, om Avdelingen lar sig repræsentere paa en Organisations Landsmøde, naar den er indbudt og har Interesse af at følge denne Organisations Udvikling. Angaaende Foreningens Stilling til Forbundet forøvrigt, vil vore Repræsentanter i denne Sag fremholde, hvad der er Foreningens Ønske. Naar Forretningsføreren skriver, at vor Tillidsmand har handlet bag Forbundets Ryg, saa vil af foranstaaende fremgaa, at det kun er Forretningsførerens egen Fantasi, som har diktert ham dette og aldeles ubegrundet“.

At Jønson dog havde nogen Grund til at følge Udviklingen i Norge med en vis Mistillid, var begrundet nok, idet der baade politisk og organisatorisk i Aarenes Løb udviklede sig store Modsætninger mellem de norske og danske Syn

paa Forholdene, navnlig fordi man i Norge mere og mere gik i Retning af Opdeling i Industriforbund.

Dette kom særligt frem paa et Møde, som afholdtes af norsk Sadelmager- og Tapetserersvendes Arbejdsledighedskasse den 15.—16. Juli 1920, hvor Formanden Rudolf Olsen udtalte, at Modsætningen mellem norske og danske Organisationsformer nu var saa stor, at det ikke længer gik an for os at fortsætte i et skandinavisk Forbund. Han omtalte ogsaa den store Forskel, der var mellem den danske og den norske Fagbevægelses Forhold til den politiske Bevægelse. Det gik ikke an at føre den faglige Kamp paa samme Basis som for Aar tilbage. Den Tid var forbi, da Fagorganisationerne bare skulde føre Agitation og den snævre Lønkamp. Vi maatte nu følge Udviklingens Veje og gaa over til Industriforbund, da Industriforbundstanken utvivlsomt havde Fremtiden for sig.

Denne Indstilling blev modsagt af Foreningen i Drammen, hvis Formand Flugsrud ikke kunde forstaa, at der var nogen Fordel ved at tilslutte sig et mindre Industriforbund, da tilmed det skandinaviske Forbund havde vidst at skaffe sig stor Respekt i Arbejdsgiverkredse.

Jønson ankede over, at han og Forbundet ikke var bleven underrettet om, at en Komité var bleven nedsat angaaende Forandring af Organisationsformen.

Han havde stiftet de fleste Afdelinger i Norge, og den Gang var Rudolf Olsen ikke med. Men nu var de norske Kolleger kommen saa langt i Udvikling, at de vilde gaa andre Veje end deres svenske og danske Kolleger. Den politiske Bevægelse havde intet med den faglige at gøre, den maatte varetages af de politiske og ikke af de faglige Sammenslutninger.

Vort Fag var et Haandværksfag, som ikke havde noget med Industrien at gøre. Udviklingen i Norge var iøvrigt gaaet anderledes end i Sverige og Danmark, men Møbelindustriarbejderforbundet og Skind- og Læderarbejderforbundet kunde umuligt udføre sine Ting saa effektivt som det skandinaviske Forbund.

Han endte med at udtale, at vi ikke burde skilles paa den Maade, og at det vel ikke havde større Hast med Adskillelsen end at den kunde vente til Kongressen i 1922.

Efter en længere Diskussion vedtoges det at henvise Sagen til en Prøvevotering paa Landsmødet, hvorefter den skulde gaa til Repræsentantskabet til Udtalelse. Derefter skulde Spørgsmaalet sendes til Urafstemning under Henvisning til den af Landsmødet foretagne Prøvevotering.

Ved Afstemningen om den norske Arbejdsløshedskasses Flertalsforslag, der gik ud paa Udmeldelse af det skandinaviske Forbund og Overgang til Industriforbund, vedtoges dette med 10 Stemmer mod 5, hvilke sidste afgaves til Fordel for Udvikling af den gamle Organisationsform.

Fuld Enighed var der altsaa ikke mellem de norske Repræsentanter, men man enedes dog om at bevilge Jønson en Sum af 1000 Kr. som Anerkendelse af hans store Fortjeneste ved Stiftelsen af de norske Afdelinger.



Den sidste norske Kongresdelegation 1922.

Jønson gav heller ikke op, men fortsatte Bestræbelserne for de norske Afdelingers Forbliven under skandinavisk Forbund, støttet særlig paa de Afdelinger, som var imod Tanken om Industriforbund, deriblandt særlig Stavanger Afdelingen.

Paa et i København den 25.—27. Juli 1920 afholdt Repræsentantskabsmøde gav Jønson Meddelelse om, hvad der var foregaaet og udtalte der, at dette Arbejde paa at sprænge Forbundet var gaaet udenom dette og uden at de norske Repræsentanter i Hovedledelsen havde meddelt noget derom. Han indrømmede, at den norske Afdeling laa længst borte fra Hovedkontoret, og at det derfor kunde være praktisk at faa en anden Ordning. Han havde derfor givet Tilslut-

ning til et Mindretalsforslag, der gik ud paa, at der skulde vælges en Mand i Norge, som i stadig Rapport med Hovedledelsen skulde lede norske Lønbevægelser bistaaet af en norsk Centralstyrelse.

Mod Jønsons Udtalelse om, at Hovedledelsen ikke var holdt underrettet om Bevægelsen i Norge, protesterede Hornaas. Det var sagt paa et Hovedbestyrelsesmøde. Efter hans Opfattelse virkede den skandinaviske Organisation tungt og langsomt og derfor ønskede man at gaa over til Tanken om Industriforbund.

Ideen herom blev dog ikke afgjort før i 1923, efter at den norske Landsorganisation havde besluttet, at en Omorganisering til Industriforbund skulde foretages. Der blev ingen regulert Urafstemning foretaget blandt Medlemmerne i Norge. Kristiania Tapetsererne udmeldte sig af det skandinaviske Forbund fra 1. Januar 1924, hvilket vedtoges med 36 Stemmer mod 3, og derefter fulgte en hel Del af de øvrige norske Afdelinger i samme Spor; andre opløstes ganske simpelt.

Hvor langt man iøvrigt i Norge var kommen bort fra det skandinaviske Forbund og dets Ledelse fremgaar af en Episode, der foregik i Oslo i Begyndelsen af 1923 ved en Urafstemning om Repræsentanter for Forbundet paa Landsorganisationens Kongres. Der var opstillet 4 Kandidater til dette Hverv, hvoraf Rudolf Olsen fik de fleste Stemmer, hvorimod Jønson, der hidtil havde repræsenteret Forbundet ved Landsorganisationens Møder, kun fik 2.

Stærkere kunde den Stemningsforandring, der var foregaaet i Norge, ikke vise sig.

Den eneste norske Afdeling, der blev staaende i Forbundet, var Stavanger, der saaledes kom til at virke ganske isoleret indenfor den norske Arbejderbevægelse indtil Forbundskongressen i 1925, hvor Spørgsmaalet ifølge hele sin Natur blev et udpræget Kampspørgsmaal.

I Begyndelsen af 1924 havde Jønson i Medlemsbladet skrevet nogle Artikler angaaende de norske Organisationsforhold, og imod hans Fremstilling havde Th. Clausen, som da var Formand for de københavnske Sadelmageres Fagforening, hævdet, at det var Jønson, der optraadte som Splittelsesmand ved, at han opmuntrede Kollegerne i Stavanger til som Enkeltafdeling at blive staaende i det danske Forbund.

I den Anledning klagede den norske Landsorganisation til De samvirkende Fagforbund i København i en Skrivelse af 29. December 1924, hvori de gør opmærksom paa, at det var vedtaget at overgaa til Industriforbund og at det i

Følge denne Beslutning var givet, at de norske Afdelinger af Skandinassisk Sadelmager- og Tapetsererforbund skulde overgaa til de respektive Industriforbund. Dette var ogsaa sket med Undtagelse af Afdelingen i Stavanger! det maatte ansees for ganske urimeligt, at en enkelt Forening indenfor et Fag fremdeles skulde staa tilsluttet det danske Forbund. Dette vilde vel imidlertid nok ændre sig i Tidens Løb og Spørgsmaalet trække sig i Lave.

Foreningen i Stavanger bestod væsentligt af Tapetserere, der skulde overgaa til Møbelindustriarbejderforbundet. Dette havde de imidlertid nægtet, men derimod forlangt sig optaget i Møbelindustriarbejderforbundets Arbejdsløshedskasse.

Nu havde man i Norge en Lov om offentligt Tilskud til anerkendte Arbejdsledighedskasser, der bygger paa Fagforeningerne, men ogsaa indeholdt en Bestemmelse om, at alle et Fags Udøvere kan kræve at blive Medlemmer af vedkommende Fags Arbejdsledighedskasse.

Denne Bestemmelse var bleven bekæmpet af Fagforeningerne, men alligevel vedtaget, og man havde derfor besluttet at gøre et Forsøg paa at holde uorganiserede borte fra Kassen, men i de 18 Aar, den havde eksisteret, havde der kun meldt sig én uorganiseret, som man udstyrede med en gul Medlemsbog, hvorefter han kort efter forsvandt.

Nu kommer altsaa Møbeltapetsererne i Stavanger og forlanger at blive Medlemmer af Norsk Møbelindustriarbejderforbunds Arbejdsløshedskasse. Men foruden det meningsløse i, at de har deres Medlemsskab i København, kommer den Omstændighed, at flere af dem, som gør Krav paa at blive optaget i Arbejdsløshedskassen, har optraadt som Strejkebrydere under Storkonflikten i 1924.

Møbelindustriarbejderforbundet fandt af den Grund ikke at kunne optage dem som Medlemmer af dets Arbejdsløshedskasse, da Følgen heraf vilde blive, at de i saa Fald vilde miste Retten til den offentlige Refusion, og dette alene, fordi Stavanger Tapetserernes Optræden var dikteret af Ondskab og for at skade Møbelindustriarbejderforbundet, var det at man anmodede de samvirkende Fagforbund om at medvirke til, at den eneste tilbagestaaende Afdeling overgik til det norske Industriforbund.

Dette gjorde De samvirkende Fagforbund ogsaa i gentagne Skrivelser til Skandinavisk Sadelmager- og Tapetsererforbund, hvori der bl. a. i Januar 1925 udtaltes:

„Vi synes, at det vil være i højeste Grad uheldigt, om det ærede Forbund

fortsat vil støtte Stavanger Afdeling i sin Vægring mod at rette sig efter den norske Landsorganisations Beslutning, og maa derfor paa det mest indtrængende anmode Forbundet om at bringe denne Sag i Orden i Overensstemmelse med Landsorganisationens Anmodning."

Det norske Møbelindustriarbejderforbund havde ligeledes rettet en Henvendelse til den „Internationale Vereinigung der Schuh- und Lederindustriarbeiter" i Nürnberg, der ligeledes kraftigt opfordrede Jønson til at bringe Forholdet i Orden i Overensstemmelse med den norske Landsorganisations og Møbelindustriarbejderforbundets Ønsker.

Ingen af disse to Henvendelser til Jønson hjalp dog. Han vedblev at støtte sig til det rent formelle, at Stavanger Afdelingen var tilsluttet Skandinavisk Forbund og modarbejdede iøvrigt efter bedste Evne det norske Møbelindustriarbejderforbund, navnlig under den store Konflikt i 1924, hvor han holdt Stavanger Afdelingens Folk i Arbejde hos et blokeret Firma.

Fra de københavnske Hovedbestyrelsesmedlemmer og Afdelingstillidsmændenes Side blev det forsøgt at faa Jønson til at indse det uholdbare i denne Stilling, men han afviste meget energisk dette og hævdede, at Stavanger-Kollegerne var nogle af de bedste Medlemmer, Forbundet havde, og han troede sikkert paa, at Kongressen i 1925 vilde godkende Afdelingens Forbliven i det skandinaviske Forbund.

Dette skete imidlertid ikke, thi paa Kongressen i 1925 led Jønsons Standpunkt et afgørende Nederlag. Der blev nedsat et Udvalg, hvis Betænkning gik ud paa, at Stavanger Afdelingen blev paalagt at søge Tilsknytning til det norske Forbund og indordne sig den Organisationsform, der var bleven gældende i Norge. Vedtagelsen blev truffen ved Navneopraab med 83 Stemmer mod 7. Stavanger Afdelingen blev hurtigt overflyttet til det norske Møbelindustriarbejderforbund ved vort Forbunds Mellemkomst, og den faglige Forbindelse, der havde været afbrudt med de norske Kolleger siden 1924, blev genoptaget ved Th. Clausens Nærværelse paa den først afholdte norske Kongres, og siden har denne Forbindelse været opretholdt, indtil Krigen indtraf.

Men som Afdeling af Skandinavisk Sadelmager- og Tapetsererforbund var den norske Deltagelse ophørt.

Den svenske Afdeling

Arbejderbevægelsen i Sverige er jævngammel med den danske. Den begynder som hos os i Halvfjerdserne i forrige Aarhundrede med Dannelsen af enkelte Fagforeninger, navnlig i Hovedstaden Stockholm. Gennemgaaende er disse Fagforeningers Historie præget af den samme Skæbne, som ogsaa kendetegner de danske. De stiftes af nogle faa varmhjertede Mennesker, men møder gennemgaaende Ligegyldighed og Uforstand, faar kun ringe Tilslutning, opløses og stiftes paany efter kort Tids Forløb, møder atter Modstand og Kulde og kan intet udrette paa Grund af manglende Midler.

Saaledes er det i alt Fald gaaet den første Fagforening indenfor vore Fag — den 1886 stiftede Tapetsererfagforening i Stockholm. Aarsagen var „Fagets Forfald“ som det hedder i det af denne Fagforening udgivne „Minneskrift“. Tilvæksten af Producenter, Mangel paa Arbejde ledede til Fattigdom. Der fandtes en Mængde forskellige Priser paa det samme Arbejde, Kvinder begyndte at sysle med Faget, og mindst Halvdelen af de mandlige Arbejdere gik uden Beskæftigelse. Lavsvæsenets Ophævelse havde fremkaldt en Mængde nye Forretninger, som konkurrerede med hverandre.

Tapetserernes Fagforening fik dog til at begynde med ingen stor Betydning. Den led af indbyrdes Modsætninger mellem Medlemmerne, Møderne var daarligt besøgt, og i April 1887 hensov den stille og kom først til Live igen i November 1888. Heller ikke i sin nye Skikkelse havde den nogen videre Medgang. Som tidligere led den af manglende Tilslutning. Møderne optoges væsentligt af Diskussion om, hvorvidt man skulde arbejde for Indførelse af Timeløn i Stedet for Akkord, uden at man dog naaede til noget Resultat. Foreningen manglede i høj Grad Midler at virke med, hvad der bl. a. fremgaar af Regnskabet for 1889, der viste en Indtægt paa Kr. 131,38 og en Udgift paa Kr. 53,12.

I Aaret 1890 tog man imidlertid for Alvor Løbspørgsmaalet op til Behand-

ling, og paa et Møde i Slutningen af Marts vedtog man følgende Udtalelse:

„Tapetsererfagforeningen udtaler som sin Hensigt, at Indførelsen af en bestemt Minimalløn pr. Time med en begrænset Arbejdstid for hele Aaret som værende den eneste Maade, paa hvilken Arbejdet kan fordeles jævnt og som det eneste Middel mod de Misforhold, som eksisterer for Tapetsererarbejderne i Almindelighed“.

Ret langt naaede man dog ikke med denne Resolution, og Aarsagen hertil var atter indbyrdes Stridigheder, saa at Forsøgene paa at skabe bedre Forhold løb ud i Sandet.

Heller ikke i 1891 naaede man noget Resultat med Hensyn til en Stabilisering af Lønforholdene, og det var først i 1892, at man efter et Par Konflikter med enkelte Firmaer naaede gunstige Vilkaar, for endelig i 1893 helt at gennemføre sine Krav. Dette naaedes dog kun, fordi Arbejdsgiverne stod uden Organisation. Da de i 1894 fik oprettet en saadan, stod de stærkere end Fagforeningen, og denne maatte derfor tilsidst bøje sig for Overmagten og indgaa paa en Overenskomst, der stillede den paa væsentligt ugunstigere Kaar end dem, der var opnaaet i 1893.

Alt dette førte efterhaanden til, at man forstod, at det var vanskeligt at staa ene, og man begyndte at indse det hensigtsmæssige i at tilslutte sig en stærkere Organisation.

Allerede tidligere havde man været inde paa Tanken om at danne en Sammenslutning, der omfattede hele Landet, og der var 1890 dannet et Sadelmager- og Tapetsererforbund, der fik Tilslutning fra de paagældende Fagforeninger i Gøteborg og Malmø, men det var dog først ved Oprettelsen af det skandinaviske Forbund, at man begyndte at faa fast Bund at staa paa.

Allerede 1892 havde man taget fat paa at danne et saadant Forbund, idet der dette Aar holdtes en skandinavisk Konference i Malmø, hvori deltog en Repræsentant for Sadelmagerne i Stockholm, Sven Olsson, foruden en Repræsentant for Gøteborg ved Navn Dahlberg samt Sven Pettersson og A. Stoltz fra Malmø. Fra København mødte der 4 Repræsentanter: Kästel, Jønson, Eckermann og P. Christiansen.

Man vedtog her følgende af de danske Delegerede stillede Resolution:

„Af Hensyn til den store Betydning en Sammenslutning af de 3 nordiske Landes Organisationer i Sadelmager- og Tapetsererfaget vil have for med Sikkerhed og Kraft at kunne virke for en Forbedring af de økonomiske Forhold

for vort Fags Arbejdere, beslutter Konferencen at stifte et skandinavisk Sadelmager- og Tapetsererforbund".

Vedtagelsen vakte dog ikke absolut Tilslutning i noget af Landene. At den i det hele kom i Stand skyldes i væsentlig Grad det nære Naboforhold mellem Skaane og Danmark, der medførte hyppig Udveksling af Arbejdere mellem de to Landsdele, men stort herud over naaede man ikke, og der var derfor til at begynde med en Tendens til at bevare de nationale Forbund. Saaledes gik Tiden til 1894, da man afholdt en ny Kongres i Gøteborg, hvor det skandinaviske Forbund som foran skildret endelig fik fast Form og der blev fastslaaet en fremtidig Samling af Sadelmagere og Tapetserere i de tre Lande.

Danmark var ved denne Kongres kun repræsenteret af to Delegerede, nemlig E. Kästel og I. P. Jønson. Gøteborg mødte med to Repræsentanter, Stockholms Sadelmagere med en, Malmø med to og Helsingborg med en.

Enigheden paa Kongressen var ikke stærkt fremtrædende. Repræsentanten for Stockholms Sadelmagere stemte saaledes imod Oprettelsen af det skandinaviske Forbund, dog kun fordi han mente, at hans Fagforening ikke havde Midler til at svare Kontingent, og Kästel, København, stemte mod den sidste Del af Udtalelsen, hvori det erklæredes, at man ansaa de nationale Forbund for overflødige.

Det viste sig ogsaa for Sveriges Vedkommende, at det skandinaviske Forbund stadigt mødte Modstand. Ved en Række Møder og Generalforsamlinger, hvor Spørgsmaalet drøftedes, blev Tanken om dette afvist, og i det hele taget tydede alt paa, at Forbindelsen mellem Landene egentlig kun blev opretholdt mellem Jønson og enkelte Personer — for Sveriges Vedkommende Sven Olsson, Stockholm, og Ludvig Lundberg, Malmø. Først i 1896 sluttede Sadelmagernes Fagforening i Stockholm sig til det skandinaviske Forbund og derefter i Juni 1898 Tapetserernes Fagforening i Stockholm.

Ved Forbundets 3. Kongres, der afholdtes i Juni 1896, var kun to Afdelinger i Sverige repræsenterede — nemlig Stockholms Sadelmagere og Afdelingen i Malmø.

Det skyldtes i Virkeligheden kun Jønsons Energi, at Tanken om det skandinaviske Forbund blev gennemført. Utallige er de Rejser, han under fattige og vanskelige Forhold foretog. Han opsøgte de enkelte Personer og gjorde Bekendtskab med dem, og det tør sikkert fastslaaes, at kun Jønson med sit intime Forhold og Kendskab til Forholdene i Danmark og Sverige havde været i Stand

til at gennemføre, at Forbundet efterhaanden fik Livskraft. Efterhaanden fik han oprettet Afdelinger i de fleste svenske Byer. Nogen større Fasthed blev der dog ikke over Forholdene, idet man i de gamle Protokoller kan finde Navne paa et Utal af Afdelinger, som er oprettede, men atter igen opløste.

Betegnende er det, at Jønson i sine Beretninger kun enkelte Gange nævner Medlemstal. Forklaringen hertil ligger formentlig i, at Medlemstallet i Sverige var stærkt skiftende, snart op og snart ned, medens det har været mere konstant i Danmark. Uvilkaarligt føres Tanken hen paa den Kendsgerning, at medens man i Danmark paa et meget tidligt Tidspunkt gennemførte en begrænset Ar-



G. A. Jacobsson,
Stockholm.

bejdsløshedsunderstøttelse, der i 1907 blev efterfulgt af den statsanerkendte Arbejdsløshedskasse, var man i Sverige uden Understøttelse i den Hensende indtil 1916.

Den faglige Undertøttelseskasse bød dog kun paa ringe Understøttelsesmuligheder pr. Aar, hvorfor Medlemmerne, naar de havde opbrugt det aarlige Maksimum, ikke tog det særligt højtideligt med Medlemsskabet, men ofte lod sig slette, hvilket naturligvis indvirkede paa Medlemstallet. Dette varierede for hele Sverige i Tiden fra 1899 til 1908 mellem 400 og 600. 1908/09 er Medlemstallet oppe paa ca. 1200, hvorefter Storstrejkenes Virkninger gør sig gældende, og Tallet daler ned paa godt 600. Heromkring holder det sig til 1917, da det kommer op paa 1050. I 1925, da Jønson traadte tilbage, er Medlemstallet i Sverige 1675. I 1932, da Levi Carlsson traadte til som Ombudsmand, var Medlemstallet i Juli Maaned 2745.

Disse Tal viser, hvor forholdsvis vanskeligt og svært Udviklingen er gaaet for sig i Sverige, navnlig paa Grund af den Modstand, Arbejdernes Organisation mødte fra Arbejdsgivernes Side. Mestrene nægtede i mange Tilfælde rent ud at forhandle med Fagforeningerne, og da disse ofte stod svagt og langt fra omfattede alle Fagets Udøvere, var Kampen streng og førte ikke altid til noget gunstigt Resultat.

Naar Heldet dog lidt efter lidt fulgte Arbejderne, skyldes det ikke mindst den Understøttelse, de fandt gennem Forbundet og derigennem ogsaa fra Danmark. Dette gælder saaledes Sadelmagernes Kamp i Stockholm 1898, der efter en Strejke paa 16 Dage førte til en Overenskomst, der i Hovedsagen anerkendte Arbejdernes Krav.

Samme gode Resultat naaedes paa en Del Lønbevægelse rundt om i Sverige i 1906—07.

Imidlertid havde Arbejdsgiverne organiseret sig stærkt, navnlig gennem det centrale Arbejdsgiverforbund og viste dette ved at erklære Lock-out i 1908, men særlig skarpt optraadte det i 1909 gennem en Række omfattende Lock-outer, saaledes mod Transportarbejderforbundet, Lagerskræderiarbejderne, Bryggeriarbejderne, Papirarbejderne, Vej- og Vandbygningsarbejderne, Flaadnings- og Savværksarbejderne og flere andre forskellige Arbejdere, ialt omved 10,000, der alle maatte understøttes af Landsorganisationen, saaledes at denne i de sidste 1½ Aar maatte udrede Kr. 866.501,71 i Understøttelser. Hensigten var tydelig nok den at knuse Arbejdernes Organisationer.

Som Modstød herimod var det, at den svenske Landsorganisation besluttede at erklære Generalstrejke og fra den 4. August 1909 at nedlægge Arbejdet for derigennem at tilvejebringe en Afslutning paa den store Strid.

Ved Indgriben af Forligsmanden kom der dog Overenskomster i Stand med Typograferne og med en Del andre Organisationer, saa at Strejken kun førtes overfor Medlemmer af den svenske Arbejdsgiverforening.

Strejken skulde gennemføres, uden at der ydedes Understøttelser, da man mente, at en saa stor og omfattende Kamp ikke kunde vare ret længe. I denne deltog vore Medlemmer i Sverige, der havde vedtaget ikke at skulde have nogen Understøttelse af Forbundet.

Den 21. August maatte Forbundet dog beslutte at give en Understøttelse, da der forelaa en ligefrem Nødsituation. Hertil medgik 7.182 Kr.

Efter Afslutningen af Strejken for de Arbejders Vedkommende, som faldt

ind under ovennævnte Forlig, blev der 447 Medlemmer tilbage, som vedblivende deltog i Storstrejken. Til disse medgik der Kr. 5526,00 i Understøttelser.

Den 11. September anmodede Forretningsudvalget for Landssekretariatet vore Medlemmer om at genoptage Arbejdet i saa stor Udstrækning som muligt, da det ingen Midler ejede til at udbetale Understøttelser for.

I sin Beretning om denne Strejke paa Kongressen i Kristiania 1912 sluttede Forbundets Formand med følgende Udtalelse:

„Denne store Kamp har været en god Lære for os saa vel som for andre Arbejdere, thi den viser os, at det ikke er nok med Begejstringen, der maa være tilstede, men man kan ikke leve paa den ret længe; vil vi derfor tage store Kamppe, saa maa vi have Penge, saa vi kan hjælpe økonomisk til, ellers vil vi ingen Sejre kunne vinde“.

Ellers har Forbundet gennemgaaende haft Held med de Konflikter, det har været ude i, selvom det ikke netop i hvert enkelt Tilfælde naaede de Maal, der var tilsigtet.

En Undtagelse herfra danner dog den Strid, der førtes mod Brødrene Claessons Fabriker i Kungälv. Aarsagen til denne var, at Indehaveren af disse ikke vilde anerkende Foreningsretten og forbød sine Arbejdere at være Medlemmer af nogen Fagforening. Da disse derpaa nedlagde Arbejdet, antog Fabrikkerne i stort Omfang Strejkebrydere og vedblev at antage saadanne, saa at Striden fortsattes mange Maaneder igennem, for tilsidst at maatte opgives som tabt, idet Fabrikejeren havde tilkendegivet, at han ikke udførte noget Sadelmagerarbejde og derfor ikke vilde godkende vor Organisation, men derimod Grov- og Fabriksarbejderforbundet. Da Arbejderne blev vidende herom, optog de Arbejdet, efter at dette havde været nedlagt i 10 Maaneder og kostet Forbundet 110.000 Kr. i Understøttelser.

En medvirkende Aarsag til dette uheldige Resultat var ogsaa Formanden for Rejsetøjsarbejdernes Fagforening i Gøteborg, Harry Jonsson, der havde givet Hovedledelsen misvisende Oplysninger bl. a. om de strejkendes Alder og Indtægtsforhold, saaledes at mange — specielt unge Kvinder — fik mere i Strejkeunderstøttelse, end de sædvanlig opnaaede i Løn ved Arbejde.

Da Hovedledelsen blev klar over dette Forhold, regulede man paa det sene Tidspunkt af Konflikten Udbetalingen af Understøttelsen, hvilket bevirkede, at en stor Del gik tilbage til Fabriken og genoptog Arbejdet. Forbundet arbejdede videre med Spørgsmaalet ud fra den Forudsætning at faa organiseret de man-

ge Arbejdere. I den Anledning henvendte man sig til Landsorganisationen og anmodede om dennes Støtte til dette Arbejde paa den Maade, at en af Landsorganisationens Sekretærer deltog i Møder med Arbejderne og i eventuelle Forhandlinger med Firmaet.

Dette afslog Landsorganisationen under Henvisning til Organisationsplanen og Industriforbundets Principper, og derefter optog Svensk Sko- og Læderindustriarbejderforbund Spørgsmaalet, og det lykkedes dette at faa organiseret Arbejderne, der var beskæftigede hos Claesson i Kungälv og faa oprettet en Overenskomst med Firmaet. Denne Overenskomst var af en særlig Art, og de afsatte Lønninger var meget lave, men formentlig var det det eneste Grundlag, hvorpaa overenskomstmæssige Forhold kunde tilvejebringes.

Sko- og Læderindustriarbejderforbundet hævdede, at naar man havde afsluttet denne daarlige Overenskomst, var det rent taktisk for at faa et overenskomstmæssigt Grundlag at arbejde videre paa. Firmaet har gennemgaaet en kolossal Udvikling og beskæftiger nu sikkert mere end 1000 Arbejdere. Forbundet har ansat en fast Ombudsmand alene for denne Afdeling, og Forholdene er sikkert nu forbedret ganske overordentligt, saaledes at den langvarige Konflikt med denne Virksomhed dog i Virkeligheden har ført til, at Forholdene trods alt blev ordnede, selvom det blev et andet Forbund, der opnaaede det endelige Resultat.

Dette var iøvrigt ikke det eneste Tilfælde, hvor den Omorganisationsplan, som Landsorganisationen havde vedtaget i Begyndelsen af Tyverne om Overgang til Industriforbund, fik Indflydelse paa Forbundet. Efter denne skulde Sadelmager- og Tapetsererforbundet som Organisation overgaa til Svensk Sko- og Læderindustriarbejderforbund og til Træindustriarbejderforbundet.

Jønson var udpræget Modstander af denne Plan og modarbejdede den ved Landsorganisationens Møder, men ogsaa blandt Medlemmerne mødte den Modstand, og dette medførte forskellige Uoverensstemmelser med de nævnte Industriforbund, ligesom det ogsaa resulterede i visse Vanskeligheder rundt om paa Arbejdspladserne.

Vore Medlemmer, der var afgjort Modstandere af Industriforbunds Tanken, søgte at træffe Aftale med de paagældende Forbund om Grænserne for Organisationernes Virksomhedsområde og for at skabe Klarhed om Stillingen til Spørgsmaalet om Industriforbund, foretage Urafstemning blandt vort Forbunds Medlemmer, men inden Afstemningen afholde Møder i en Række Afdelinger med Medlemmerne, hvor Formanden for Træindustriarbejderforbundet Oscar

Karlén og Karl Karlsson, Svensk Sko- og Læderindustriarbejderforbund, samt I. P. Jønson skulde tale. Resultatet af Urafstemningen blev, at Medlemmerne med overvejende Flertal udtalte sig for at blive i deres gamle Forbund, idet 1108 stemte imod og kun 89 for Industriarbejderforbund.

Bl. a. viste det sig ved nogle Grænsestridigheder med Svensk Metalarbejderforbund. Disse opstod i Slutningen af Jønsons Periode, og kom til at løbe de første Par Aar, efter at Th. Clausen havde overtaget Ledelsen ogsaa af den svenske Del af Forbundet.

General Motors Internationale A/S. havde nemlig opført en ny Fabrik i Stockholm og beskæftigede paa Sadelmagerværkstedet en Del af Forbundets Medlemmer til en meget lav Løn, som Medlemmerne var utilfreds med, og dertil kom, at Firmaet nægtede at oprette Overenskomst med Skandinavisk Sadelmager- og Tapetsererforbund. Det indmeldte sig i Svensk Arbejdsgiverforening, og ved Henvendelse til Landsorganisationen med Forespørgsel om, hvem man skulde slutte Overenskomst med, fik Firmaet i Henhold til Organisationsplanen Besked paa, at Svensk Metalindustriarbejderforbund skulde slutte Overenskomst for samtlige Arbejdere paa Fabriken.

Vore Medlemmer paa General Motor i Stockholm havde trods dette dannet en Værkstedsklub og søgte igennem denne at faa de samme Lønninger godkendt, som var gældende hos Firmaet i København, og da Firmaet i Stockholm nægtede dette og iøvrigt ikke vilde forhandle, indberettede man Sagen til Forbundet, hvorfra man søgte Samarbejde med de Fag, der havde Medlemmer beskæftiget hos Firmaet, men Metalindustriarbejderforbundet gjorde Krav paa at være enebestemmende og klagede til Landsorganisationen. Denne sendte Skrivelser ud til de paagældende Forbund med Paabud om at overmelde de respektive Medlemmer til Metalindustriarbejderforbundet.

Vore Medlemmer, der som ovenfor nævnt var Modstandere af Industriforbunds-Tanken, nægtede at overflytte sig og krævede, at Forbundet skulde søge Forhandling og faa en Overenskomst oprettet. Forbundet fik ogsaa indledet Forhandlinger, men det lykkedes ikke at faa nogen Overenskomst.

Forholdet førte til Konflikt, og denne kom til at løbe i flere Aar og gav stadig Anledning til Klage og Kritik af Forbundsledelsen fra den Del af Medlemmerne fra Sadelmagernes Fagforening i Stockholm, der var beskæftiget ved General Motors Fabriker. Der afholdtes en Række Møder om Sagen, men Forbundet kunde naturligvis ikke føre Krig med Landsorganisationen og Svensk Metal-

industriarbejderforbund, og lidt efter lidt bøjede Medlemmerne sig for Overmagten og overmeldte sig i Metalindustriarbejderforbundet.

Hovedgrunden til den Modstand, der ydedes fra Forbundets Side, var ikke blot den, at det havde taget Afstand fra Tanken om Industriforbund, men navnlig den, at Medlemmerne af Metalindustriarbejderforbundet arbejdede for Lønninger, der laa helt nede paa ca. 90 Øre pr. Time, medens Sadelmagerne oppebar Kr. 1,65, en Lønsats, som man gjorde Forsøg paa at faa gennemført ved de Fabriker, som beskæftigede Sadelmagere ved General Motors Virksomheder, ikke blot i København, men ogsaa i Stockholm og Berlin.

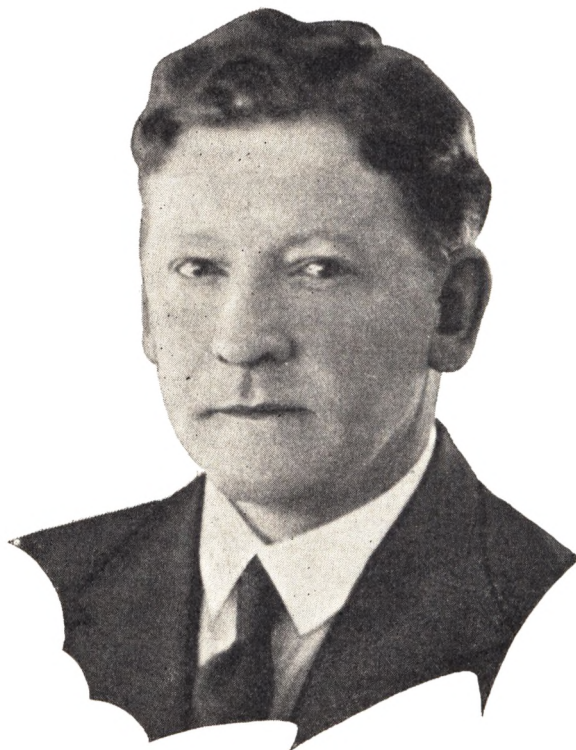
Baade Spørgsmaalet om Industriforbund, men ogsaa Tanken om større Selvstændighed for den svenske Afdeling af Forbundet førte fra sidstnævnte Side til, at der paa Kongressen i 1922 blev foreslaaet Oprettelse af et Sekretariat paa 3 Medlemmer, der skulde være bosiddende i Stockholm og have til Opgave at følge de svenske Afdelingers organisatoriske Liv med Hensyn til Lønninger og Overholdelse af Overenskomster. Det blev den Gang stemt ned, idet Jønson gik stærkt imod det. Han hævdede, at et saadant Sekretariat vilde medføre en Splitelse og Opdeling af Forbundet.

Da I. P. Jønson fra 1. Juli 1928 trak sig helt tilbage fra Forbundets Ledelse og fra samme Tidspunkt blev tilkendt Pension fra den svenske Landsorganisations Pensionskasse, blev Th. Clausen konstitueret som Forretningsfører for baade den svenske og den danske Del af Forbundet. Fra forskellige Sider havde man tænkt sig, at Forbundsfællesskabet mellem de danske og svenske Sadelmagere og Tapetserere vilde staa og falde med I. P. Jønsons Navn og Person, men dette viste sig ikke at være Tilfældet. Th. Clausen blev genvalgt saavel paa Kongressen i 1930 som i 1935, og Samarbejdet bestod under hans Ledelse, indtil Samkvemet mellem Landene blev afbrudt ved Danmarks Besættelse af tyske Tropper den 9. April 1940.

Th. Clausen gennemrejste i de 12 Aar det meste af Sverige for Deltagelse i Forhandlinger, Agitation og Møder. De svenske Arbejdsgivere knurrede af og til og mente, at det var mærkeligt og forsmædeligt, at man skulde have en Dansk til at blande sig i svenske Forhold — en Falun-Mester erklærede saaledes ved Forhandling, at som Engelbrektsson i sin Tid havde rensat Sverige for de danske Tyranner, haabede han ogsaa, at der vilde optræde en god svensk Mand, der kunde fordrive Th. Clausen fra svensk Organisationsomraade.

De svenske Kolleger modtog „Danskeren“ med Venlighed og Tillid, ligesom mange svenske Hjem tog imod ham med megen Gæstfrihed.

Clausen var i hele Perioden Medlem af den svenske Landsorganisations Repræsentantskab og deltog i denne Anledning i flere af L. O.s Kongresser.



Levi Carlsson,
Stockholm.

Den Linie I P. Jønson havde anlagt, og det Samarbejde, der havde været hans Kongstanke og Livsmaal ved Opbygningen af det fælles Forbund, blev fortsat og udviklet. Norge var allerede gaaet fra den 1. Januar 1924.

Ved Kongressen i 1930 optog man fra svenske Repræsentanter det ogsaa flere Gange under Jønsons Ledelse fremførte Forslag om Valg af en svensk Ombudsmand. Under Hensyn til den Udvikling, Forbundet var inde i, og Fremgangen i Medlemstallet, vedtog Kongressen, at forsaavidt der ikke paa Landsorganisationens Kongres i 1931 blev vedtaget saadanne skærpende Bestemmelser



Kongresdeltagere og Gæster ved den svenske Arbejdsløshedskasses Start 1934.

i Industriforbundsspørgsmaalet, at de svenske Medlemmer blev forhindret i at staa tilsluttet vort gamle Forbund, skulde der ved Urafstemning vælges en Ombudmand.

Da Landsorganisationens Kongres ikke vedtog noget, der ændrede de bestaaende Forhold, tog Hovedbestyrelsen paa første Møde derefter Spørgsmaalet om Ombudsmandens Virksomhed op til Drøftelse.

Spørgsmaalet om, hvorvidt Ombudsmandens Kontor skulde være i København eller i Stockholm, trængte sig straks frem. Det store Flertal af Hovedbestyrelsen holdt af økonomiske Grunde paa København. Der blev nedsat et Udvalg til nøje at undersøge Spørgsmaalet og forelægge Forslag til næste Hovedbestyrelsesmøde, men her kom man ikke videre — Levi Carlsson holdt paa Stockholm og de øvrige paa København.

Spørgsmaalet blev derefter sendt til Urafstemning, men kun faa af de danske Medlemmer deltog i Afstemningen. Det blev med meget stor Majoritet vedtaget, at Kontoret skulde være i Stockholm.

Der blev derefter indkaldt Forslag til Kandidater, og tre — Axel Mattson, Emil Erikson og Levi Carlsson — blev foreslaaet. Levi Carlsson blev valgt med overvældende Majoritet.

Det er ret naturligt, at den daglige Ledelse af lokale svenske Forhold blev varetaget af Levi Carlsson, men iøvrigt i nøje Samarbejde med Th. Clausen.

Spørgsmaalet om Oprettelse af statsanerkendt Arbejdsløshedskasse i Sverige havde imidlertid været taget op til Drøftelse gennem en længere Aarrække saavel indenfor det socialdemokratiske Parti som Landsorganisationen, og Forslag herom var gentagne Gange indbragt til Behandling i Rigsdagen.

Endelig i Slutningen af Maj 1934 blev Loven om Arbejdsløshedsforsikring gennemført, og Spørgsmaalet om Tilslutning hertil blev aktuelt i de svenske Fagforeninger og Fagforbund. Kommuniste og venstreorienterede Grupper blandt Medlemmer og Bestyrelser rejste en kraftig Agitation mod at ophæve de bestaaende lokale Fagkasser og mod at tilslutte sig statsunderstøttede Arbejdsløshedskasser.

Stillingen indenfor Sadelmager- og Tapetererfagets Arbejdsløshedskasse i Sverige var ikke afvigende herfra. Her agiterede henholdsvis Sillén-Kommuniste og Kilbom-Kommuniste imod Tilslutningen, og en hel Del Medlemmer blev blandt andet paa Grund af denne Agitation betænkelig, og dette paa Trods af, at Kassens økonomiske Stilling var alt andet end god. Arbejdsløshedskassens Le-

delse oplyste saaledes i en Henvendelse til Medlemmerne den 3. August 1934, at Kassebeholdningen kun androg 27.000 Kroner, og at man heraf skyldte Forbundet de 20.000, saaledes at Kassen reelt kun ejede 7.000 Kroner.

Kassens Bestyrelse fandt sig i den Anledning tvunget til at foretage en ekstra Paaligning for paa den Maade at skaffe likvide Midler frem til de forekommende Udbetalinger. Ekstrakontingentet blev fastsat til 1 Krone for heltbetalende og 50 Øre for halvtbetalende i 10 Uger og skulde betales i Tiden fra 9. September til 17. December.

Bestyrelsen forbereder samtidig Overgangen til statsanerkendt Arbejdsløshedsforsikring, saaledes at ogsaa Sadelmagere og Tapetserere herved kunde faa Lejlighed til at udnytte den nye Lovs Bestemmelser — denne Lov, som det havde kostet den svenske Arbejderbevægelse saa mange Aars Kamp og Anstrengelser at faa gennemført.

Den 28. og 29. December afholdtes i Stockholm en Kongres indenfor Arbejdsløshedskassen, hvor man behandlede Spørgsmaalet om Tilslutning til den statsanerkendte Arbejdsløshedsforsikring. Der var fra Landets forskellige Afdelinger mødt 52 Repræsentanter. Kassens mangeaarige Kasserer Emil Erikson forelagde Bestyrelsens Forslag om Tilslutning og Overgang til statsanerkendt Kasse paa Grundlag af et ugentligt Kontingent af Kr. 1,20 for heltbetalende og Kr. 0,60 for halvtbetalende. Bestyrelsen foreslog endvidere, at der til Understøttelse for de Medlemmer, der paa Grund af 26 Ugers Bestemmelsen ikke kunde blive understøttelsesberettigede i den nye Kasse, samt for nye tiltrædende Medlemmer oprettedes et Fond paa 5.000 Kroner. Til denne Fond foreslog Bestyrelsen et særligt Kontingent paa 30 og 15 Øre pr. Uge, henholdsvis for helt- og halvtbetalende Medlemmer.

Som Repræsentant for Socialstyrelsen, hvorunder Arbejdsløshedsforsikringen i Sverige henhører, var mødt Dr. phil. Jerneman, der i et velformet og interessant Foredrag oplyste om Lovens Indhold og Fortolkning.

Der udspandt sig herefter en langvarig Diskussion, hvorved en Række af Betænkeligheder blev fremført, særlig af Repræsentanter fra Stockholm, Göteborg og Malmø. Man frygtede Statens Indgriben ved Kontrollen. Henvi-
sning til Beskæftigelse ved Reservearbejde og ganske særligt en Indskrænkning i Fagorganisationernes Aktionsfrihed.

Forbundets Forretningsfører Th. Clausen, der var tilstede som Gæst, oplyste Forsamlingen om, hvorledes den statsunderstøttede Forsikring i Danmark havde

virket. Statens kontrollerende Indflydelse havde som saadan ikke hæmmet Fagforeningernes Virksomhed. Lønmæssigt laa man i Danmark paa Niveau med Sverige og andre Lande. Clausen mente, at statsunderstøttet Forsikring vilde blive til megen Gavn for de svenske Kolleger — særligt i de mindre Afdelinger, hvor den sociale Forsorg ikke var saa god som i Stockholm, Gøteborg og Malmø. Han anbefalede Repræsentanterne at tilslutte sig Bestyrelsens Forslag.

Da det foreslaaede Kontingent havde spillet en fremtrædende Rolle i Diskussionen, var Bestyrelsen under Pausen enedes om at ændre Forslaget til henholdsvis Kr. 1,05 og Kr. 0,55 og anbefalede kraftigt, at man samlede sig paa dette Grundlag.



Emil Erikson.
Stockholm.

En Repræsentant fra Gøteborg foreslog, at Afgørelsen blev truffet ved Urafstemning. Dette Forslag forkastedes med 39 Stemmer mod 13.

Bestyrelsens Forslag om Oprettelse af statsanerkendt Arbejdsløshedskasse vedtoges derefter med 36 Stemmer mod 13.

Den nye Arbejdsløshedskasse traadte i Kraft den 1. Februar 1935, og saa godt som alle Medlemmer, der opfyldte Betingelserne herfor, tilsluttede sig den fra første Dag. Kassen har i de forløbne Aar haft stor Betydning for vore svenske Kolleger og for Forbundets Vekommende bidraget til at stabilisere Medlemsforholdet og Medlemsfremgangen.

Arbejdet blev ført videre i samme Aand som tidligere, men naturligvis havde Levi Carlsson mere Tid til Agitation, og Medlemstallet forhøjedes derfor støt gennem Aarene. Ved Kongressen i 1935 var det danske Medlemstal 2385 og i Sverige 1934. De efterfølgende Aar, indtil Opdelingen fandt Sted, oversteg det svenske Medlemstal det danske, saaledes at Sverige for Februar Maaned

1940, der er den sidste Maaned, hvor der til vort Forbund foreligger en fuldstændig Opgørelse, har et Medlemstal paa 3497, medens det danske udgjorde 3234.

Denne Fremgang i Medlemstallet, og man kan vel ogsaa sige en ret naturlig Trang til at virke selvstændig, medførte, at man forskellige Steder blandt Medlemmerne stillede Krav om et selvstændigt svensk Forbund. Da det ved en foretagen Urafstemning paa Grund af de af Krigen skabte Forhold, var vedtaget at udsætte den ordinære Kongres i 1940 et Aar, optog man dette Spørgsmaal til Drøftelse i Hovedledelsen ved et Møde den 7. April 1940 og vedtog at udsende det til Urafstemning og Afgørelse blandt de svenske Medlemmer. Imidlertid kom Besættelsen af Danmark d. 9. April, hvorved hele Situationen ændredes og gav Anledning til Forbundets Deling.

Dermed ophørte det skandinaviske Forbund at eksistere i sin hidtidige Form. Det kunde ikke godt gaa anderledes, eftersom Forholdene i Danmark og Sverige udviklede sig ret forskelligt.

Der er dog al Grund til at tro, at Samarbejdet ikke derfor er brudt, men at det atter efter Krigen vil blive fortsat i den samme broderlige Aand, som hidtil har hersket.

Der kan næppe være Tvivl om, at Forbunds-fællesskabet var blevet bragt til Ophør ved den aftalte Urafstemning, selvom Krigsforholdene ikke var kommet og tilvejebragt Adskillelsen.

Skandinavisk Sadelmager- og Tapetsererforbund var den eneste Fagorganisation, der saaledes havde samlet Kollegerne fra de skandinaviske Lande i en fælles Organisation — Norge var forlængst sprunget fra, Landsorganisationen ønskede Opdelingen, og Selvstændighedstrangen blandt de svenske Kolleger var fremelsket.

Dette, at Landsorganisationen paa Trods af Organisationsplanen og Vedtagelserne om Industriforbund paa Forhaand gav Tilslutning til Oprettelse af et svensk Forbund efter rene faglige Linier, var meget opsigtsvækkende, men det stimulerede naturligvis Selvstændighedstrangen.

Fra dansk Side er der ingen Fortrydelse over Opdelingen. Vi forstod og erkendte det rimelige i, at vore svenske Kolleger ønskede at faa deres eget Forbund og ønskede ikke paa nogen Maade at lægge Hindringer i Vejen herfor.

Vi er glade for, at Afviklingen og Opdelingen kunde foregaa i Venskabelighed og Tillid fra begge Sider. Vi har i begge Lande omtrent lige mange Medlemmer og er store nok til at kunne opretholde hver sit Forbund.

Arbejdernes Bogførings- og Revisionsinstitut udarbejdede efter fælles Henstilling følgende:

FORSLAG TIL DELING AF FORMUE

Formue ifølge Status pr. 1. April 1940	210.085,16	
÷ Inventar Konto	4.916,89	
		205.168,27
Halvdelen heraf tilfalder Danmark		102.584,13
og anden Halvdel tilfalder Sverige		102.584,14

Beløbet afvikles paa følgende Maade:

Sverige overtager følgende Værdier:

Depot hos Ombudsmanden, Stockholm	1.000,00	
Aktier i „Social-Demokraten“, Stockholm	3.000,00	
Aktier i Svensk Folke-Ferie	1.000,00	
Aktier i „Arbetet“, Malmø	1.000,00	
Andel i „Solidar“, Malmø	10,00	
Svenske Præmieobligationer	450,00	
		6.460,00

Danske Obligationer til nominel Værdi:

Jydsk Husmands Kreditforening	20.000,00	
Østifternes Kreditforening	8.000,00	
Ny jydsk Købstad-Creditforening	10.000,00	
Københavns Kreditforening	10.000,00	
		48.000,00
Obligation i Ejendommen, Rathsacksvej 8	20.000,00	
Kontant (indsættes paa Bankbog, der deponeres)	28.124,14	
		102.584,14

Danmark overtager følgende Værdier:

Kassebeholdning	4.074,62	
Postgirobeholdning	5.851,16	
Bankbeholdning	100.731,35	
÷ Overtagelse af Sverige	28.124,14	
		72.607,21

Aktier og Andele:

Arbejdernes Landsbank	16.000,00	
„Social-Demokraten“, København	5,096,00	
Dansk Folke-Ferie	2,610,00	
 Bryggeriet „Stjernen“	500,00	
Dansk Kooperativ Assurance A/S	500,00	
„Arako“	250,00	
		24.956,00

Obligation i Graabrødretorv 13 13,118,93

Udestaaende Fordringer:

Odense	3,336,90	
Horsens	2.000,00	
Aalborg	700,00	
		6.036,90

Depositum, Frederiksberg Kommune..... 375,00

Ejendommen, Rathsacksvej 8 81.220,58

÷ Prioritetsgæld 30.391,27

50.829,31

177.849,13

53.094,25

124.754,88

÷ Gæld til Landsorganisationen i Sverige 50.000,00

÷ Gæld vedr. Finlandsindsamlingen..... 3.094,25

÷ Gæld til det svenske Forbund, der sikres ved Obligation i Ejendommen, Rathsacksvej 8 20,000,00

104.754,88

Naar herfra trækkes den Kursavance, der fremkommer ved Overdragelsen til Sverige af danske Obligationer til nominel Værdi

48.000,00

÷ bogført Værdi pr. 1. April 1940 45.829,25 2.170,75

fremkommer den Danmark tilfaldende Halvdel Kr. 102.584,13

Til Betaling af Gælden til Landsorganisationen i Sverige skal	
endvidere stilles til Disposition	sv. Kr. 50.000,00
Heraf er overført til Sverige de paa svensk Bank-Konto og	
svensk Postgiro-Konto indestaaende Beløb	sv. Kr. 42,056,21
	sv. Kr. 7.943,79
Af dette Beløb dækkes af Forbundets kontante Beholdning af	
svenske Kroner	sv. Kr. 35,37
	Til Rest sv. Kr. 7.908,42
hvilket Beløb efter Kursen pr. 19. Oktbr. 1940 123,45 udgør ..	d. Kr. 9.762,94
Dette Beløb indsættes paa særskilt Bankbog, der ligeledes deponeres	
Ved den foretagne Deling indvinder Danmark den ved Overdra-	
gelsen af de danske Obligationer fremkomne Kursavance	Kr. 2.170,75
og mister Kurstabet ved Betaling af Restgælden, sv. Kr. 7.908,42, til	
Landsorganisationen	" 1.854,52
	Fortjeneste Kr. 316,23

København, den 1. November 1940.

ARBEJDERNES BOGFØRINGS- OG REVISIONSINSTITUT

Aktieselskab.

S. A. Sørensen,
statsaut. Revisor.

Knud Nordland,
statsaut. Revisor.

Forslaget blev godkendt af begge Parter.

Vort svenske Broderforbund afholdt konstituerende Kongres i Marts 1941 i Stockholm. Den danske Hovedledelse var indbudt og blev modtaget med aabne Arme og megen Gæstfrihed.

Et næsten 50-aarigt Samarbejde er afsluttet — et Samarbejde, der har sat sig store Spor af udstrakt Betydning for Sadelmager- og Tapetsererfagets Udøvere i de 2 Lande. Der er knyttet et varmt og stærkt Venskab mellem Fagets Udøvere i Danmark og Sverige i Almindelighed og i Særdeleshed mellem mange Kolleger og deres Paarørende personligt — Venskabsforhold, der sikkert holder for Livet og ligeledes vil præge Samarbejdet i Fremtiden.

Det skandinaviske Sadelmager- og Tapetsererforbund har ikke arbejdet for-
gæves.

Gensidig Hjælp

Trangen til gensidig Hjælp bunder dybt i Menneskesindet, er intet tillært, men i Virkeligheden en naturlig Trang, der giver sig Udslag uden egoistisk Bagtanke. Denne Trang til indbyrdes at hjælpe hinanden gav sig Udtryk i de gamle Lav, hvor Hjælpsomheden mellem Mestre og Svende indbyrdes var en Pligt, fastlagt i Lavenes Skraa, saaledes at enhver havde Pligt til at hjælpe den, som paa Grund af Sygdom, Arbejdsløshed eller anden Aarsag kom i Nød.

Denne Opfattelse medførte at Svendene i stor Udstrækning betragtedes som Medlemmer af Mesterens Familie, hertil bidrog naturligvis Kost- og Logisystemet, men selv efter at dette System var ophørt og Svendene boede selvstændigt ude i Byen, sporede man dog i mange Aar den samme Følelse, idet Mesteren ofte, til den faste Svend, udbetalte en vis Løn i de Perioder, der faldt mellem Sæsonerne og hvor Arbejdsmanglen gjorde sig gældende.

Dette Lønforskud hvilede paa fuldkommen Tillid mellem Mester og Svend indbyrdes og udlignedes ved den følgende Sæsons større Indtjeningsmuligheder for Svenden.

Alligevel kunde det ikke undgaas, efterhaanden som den industrielle Udvikling skred frem og Kapitalen blev koncentreret paa færre Hænder i større Virksomheder, og Produktionen foretoges efter Profit, uden Hensyn til Samfundets Behov, at der maatte opstaa Perioder med Overproduktion og deraf følgende Arbejdsløshed. Disse økonomiske Kriser, som vendte tilbage med forholdsvis regelmæssige Mellemrum, gjorde det nødvendigt, at Svendene indbyrdes, efter Lavenes Ophævelse, søgte at danne Fagforeninger, som kunde overtage Understøttelsesopgaven. Vor ældste Fagforening, der dengang dannede en samlet Gruppe, Sadelmagerne og Tapetsererne, havde allerede omkring 1886—87 oprettet selvstændig Understøttelseskasse, som mod et Kontingent af 25 Øre pr. Uge skulde kunne yde en vis Erstatning for den tabte Arbejdsløn, naar Arbejdet svigtede.

Denne Understøttelseskasse fik sin egen Ledelse, men Medlemmerne havde ikke obligatorisk Pligt til at være tilknyttet Kassen.

Dennes Virksomhed indskrænkede sig til under Ledighed at udbetale en Understøttelse paa 7 Kr. pr. Uge i højst 3 Uger, og kun i Vintermaanederne (15/12—1/3). Herudover kunde et Medlem, som stadig var i Trang, opnaa et Laan paa 25 Kr, forsaavidt han kunde faa 2 andre Medlemmer til at kautionere for sig. Økonomien kunde naturligvis ikke være stærk, og det hændte, naar Ledigheden fik et større Omfang, at man maatte se bort fra de gældende Bestemmelser og i Stedet for gaa lettere Vej, at dele Kassebeholdningen ligelig mellem de ledige Svende. Arbejdsanvisning beskæftigede man sig ikke med. Hver Svend maatte selv se at finde sin Arbejdsgiver, men i Almindelighed følte Svenden sig knyttet til sin tidligere Mester, ligesom denne stadig følte en vis Forpligtelse til at tage sin tidligere Svend i Arbejde igen, naar Muligheden herfor var tilstede.

Efterhaanden som de økonomiske Kriser blev tilspidsede, fik Samfundet Øjet op for at en privat Ordning med Understøttelseskasser indenfor Fagforeningerne ikke kunde være tilstrækkelig i Længden, langvarig Arbejdsløshed vilde medføre stor Udgift for de offentlige Kasser, det vil sige Skatteyderne, og ydermere kunde langvarige Kriser, med Nødstilstande i store Kredse, ogsaa indeholde en Fare for selve det bestaaende Samfundssystem, saa i 1907 naaede man til at den danske Rigsdag gennemførte den første Arbejdsløshedslov, det vil sige, at de Arbejdsløshedskasser, som eksisterede indenfor Fagforbundene, ligesom de nye Kasser, der eventuelt vilde blive oprettet, paa visse nærmere Betingelser kunde blive statsanerkendt, det vil sige faa Adgang til Statstilskud, der udgjorde samme Beløb, som det Medlemmet havde indbetalt.

Paa vort Forbunds Kongres i Sommeren 1907 blev Spørgsmaalet behandlet, og fra den daværende Forretningsfører I. P. Jønsons Side blev det foreslaaet, at dette Spørgsmaal skulde optages til Løsning i hvert Land for sig, og han haabede Norge vilde udnytte deres Kasse i den Udstrækning det var muligt, og at Sverige ret snart vilde være i Stand til at følge med paa samme Omraade.

I Danmark havde man tænkt at Kontingentet blev sat til 20 Øre om Ugen og Understøttelsen til 1 Kr. pr. Dag i 70 Dage pr. Aar. Fra anden Side ønskede man Understøttelsen sat til Kr. 1,50. Men Jønson hævdede, at i saa Fald kunde Kontingentet ikke bære, og han havde uden Tvivl Ret. Han anbefalede at starte med lavest muligt Kontingent. Gennem hele sit Liv var Jønson Tilhænger af lavt

Kontingent, ofte for lavt, hvilket bragte Kassen økonomiske Vanskeligheder, men som den sparsommelige Mand han af Naturen var i sit Privatliv, kunde han ikke altid overse, at der var Forskel paa private Udgifter, der kan skæres ned i givet Fald, medens Kassens Udgift er fastlagt og ikke kan nedsættes fra Uge til Uge. Man vedtog enstemmigt at søge Statsanerkendelse og at Medlemsskabet skulde være obligatorisk for samtlige danske Medlemmer i Forbundet.

Endvidere vedtog man at Arbejdsløshedskassen skulde tilbagebetale 2000 Kr., som den havde laant af Forbundet ved foregaanede Kongres Her har man et Bevis paa, at Kontingentpolitikken havde været for forsigtig.

Statsanerkendelsen betød, at man nu havde faaet et Bolværk, der i nogen Grad skærmede Lønnen, Faren for at tilbyde sig til lavere Løn end andre Kolleger var i nogen Grad fjernet, og samtidig havde man skabt en ulønnet Agitator for Fagforeningen, idet den organiserede Arbejders Stilling under Ledighed nu var væsentlig forbedret, med Understøttelse i 10 Uger pr. Aar uden Hensyn til Aarstiden, hvori Ledigheden indtraf, i Modsætning til den tidligere Ordning, der kun gav Adgang til 3 Ugers Understøttelse, og endda kun i Vintermaanederne. Ganske vist kunde, og kan stadig, den fagligt uorganiserede Arbejder kræve sig optaget i Arbejdsløshedskassen uden at være Medlem af den faglige Organisation, men dette har aldrig fristet de uorganiserede i vort Fag, og man er efterhaanden naaet til, at hvis saadanne Medlemmer skulde indfinde sig i Arbejdsløshedskassen uden at ville være Medlem af den faglige Organisation samtidig, skal Kontingentet for disse udgøre et væsentlig større Beløb end for de Medlemmer, der har tilsluttet sig saavel Arbejdsløshedskassen som Fagforeningen. Hertil kommer yderligere, at hvor en Arbejder i en trang Situation maa søge offentlig Hjælp, vilde denne Hjælp altid blive ydet med et større Beløb til den, der er Medlem af en Arbejdsløshedskasse, end til den, der staar uden for, idet man ganske naturligt gaar ud fra, at den førstnævnte, gennem sit Kontingent, har gjort hvad han kunde, for selv at sikre sig igennem en trang Tid, selve Princippet i Arbejdsløshedskassen er baseret paa frivillig Tilslutning og Selvstyre

I vor Kasse har vi altid haft samme Ledelse som i den faglige Organisation, men de to Organisationer skal ledes fuldkommen suverænt og uafhængig af hinanden, Pengemidler kan ikke sammenblandes, Arbejdsløshedskassens Midler kan kun anvendes til det i Loven foreskrevne Formaål og kan ikke paa noget Vilkaar udlaanes eller overdrages til hverken Forbundet, andre Organisationer eller Medlemmerne.

Arbejdsløshedskassen skal i alle Forhold være neutral, og der er ingen Mulighed for at benytte Kassens Midler hverken til at skabe Lønforhøjelse fra Arbejdernes Side eller Nedsættelse fra Arbejdsgivernes Side. Det er, og skal være, en ren forsikringsmæssig Organisation, som paa visse Vilkaar yder Erstatning, naar Skaden indtræffer, det vil sige, naar Arbejdsløsheden melder sig, paa ganske samme Maade som ethvert andet Forsikringsselskab kun yder Erstatning for ganske bestemte Skader.

Opstaar der Konflikt mellem Arbejder og Arbejdsgiver, kan de berørte Medlemmer ikke paa nogen Maade ydes Understøttelse fra Arbejdsløshedskassen, saalænge de er konfliktherørte; denne Opgave maa helt og fuldt løses af den faglige Organisation alene.

Da Staten gennem sine Tilskud til Arbejdsløshedskassen yder store Beløb fra Skatteydernes Lomme, er det ganske naturligt, at der føres Kontrol og Tilsyn med Kasserne og deres Administration. Oprindeligt førtes dette Tilsyn gennem et Inspektorat, nu gennem et Direktorat, hvis Chef kaldes Arbejdsdirektør. Denne har i Henhold til Loven Pligt til hvert Aar at holde et Møde med Repræsentanter for samtlige Kassers Hovedledelser. Ved dette Møde aflægger Direktøren Beretning for det forløbne Aar, og Kassernes Repræsentanter har paa lige Fod Ret til at diskutere Beretningen, fremsætte Anker eller stille Forslag om Ændringer i Forretningsgangen. Endvidere findes der i Henhold til Loven et Nævn, Arbejdsnævnet, der er sammensat af Repræsentanter for Arbejdsløshedskasserne, for Arbejdsgiverne og for Rigsdagen, Nævnets Formand er Arbejdsdirektøren. Dette Nævn har til Opgave at være raadgivende for Direktøren og virker samtidig som en Domstol, naar der opstaar Uoverensstemmelser mellem en Arbejder og en Arbejdsgiver. Der er tillagt Nævnet en ret udstrakt Myndighed, idet dets Kendelser ikke kan appelleres til Ministeriet, hvis der er Enstemmighed, i modsat Fald er Appel til Ministeriet mulig.

Vor Arbejdsløshedskasse blev statsanerkendt 1. November 1907, men ret hurtigt maatte man hæve Kontingentet med 5 Øre pr. Uge, og alligevel løb Kassen tom i Vinteren 1909, saaledes at Inspektoratet krævede et Ekstrakontingent à 1 Kr. pr. Uge i 7 Uger. Dette indbragte ialt Kr. 6400,—.

Man kan danne sig et Skøn over, hvad Statsanerkendelsen og den udvidede Understøttelse betød for vore Medlemmer, naar man ser at der i Perioden 1903—07, da Kassen ikke var statsanerkendt, og kun ydede Understøttelse om Vinte-

ren, ialt blev udbetalt Kr. 16.159,98, medens der efter Statsanerkendelsen, i Perioden 1907—12 blev udbetalt Kr. 84.384,—.

Ved Delegeretmødet i Aaret 1912 vedtog man, klog af Skade, at hæve Kontingentet med yderligere 5 Øre pr. Uge, men samtidig at graduere Understøttelsen, der hidtil havde været 7 Kr. pr. Uge for alle Medlemmer, saaledes at 1 Aars Anciennitet fortsat blev understøttet med 7 Kr. pr. Uge, medens 2 Aars Anciennitet gav Adgang til 9 Kr. pr. Uge og 3 Aars Anciennitet til 10 Kr. pr. Uge. Disse Satser blev gældende fra 1. Oktbr. 1912.

Det har aabenbart været lidt sløjt med Kontrol af de ledige Svende, der gik til Kontrol Mandag, Onsdag og Fredag, og fra Inspektoratets Side maa man have følt sig noget usikker i denne Sag, for i 1912 krævede man, at enten maatte Arbejdsgiveren skriftlig attestere, at paagældende var ledig uden egen Skyld, eller ogsaa maatte man indføre Kontrol hver Dag; men vore egne Ledere har aabenbart følt sig endnu mere usikre og mente man maatte gaa endnu videre end Inspektoratet havde foreslaaet. Paa Delegeretmødet vedtoges da ikke alene at Mesteren skulde underskrive paa at Ledigheden var ægte, saaledes som Inspektoratet havde ønsket, men ved Siden af skulde der ogsaa være Underskrift fra en Kollega!!!

I 1917 er det aabenbart gaaet op for Afdelingernes Bestyrelser, at Arbejdsløshedskassen fra at være en lille Forening, der regnede med smaa Tal og et Minimum af Tid til Arbejdets Udførelse, nu er blevet til en stor Forretning, der maa regne med store Tal og betydelig mere Tid til Bestridelse af Arbejdet, og i den Anledning foreslog man, at der fra Hovedkassen udbetales 50 Øre pr. Medlem pr. Aar til Hjælp for Afdelingernes Administration. Dette blev enstemmigt vedtaget og godkendt af Inspektoratet, ganske naturligt prøvede man paa at øge Kassens Ydelser. Vor Kasse har altid søgt at yde mest muligt indenfor Lovens Rammer, og man gennemførte som en ny Ydelse Flyttehjælp, der kunde udbetales, naar gifte Medlemmer flyttede fra By til By, dog højst med et Beløb af 25 Kr., og dette Beløb indregnedes i Dagpengebeløbet.

Man ønskede samtidig Dagpengeydelsen større, saaledes at 1 Aars Anciennitet vilde give Adgang til 9 Kr. pr. Uge, 2 Aars til 10 Kr. og 3 Aars til 14 Kr., selv om det i vore Øjne i Dag synes at være smaa Beløb, her er Tale om, saa var det dog tilstrækkeligt stort, set med de Tidens Øjne, til at Inspektoratet maatte modsætte sig disse Satser og i Stedet for foreslaa, at der fra 1—3 Aars Anciennitet ydedes 9 Kr. pr. Uge, fra 3—5 Aar Kr. 10,50 og over 5 Aar 14 Kr.

Disse Satser blev naturligvis fra Kassens Side godkendt, idet man dengang, som senere, altid tager det bedst mulige, der kan opnaas, selvom det ikke dækker det, man egentlig ønskede. Endvidere gennemførte man, at Kontrol og Arbejdsanvisning skulde være fælles, hvis der i samme By fandtes flere Afdelinger.

Fagets Udvikling havde efterhaanden formet sig saaledes, at en Del Arbejdere, beskæftiget paa særlige Omraader, ikke behøvede at være faglærte, ligesom en Del Kvinder havde faaet Beskæftigelse paa bestemte Omraader til bestemte Lønninger. Det blev derfor aktuelt, hvad saadanne Medlemmer skulde betale i Kontingent, naar deres Løn laa væsentlig under, hvad der i Almindelighed tjentes i Faget. Med andre Ord, Begrebet halvtbetalende Medlemmer opstod og blev anerkendt Retten til halv Understøttelse under Ledighed, mod at betale $\frac{1}{2}$ Kontingent, hvis deres normale Indtægt ikke overskred 24 Kr. pr. Uge.

I 1915, da Verdenskrigen satte sine Spor i Beskæftigelsesmulighederne, for nogle, med øget Beskæftigelse, til Tider med stor Indtægt, for andre med Ledighed og endog meget langvarig Ledighed, maatte det offentlige træde hjælpende til, idet Kasserne ikke kunde magte Opgaverne alene, og man kom allerede dengang ind paa Begrebet fortsat Hjælp og Dyrtdidstillæg til Understøttelsen.

Der blev saaledes i 1915 gennem vor Kasse af offentlige Midler udbetalt 701 Kr., men i 1916—17 androg Beløbet Kr. 12,445,32.

For at konsolidere Kassen oprettedes 1. April 1915 et Hjælpefond, hvis Indtægt fremkom ved Henlæggelse af 10 % fra Kontingentet, hvortil kom et Stats-tilskud, der i 1916—17 androg Kr. 881,04, saaledes at denne Reservefond 31. Marts 1917 udgjorde Kr. 4.696,06.

Efterhaanden som Krisen trak i Langdrag, blev Mulighederne for Beskæftigelse ringere, Materialerne slap op og Surrogaterne, som opstod, var mindre anvendelige end dem, vi kender i Dag. Samfundet maatte derfor i høj Grad aabne for sin Pengekasse og nye Love blev gennemført i forholdsvis hurtigt Tempo. En af disse Love, der kom i Efteraaret 1917, fastsatte, at gifte Medlemmer skulde have 50 % Tillæg til den ordinære Understøttelse samt Husleje, dog ikke over 35 Kr. pr. Maaned. Ugifte Medlemmer skulde have 30 % Tillæg, og alle fik Adgang til en fortsat Hjælp af samme Størrelse som den vedtægtsmæssige Understøttelse og i samme Antal Dage pr. Aar.

Karenstid for nye Medlemmer, der tidligere havde været 12 Maaneder, blev nedsat til kun at andrage 2 Maaneder, hvilket naturligvis skabte Tilstrømning til

Arbejdsløshedskassen, medens en tilsvarende Aflastning formentlig har fundet Sted i de offentlige Kasser.

Alt dette gav sig sammen med det stigende Prisniveau Udslag i, at man allerede Aaret efter i November 1918 hævede Forsørgerdyrtidstillæget til 2 Kr. pr. Dag og for Ikke-Forsørgere til 1 Kr. 50 Øre pr. Dag i Vinterperioden; men begge Satser skulde nedsættes med 50 Øre i Sommerperiodeun, regent fra 1. Maj—30. September. Huslejhjælpen til Forsørgere hævedes til 40 Kr. pr. Maaned, og som noget nyt indførte man, at Ikke-Forsørgere ligeledes fik Adgang til Huslejhjælp, der i København udbetaltes med 5 Kr. pr. Uge, i Købstæderne 4 Kr og i Landdistrikterne med 3 Kr.

De dengang eksisterende kommunale Hjælpekasser maatte ligeledes mobiliseres og yde supplerende Hjælp i Form af Børnetillæg, Ekstrahjælp paa Grund af langvarig Ledighed, Mælkebilletter og Brændselshjælp. Imidlertid var der politiske Interesser fra anden Side, der mente, at man nu, paa den Maade Arbejdsløshedskasserne administrerede Sagerne, kunde leve flot af at være arbejdsløs.

Propagandisterne for denne Opfattelse var selvfølgelig Folk, der aldrig selv havde prøvet at leve af en Understøttelse, men antagelig selv daglig brugte, hvad en Arbejdsløs skulde klare sig med en hel Uge eller mere. Propagandaen bar imidlertid Frugt, og Rigsdagen lyttede til Tonerne med det Resultat, at ved Udgangen af 1920 ophævedes alle de midlertidige Love og en ny Lov af 20. December paabød, at al ekstra Hjælp skulde passere de kommunale Hjælpekasser. Man motiverede dette med, at Arbejdsløshedskasserne ikke kunde hindre de mange Misbrug, som man paa Grund af sit Ukendskab til Forholdene mente gik i Svang. Hjælpekasserne maatte gaa i Gang med deres, for Medlemmerne, ubehagelige, Undersøgelser af hvert enkelt Tilfælde, inden der kunde foretages Udbetaling, men det viste sig meget hurtigt, at Hjælpekasserne i København og Frederiksberg, hvor de særligt skulde fange de mange Misbrugere, slet ikke kunde magte Opgaven. Sagerne taarnede sig op, Papirdyngerne voksede og Afgørelserne trak i Langdrag eller udeblev, hvorfor man foretrak at lade Arbejdsløshedskasserne overtage Arbejdet paa Hjælpekassernes Vegne. Hvis Arbejdsløshedskassen havde sagt Nej til dette Arrangement, vilde Loven aldrig kunne gennemføres, men maatte blive en Fiasko. Men af Hensyn til Medlemmerne paa-tog Arbejdsløshedskassen sig Opgaven for en ringe Betaling, der slet ikke stod i Forhold til det Merarbejde, der skulde udføres.

Myndighederne kan ikke have været blinde for det Kaos, der var opstaaet,

og i December 1921 søgte man at komme ud af det ved at lade Rigsdagen gennemføre en ny Arbejdsløshedslov, der samlede savel Arbejdsanvisning som Arbejdsløshedsforsikring under et selvstændigt Direktorat. Denne nye Lov indeholdt en Bestemmelse om Oprettelse af et Krisefond. Dette dannedes ved at Kasserne indbetalte 5 % af Kontingentet, hvortil kom Statstilskud og yderligere Bidrag fra de Arbejdsgivere, som beskæftigede Arbejdere.

Krisefondens Midler skulde anvendes til Kursus for Arbejdsløse, ekstra Understøttelse, fortsat Hjælp og Tillægshjælp til Forsørgere, vel at mærke kun i de Fag, der skønnedes ramt af Krisen. Den 15. Juli 1922 meddelte den daværende Indenrigsminister, Kragh, at der efter hans guddommelige Mening ikke længere herskede Krisetilstand i en lang Række Fag, bl. a. vort. Nævnte Dato havde vi alene i København 160 Arbejdsløse, af disse mistede 98 Adgang til den Understøttelse, Kriseloven hidtil havde givet dem. Vi protesterede mod denne horrible Disposition fra Indenrigsministerens Side og fik efter nogen Forhandling Dispensation, men kun for Piskemagerne, Rejsetøj- og Porteføljearbejderne. Her maatte man erkende, at der var en Krisetilstand paa Grund af den langvarige Ledighed disse Medlemmer havde været udsat for.

Vor egen Hjælpefond indgik i Arbejdsløshedskassen med sin Restkapital, der udgjorde Kr. 24.989,11.

Som Eksempel paa, hvad „Vinden fra Venstre“ bar med sig, skal blot anføres, at siden den første Arbejdsløshedslov var kommet i 1907, havde Betingelsen for Understøttelse blandt andet været, at man havde haft mindst 6 Mdrs. Arbejde i de forudgaaende 3 Aar, nu blev dette i 1921 ændret til, at der skulde være mindst 10 Mdr. i 2 Aar, en Skærpelse, der i Virkeligheden maatte virke som en Udrensningsbestemmelse. Samtidig indførtes Arbejdsløshedskort, de saakaldte „Hundetegn“, der skulde forevises og paategnes af Mesteren, naar Arbejdet tiltraadtes, ligesom Mesteren, under Bødeansvar, skulde holde de offentlige Kontorer underrettet om en Arbejders Afgang fra Virksomheden.

Hele den Aand, som denne Lov gav Udtryk for, medførte, at Tanken om at opgive Statsanerkendelsen bredte sig blandt store Dele af vore Medlemmer. Man vilde hellere undvære de offentlige Tilskud, selvom det androg store Beløb, naar man saa blev fri for de snærende Baand, der fulgte med, og som i Virkeligheden var Vold mod Kassernes Selvstyre.

Tanken om at etablere en fritstillet Arbejdsløshedskasse, der eventuelt kunde rumme flere Fag indenfor sine Rammer, blev stærkt diskuteret og vandt end-

da saa stor Udbredelse, at Delegeretmødet i 1922 enstemmigt tiltraadte Tanken, og paalagde den kommende Hovedbestyrelse at undersøge Muligheden for en saadan Kasse.

Man forstaar, hvorledes Forholdet stillede sig økonomisk, ved at se paa Formuen, der 31 Marts 1922 udgjorde Kr. 82.018,97, men samtidig havde man maattet optage et Laan hos Staten paa 88.220 Kr., og selvom man havde Statstilskud og Kommune-tilskud tilgode, saa var disse Penge jo ikke til Raadighed, idet de altid fremkommer midt i det følgende Regnskabsaar.

Følgen blev, at man i de nærmest paafølgende Aar maatte pantsætte Statstilskudet i en Bank, betale Renter for dette Laan, medens man var afskaaret fra at faa Forskud paa sit tilgodehavende Statstilskud, og heller ingen Renter fik af dette Tilgodehavende.

At de midlertidige Love i 1917—20 havde Værdi for vore Medlemmer og maatte betyde Afsavn, da de blev ophævet, fremgaar af, at der i nævnte Periode er udbetalt

i Dyrtidstillæg	Kr. 153.243,39
i fortsat Hjælp	" 264.146,26
i Huslejhjælp	" 117.788,43
Ialt	<u>Kr. 535.178,08</u>

Paa Hjælpekassens Vegne udbetalte Arbejdsløshedskassen yderligere som ekstra Hjælp til vore Medlemmer Kr. 445.747,95.

Hvor farligt det er at være overforsigtig med Ansættelse af Kontingent ses bedst af, at Kontingentindtægten i 1920—21 androg Kr. 64.029,— medens der maatte paalignes ekstra Kontingent til Beløb Kr. 37.134,—. 1921—22 var ordinært Kontingent Kr. 55.018,20, medens der maatte paalignes ekstra Kr. 135.745,—. 1922—23 var ordinært Kontingent Kr. 49.171,80, medens der maatte paalignes Kr. 61.694,50. Dette ramte Medlemmerne paa et Tidspunkt, hvor de i stor Udstrækning havde opbrugt deres Understøttelse.

Det vil heraf ses, at det maa være langt at foretrække, i Perioder, hvor Arbejdet er nogenlunde konstant, at opkræve et rimeligt Kontingent, der kan skabe en Reserve, som bærer over, naar de vanskelige Tider sætter ind og Udgifterne til Understøttelse er stærkt stigende. Naar alle Forhold tages i Betragtning, betyder f. Eks. 10 Øre pr. Uge intet for det hjemlige Budget.

Der er næppe noget Medlem, der samler 10 Ører sammen og har en Femkro-

ner til Jul, men en Kasse, der hver Uge modtager 10 Øre fra 3000 Medlemmer, kan herigennem konsolideres til Gavn for alle dem der rammes den Dag Ledigheden sætter ind i stor Udstrækning og for lang Tid.

Derigennem opnaar man at holde Medlemmerne fri for Turen til Socialkontoret længst muligt, derfor bør Administrationen indrettes paa højst muligt Dagpengebeløb og længst muligt Dageantal pr. Aar.

Det vil for Medlemmerne i det lange Løb være at foretrække, og saa vil en Krisesituation kunde gennemleves lettere end den blev i Begyndelsen af 1920.

De følgende Aar viste, hvor stor Anspændelse en Arbejdsløshedskasse kan komme ud for, naar Forholdene paa Arbejdsmarkedet bliver vanskelige.

Aarene 1925—27 bragte os et Underskud paa ialt Kr. 222.626,63, og Gælden til Staten havde vi i Forvejen, saa Formuen 31. Marts 1927 androg ÷ 17.888,35 Kr. Det følgende Aar, 31. Marts 1928, androg Formuen ÷ 16.076,36 Kr. Men da vi i disse 2 Aar var tvunget til at opkræve stort ekstra Kontingent, der indbragte Kr. 62.848,90, begyndte det at lysne — kan man vel sige — for 31. Marts 1929 havde vi opnaaet en positiv Formue af Kr. 48,43!!!

Enhver kan se, at det ikke bliver til meget Reserve pr. Medlem, men heldigvis viste 1930 en god Beskæftigelse, der rettede Kassen op, saaledes at dette Aar sluttede med en Formue paa Kr. 80.429,74.

Den bedre Beskæftigelse holdt sig dog ikke saalænge som vi havde haabet, ikke alene vort Fag, men en hel Række andre, ramtes af en ny Krise, der medførte, at Lovgivningsmagten maatte beskæftige sig med Spørgsmaalet om de Arbejdsløses Stilling. Arbejderpartiets Repræsentanter i Rigsdagen arbejdede energisk for at naa frem til en rimelig Løsning, men de reaktionære Partier i begge Rigsdagens Ting stillede sig selvfølgelig imod enhver Tanke om Ekstrahjælp og mente, at dette aldeles ikke vedkom Staten, men maatte løses af de forskellige Kommuner efter Linjer, som disse selv kunde fastsætte.

Kommunalbestyrelserne rundt om i Landet fik hurtigt Øjnene op for den Fare, deres Kommunekasser og Budgetter vilde komme ud for, hvis de skulde overbelastes med disse nye og uforudsete Opgaver.

Forholdene udviklede sig efterhaanden til at selv reaktionære Politikere maatte gaa ind paa Tanken om Ekstrahjælp i en eller anden Form, og en hel lille Serie af ekstra Love blev Resultatet.

Blandt andet gennemførtes Ændring af Betingelsen for Statstilskud, der nu blev sat i et bestemt Forhold til paagældende Fags Indtægt, saaledes at de lavest

lønnede, der havde daarligst Raad til at betale større Kontingent, fik det største offentlige Tilskud, medens de højest lønnede, der bedre kunde bidrage af egen Lomme, fik det mindste Tilskud, alt i Forhold til det indbetalte samlede Kontingent.

Endvidere indførtes i 1932 noget helt nyt, Fortsættelseskasserne.

Oprettelsen af disse var frivillig, og det første Aar kunde disse Kasser naturligvis ikke udbetale Understøttelse, da de jo ingen Formue havde, det blev derfor bestemt, at det første Aar skulde benyttes til Opsamling af Kontingent, der plus et Etableringstilskud fra Staten skulde danne det økonomiske Grundlag. De Arbejdsløhedskasser, der oprettede Fortsættelseskasser, kunde i det første Aar faa Adgang til at udbetale indtil 70 Dages ekstra Understøttelse, i Henhold til særlig Lov, men de Arbejdsløhedskasser, der ikke oprettede Fortsættelseskasse, kunde ikke faa Adgang til de 70 Dage, saa Begrebet „frivillig“ Oprettelse af Fortsættelseskasse kan man vistnok tillade sig at kalde en særlig Art af Frivillighed.

De særlige Love omkring 1932—33 gav vore Medlemmer ekstra Understøttelser paa ialt Kr. 254.768,—.

Vi oprettede Fortsættelseskassen 1. Oktober 1932. Denne administreres efter samme Regler som Arbejdsløhedskassen og yder samme Understøttelse, men der er den væsentlige Forskel, at udover det sædvanlige Tilskud yder Staten yderligere Halvdelen af den Udgift, som Fortsættelseskassen har haft til Understøttelse.

I de følgende Aar gennemførtes, takket være en Omstilling af de politiske Magtfaktorer, en lang Række Ændringer til det bedre for Kassen og vore Medlemmer, og da Medlemmerne har forstaaet at følge Ledelsen i at udnytte Loven fuldt og helt til Gavn for de Medlemmer, der rammes af Arbejdsløshed, selvom det koster Kontingent, kan vi, naar Hensyn tages til alle Omstændigheder, være tilfredse med det opnaaede Resultat.

Vi lever nu atter i en Tid, hvor Krigen raser og vort eget Land er besat af fremmede Tropper, ingen kan danne sig nogen begrundet Mening om, hvorledes Tingene vil forme sig, og atter har det offentlige mattet skride til Indførelse af særlige Love, dennegang i Form af ekstra Tilskud til Dækning af Dyrtidstillæg til Dagpenge og Børnetillæg samt fra 1940 Oprettelsen af Arbejdsfordelingskassen.

Dens Hensigt er at holde de beskæftigede Arbejdere paa Arbejdspladsen, med nedsat Arbejdstid, og yde Understøttelse for de ledige Dage, der i Almin-

delighed er 1 — 2 — eller flere Dage pr. Uge, saaledes at egentlig Ledighed undgaa og Svenden bevarer Tilknytning til sin sædvanlige Arbejdsplads.

Understøttelsen er den samme som i Arbejdsløshedskassen og ikke begrænset af noget Dageantal pr. Aar. Hele Udgiften bæres af det offentlige, men Arbejdsløshedskassen administrerer Loven og modtager et Honorar for dette ekstra Arbejde. Beløbet herfor udgjorde i Aarene 1940—44 Kr. 75.767,17, der er anvendt som Honorar til de Tillidsmænd, der ude omkring i Afdelingerne har udført det store Arbejde, ligesom Tryksager og Merarbejde paa Kontoret er dækket deraf.

Til vore Medlemmer er der i nævnte Periode udbetalt Kr. 2.184.339,45.

For vore Medlemmer har denne Lov den meget store Betydning, at de ikke trækker paa deres Arbejdsløshedsunderstøttelse og derved fritages for at opbruge denne og f. Eks. heller ikke falder for 26 Ugers Bestemmelsen, hvilket sikkert vilde ramme mange, hvis man som tidligere indskrænkede Produktionsmængden paa Værkstederne ved at afskedige bestemte Svende og beholde Resten paa fuld Tid.

Man kan maaske mene, naar man ser paa omstaaende Tabel over Indtægter m. m., at vi nu er naaet til at være en velhavende Kasse. Dette er imidlertid ikke rigtigt, men vi kan glæde os ved at være velfunderet, saaledes at vi med nogenlunde Ro kan imødesee den store Ledighed, som Krigens Afslutning uden Tvivl vil medføre, naar omkring 200.000 danske Arbejdere bliver sat fra det Arbejde, de i Dag udfører, direkte eller indirekte, paa Grund af Krigens Krav paa specielle Produkter.

Vi skulde da gerne kunne præstere Understøttelse til alle, der behøver det, uden at maatte tænke paa ekstra Kontingent.

Statstilsynet har ikke alene Øje for en Kasse med for lille Kapital, men ogsaa for en Kasse, der maatte naa til at have for stor Kapital.

Hvis dette indtræffer, vil Tilsynet kræve Nedsættelse af Kontingentet, for dermed ogsaa at kunne nedsætte det offentlige Tilskud, hvis Størrelse i høj Grad paavirkes af Kassens Kontingentindtægt.

Vi haaber, at vore Tillidsmænd i den kommende Tid, som hidtil, vil administrere Kassen saaledes, at man aldrig tænker, hvad *skal* vi yde vore arbejdsløse Medlemmer, men altid tænker, hvad *kan* vi yde dem, med andre Ord nu som tidligere yder mest muligt indenfor Lovens Rammer og fortsat i alle Henseender holder fast paa Kassens Selvstyre, forsværer dette ved loyalt Samarbejde

med offentlige Myndigheder, holder Grænsen klar, saaledes at vi ikke kommer ind paa offentlige Myndigheders Omraader, hvis der skulde vise sig Tendens i den Retning, og haabe paa at naa til en Ændring af Samfundet, saaledes at alle der vil faa Adgang til gennem eget Arbejde at skaffe sig og sine et rigeligt Udkomme. Men saalænge Samfundet tolererer en Produktionsform, der skaber ufri-villig Arbejdsløshed og skulker sig fra sin Pligt til at hjælpe dem, der rammes, vil vi efter bedste Evne komme vore Arbejdskammerater til Hjælp ved *gensidig Hjælp*.



Nogle Tal i Tilknytning til foranstaaende

Arbejdsløshedskassen

Periode	Refunderet Understøttelse	Offentlige Tilskud	Indbetalt Kontingent	Rente Indtægt	Udbetalt Understøttelse	Formue ved Periodens Slutning
1903—07			28.926 32		16.159 98	5.173 80
1907—12		36.886 94	54.450 20		84.384 —	5.210 71
1912—17		68.525 19	80.704 70	4.486 07	84.933 11	60.481 71
1917—22		187.234 27	373.686 35	5.202 69	570.942 97	82.018 97
1922—25		291.538 13	229.997 40	19.018 70	312.839 50	183.628 69
1925—30		299.679 01	691.220 73	14.873 83	1.035.284 75	80.429 74
1930—35		636.764 21	1.052.796 05	34.098 09	1.101.668 50	544.862 41
1935—40		905.907 19	1.298.215 —	165.124 31	2.020.225 75	724.066 62
1940—44		1.415.892 71	1.430.815 20	112.532 27	2.334.764 80	1.132.743 99

Fortsættelseskassen

1932—35	28.875 50	67.121 85	59.487 25	1.442 28	119.503 20	68.486 78
1935—40	141.860 59	132.280 71	246.961 50	17.850 87	311.338 65	310.348 20
1940—44	423.988 71	323.365 45	318.960 10	14.238 67	932.245 50	472.062 52

Fordelingskassen

1940—41					262.662 50	
1941—42					577.577 20	
1942—43					648.373 30	
1943—44					695.726 45	

Lønudviklingen 1914-1942

I de nedenstaaende Tabeller er gengivet Lønudviklingen fra 1914, omfattende baade den gennemsnitlige Timefortjeneste og Realtimfortjenesten, for forskellige Brancher indenfor Dansk Sadelmager- og Tapetsererforbund, nemlig Sadelmagere og Tapetserere, Linoleumspaalæggere og Lædervare- og Rejsetøjsarbejdere. Som et Sammenligningsgrundlag for denne Lønudvikling er samtidig meddelt Udviklingen i den gennemsnitlige Timefortjeneste og i Realtimfortjenesten for samtlige faglærte mandlige Arbejdere, dels i København, dels i Provinsen.

Materiallet og dets Beskaffenhed

Oplysningerne om den gennemsnitlige Timefortjeneste stammer dels fra den af Det statistiske Departement paa Grundlag af kvartalsmæssige Lønoplysninger fra Arbejdsgiverforeningen udgivne officielle Statistik, dels fra en tidligere af Skandinavisk Sadelmager- og Tapetsererforbund udgiven Publikation. For Aarene 1915 og 1916 har det ikke været muligt at skaffe tilstrækkelig paalidelige Lønoplysninger, hvorfor de paagældende Aar er udeladt i Statistikken. Pristallet er det officielle Pristal med 1914 som Basisaar, og udarbejdet af Det statistiske Departement. Pristallet kan naturligvis kun med en vis Tilnærmelse tages som Udtryk for Svingningerne i Leveomkostningerne. Lønopgivelserne omfatter kun de Arbejdere, som er beskæftiget hos Mestre, der er Medlem af Arbejdsgiverforeningen. De omfatter med andre Ord kun en Del af de organiserede Arbejdere. Man kan derfor ikke uden videre tage Oplysningerne som nøjagtigt Udtryk for den gennemsnitlige Timefortjeneste indenfor de forskellige Brancher, men Oplysningerne omfatter dog saa mange Arbejdere, at man kan regne med, at Bevægelsen i disse Lønninger giver et nogenlunde rigtigt Billede af Udviklingen, og Indekstallet for Reallønnen refererer sig kun til *Bevægelsen* i Forhold til Basisaaret.

Tabel I viser den gennemsnitlige Timefortjeneste for henholdsvis Sadelmager og Tapetserere, Linoleumspaalæggere og Lædervare- og Rejsetøjsarbejdere i København og Sadelmager- og Tapetserere i Provinsen. Til Sammenligning er som allerede nævnt oplyst Timelønnen for samtlige mandlige Arbejdere i København og Provins.

Tabel II viser Indekstal for den nominelle Timefortjeneste. De er fremkommet ved at sætte den gennemsnitlige Timeløn i 1914 = 100 og saa sætte Timelønnen i de efterfølgende Aar i Forhold hertil. Tabellen viser altsaa Udviklingen (Bevægelsen) i de gennemsnitlige Timelønninger i Forhold til 1914, og man kan af Tabellen læse, at den gennemsnitlige Timefortjeneste i f. Eks. 1942 var 3—4 Gange saa stor som i 1914.

Tabel III. Realtimefortjenesten er beregnet ved at dividere Indekstallene for den nominelle Timefortjeneste (Tabel II) med Pristallet for hvert enkelt Aar. Tabellen giver saaledes Udtryk for, hvad den gennemsnitlige Timeløn udtrykt i Kroner og Øre er værd udtrykt i Varer, eller med andre Ord, hvor mange Varer man kan købe for den Pengeløn, man oppebærer. Bevægelsen i Realtimefortjenesten har for samtlige Brancher i store Træk været saaledes: Under Krigen 1914—18 skete et Fald i Reallønnen, men denne begyndte igen at stige i 1919, indtil den naaede et foreløbigt Maksimum i 1921. Efter en svagere Bølgebevægelse naaede Reallønnen derefter et absolut Maksimum i 1931. Siden 1931 har der været et stadigt Fald i Reallønnen.

Ved Bedømmelsen af Udviklingen maa det tages i Betragtning, at Tabellen kun viser Indekstal for *Realtimefortjenesten*. Der er saaledes ikke taget Hensyn til Beskæftigelsen, et Forhold, som, ved Siden af Timefortjenesten, er af afgørende Betydning for Arbejdernes Aarsindtægt. Da Beskæftigelsen imidlertid er aftaget siden sidste Verdenskrig, vil et Indeks over Real-Aarsindtægten vise endnu mindre Reallønsstigning end det foreliggende Indeks over Realtimefortjenesten.

Den gennemsnitlige Timefortjeneste

Aar	København				Provinsen	
	Samtlige faglærte Mænd	Sadelmagere og Tapetserere	Linoleums- paalæggere	Lædervare- og Rejseløjsarb.	Samtlige faglærte Mænd	Sadelmagere og Tapetserere
1914	67	62	66	56	55	48
1917	88	83	82	100	71	63
1918	113	107	110	130	91	82
1919	188	191	187	191	155	143
1920	250	239	217	250	202	186
1921	238	226	207	239	192	176
1922	190	180	178	191	152	142
1923	184	172	178	184	146	138
1924	193	180	193	193	155	147
1925	203	188	190	196	161	160
1926	183	172	184	170	146	145
1927	173	166	171	163	139	136
1928	171	161	168	162	138	134
1929	172	162	169	159	138	137
1930	175	167	178	157	141	141
1931	174	167	184	154	140	136
1932	171	164	184	157	138	133
1933	171	165	179	159	137	137
1934	172	167	181	166	139	140
1935	173	172	189	172	140	139
1936	176	172	187	172	143	141
1937	178	175	185	170	146	144
1938	186	196	195	177	154	153
1939	192	206	195	178	158	156
1940	208	209	213	195	179	173
1941	223	238	218	213	191	194
1942	233	245	215	223	200	199

Indekstal for den nominelle Timefortjeneste

(1914 = 100)

Aar	København				Provinsen	
	Samtlige faglærte Mænd	Sadelmager og Tapetserere	Linoleum- paalæggere	Lædervare- og Rejsetøjsarb.	Samtlige faglærte Mænd	Sadelmagere og Tapetserere
1914	100	100	100	100	100	100
1917	131	134	124	179	129	131
1918	169	173	167	232	165	171
1919	281	308	283	341	282	298
1920	373	385	329	446	367	388
1921	355	365	314	427	349	367
1922	284	290	270	341	276	296
1923	275	277	270	329	265	288
1924	288	290	292	345	282	306
1925	303	303	288	350	293	333
1926	273	277	279	304	265	302
1927	258	268	259	291	253	283
1928	255	260	255	289	251	279
1929	257	261	256	284	251	285
1930	261	269	270	280	256	294
1931	260	269	279	275	255	283
1932	255	265	279	280	251	277
1933	255	266	271	284	249	285
1934	257	269	274	296	253	292
1935	258	277	286	307	255	290
1936	263	277	283	307	260	294
1937	266	282	280	304	265	300
1938	278	316	295	316	280	319
1939	287	332	295	318	287	325
1940	310	337	323	348	325	360
1941	333	384	330	380	347	404
1942	348	395	326	398	364	415

Reallimefortjenesten

(1914 = 100)

Aar	Pristal 1914—100	København				Provinsen	
		Samtlige faglærte Mænd	Sadelmagere og Tapetserere	Linoleum- paalæggere	Lædervare- og Rejsetojsarb.	Samtlige faglærte Mænd	Sadelmagere og Tapetserere
1914	100	100	100	100	100	100	100
1917	155	85	86	80	115	83	85
1918	179	94	97	93	130	92	96
1919	215	131	143	132	159	131	139
1920	261	143	148	126	171	141	149
1921	232	153	157	135	184	150	158
1922	200	142	145	135	171	138	148
1923	206	133	134	131	160	129	140
1924	216	133	134	135	160	131	142
1925	211	144	144	136	166	139	158
1926	184	148	151	152	165	144	164
1927	177	146	151	146	164	143	160
1928	175	146	149	146	165	143	159
1929	173	149	151	148	164	145	165
1930	165	158	163	164	170	155	178
1931	155	168	174	180	177	165	183
1932	155	165	171	180	181	162	179
1933	159	160	167	170	179	157	179
1934	166	155	162	165	178	152	176
1935	171	151	162	167	180	149	170
1936	174	151	159	163	176	149	169
1937	180	148	157	156	169	147	167
1938	183	152	173	161	173	153	174
1939	187	153	178	158	170	153	174
1940	234	132	144	138	149	139	154
1941	271	123	142	122	140	128	149
1942	281	124	141	116	142	130	148

Medlemstal

Aar	Medlems- antal	Aar	Medlems- antal	Aar	Mænd	Kvinder	Lærlinge	Tilsammen
1894	127	1913	1127	$31/3=26$	1520	91		1611
1895	275	1914	1200	$31/3=27$	1576	111		1687
1896	560	1915	1406	$31/3=28$	1608	103	60	1771
1897	615	1916	1489	$31/3=29$	1623	108	33	1764
1898	770	1917	1692	$31/3=30$	1716	116	67	1899
1899	895	1918	2054	$31/3=31$	1692	121	57	1870
1900	828	1919/20	2132	$31/3=32$	1788	124	59	1971
1901	805	1920/21	1987	$31/3=33$	1861	160	54	2075
1902	810	1921/22	1772	$31/3=34$	1922	199	75	2161
1903	825	1922/23	1725	$31/3=35$	2078	216	91	2385
1904	740	1923/24	1698	$31/3=36$	2171	282	82	2535
1905	751	1924/25	1705	$31/3=37$	2033	433	89	2555
1906	778			$31/3=38$	2379	311	104	2794
1907	861			$31/3=39$	2511	387	121	3019
1908	1028			$31/3=40$	2690	438	106	3234
1909	1039			$31/3=41$	2824	423	88	3335
1910	1040			$31/3=42$	2854	433	108	3395
1911	1063			$31/3=43$	2875	462	140	3477
1912	1092			$31/3=44$	2888	530	119	3537